

1995

Usos Lingüísticos en Galicia: Compendio do II Volume do Mapa Sociolingüístico de Galicia

Gabriel Rei-Doval

University of Wisconsin - Milwaukee, reidoval@uwm.edu

Mauro A. Fernández Rodríguez

Modesto A. Rodríguez Neira

Manuel Fernández Ferreiro

Fernando Fernández Ramallo

See next page for additional authors

Follow this and additional works at: https://dc.uwm.edu/spa_por_facbooks

 Part of the [Spanish Linguistics Commons](#)

Recommended Citation

Rei-Doval, Gabriel; Fernández Rodríguez, Mauro A.; Rodríguez Neira, Modesto A.; Fernández Ferreiro, Manuel; Fernández Ramallo, Fernando; Recalde Fernández, Montserrat; and Domínguez Seco, Lucía, "Usos Lingüísticos en Galicia: Compendio do II Volume do Mapa Sociolingüístico de Galicia" (1995). *Spanish and Portuguese Faculty Books*. 3.

https://dc.uwm.edu/spa_por_facbooks/3

This Book is brought to you for free and open access by UWM Digital Commons. It has been accepted for inclusion in Spanish and Portuguese Faculty Books by an authorized administrator of UWM Digital Commons. For more information, please contact open-access@uwm.edu.

Authors

Gabriel Rei-Doval, Mauro A. Fernández Rodríguez, Modesto A. Rodríguez Neira, Manuel Fernández Ferreiro, Fernando Fernández Ramallo, Montserrat Recalde Fernández, and Lucía Domínguez Seco

USOS LINGÜÍSTICOS EN GALICIA

R E A L
ACADEMIA
GALEGA

SEMINARIO DE
SOCIOLINGÜÍSTICA

USOS
LINGÜÍSTICOS
EN
GALICIA

*COMPENDIO DO
II VOLUME DO
MAPA SOCIOLINGÜÍSTICO
DE GALICIA*

TRABALLO DE INVESTIGACIÓN
REALIZADO COA SUBVENCIÓN ECONÓMICA
DA CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA DA
XUNTA DE GALICIA

© SEMINARIO DE SOCIOLINGÜÍSTICA
REAL ACADEMIA GALEGA

MAQUETA INTERIOR E
DESEÑO DA CUBERTA:
MANUEL JANEIRO

Imprime:
ARTES GRÁFICAS VICUS, S.A.L.
r/. Segovia, 19 - Vigo

I.S.B.N.: 84-87987-10-9
Dep. Legal: VG-431-1995

USOS LINGÜÍSTICOS EN GALICIA

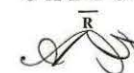
COMPENDIO DO
II VOLUME DO
MAPA SOCIOLINGÜÍSTICO
DE GALICIA

Director do Seminario
Guillermo Rojo (1990-1994)
Manuel González González (1994-)

Coordinadores do libro:
Mauro A. Fernández Rodríguez
Modesto A. Rodríguez Neira

Autores do libro:
Lucía Domínguez Seco
Manuel Fernández Ferreiro
Fernando Fernández Ramallo
Mauro A. Fernández Rodríguez
Montserrat Recalde Fernández
Gabriel Rei Doval
Modesto A. Rodríguez Neira

R E A L
ACADEMIA
GALEGA

SEMINARIO DE
SOCIOLINGÜÍSTICA

ÍNDICE

Introducción	11
1. Metodoloxía xeral na elaboración do MSG	15
1.1. Metodoloxía	15
1.2. O cuestionario	23
1.3. O sistema de rutas aleatorias	28
1.4. Depuración do traballo de campo	32
2. O presente volume	35
3. Lingua habitual.	45
3.1. Lingua habitual en Galicia	47
3.1.1. Lingua habitual segundo a idade	49
3.1.2. Lingua habitual segundo o nivel de estudos	55
3.1.3. Lingua habitual segundo a clase social	57
3.1.4. Lingua habitual segundo o grupo profesional	63
3.1.5. Lingua habitual segundo o hábitat de residencia	65
3.1.6. Lingua habitual segundo a lingua inicial do entrevistado	66
3.1.7. Lingua habitual segundo a capacidade do entrevistado para fala-lo galego	68
3.1.8. Lingua habitual segundo os ámbitos de adquisición do galego	69
3.2. Lingua habitual por sectores.	70
3.2.1. Lingua habitual por sectores segundo a idade	72
3.2.2. Lingua habitual por sectores segundo o nivel de estudos.	74
3.2.3. Lingua habitual por sectores segundo a clase social	76
3.2.4. Lingua habitual por sectores segundo o hábitat de residencia	78
3.2.5. Lingua habitual por sectores segundo a lingua inicial do entrevistado	80
3.2.6. Lingua habitual por sectores segundo a capacidade do entrevistado para fala-lo galego	82
3.2.7. Lingua habitual por sectores segundo os ámbitos de adquisición do galego.	84
3.3. Lingua habitual de lectura	84

3.3.1. Lingua habitual de lectura en Galicia	85
3.3.2. Lingua habitual de lectura por sectores	87
3.4. Lingua habitual de escritura	88
3.4.1. Lingua habitual de escritura en Galicia	88
3.4.2. Lingua habitual de escritura por sectores	91
Táboas	94
4. Os usos lingüísticos nas interaccións familiares	165
4.1. Usos lingüísticos coa familia en Galicia	167
4.1.1. Usos lingüísticos coa familia segundo a idade	170
4.1.2. Usos lingüísticos coa familia segundo os estudos	173
4.1.3. Usos lingüísticos coa familia segundo a clase social	173
4.1.4. Usos lingüísticos coa familia segundo o hábitat de residencia	179
4.1.5. Usos lingüísticos coa familia segundo a profesión	186
4.1.6. Usos lingüísticos coa familia segundo a lingua inicial	187
4.1.7. Usos lingüísticos coa familia segundo a lingua habitual	188
4.1.8. Usos lingüísticos coa familia segundo os ámbitos de adquisición do galego	189
4.1.9. Transmisión / Regresión	191
4.2. Usos lingüísticos coa familia por sectores	192
4.2.1. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a idade ..	194
4.2.2. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo os estudos ..	197
4.2.3. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a clase social	199
4.2.4. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo o lugar de residencia	202
4.2.5. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a lingua inicial	203
4.2.6. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a lingua habitual	207
Táboas	208
5. Usos lingüísticos no ámbito escolar	223
5.1. Aprendizaxe do galego na escola	223
5.2. Anos de galego na escola	226
5.3. Cursos de galego fóra da escola	227
5.4. Usos lingüísticos no ámbito escolar	227
5.4.1. Usos lingüísticos no ámbito escolar en Galicia	227

5.4.1.1. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a idade ..	229
5.4.1.2. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo os estudos	232
5.4.1.3. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a clase social	234
5.4.1.4. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo o hábitat de residencia	235
5.4.1.5. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a lingua inicial	237
5.4.1.6. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a lingua habitual	238
5.4.1.7. Usos lingüísticos no medio escolar segundo os ámbitos de adquisición do galego	241
5.4.2. Conciencia do condicionamento da lingua da escola sobre a lingua habitual	242
5.4.3. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores	244
5.4.3.1. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a idade	249
5.4.3.2. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo os estudos	250
5.4.3.3. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a clase social	251
5.4.3.4. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a lingua inicial	252
5.4.3.5. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a lingua habitual	255
5.4.3.6. Usos lingüísticos no medio escolar por sectores segundo os ámbitos de adquisición do galego	259
Táboas	262
6. Usos lingüísticos noutros ámbitos e situacións comunicativas	277
6.1. Usos lingüísticos en diversas situacións comunicativas	278
6.1.1. Usos lingüísticos en diversas situacións comunicativas en Galicia	279
6.1.2. Usos lingüísticos en diversas situacións comunicativas por sectores	288
6.2. A lingua no ámbito do traballo	291
6.2.1. Relación entre a lingua no ámbito do traballo e outras variables	293

6.2.2. O cambio de lingua e o ámbito do traballo	298
6.3. Usos lingüísticos nos establecementos comerciais, nas institucións administrativas e co médico	304
6.3.1. Relación entre os usos lingüísticos nos establecementos comerciais, nas institucións administrativas e co médico e outras variables	307
6.3.2. Usos lingüísticos nos establecementos comerciais, nas institucións administrativas e co médico por sectores	315
Táboas	316
7. Conclusións	359

Apéndice 1: Mapas

Apéndice 2: Frecuencias das preguntas de usos lingüísticos

Apéndice 3: Cuestionario

INTRODUCCIÓN

Calquera investigación macrosociolingüística que pretenda ser rigorosa e completa debe dedicar unha parte importante do seu contido á análise dos comportamentos lingüísticos da poboación obxecto de estudio, porque o coñecemento das conductas lingüísticas dos falantes constitúe un dos instrumentos máis fiables para avalia-la situación social das linguas faladas nun territorio. De aí que este compendio do segundo volume do MSG, fiel ó seu obxectivo de afondar na realidade sociolingüística galega, considere a descrición dos comportamentos lingüísticos como un dos mellores recursos para dar razón do estado actual da lingua galega e das perspectivas que se derivan do mesmo.

As conductas son, dunha parte, reveladoras da competencia lingüística dos individuos, pero, tamén abeiran indicios das actitudes cara ás linguas na medida en que nunha comunidade multilingüe presupoñen unha elección dos falantes. Por outra banda, o comportamento lingüístico dunha poboación constitúe un referente esencial para coñece-las funcións que desempeñan as linguas neste tipo de comunidades e, por extensión,

o estatus que corresponde a cada un dos idiomas. Por último, é ben sabido que a conducta lingüística, como outros procederes vitais, é un identificador que con frecuencia nos serve para adscribírmolos falantes a determinado grupo lingüístico, cultural, e mesmo ideolóxico, atribuíndolle ó individuo características que cremos percibir no grupo. Un uso lingüístico constitúe un evidente sinal de identidade.

Este estudio ocúpase das conductas lingüísticas naqueles ámbitos considerados máis representativos, ben por seren os máis habituais, ben por definiren con maior nitidez a situación que tentamos estudar. Entendemos que os núcleos que mellor podían caracteriza-la conducta lingüística son: a lingua habitual da poboación, os usos lingüísticos na familia, na escola e noutras situacións comunicativas habitualmente relevantes para os membros desta Comunidade (tales como a consulta do médico, o traballo, as tendas, etc.). En calquera caso, nun estudio desta natureza non se podía prescindir dunha visión diacrónica do fenómeno, porque o estudio da evolución das conductas constitúe un importante instrumento para preve-lo futuro da lingua galega.

A preferencia por estes núcleos non é en absoluto caprichosa. A lingua habitual supón un elemento básico tanto das conductas lingüísticas coma do grao de implantación dunha lingua na comunidade. O ámbito familiar, á parte de representa-lo contorno máis importante de adquisición e transmisión das linguas, é no que se producen as manifestacións lingüísticas máis espontáneas sendo, polo tanto, un poderoso medio de socialización (proceso que, prioritariamente, se leva a cabo mediante a lingua). No caso do galego non se pode esquecer-lo papel que desempeñou a familia na preservación da lingua: a convivencia de varias xeracións nun mesmo núcleo familiar asegurou a continuidade dun idioma que, durante séculos, tivo un uso predominantemente oral. A escola constitúe outro dos referentes principais, tanto polo protagonismo que se lle adoita atribuír no coñecemento e difusión do idioma coma por ser usuaria e promotora dun modelo lingüístico formal e prestixiado. O ámbito laboral, pola súa banda, destaca non só por ser un importante medio de socialización, senón porque é o ámbito no que adquire un certo protagonismo a diversidade de interaccións, o que o converte en punto de contraste da conducta lingüística familiar. Así mesmo, non se pode esquecer-la importancia deste medio como nivelador de competencias e conductas, na medida en que pode inducir a un falante a acomodarse á

lingua dominante neste ámbito. Outros espacios foron considerados estes esenciais para o estudio do comportamento lingüístico, pola relevancia que neles adquiren o grao de formalidade ou informalidade das situacións que xeran.

Así mesmo, unha parte importante dos nosos esforzos está dedicada ó estudio da evolución interxeracional das conductas, patrón da vitalidade da lingua e da orientación que aquela podería tomar. Entendemos que o MSG non debe limitarse a ofrecer un panorama sincrónico daqueles trazos que mellor caracterizan a actual situación sociolingüística do galego, senón que debe indica-las tendencias que desembocaron na situación sociolingüística actual. O estudio do cambio fíxose a partir de dúas estimacións básicas: a comparanza dos usos en distintas situacións comunicativas e as referencias que sobre o cambio facilitaron os propios entrevistados.

Do mesmo xeito ca no compendio do primeiro volume do MSG, referido á lingua inicial e á competencia lingüística, optamos por unha presentación xeral de cada conducta (ou agrupamento de conductas) relativa á situación da mesma no conxunto de Galicia. Tentamos con isto ofrecer unha panorámica global do comportamento lingüístico en cada unha das súas modalidades. A esta séguela unha referencia máis pormenorizada, segundo unha selección dos 34 sectores en que dividímo-lo territorio galego e coa que pretendemos mostra-las peculiaridades conductuais propias de cada tipo de hábitat.

Cómpre, así mesmo, subliñar que, pese a que inicialmente operamos con catro modalidades conductuais, correspondentes a outras tantas posibilidades de uso, nalgunhas ocasións recorreremos a agrupa-los distintos usos na procura dunha maior claridade e relevancia en cada caso. Así, cando o criterio descritivo partía da distinción galego/castelán cumpría aglutina-los usos 'só' e 'máis' destas linguas. En cambio, noutros casos a interpretación requiría un tratamento dicotómico (bilingüismo/monolingüismo) polo que se operou cos valores 'só' e 'máis'. Por outra banda, como se recolle en diante, a cada unha das opcións de resposta de certas variables asignóuselle un valor numérico que permitiu traballar con puntuacións medias.

A coherencia metodolóxica e a finalidade desta publicación aconselláronnos manter tres niveis de presentación da información:

— gráfica, mediante *mapas* nos que se tenta ofrecer un panorama global de cada fenómeno para o conxunto de Galicia e *cadros* e *gráficos*, cos que se busca unha presentación máis minuciosa.

— glosas, sobre aquelas tendencias máis salientables.

— táboas de continxencia, nas que se recolle de xeito pormenorizado a intensidade de cada fenómeno e a súa dependencia das variables sociais e lingüísticas.

Finalmente, o estudio procura poñer ó alcance do lector, sen faltar ós principios científicos de rigor, obxectividade e coherencia, a complexidade e diversidade de situacións que abeiran as conductas lingüísticas en Galicia. Esta preocupación non pretende outro obxectivo último que axudar a entender mellor a realidade sociolingüística de Galicia.

*METODOLOXÍA XERAL NA ELABORACIÓN DO
MAPA SOCIOLINGÜÍSTICO DE GALICIA*

1.1. Metodoloxía

A metodoloxía seguida nesta fase do MSG apóiase esencialmente na enquisa previa ensaiada na zona de Ferrol, aínda que, obviamente, incorpóranse no estudio definitivo elementos importantes que non eran necesarios no previo, como son os criterios para establecer unidades de representatividade, clasifica-los concellos, etc.

Esta metodoloxía debía axeitarse ó tipo de datos e ó tamaño da mostra que íamos utilizar. Ademais de elabora-lo cuestionario que aparece incluído como apéndice¹, tiñamos que deseñar unha mostra

---

¹ Unha primeira versión deste cuestionario foi probada na enquisa piloto da zona de Ferrol, e aparece recollida como apéndice a Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1993), *Estudio sociolingüístico da comarca ferrolá*, A Coruña, Real Academia Galega. O cuestionario que o lector pode atopar como apéndice 3 a este volume é unha evolución daquel, tras reduci-lo número de cuestións, pecha-las preguntas abertas, modificar algunhas alternativas de resposta ou o tipo de escala, e homoxeneiza-lo máis posible as opcións de resposta dunha mesma batería (a de usos, competencia, actitudes, etc.), coa finalidade de facilita-la comparación dos resultados.

representativa da poboación de Galicia e decidir unha unidade de representatividade (concello, provincia, Galicia como conxunto)². A formulación inicial consistía na obtención dunha mostra estatisticamente significativa cunha marxe de erro máxima do $\pm 3\%$ e un nivel mínimo de confianza do 95% para os trescentos trece concellos de Galicia. Supoñendo o estudio dunha variable cualitativa igualmente distribuída, estas especificacións esixían unha mostra dunhas mil entrevistas por concello, obviamente inviable desde o punto de vista económico. Unha vez consideradas as disponibilidades económicas, as esixencias de tempo e esforzo que impoñía o cuestionario, así como o desexo de operar cunha unidade de representación menor cá provincia, tomouse a decisión de agrupa-los concellos noutras entidades máis amplas, denominadas *sectores*, que responden a criterios que a seguir detallamos.

Logo dunha análise do obxectivo da investigación, e contando coa realización do referido inquérito piloto, observouse que a competencia, as actitudes e os usos lingüísticos non dependen tanto da situación xeográfica do concello coma do tipo de hábitat e da estrutura económica do mesmo (urbano/rural, industrial/agrario, etc). De aí que se optase por agrupa-los concellos en sectores de acordo co número de habitantes e coa porcentaxe de ocupados en cada sector económico. Segundo o número de habitantes, diferenciamos cinco categorías:

- Concellos con menos de 5.000 habitantes maiores de quince anos.
- Concellos con 5.000 ou máis habitantes e menos de 10.000 maiores de quince anos.
- Concellos con 10.000 ou máis habitantes e menos de 50.000 maiores de quince anos.
- Concellos con 50.000 habitantes maiores de quince anos ou máis (coinciden cos das sete cidades galegas).

Os únicos sectores que se corresponden cun só concello e que se investigaron por separado foron os correspondentes ás sete cidades: A Coruña, Santiago, Ferrol, Lugo, Ourense, Vigo e Pontevedra.

² O deseño da mostra foi realizado polo profesor Eduardo J. Pis, do Departamento de Econometría e Métodos Cuantitativos da Facultade de Ciencias Económicas da Universidade de Santiago de Compostela.

Segundo a porcentaxe de poboación ocupada en cada sector económico, establecemos tres categorías:

- Concellos con máis do 33% da poboación na Agricultura e na Enerxía.
- Concellos con máis do 33% da poboación en Industria e Construción ou máis do 33% nos servizos.
- Concellos que cumpren ámbolos dous criterios.

Aínda que a proximidade territorial non foi considerada relevante, respectáronse as divisións provinciais, de xeito que os sectores agrupasen só concellos da mesma provincia.

Cando se elaborou o primeiro volume do MSG, os datos do *Censo de Poboación e Vivendas* de 1991 aínda non se fixeran públicos, polo que, dada a necesidade de ter información sobre a distribución de ocupados a nivel municipal, vímonos obrigados a traballar co de 1981. Para a realización deste segundo volume a mostra de cada concello foi actualizada tomando como base a poboación maior de 15 anos que figura no censo de 1991.

A aplicación destes criterios levou a establecer 34 sectores. Tipoloxicamente son os seguintes:

Tamaño do concello	Máis do 33% da poboación ocupada na Agricultura e Enerxía	Máis do 33% da poboación ocupada na Industria e Construción ou máis do 33% en Servizos	Cumprimento conxunto dos dous criterios anteriores
50.000 ou máis habitantes maiores de quince anos		1, 2, 3, 12, 18, 24, 26	
De 10.000 a 49.999 habitantes maiores de quince anos	27	4, 13, 25	5, 28
De 5.000 a 9.999 habitantes maiores de quince anos	7, 14, 20, 30	6, 19, 29	8, 15, 31
Menos de 5.000 habitantes maiores de quince anos	10, 16, 22, 33	9, 21, 32	11, 17, 23, 34

Para cada un destes sectores estableceuse o tamaño mostral necesario para obter, como xa dixemos, resultados cunha marxe de erro máxima do $\pm 3\%$ e un nivel de confianza do 95%. A seguir ofrecémo-la relación de concellos agrupados en cada sector. O tamaño mostral de cada un deles figura entre parénteses:

<i>Sector 1</i> (A Coruña, 1170) A Coruña	Brión Camarinas Cedeira Cerceda Coristanco Malpica Melide Muxía Negreira Ordes Ortigueira Outes Ponteceso Pontes, As Porto do Son Rianxo Santa Comba Valdoviño Vimianzo Zas	Curtis Dumbría Fisterra Frades Irixoa Laxe Lousame Mañón Mazaricos Mesía Moeche Monfero Oroso Oza dos Ríos Paderne Pino, O Rois San Sadurniño Santiso Sobrado Somozas Toques Tordoia Touro Trazo Val do Dubra Vedra Vilarmar Vilasantar
<i>Sector 2</i> (Santiago, 1153) Santiago		
<i>Sector 3</i> (Ferrol, 1155) Ferrol		
<i>Sector 4</i> (Coruña-4, 1095) Arteixo Carballo Fene Narón Noia Oleiros		
<i>Sector 5</i> (Coruña-5, 1071) Boiro Ribeira	<i>Sector 8</i> (Coruña-8, 1056) Cabana Laracha Padrón	
<i>Sector 6</i> (Coruña-6, 1096) Betanzos Cambre Carnota Cee Culleredo Mugardos Muros Neda Pobra do Caramiñal Pontedeume Sada Teo	<i>Sector 9</i> (Coruña-9, 1032) Ares Bergondo Cabanas Corcubión Dodro	<i>Sector 11</i> (Coruña-11, 795) Coirós Miño
<i>Sector 7</i> (Coruña-7, 1103) Ames Arzúa Baña, A	<i>Sector 10</i> (Coruña-10, 1742) Abegondo Aranga Boimorto Boqueixón Capela, A Cariño Carral Cerdido Cesuras	<i>Sector 12</i> (Lugo, 1152) Lugo
		<i>Sector 13</i> (Lugo-2, 1068) Monforte Viveiro
		<i>Sector 14</i> (Lugo-3, 1099)

Castro de Rei Chantada Cospeito Fonsagrada, A Guitiriz Mondoñedo Palas de Rei Pantón Sarria Saviñao, O Taboada Vilalba	Ribeira de Piquín Ribas de Sil Riotorto Samos Sober Trabada Triacastela Valadouro, O Vicedo Xermade	Carballeda de Avia Castro de Miño Calvos de Randín Castro do Val Cartelle Cenlle Chandrexa de Queixa Cualedro Entrimo Gomesende Larouco Laza Leiro Lobeira Lobios Maceda Manzaneda Maside Melón Merca, A Montederramo Monterrei Muíños Negueira de Ramuín Ombra Pobra de Trives Pereiro de Aguiar Parada de Sil Peroxa, A Petín Pontedeva Porqueira, A Punxín Quintela de Leirado Rairiz de Veiga Ramirás Río Riós San Cristovo de Cea San Amaro Sandiás Teixeira, A Toén Trasmirás Vilar de Barrio Vilariño de Conso Vilar de Santos Vilamartín de Valdeorras Veiga, A Verea Vilamarín Vilardevós Xunqueira de Ambía
<i>Sector 15</i> (Lugo-4, 1054) Cervo Foz Ribadeo	<i>Sector 17</i> (Lugo-6, 665) Meira Rábade Xove	
<i>Sector 16</i> (Lugo-5, 1775) Abadín Alfoz Antas de Ulla Baleira Baralla Barreiros Becerreá Begonte Bóveda Carballedo Castroverde Cervantes Corgo, O Folgo do Courel Friol Guntín Incio, O Láncara Lourenzá Monterroso Muras Negueira de Muñiz Navia de Suarna Nogais, As Ourol Outeiro de Rei Pobra de Brollón Paradela Páramo Pastoriza Pedrafita Pol Pontenova, A Portomarín Quiroga	<i>Sector 18</i> (Ourense, 1157) Ourense	
	<i>Sector 19</i> (Ourense-2, 1070) Barco, O Carballiño, O Ribadavia Verín	
	<i>Sector 20</i> (Ourense-3, 1053) Celanova Viana do Bolo Xinzo de Limia	
	<i>Sector 21</i> (Ourense-4, 964) Amoeiro Carballeda Rúa, A Rubíá	
	<i>Sector 22</i> (Ourense-5, 2022) Allariz Arnoia Avión Baños de Molgas Baltar Bande Beade Beariz Blancos, Os Boborás Bola, A Bolo, O Castro Caldelas	

<i>Sector 23</i> (Ourense-6, 1074) Barbadás Coles Cortegada Gudiña, A Irixo, O Mezquita, A Paderne de Allariz Padrenda Piñor San Cibrao das Viñas Sarreaus Taboadela Xunqueira de Espadanedo	<i>Sector 28</i> (Pontevedra-5, 1069) Marín Moaña	<i>Sector 32</i> (Pontevedra-9, 1029) Catoira Cuntis Mondariz Balneario Pontecesures Soutomaior
<i>Sector 24</i> (Vigo, 1170) Vigo	<i>Sector 29</i> (Pontevedra-6, 1086) Gondomar Grove, O Mos Nigrán Poio Porriño, O	<i>Sector 33</i> (Pontevedra-10, 1384) Agolada Arbo Campo Lameiro Cerdedo Cotobade Crecente Dozón Fornelos de Montes Lama, A Meis Moraña Neves, As Oia Pazos de Borbén Portas Ribadumia Rodeiro
<i>Sector 25</i> (Pontevedra-2, 1088) Redondela Tui Vilagarcía de Arousa	<i>Sector 30</i> (Pontevedra-7, 1097) Bueu Caldas de Reis Cambados Cañiza, A Guarda, A Mondariz Pontecaldelas Salvaterra de Miño Sanxenxo Silleda Tomiño Vila de Cruces	<i>Sector 34</i> (Pontevedra-11, 1034) Barro Meaño Rosal, O Salceda de Caselas Valga Vilaboa
<i>Sector 26</i> (Pontevedra, 1146) Pontevedra		
<i>Sector 27</i> (Pontevedra-4, 1094) Cangas Estrada, A Lalín Ponteareas Vilanova de Arousa	<i>Sector 31</i> (Pontevedra-8, 1049) Baiona Covelo Forcarei	

A mostra foi repartida entre os distintos concellos de forma proporcional ó seu peso demográfico no sector ó que pertencen. Dentro de cada concello estratificouse por cotas proporcionais a grupos de idade e sexo. As agrupacións por idade que se tiveron en conta foron as seguintes:

- De 16 a 19
- De 20 a 29
- De 30 a 39
- De 40 a 49
- De 50 a 59
- De 60 a 64
- De 65 en diante

Houbo dúas razóns fundamentais polas que se decidiu entrevistar individuos de 16 anos ou máis. A primeira é que a esta idade adoitan comezar a configurarse as propias tendencias de uso e a afirmárense as actitudes persoais, amosando conductas lingüísticas e opinións máis consolidadas e menos influídas ca na etapa infantil. A segunda é que o grupo de poboación menor de 16 anos é o máis estudado ata o momento, polo que decidimos centrarnos exclusivamente na poboación adulta.

Na preparación dos datos para a súa análise estatística distinguíronse oito tipos de hábitat³ dentro de Galicia (que tentaban dar conta das diversas posibilidades do hábitat de nacemento e residencia): 'urbano I', 'urbano II', 'periurbano', 'vilas I', 'vilas II', 'vilas III', 'rural I' e 'rural II'. No primeiro incluíronse os núcleos de poboación de máis de 125.000 habitantes (Vigo e A Coruña). O 'urbano II' constitúeno os núcleos de poboación comprendidos entre 40.000 e 124.999 habitantes (as outras cinco cidades de Galicia). O 'periurbano' comprende os núcleos xeograficamente distanciados da cabeceira en concellos onde esta foi considerada 'urbano I' ou 'urbano II', pero que presentan unha forte dependencia dos núcleos urbanos. Os tres tipos de vilas distinguíronse segundo o número de habitantes nos seus núcleos: 'vila I', de 10.000 a 39.999 habitantes, 'vila II', de 5.000 a 9.999 habitantes e 'vila III', de 2.000 a 4.999. O 'rural I' caracterízase por comprender núcleos de menos de 2.000 habitantes e porque presenta trazos propios dos núcleos urbanos (rúas, prazas, rede de sumidoiros, bancos, etc.). O 'rural II' comprende núcleos de menos de 2.000 habitantes con asentamento disperso.

Aínda que o hábitat de residencia do entrevistado non foi escollido como cota para a distribución de enquisas por concello, tentamos que nesa distribución o peso de cada tipo de hábitat en cada un dos concellos se aproximase no posible á realidade demográfica de cada lugar mediante a realización de entrevistas en diferentes seccións censais. Este feito complicou algo máis o seguimento de certas rutas, pero, unha vez solventada a dificultade, a validez da mostra viuse reafirmada.

As restantes variables de identificación sociolóxica do entrevistado tratámolas nos seguintes epígrafes, dado que non se tiveron en

³ Esta categorización do hábitat non se corresponde coa realizada para agrupar os concellos en sectores, xa que a súa finalidade tampouco é a mesma.

conta na distribución da mostra. Non cabe dúbida de que Galicia é un país onde as diferentes categorizacións das variables sociais deben usarse de forma cautelosa, especialmente a de clase social. Sen embargo, dado que polo de agora non contamos con categorizacións máis útiles, debemos empregar estas para aprehende-la realidade á que nos enfrontamos, comprobando a súa eficacia coas diferentes análises que realizamos e mantendo tódalas reservas necesarias.

Esta é a ficha técnica do inquérito realizado:

Ficha técnica

Para cada un dos sectores pode resumirse como segue:

Universo: Poboación de 16 ou máis anos residente en Galicia.

Sectores: Agrupáronse os concellos de cada unha das provincias galegas de acordo con criterios de tamaño do concello e porcentaxe de poboación ocupada nas distintas actividades económicas. Cada un dos concellos correspondentes ás sete grandes cidades considérase un sector. O número total de agrupacións é de 34.

Erro de mostraxe: Erro máximo probable do $\pm 3\%$ para unha característica cualitativa dicotómica con máxima dispersión (proporción igual a 0,5) e un nivel de confianza do 95%.

Tamaño mostrak: Dentro de cada sector oscila entre as 665 entrevistas da mostra máis pequena e as 2.022 da máis grande, encontrándose a maioría arredor das 1.000. O tamaño total é de 38.897 entrevistas. Dentro de cada sector a mostra repartiuse de xeito proporcional entre os concellos que a integran, e asignáronse cotas por grupos de idade e de sexo.

Para o conxunto de Galicia a marxe de erro é do $\pm 0,62\%$ para un nivel de confianza do 95%.

1.2. O cuestionario.

Igual ca na fase provisional, o método utilizado foi a *entrevista guiada*⁴ a través dun cuestionario, no que tódalas preguntas, salvo a idade do entrevistado, a súa profesión e a de seus pais, eran pechadas e na maior parte dos casos con baterías categóricas. As preguntas abertas recodificáronse posteriormente co fin de facilita-lo seu tratamento informático e estatístico. Neste volume presentámo-lo cuestionario no apéndice 3 co mesmo formato co que foi aplicado.

O cuestionario definitivo comprendía 148 preguntas, (aínda que o entrevistado non tiña que contestar todas elas), resultado final do proceso de depuración e perfeccionamento do cuestionario-piloto xa comentado anteriormente. Debido a que moitas destas preguntas se subdividían en varias, o número de variables obtido foi de 170. Estes son os aspectos que pretendemos abordar con el:

1. Datos de identificación persoal do entrevistado: nome, lugar de nacemento e de residencia, sexo, idade, profesión, estudos, etc.
2. Competencia lingüística: dominio do galego do entrevistado e da súa familia.
3. Historia (socio)lingüística do entrevistado: lingua inicial, lingua empregada no ámbito escolar, lingua/s usada/s polos familiares máis próximos.
4. Usos lingüísticos do entrevistado en distintas situacións: no medio familiar, cos amigos, no traballo, na Administración, etc.

⁴ Escollémo-lo termo *entrevista guiada*, dado que nin o de *entrevista* nin o de *enquisa* expresan con propiedade o método empregado. O entrevistador interrogaba o informante seguindo o cuestionario, e nalgúns ocasións mantiña exactamente a formulación que as preguntas tiñan nel, como é o caso das preguntas sobre actitudes. O esforzo do informante reduciuse facilitándolle cartóns coas posibilidades de resposta. Sen embargo, a lonxitude do cuestionario e certa clase de información requirida non aconsellaban un interrogatorio continuo e sistemático, senón unha interacción a medio camiño entre o «interrogatorio» e o diálogo, apoiado no cuestionario. Ademais, algunhas respostas tiñan que ser adscritas polo entrevistador a unha das categorías de acordo co que podía ser considerado o seu contido máis relevante. O cuestionario da fase previa apoiábase no entrevistador aínda máis, xa que contiña moitas preguntas abertas que no definitivo aparecen pechadas.

5. Actitudes e prexuízos lingüísticos: sobre o uso do galego en diferentes espazos, sobre a utilidade do galego en relación co castelán, sobre o aumento do uso do galego, sobre os galegofalantes e os castelanfalantes, etc.
6. Conciencia sociolingüística do entrevistado: lingua habitual da xente nova, futuro das linguas en Galicia, grao de uso do galego en diferentes momentos do último medio século, etc.
7. Cuestións de control (cubertas polo entrevistador).
8. Outras.

Procurouse que o cuestionario contemplase non só os aspectos sociolingüísticos descritivos da competencia, usos, actitudes e crenzas do entrevistado, senón tamén outros que, non estando directamente relacionados con el, ou sendo mesmo marxinais, axudasen a xustifica-la competencia e a interpreta-la conducta e as actitudes lingüísticas dos entrevistados⁵.

Considerouse que as características do lugar de nacemento (ciudades, vilas ou aldeas) e o enclave xeográfico do mesmo (interior, costa ou montaña) podían incidir de forma distinta na competencia, usos e actitudes cara ó galego, dadas as diferentes relacións socioeconómicas predominantes en cada un deles. Así mesmo, prestóuselle atención a que o entrevistado fose natural de Galicia ou vivise algún tempo fóra, sen esquece-las características lingüísticas dese lugar de residencia, xa que vivir en comunidades onde existise unha situación de contacto lingüístico podía predispoñer-lo entrevistado a responder de forma distinta ca se non vivise nesas circunstancias.

Así mesmo, introducíronse preguntas destinadas a coñecer-los datos lingüísticos de catro xeracións (avós, pais, entrevistado e fillos do entrevistado) e poder analiza-la evolución do uso das linguas, diferenciando na pescuda entre os dous sexos por se esta variable tiña algunha incidencia⁶. Atendendo á evolución lingüística do propio entrevistado, incluíronse preguntas sobre os usos en catro períodos da súa vida nos que acostuman producirse cambios persoais que poden favorecer unha

⁵ Exemplo destas últimas son as preguntas 76, 77, 78, 88... (véx. apéndice 3).

⁶ Non só incidencia no uso, senón tamén na competencia e nas actitudes.

variación no emprego das linguas e nas actitudes cara ás mesmas. Para dar conta da diversidade no uso diario das linguas, introducíronse cuestións que abordaban o cambio de lingua en distintas situacións (no traballo, cos amigos, coa parella, cos veciños, nas dependencias administrativas, etc.) e tamén a tendencia á converxencia ou á diverxencia de lingua cando o entrevistado está nun grupo onde se fala un idioma distinto da súa lingua habitual.

Respecto ás actitudes lingüísticas, considerouse fundamental investiga-la opinión dos entrevistados sobre a inclusión do galego en ámbitos formais nos que ata hai pouco tiña unha presenza moi escasa (nun contrato laboral, nun pleito, nos actos relixiosos, nos medios de comunicación, na escola, etc.) e a súa valoración, en relación co castelán, para realizar certas actividades como explicar determinadas materias, tanto no pasado escolar do entrevistado coma no presente. Tamén se tratou de comproba-la existencia ou inexistencia de prexuízos cara ós usuarios do galego (posibilidades de ascenso social, calidades estéticas do galego, etc.) en tanto variables que poden gardar certa relación coa conducta lingüística adoptada en determinados ámbitos sociais⁷.

A seguir pasamos a falar das variables de identificación persoal do entrevistado, aínda que algunhas delas (sexo, idade e hábitat de nacemento e de residencia) xa foron tratadas en parte anteriormente.

O que pretendiamos coa recollida das diferentes categorías de idade e de hábitat de nacemento e residencia xa sinaladas, era dispoñer dunha información o máis detallada e precisa posible, sen impedimento de que máis tarde, por necesidades de operatividade, manexabilidade e capacidade de análise, todas esas categorías fosen agrupadas doutro xeito. En canto á idade, a agrupación máis frecuente corresponde ás categorías seguintes:

1. de 16 a 25 anos
2. de 26 a 40 anos
3. de 41 a 65 anos
4. máis de 65 anos

⁷ As respostas dos entrevistados a moitas das preguntas non teñen por que coincidir exactamente coa realidade. Isto é algo que poucas veces se subliña. Co cuestionario averiguamos como cre o entrevistado que son as cousas, non necesariamente como en realidade son. É un risco que se debe reducir coa formulación das preguntas e coa forma en que o entrevistador guía a enquisa.

Sen embargo, esta agrupación fíxose en ocasións de xeito máis detallado, aproveitando o feito de que se recolleu a idade exacta do entrevistado e posteriormente se codificou numericamente.

Tamén o hábitat foi agrupado de diferentes formas segundo as esixencias de cada análise; neste caso a modificación só se podía facer mediante a agrupación das categorías previamente establecidas, xa que os individuos foran clasificados nalgunha delas desde un principio e non admitían readscripción coma no caso da idade. Unha das agrupacións máis habituais que empregamos foi a de 'urbano', 'periurbano', 'vila', 'rural-1' e 'rural-2'. No presente volume ocasionalmente agrupámo-lo 'periurbano' co 'urbano' e o 'rural-1' co 'rural-2' (vid. os estudos de Galicia como unidade en cada capítulo). Cómpre subliñar que en cada sector aparece un número moi limitado de tipos de hábitat que o definen, xa que ó establece-las rutas de entrevista reflectimos no posible o peso real de cada hábitat en cada concello: por iso son poucos os casos en que as frecuencias resultantes dos cruzamentos non permiten tirar conclusións.

A clasificación das profesións foi quizais a máis laboriosa das feitas coas variables de identificación social do entrevistado. En principio, empregamos unha ampla variedade de categorías para a profesión do entrevistado, que se viu reducida para as do pai e da nai⁸. Dado que ó realiza-los cruzamentos se atopaban frecuencias moi baixas na maior parte das celas, a dificultade de operar con tal número de profesións fixo que fosen recodificadas nas seguintes:

1. Empresarios da industria, comercio, minería, pesca, construción, transportes e servicios autónomos.
2. Persoal de titulación superior ou media.
3. Profesións liberais.
4. Docentes.
5. Forzas armadas.
6. Funcionarios e empregados da administración estatal, autonómica e local.
7. Persoal de servicios.
8. Autónomos.

⁸ Evidentemente, o obxecto da análise é o entrevistado, non seus pais, de aí esta redución.

9. Labradores.
10. Mariñeiros.
11. Obreiros.
12. Estudiantes.
13. Amas de casa.
14. Persoas sen primeiro emprego.

Pese a isto, na maior parte das ocasións só puidemos obter información relevante dalgunhas das profesións ó agrupalas en grandes categorías. Aínda que non se poidan elaborar gráficos significativos nin tirar conclusións de tódolos grupos diferenciados, quizais resulten ilustrativas as tendencias das profesións que máis abundan nos distintos sectores (amas de casa, estudantes, labradores, mariñeiros, etc.) mediante a observación das frecuencias. Por iso nos pareceu necesario incluí-los cruzamentos con esta variable en moitas das táboas realizadas, aínda que non fose factible nos gráficos.

A clase social é unha variable sociolóxica complexa e sumamente difícil de delimitar. A pesar destas dificultades, decidimos incluíla debido á súa utilización case constante na investigación sociolingüística. Neste estudo foi o entrevistador quen estableceu a clase social dos entrevistados, tendo en conta a profesión, os estudos e o nivel de ingresos declarado, así como o medio residencial observado. As clases sociais que se estableceron foron as seguintes:

- Baixa.
- Media-baixa.
- Media.
- Media-alta.
- Alta.

Posteriormente, a alta foi agrupada coa media-alta debido ó baixo número de entrevistados adscritos a aquela.

Polo que atinxe ó nivel de estudos do entrevistado, diferenciámos oito categorías:

- Ningún.
- Primarios incompletos.

- Primarios completos.
- Formación profesional (F.P.).
- Bacharelato (B.U.P e C.O.U.).
- Carreira universitaria de grao medio.
- Carreira universitaria de grao superior.
- Outros estudos.

Polas mesmas razóns de operatividade ca no caso das variables sociolóxicas ata agora tratadas, estas categorías foron recodificadas a maior parte das veces en cinco:

1. Ningún.
2. Primarios (completos e incompletos).
3. Secundarios (Bacharelato e F.P.).
4. Universitarios (de grao medio e superior).
5. Outros.

As entrevistas foron realizadas entre abril e setembro de 1992, seguindo o método de rutas aleatorias da fase provisional, e supervisadas entre abril e decembro do mesmo ano.

1.3. O sistema de rutas aleatorias

O método seguido para garanti-la aleatoriedade da selección de entrevistas foi o de *rutas aleatorias*. Con este método, cada ruta vén determinada por un punto de partida, un número de entrevistas a realizar (entre 10 e 15 en núcleos urbanos e un máximo de 10 no rural) e unhas cotas de idade e sexo a cubrir. A elección do hábitat cóbrese coa selección do punto de partida de cada unha das rutas dun concello. A partir de aquí, o entrevistador ten que seguir unhas para escolle-lo edificio, a vivenda e os individuos xa marcados, e que favorecen a aleatoriedade precisamente por viren predeterminadas.

O trazado das rutas varía dependendo da estrutura poboacional do núcleo no que se traballa. O primeiro edificio seleccionado é o do punto de partida. Se un edificio ten varias escaleiras, cada unha considérase coma un edificio independente. Os edificios públicos, hosteleiros, de oficinas, ou que sirvan de vivenda colectiva (residencias,

cuarteis, etc.), consideráronse como inexistentes ó segui-la ruta. Xa que logo, só son válidos aqueles que teñan vivendas (en parte ou totalmente).

En núcleos con estrutura urbana, o entrevistador avanza desde o punto de partida no sentido dos enderezos con maior numeración. Cando chega a un cruzamento de rúas, xirará alternativamente á dereita e á esquerda avanzando en zig-zag de rúa en rúa (unha bifurcación de rúas será considerada tamén coma un cruzamento). A ruta constitúea a beirarrúa esquerda de cada rúa percorrida (véxase a figura 1). No caso de chegar a unha praza, descampado, vía de ferrocarril, ou a un valado extenso, seguirase a ruta no sentido pertinente e saírase da praza no punto máis próximo posible (véxase a figura 2).

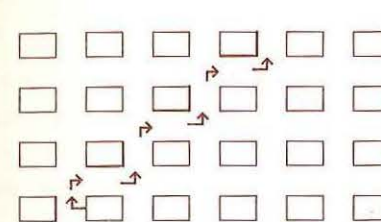

Figura 1

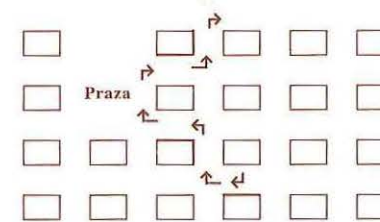

Figura 2

Cando o núcleo onde se traballa é rural de tipo disperso, a ruta seguirase en espiral desde o punto de partida e no sentido das agullas do reloxo. A espiral irá de fóra cara a dentro ou á inversa dependendo de se o punto de partida está na parte externa ou na interna do núcleo (véxanse as figuras 3 e 4). Se nos atopamos nun núcleo rural de estrutura lineal, avanzamos en zig-zag dunha beirarrúa a outra, e sempre no sentido dos enderezos con numeración progresivamente máis elevada (véxase a figura 5).

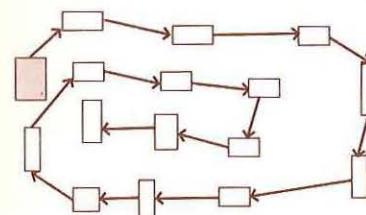

Figura 3

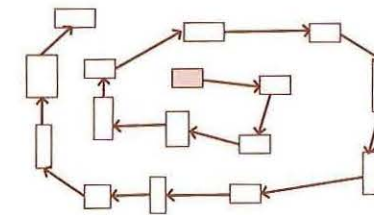

Figura 4

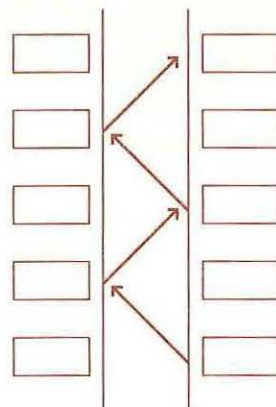

Figura 5

Nas follas de ruta incluíase unha táboa de números aleatorios que debían determina-la forma de selección das vivendas⁹. As entrevistas realizadas debían ir cubrindo a mostra asignada á ruta tanto en número, coma na súa distribución por idade e sexo; a inadecuación entre

⁹ O eixo horizontal da táboa mostra unha sucesión numérica do 1 ó 15 que representa a secuencia ordinal das 15 entrevistas a realizar, como máximo, en cada ruta. Da súa parte o eixo vertical mostra unha sucesión numérica do 1 ó 10 que representa os diferentes valores hipotéticos que poden acadar as tres variables utilizadas sucesivamente na selección da última unidade mostral:

- Nº de andares do edificio.
- Nº de portas en cada andar.
- Nº de individuos en cada domicilio.

Referíndonos agora ás dúas primeiras, diremos que, con estes datos, a mecánica de selección era a que segue:

a) Selección do andar: realizábase cruzando o número de orde da entrevista na ruta co número de andares habilitados como vivendas do edificio.

b) Selección da porta: realizábase cruzando o número de orde da entrevista na ruta co número de portas do andar seleccionado. Se as portas non estaban numeradas alfabeticamente (numeración que respectamos), numerábamolas do 1 en diante e de esquerda a dereita.

En caso de non poderse realiza-la entrevista no domicilio seleccionado, intentábase no que o seguía inmediatamente na orde de selección; de non poder ser no andar seleccionado, intentábase no inmediatamente superior. Dado que non se podía retroceder no ciclo de selección, só no hipotético caso de esgotar por riba os posibles domicilios dun edificio a partir do primeiro domicilio seleccionado, podía abordarse o primeiro domicilio do primeiro andar que por baixo estivera habilitado como vivenda, e así sucesivamente ata chegar a aquel primeiramente seleccionado; se nese caso non se podía realizar ningunha entrevista, procedíase á substitución do edificio.

En cada edificio só podía facerse unha entrevista, a menos que tivese máis de 6 andares. Nesta eventualidade o edificio dividíase en dúas metades de xeito que se o número de andares era impar, o sobrante atribuíase á parte máis baixa; neste momento seleccionábase a primeira entrevista usando a táboa como se o edificio tivese só o número de andares resultante da división. Para a segunda entrevista considerábase na táboa o total de andares.

individuo/-s seleccionado/-s e mostra implicaba a substitución do/-s primeiro/-s.

A aplicación do cuestionario realizouse no mesmo domicilio do entrevistado¹⁰. Entrevistouse só unha persoa en cada enderezo, o que deu lugar a que nalgúns concellos fose imposible completa-la mostra inicial. As unidades restantes foron reasignadas ata completa-la mostra global. O traballo de campo desenvolveuse, como dixemos anteriormente, no período que vai de abril a setembro de 1992.

Só tres eventualidades podían explica-la imposibilidade de realizar entrevistas¹¹: a negativa a colaborar, a inadecuación entre mostra e individuos seleccionados e a ausencia de contacto (vivenda deshabitada, habitantes ausentes, etc.). Cando era así, debíanse substituír por outras, o que se plasmaba na *folla de ruta*¹².

De xeito análogo á de andares e portas, a selección dos individuos realizábase cruzando o número de entrevista na ruta co número de habitantes do domicilio seleccionado que, como se dixo, consta na táboa. Os individuos numerábanse en orde decrecente de idade -a igual idade dábanseles prevalencia ós homes. A selección restrinxíase ós individuos que pernctaron a noite anterior e que, previsiblemente, o farían a seguinte, que eran residentes no concello e que estaban no límite de idade que interesaba ó estudio.

¹⁰ Non estimamos conveniente face-las entrevistas nin localiza-los entrevistados en establecementos comerciais, bares, etc., nin os tivemos en conta á hora de segui-la folla de ruta.

¹¹ Neste punto é interesante clarificar que puidera ser que no momento preciso da abordaxe do domicilio non fose posible a realización da entrevista; nese caso concertábase a súa realización para un momento ulterior e o desenvolvemento da ruta continuábase, considerando esa entrevista a efectos de selección como realizada. A entrevista debía realizárselle ó suxeito seleccionado; se non era posible substituíase polo inmediatamente superior. No caso hipotético de esgota-los individuos, procedíase sucesivamente, de xeito análogo á selección de domicilios, a partir do número 1 ata chegar ó primeiramente seleccionado. Se nese punto non era posible realiza-la entrevista, o domicilio debía ser substituído.

¹² A folla de ruta é unha ferramenta que serve para controlar se os entrevistadores seguiron a mecánica establecida, xa que nela reflicten o proceso de selección. Nela aparecen os datos referidos á selección de entrevistas efectivamente realizadas (non fallidas) e ó número de rexeitamentos:

- Número de orde da entrevista na ruta.
- Enderezo completo onde se realizou a entrevista: rúa, praza ou lugar, número do edificio, andar e porta onde está o domicilio.
- Número de andares do edificio seleccionado.
- Número de portas no andar seleccionado.
- Número de rexeitamentos: isto é, só negativas a colaborar desde a primeira selección feita para a realización desa entrevista ata a súa realización efectiva.

Ademais destes datos, na folla de ruta consta como encabezamento o concello e a provincia nos que se realizaron as entrevistas, o número de ruta e folla, a identificación do entrevistador e o punto de partida da ruta. Inclúe tamén a táboa de números aleatorios usada para a selección.

As follas de ruta debían ser entregadas ó gabinete, cubertas na súa totalidade e adxuntas ás entrevistas -ordenadas numericamente- que conforman a ruta.

1.4. Depuración do traballo de campo

O deseño do cuestionario e o da mostra son piares fundamentais para calquera investigación deste tipo, pero teñen que ir acompañados, durante e despois da realización das entrevistas, dun seguimento serio da validez das mesmas, depurando aquelas que por diversas razóns sexan (total ou parcialmente) inadecuadas. A supervisión levárona a cabo a empresa concesionaria da segunda fase da investigación, *Obradoiro de Socioloxía, S.L.*, e os membros do *Seminario de Sociolingüística, in situ*, mediante comprobación telefónica e filtros informáticos, seleccionando aleatoriamente as rutas e os cuestionarios que debían ser validados. Ademais de facer un seguimento da aplicación do traballo de campo, comprobouse se a aparente incoherencia entre respostas era debida ó entrevistado ou ó entrevistador, e corríxíronse os erros de cobertura (é dicir, aquelas respostas que non procedían polas condicións sociolóxicas do entrevistado ou pola resposta que este dera a preguntas anteriores). A contradicción entre respostas só nos interesou cando revelaba fallos no procedemento da entrevista (se se fixo a quen non se debía, se non se fixo adecuada ou totalmente, etc.); o entrevistado pode non ver contradictorios algúns dos contidos por el expresados aínda que a nós nolo parezan. O proceso de depuración debía garanti-la bondade dos datos que iamos manexar, polo que as súas fases foron deseñadas con moito coidado. Os aspectos que se pretendían verificar eran os seguintes: adecuación á mostra, cumprimento da metodoloxía deseñada para a cobertura do cuestionario e coherencia da información. Incluímos na depuración a codificación dalgunhas preguntas e datos de clasificación. A figura 6 mostra un esquema-resumo do proceso seguido na depuración e supervisión das entrevistas.

Os procesos de depuración da empresa de consúltig constaron de cinco fases:

1. Predepuración: nesta fase verificouse a pertinencia mostral, é dicir, a correspondencia en cada ruta entre mostra teórica e mostra real.
2. Codificación de cabeceira e preguntas abertas: nesta fase codificáronse aqueles aspectos que debían ser recollidos con código numérico e que non o foron durante a entrevista: código de provincia, de concello, de hábitat de nacemento e de residencia e a profesión do entrevistado.

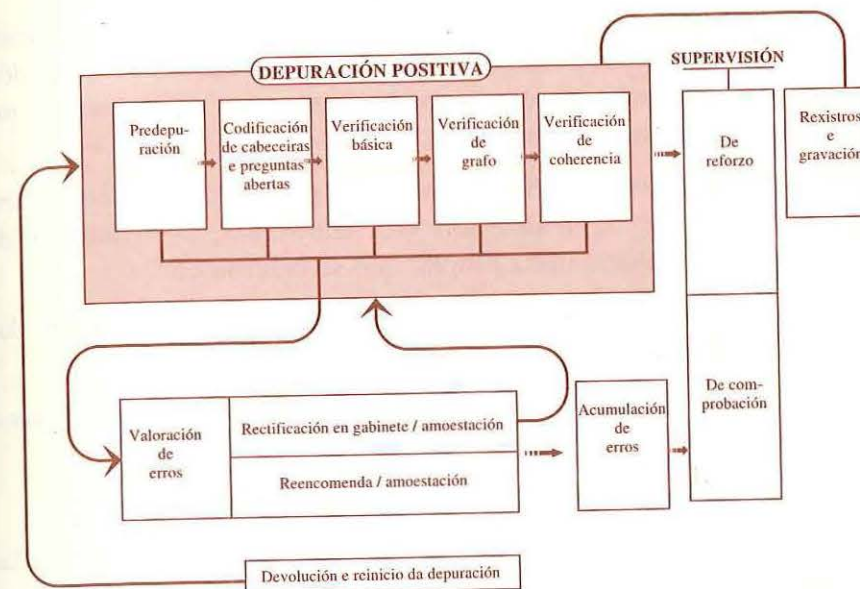

Figura 6

3. Verificación básica: afecta a cuestións tales como a cobertura a lapis, a lexibilidade dos datos textuais e a correcta localización dos códigos nas caixas.
4. Verificación de grafo: comprobouse que non faltaban respostas en ningún caso, a pertinencia de certos códigos de resposta coas dadas noutras preguntas, a linealidade e conveniencia do salto entre certas preguntas do cuestionario e a cobertura dos *datos de control* (día e hora da entrevista, para posteriores comprobacións).
5. Verificación de coherencia: comprobouse que as respostas ás diferentes preguntas eran coherentes entre si (xa antes nos referimos ó tipo de coherencia que nos interesa). Así, os menores de 25 anos non deberían contesta-la pregunta de que lingua falaba a partir dos 31 anos, ou os que din non ter estudos non deberían contestar preguntas referidas á súa vida escolar.

Esta supervisión de coherencia foi tamén realizada cun filtro informático, que ademais corría erros cometidos durante a gravación dos datos en soporte magnético.

A detección de erros levaba consigo na maioría dos casos a devolución e repetición do traballo. Se a persoa encargada da supervisión positiva o consideraba necesario, podía destinalos cuestionarios que conforman unha ruta á supervisión de reforzo.

Ademais da supervisión realizada pola empresa de consúltig durante e despois da realización das entrevistas, o Seminario de Sociolingüística realizou unha propia, que se centrou en:

- Comprobación *in situ* das rutas realizadas, da duración das entrevistas, etc.
- Comprobación telefónica de entrevistas e rutas escollidas ó azar.
- Comprobación da coherencia entre algunhas respostas.

Na comprobación *in situ* e telefónica facíanselle algunhas das preguntas ó entrevistado para comprobar se a resposta recollida se correspondía coa dada. Ademais, pedíase a súa opinión sobre o inquérito a fin de mellorar no posible a súa realización. Cando se detectaban erros, comunicábase á empresa para que os corrixisen.

A depuración prolongouse durante os cinco meses da fase de entrevistas e catro meses máis (mentres correccións manuais posteriores, a tabulación dos datos e as primeiras análises revelaban erros non detectados anteriormente).

Nun volume anterior, o primeiro da serie de tres que constituirán o compendio do MSG, centrámonos na descrición e análise da competencia lingüística e da lingua inicial en Galicia. Unha das conclusións máis salientables naquel volume foi a constatación de que a práctica totalidade da poboación pode comprende-lo galego, e que algo máis do 85% pode falalo. Pero outra das conclusións, non menos salientable, foi a constatación dunha ruptura no proceso de transmisión interxeracional do galego, posta de manifesto na asociación que se percibe entre os datos correspondentes á lingua inicial e á idade dos individuos: a medida que descendemos na escala de idade, van sendo menores as porcentaxes dos que teñen o galego como lingua inicial.

Os datos sobre lingua inicial e competencia lingüística son, sen dúbida, de suma importancia; pero non serven por si sos para facer un diagnóstico da situación do galego. Unha descrición macrosociolingüística de Galicia necesita achegar datos precisos sobre o

uso que a poboación fai do galego e do castelán, e mais das actitudes, crenzas e prexuízos que ten ante as dúas linguas.

Este volume, dedicado ó uso das linguas, está estruturado en catro capítulos. No capítulo 3 presentamos unha análise da percepción que teñen os entrevistados acerca de cal é a súa lingua habitual (p. 14 do cuestionario incluído no apéndice 3), sen referirse a ningún ámbito específico nin a ningún interlocutor en concreto. Esta percepción compárase coa que teñen da lingua que empregaban habitualmente seus pais e os seus avós (p. 21, 23 a 26). Remata o capítulo cunha visión xeral da lingua habitual de lectura e de escritura (p. 73 e 76).

Os capítulos restantes son calas en certos ámbitos, que pretenden abarcala maior parte das situacións comunicativas nas que participan os individuos nas súas interaccións cotiás. O capítulo 4 céntrase no uso das dúas linguas nas interaccións no seo da familia, ámbito ó que se lle dedican no cuestionario dezasete preguntas (p. 27, 38 a 43 e 45 a 54), co obxecto de poder estudar as diferencias debidas ó interlocutor: a lingua falada habitualmente cos avós, cos pais, coa parella, cos irmáns e cos fillos.

O capítulo 5 ten como tema central a conducta lingüística no ámbito escolar, diferenciando entre a lingua usada para escribir (p. 85), para falar cos compañeiros na clase (p. 86) e no recreo (p. 87) e para falar cos profesores (p. 88). Tamén se inclúen neste capítulo datos sobre o estudo do galego, tanto na escola (p. 82 e 83) como fóra dela (p. 118 e 119), así como a percepción dos entrevistados acerca da posible influencia exercida pola lingua das clases sobre a súa lingua habitual (p. 92 e 93).

No capítulo 6 abordámo-la descrición e análise do uso que os falantes fan das linguas noutras situacións comunicativas: a lingua falada cos veciños galegos e cos de fóra de Galicia (p. 57 e 58), cos amigos (p. 59), cun descoñecido (p. 62), no traballo (p. 31 a 37), coas institucións (p. 65 e 66), na compra diaria e na compra non habitual (p. 60 e 61), co médico de cabeceira e co médico especialista (p. 67 e 68). Tamén se analizan neste capítulo dúas preguntas dirixidas a explorar os procesos de acomodación lingüística, tanto de converxencia como de diverxencia, tal como se manifestan no cambio ou mantemento da lingua habitual cando o interlocutor se atopa nun grupo que está a falar outra lingua (p. 114 e 115).

O traballo finaliza cun breve capítulo de conclusións, no que se recollen aqueles trazos máis relevantes postos de manifesto nos outros capítulos. Inclúense tamén tres apéndices: no primeiro deles aparecen os mapas elaborados para dar conta da distribución xeográfica dos usos; no segundo presentámo-las frecuencias das preguntas sobre usos lingüísticos incluídas no cuestionario; no terceiro e último recollémo-lo cuestionario utilizado. Finalmente, incluímos tamén unha *addenda* en forma de caderno coa actualización das táboas correspondentes ó conxunto de Galicia que figuraban no volume *Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia*. Esta actualización fíxose a partir dos datos dispoñibles do Censo de Poboación e Vivendas de 1991.

Agás algunhas preguntas que só permitían unha resposta categórica do tipo 'si' ou 'non' (p. 37, 55, etc.) e outras con opcións de resposta exclusivas para elas (p. 93, 118, 119, etc.), a maior parte das cuestións sobre uso lingüístico incluídas no noso cuestionario teñen catro opcións de resposta, ademais do correspondente N.P. (Non Procede):

4. Só galego
3. Máis galego ca castelán
2. Máis castelán ca galego
1. Só castelán

Pódense considerar, xa que logo, como escalas de medición ordinais, por permitiren ordenalos entrevistados segundo o maior ou menor uso que fan do galego (ou do castelán). Sen embargo, en ningún dos capítulos que seguen se analizan cos procedementos que poderían ser axeitados para este tipo de medición, polo que cómpre ofrecer unha xustificación da nosa decisión.

A lingua habitual, analizada no capítulo 3, tratámola como unha variable nominal, é dicir, como unha variable cualitativa na que os números das opcións de resposta serven unicamente para identificalas, polo que os datos que se subministran son sempre porcentaxes; isto non supón ningún problema metodolóxico. Nos outros capítulos, en cambio, o número de variables analizadas, especialmente no capítulo 4, e maila necesidade de mante-la extensión deste volume dentro duns límites razoables, leváronnos a buscar algún

xeito de simplificación dos datos. No cuestionario distinguíase entre a lingua falada cos irmáns, coas irmás, cos fillos e coas fillas e, nos catro casos, cos máis novos e cos máis vellos. Estas oito preguntas reducíronse ó final a dúas variables: a *lingua falada cos irmáns* e a *lingua falada cos fillos*; as correlacións de rangos (de Spearman) entre as catro variables iniciais correspondentes a cada grupo (irmáns e fillos) son moi elevadas, superando o 0.90 en calquera dos casos, é dicir, están moi próximas á correlación perfecta. O mesmo sucede coas preguntas 51 e 52 (sobre a lingua usada polos entrevistados cos avós paternos e maternos) ou coas preguntas 23 a 26 (sobre a lingua habitual dos avós maternos, das avoas maternas, dos avós paternos e das avoas paternas), reducidas a outras dúas variables.

Cabía a posibilidade de escoller simplemente unha pregunta de cada grupo e considerala como representativa de todo o subconxunto, e quizais teríamos procedido así de non ser necesario aínda outro tipo de redución. Agás no capítulo 3, onde o foco de atención é a lingua habitual, no resto da análise o foco está na comparación entre unhas condutas lingüísticas e outras. No capítulo 4, por exemplo, do que se trata é, como xa dixemos, de compara-lo uso do galego por parte do entrevistado con distintos interlocutores no seo da familia: cos avós, cos pais, coa parella, cos irmáns e cos fillos. Se presentasémo-los datos mediante táboas de continxencia con porcentaxes para cada opción de resposta, as cinco columnas de que consta cada táboa converteríanse en 20, ou, alternativamente, habería que presentar cinco táboas semellantes ás do capítulo 3 para cada unha das táboas dos outros capítulos. Aínda que as conclusións ás que se chegaría serían as mesmas, a comunicabilidade das análises diminuíría en grao moi importante, e o lector veríase sumido nunha confusa masa de datos moi difícil de assimilar. Por outra banda, resultou imposible a utilización de programas de cuantificación de variables categóricas (PRIMALS, HOMALS e outros semellantes) por falta de capacidade das versións existentes para tratar unha cantidade de datos tan inxente coma nosa: a maioría destes procedementos comezan por construír unha matriz na que as columnas son as variables e as filas son os casos, o que supón que a nosa matriz tería 38.897 filas, cantidade moi superior á máxima que permite o *software* dispoñible. Ante estas dificultades, optamos por reducir cada pregunta a un único dato, considerando que os

números 1, 2, 3 e 4 que sinalan cada opción de resposta (de 'só castelán' a 'só galego') poden ser interpretados como puntuacións que nós lles asignamos ós individuos, de xeito que un entrevistado que fala só galego coa parella ten un 4 nesa pregunta, e outro que fala só castelán ten un 1. Xa que logo, para reducir varias preguntas a unha única variable calcúlase a media a través desas preguntas, de forma que alguén que nas catro preguntas referidas ós fillos respondeu 'só galego' en tres e 'máis galego ca castelán' nunha, terá unha puntuación de $15/4$, é dicir, 3.75. Obtemos así unha escala de medición que vai de 1 ('só castelán') a 4 ('só galego'), e na que o valor de 2.5 indica que non hai predominio de ningunha das linguas.

O procedemento non está exento de dificultades teóricas e, posiblemente, non será aceptado sen cuestionamento por tódolos lectores, xa que supón tratar unha escala ordinal coma se fose de intervalos iguais. Certamente, non se pode afirmar que un individuo que fala só galego nunha determinada situación (ó que lle asignamos un 4) fale o dobre de galego ca outro que respondeu que fala máis castelán ca galego (ó que lle asignamos un 2); tampouco podemos asumir que a distancia existente entre 'máis galego ca castelán' e 'só galego' sexa a mesma en tódolos casos, aínda que nós así o consideremos ó asignar a esas opcións sistematicamente as puntuacións de 3 e 4.

Malia as dificultades mencionadas, pódese dicir que, de feito, non se introduce ningún tipo de distorsión nas análises, sempre que o lector entenda o que realmente significan esas medias e como foron calculadas. Sería máis ortodoxo traballar con medianas ou con percentís, ou simplemente con porcentaxes; pero, tras explorar todas esas posibilidades, chegamos á conclusión de que os resultados eran os mesmos, só que menos comunicables.

Por outra banda, o tema de se é posible tratar variables ordinais como variables de intervalos iguais é obxecto dunha polémica xa antiga, e renovada con frecuencia, no ámbito da estatística inferencial. Os investigadores en ciencias sociais recorren habitualmente a ese tratamento na análise das escalas de actitudes e noutros moitos casos. Aínda que nós non facemos neste volume estatística inferencial, senón soamente unha estatística

descriptiva elemental, os razoamentos aducidos na práctica diaria da estatística inferencial en favor de tratar as escalas ordinais como escalas de intervalos son pertinentes tamén no noso caso, xa que o que pretendemos xustificar é o uso de medias a partir de números de orde, e as medias están implicadas en moitas das probas utilizadas en estatística inferencial, como a proba *t* ou a análise da varianza¹³. Trátase simplemente, pois, dunha estratexia metodolóxica que obedece a unha necesidade práctica: a de resumir e sintetizar unha serie de valores, organizándoos de xeito que parezan iguais nos seus intervalos, cando en realidade non é así, pero sen que a representación escollida resulte moi afastada dos feitos empíricos.

Como xa se explicaba no volume anterior, *Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia*, as limitacións de espazo fan inviable a análise detida de cada un dos 34 sectores en que dividimos Galicia polo que, coma naquel caso, analizamos soamente seis sectores con características ben diferenciadas, conscientes de que con eles non se esgota a tipoloxía sectorial de Galicia. Na procura da coherencia e unidade co volume anterior, os sectores escollidos foron os mesmos:

- Provincia da Coruña: A Coruña cidade (sector 1) e Santiago (sector 2).
- Provincia de Lugo: Lugo-2 (sector 13) e Lugo-5 (sector 16).
- Provincia de Ourense: Ourense-4 (sector 21).
- Provincia de Pontevedra: Pontevedra cidade (sector 26).

Con esta selección pretendemos dar conta do que ocorre en:

a) Cidades grandes coa maioría da poboación concentrada no núcleo urbano, como A Coruña, fronte a outras máis pequenas e nas que o hábitat periurbano ten un papel destacable, como Santiago e Pontevedra (estas últimas diferenciadas á súa vez pola súa estrutura económica).

b) Sectores formados por vilas grandes, como Lugo-2 (Viveiro, Monforte) fronte ós que agrupan vilas pequenas, como Ourense-4 (Amoeiro, Carballeda, A Rúa, Rubiá).

¹³ Para unha xustificación máis detallada véxanse: Binder, A. (1984), "Restrictions on statistics imposed by method of measurement: some reality, some myth", *Journal of Criminal Justice* 12, pp. 467-481; Gaito, J. (1980), "Measurement scales and statistics: resurgence of an old misconception", *Psychological Bulletin* 87, pp. 564-567; Gaito, J. (1984), "Measurement scales and statistics: a confusion which refuses to die", *Canadian Psychology* 25, pp. 249-250; Gaito, J. (1986), "Some issues in the measurement-statistics controversy", *Canadian Psychology* 27, pp. 63-68; Traylor, M. (1983), "Ordinal and interval scaling", *Journal of the Market Research Society* 25; Zumbo, B. D. e Zimmerman, D. W. (1993), "Is the selection of statistical methods governed by level of measurement?", *Canadian Psychology* 34, pp. 390-399.

c) Sectores tipicamente rurais, como Lugo-5 (Abadín, Baleira, Ribeira de Piquín, Pol, Triacastela, ...).

A pesar de que en cada sector predomina un tipo de hábitat xeral (A Coruña: urbano; Lugo-2: vilego; Lugo-5: rural, etc.), non existe neles unha homoxeneidade completa. No deseño da mostra tentouse dar conta desta heteroxeneidade, polo que as entrevistas se aplicaron tanto na cabeceira dos concellos coma no resto dos lugares (parroquias, periferia das cidades, etc.). Xa que logo, na análise dos sectores, aínda que estes correspondan a un tipo de hábitat predominante, haberá que atender tamén á diferenciación interna de cada un. Por exemplo, en Ourense-4 sepáranse, cando é pertinente facelo, as vilas (núcleos dos concellos) das zonas etiquetadas como 'rural-1' ou 'rural-2', de acordo cos criterios metodolóxicos mencionados no primeiro capítulo. Nos sectores urbanos sepárase entre o urbano e o periurbano, distinción que cómpre ter moi en conta nos tres incluídos nesta selección, por mostraren unha grande disparidade na distribución do periurbano: mentres no concello da Coruña a poboación entrevistada fóra do núcleo urbano é o 2.3% da mostra correspondente, en Santiago acada o 29% e en Pontevedra constitúe o 51.6%. Cumprirá, polo tanto, prestar atención á distinción entre os datos relativos ó total da mostra deses tres sectores urbanos, por un lado, e os datos correspondentes ó que é territorio estritamente urbano (cidade) por outro.

Coma no volume anterior, preséntanse tamén datos relativos ó conxunto de Galicia. Posto que a unidade básica sobre a que se está a elabora-lo MSG é o sector, para construír unha mostra válida para o conxunto de Galicia non se poden agregar sen máis as mostras dos distintos sectores, senón que é necesario ponderalas dando conta do peso demográfico real de cada sector no conxunto de Galicia. Téñase en conta que sectores con escasa poboación necesitan, cando se toman como unidades de mostraxe independentes, un elevado número de entrevistas para acadar a fiabilidade mostral proposta (95%) manténdose na marxe de erro máximo establecida ($\pm 3\%$). Así, Coruña-11 (formado polos dous concellos da provincia que teñen menos de 5.000 habitantes, máis dun 33% da poboación ocupada na agricultura e máis doutro 33% na industria e na construción) ten, segundo o último Censo, 5.399 habitantes maiores de 15 anos, e necesita unha mostra de 795 individuos; en cambio, a cidade da Coruña, con 199.008

habitantes maiores de 15 anos¹⁴, só necesita 1.170 entrevistas para acadar a mesma fiabilidade e co mesmo erro mostral máximo. É evidente que se se integrasen sen correccións nunha mostra única para o conxunto de Galicia as diferentes mostras sectoriais, estarían sobrerrepresentados os sectores con menos poboación, e infrarrepresentados os sectores con máis poboación.

Entre as varias posibilidades de ponderación, escollemos agregar os datos dos sectores segundo a fórmula seguinte:

$$P = \sum_{i=1}^n W_i \cdot P_i$$

onde

P = porcentaxe de respostas a unha opción dunha pregunta para o total de Galicia.

W_i = Ponderación que se aplica para cada sector.

p_i = porcentaxe de respostas a unha opción dunha pregunta nun sector determinado.

n = número de sectores.

W_i é simplemente a proporción que representa un sector determinado en relación co conxunto de Galicia; é dicir:

$$W_i = N_i / N$$

onde N_i é o número de individuos maiores de 15 anos nun sector determinado e N o número total de individuos maiores de 15 anos no conxunto de Galicia¹⁵.

Se as distintas mostras sectoriais tiñan xa unha fiabilidade e un erro máximo máis ca aceptables na investigación sociolóxica, a mostra do conxunto de Galicia sitúase en niveis óptimos, cun nivel de confianza do 95% e un erro máximo probable de $\pm 0,62\%$.

¹⁴ As discrepancias entre o número de habitantes que se menciona nestes exemplos e o que se mencionaba no volume primeiro débese a que neste caso dispoñemos dos datos do Censo de 1991.

¹⁵ Un infortunado erro fixo que o valor de N aparece mal explicado no volume anterior, onde se definía como o número de entrevistas feitas no sector. Na práctica, o procedemento de agregación descrito na fórmula desenvolveuse calculando para cada sector un factor multiplicativo, que consiste efectivamente en dividi-la poboación do sector polo número de entrevistas feitas nel.

Finalmente, non podemos deixar de comentar un problema que aparece constantemente en investigacións deste tipo. Unha descrición macrosociolingüística do uso das linguas só pode dar conta da percepción que os falantes teñen dos seus propios usos, e non dos usos reais en si mesmos; a descrición destes últimos esixiría unha metodoloxía de investigación distinta da aquí empregada, concentrándose na análise dunhas poucas interaccións reais (e, xa que logo, con escasas posibilidades de facer xeneralizacións válidas). Con todo, cómpre dicir que nas situacións de bilingüismo se ten atopado un alto grao de correlación entre a conduta lingüística declarada polos individuos e a conduta lingüística observada polo investigador, polo que non parecen moi xustificadas as críticas de que é obxecto a investigación dos usos lingüísticos mediante cuestionarios; estes permiten, máis aló de calquera dúbida razoable, saber qué lingua se fala máis e cal se fala menos, e como se distribúen eses usos a través de distintos subgrupos da poboación. Outro tema, naturalmente, é o estudio das funcións comunicativas que pode representar para un galegofalante habitual o uso do castelán ou para un falante de castelán o uso do galego, ou o estudio das alternancias de lingua como estratexia discursiva, para construír ou redefinir-lo contexto ou a realidade social en que a interacción se desenvolve. Nada disto se pode estudar mediante un cuestionario, polo que é imprescindible, para unha comprensión axeitada da realidade sociolingüística galega, complementalos moi importantes datos que agora ofrecemos cos procedentes de investigacións realizadas desde outra perspectiva metodolóxica, investigacións que, felizmente, xa comezaron a desenvolverse na sociolingüística galega.

O obxectivo do presente capítulo é analiza-la lingua habitual da poboación galega (a nivel oral e escrito), así como a súa relación con diversas variables sociolingüísticas que adoitan incidir no comportamento lingüístico no seo das comunidades. Das variables non sociais que poden estar relacionadas coa lingua habitual, teremos en conta a lingua inicial do entrevistado e a súa competencia oral en galego. Dada a relación da conducta lingüística con determinadas variables sociais como a idade, o nivel de estudos, a clase social, o grupo profesional, o hábitat de nacemento ou os ámbitos de adquisición ou aprendizaxe do galego, describirémo-los resultados máis relevantes dos cruzamentos entre a lingua habitual e ditos factores sociais, así como a interacción entre unhas variables e outras nos casos en que resulte pertinente¹⁶.

---

¹⁶ Aínda que nas táboas que figuran ó final do capítulo se recolle a relación entre o sexo e a lingua habitual, omitirémo-los correspondentes comentarios, dado que, a diferenza do que sucede noutras comunidades con linguas en contacto, en Galicia a variable sexo non introduce diferenzas importantes na lingua habitual.

No cuestionario introducimos tamén oito preguntas relativas á lingua utilizada polos ascendentes do entrevistado, feito que nos permite observa-la evolución do uso lingüístico en tempo aparente¹⁷. Pese a que nun principio introducimos un item para cada sexo (pai/nai, avó/avoa) e diferenciamos entre avós paternos e maternos, ó comprobarmos que o sexo non introducía variacións na lingua habitual dos ascendentes dignas de térense en conta, así como tampouco resultaba pertinente o feito de tratarse dos avós paternos ou maternos, decidimos crear unha nova variable que agrupase tódolos avós¹⁸ e utilizar un item xa existente sobre a lingua habitual dos pais (p. 21: *¿que lingua falan seus pais entre si?*), en lugar de operar con dúas variables distintas, unha para o pai e outra para a nai.

A lingua habitual dos ascendentes foi cruzada coas variables lingüísticas anteriormente mencionadas, coa lingua habitual do propio entrevistado e cos ámbitos en que este aprendeu a fala-lo galego.

Por carecermos da información sociolóxica necesaria sobre os avós e os pais do entrevistado, resulta imposible observa-la relación entre a súa lingua habitual e toda a serie de variables sociais. Se ben a idade dos entrevistados actúa como un indicador da idade relativa dos pais e dos avós, non podemos deduci-la clase ou os estudos dos ascendentes (nin a profesión no caso dos avós) unha vez coñecidos os do entrevistado, debido á gran mobilidade que caracteriza as sociedades occidentais. Nos estados de progreso e benestar, nos que non existe unha rixida división de clases, o nivel de vida entre unha xeración e outra tende a mellorar. Esta mellora maniféstase a través do aumento do nivel de estudos, o ascenso profesional e económico, e as ondas migratorias do campo á cidade, onde se asenta a maioría da poboación. Partimos,

¹⁷ Este é un concepto moi utilizado nos estudos sobre o cambio lingüístico. Trátase de comparar os hábitos lingüísticos dos falantes de distintas idades considerando que reflicten a evolución dos mesmos a través do tempo. Cómpre diferenciarlo cambio lingüístico en tempo aparente do que se produce en distintas etapas da vida dun individuo ó adapta-la súa conducta lingüística á do grupo da súa idade (*variación interxeracional estable* ou *age-grading*).

¹⁸ Para crear esta nova variable consideráronse as categorías das catro preguntas relativas á lingua dos diversos avós como se fosen puntuacións (tal como se fai nos outros capítulos deste libro) e calculouse para cada entrevistado a media das catro preguntas (ou menos, no caso de que non respondese a todas). Esta media truncouse despois, axustándoa ó enteiro máis próximo, co obxecto de poder volver tratar esas medias como categorías. A este procedemento débense as pequenas diferencias que poderá observa-lo lector entre as porcentaxes correspondentes ó total de Galicia na táboa 3.3.0 e as correspondentes a cada un dos avós, que figuran no apéndice de frecuencias.

por isto, da hipótese de que a posición social da maioría dos entrevistados non será inferior á dos seus ascendentes, senón igual ou superior. Isto só nos permitirá observa-los cambios de lingua entre os avós, pais e entrevistados dentro dos subgrupos sociais máis desfavorecidos. Pola razón antedita, a análise da evolución interxeracional da lingua habitual en relación coa clase social e o nivel de estudos cinxirase ós membros da clase baixa e sen ningún estudio.

Aínda que a variable *lingua habitual* se trata nos outros capítulos deste volume como unha variable de intervalos (véxase na presentación do volume a xustificación desta estratexia de análise), neste capítulo pareceunos preferible considerala como unha variable nominal, na que cada unha das opcións de resposta corresponde a unha categoría diferente. A análise partirá, xa que logo, das porcentaxes correspondentes, e non das medias como nos capítulos que seguen.

3.1. Lingua habitual en Galicia

Nos mapas 1 ó 15 figuran a lingua habitual dos entrevistados, seus pais e seus avós no conxunto de Galicia. Como podemos deducir atendendo ó mapa 1, o galego é a lingua habitual de gran parte da poboación galega. En 20 dos 34 sectores, os individuos que falan só ou preferentemente galego constitúen, como mínimo, os tres cuartos da poboación (en 13 destes 20 sectores as porcentaxes de entrevistados que falan habitualmente galego están comprendidas entre o 85% e o 95%). Os núcleos máis castelanizados atópanse concentrados na costa norte da Coruña e no oeste de Pontevedra (cfr. mapas 4 e 5), pero incluso nestes sectores as porcentaxes de galegofalantes oscilan, na maior parte dos casos, entre o 50% e o 74.9%. As provincias con maior número de galegofalantes habituais son Lugo e Ourense. Cómpre salientar que en 21 dos sectores a implantación do galego como lingua habitual é tan forte que o monolingüismo é a práctica habitual dun 40% a un 79.9% da poboación (cfr. mapa 2).

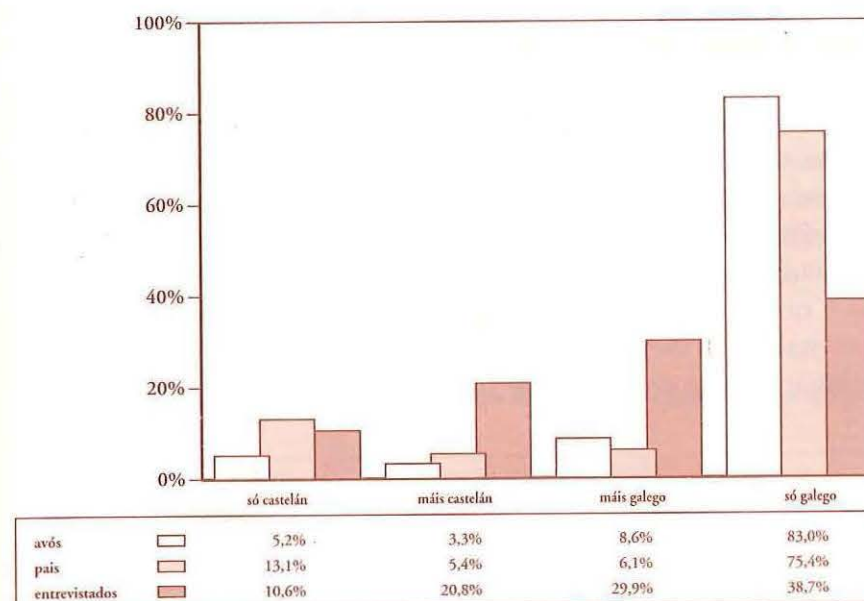
As porcentaxes de pais galegofalantes habituais (cfr. mapas 6-10), aínda sendo elevadas en tódolos sectores (superan o 50%), son menores cás dos avós. En 18 dos 34 sectores entre un 90% e un 99.9% de pais falan só ou preferentemente galego. O monolingüismo en galego neste grupo é moi elevado, tanto que en 22 dos 34 sectores supera o 80%

(cfr. mapa 8) e en 11 destes 22 (concentrados especialmente nas provincias da Coruña e Ourense) está comprendido entre o 90% e o 99,9%. Como sucede cos propios entrevistados, os sectores máis castelanizados agrúpanse no contorno da costa norte da Coruña e no oeste de Pontevedra.

Finalmente, convén mencionar que en 27 dos 34 sectores entre un 90% e un 100% de avós son galegofalantes habituais (cfr. mapas 11-15). O uso do galego como lingua habitual única ou predominante non descende do 75% aínda nos 7 sectores menos galeguizados. No mapa 12 figura a distribución dos avós monolingües en galego. Nel podemos ver que nos 8 sectores en que menos presencia ten o monolingüismo en galego supera mesmo o 55% e en 16 dos 34 está por riba do 90%.

Se atendemos agora á lingua habitual dos entrevistados e os seus ascendentes na totalidade de Galicia (gráfico 3.1), veremos que algo máis de dous tercios dos entrevistados son galegofalantes (falan só galego ou máis galego ca castelán). Ó termos en conta as porcentaxes dos que falan máis castelán ca galego e máis galego ca castelán, o bilingüismo convértese nunha práctica moi habitual en Galicia, característica do 50,7% da poboación entrevistada. Polo que se refire ó monolingüismo, este é máis frecuente en galego, xa que mentres un 38,7% de entrevistados din falar só galego, unicamente un 10,6% é monolingüe en castelán. Canto á lingua habitual dos pais e avós, existen porcentaxes moito máis elevadas de monolingües en galego, e considerablemente máis baixas de bilingües habituais. Un feito destacable é que na xeración dos pais hai máis monolingües en castelán ca na dos entrevistados, o que altera lixeiramente as tendencias evolutivas do uso de ámbalas linguas, caracterizadas polo abandono do galego e a incorporación paulatina do castelán nas xeracións máis novas a través do bilingüismo. Comparando a lingua habitual de avós, pais e entrevistados (contida no gráfico citado), obsérvase distinta intensidade no proceso de perda do galego de avós a pais, por unha banda, e de pais a entrevistados, pola outra. No primeiro caso a desgaleguización tende a ser completa, xa que leva aparelado un elevado incremento do monolingüismo en castelán (dun 5,2% a un 13,1%). Pola contra no segundo é gradual, efectuándose mediante a paulatina incorporación do castelán como lingua habitual por parte dos entrevistados.

Gráfico 3.1
Lingua habitual en tres xeracións en Galicia

3.1.1. Lingua habitual segundo a idade

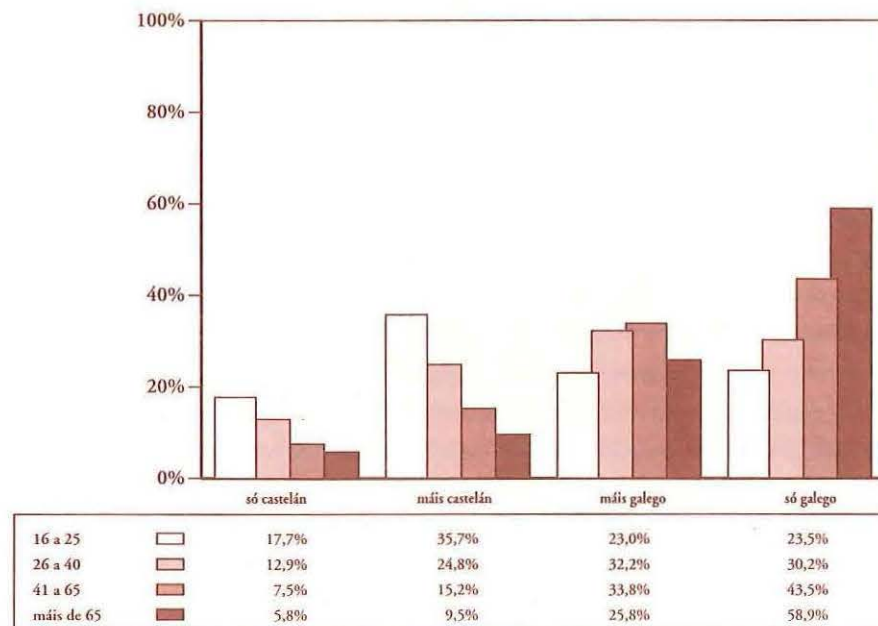
Neste epígrafe analizarase, en primeiro lugar, a lingua habitual dos entrevistados de diferentes grupos de idade, para así poder dar conta da súa evolución en tempo aparente. Posteriormente, será descrita esa mesma relación no caso dos seus ascendentes.

Tanto nos entrevistados coma nos seus ascendentes, conséntase unha diminución progresiva do galego como lingua habitual a medida que descende a idade dos suxeitos. Así, o grupo máis novo é o que menos galego fala habitualmente e o máis vello o máis galeguizado. Non obstante, o predominio do galego en tódolos grupos de idade, excepto nos mozos de 16 a 25 anos, é evidente, como se desprende do gráfico 3.2. Mentres o 84,7% dos individuos de máis de 65 anos falan única ou predominantemente galego, no grupo de 16 a 25 anos os galegofalantes habituais constitúen o 46,5%.

O uso exclusivo do galego, pola súa banda, aumenta tamén nos grupos de maior idade e o monolingüismo en castelán diminúe neste

mesmo sentido. Entre os grupos de idade extremos o incremento dos que falan só castelán acada 11.9 puntos, sendo considerablemente máis elevada a diminución do monolingüismo en galego (35.4 puntos). Desta diferenza despréndese que a importante perda do monolingüismo en galego existente entre os maiores de 65 e os de 16 a 25 non derivou nunha castelanización completa, senón nun aumento do emprego habitual das dúas linguas (que é o proceso que segue habitualmente o abandono dunha lingua). En efecto, se sumámo-las porcentaxes dos que falan máis castelán e máis galego, obtemos que o bilingüismo é o hábito predominante en tódolos grupos de idade excepto nos maiores de 65 anos e que a importancia do mesmo medra canto máis novos son os entrevistados (se dentro dos maiores de 65 anos un 35.3% da poboación é bilingüe, nos dous grupos de menor idade acada case o 60%).

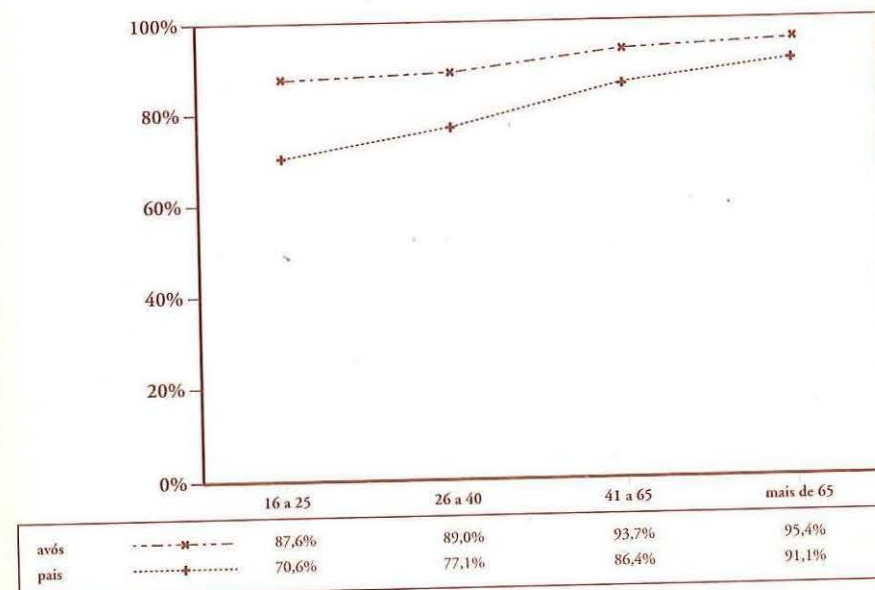
Gráfico 3.2
Lingua habitual dos entrevistados segundo a idade en Galicia

Se atendemos agora á lingua habitual de avós e pais segundo a idade, observaremos a mesma tendencia á redución do uso do galego

a medida que a idade é menor, aínda que entre uns grupos e outros esta perda é máis débil ca no caso dos entrevistados, especialmente entre avós de distintas idades. A desgaleguización existente no caso dos pais e avós dos máis novos reflíctese no gráfico 3.3, onde os valores 'só galego' e 'máis galego' figuran agrupados. A diminución do uso habitual desta lingua entre grupos de idade resulta máis elevada no caso dos pais ca no dos avós, pero nos entrevistados é aínda máis elevada ca naqueles, como se pode constatar sumando as porcentaxes do gráfico 3.2 correspondentes ós valores citados (se nos avós a perda do galego é de só 7.8 puntos, nos pais acada os 20.5 puntos e nos entrevistados os 38.2).

Gráfico 3.3
Uso do galego dos ascendentes dos entrevistados segundo a idade dos entrevistados en Galicia (só galego/máis galego)

A riqueza do banco de datos do MSG permite supera-la mera exposición de cruzamentos de variables procurando operacións de maior complexidade que poden conducir a unha visión máis globalizadora da historia demolingüística do galego. Con este obxectivo expoñemos a seguir unha aproximación ó que puido se-la evolución da lingua habitual ó longo dun século. O feito de que dita evolución fose obtida a través dunha serie de procedementos indirectos obriga a interpretar estes datos

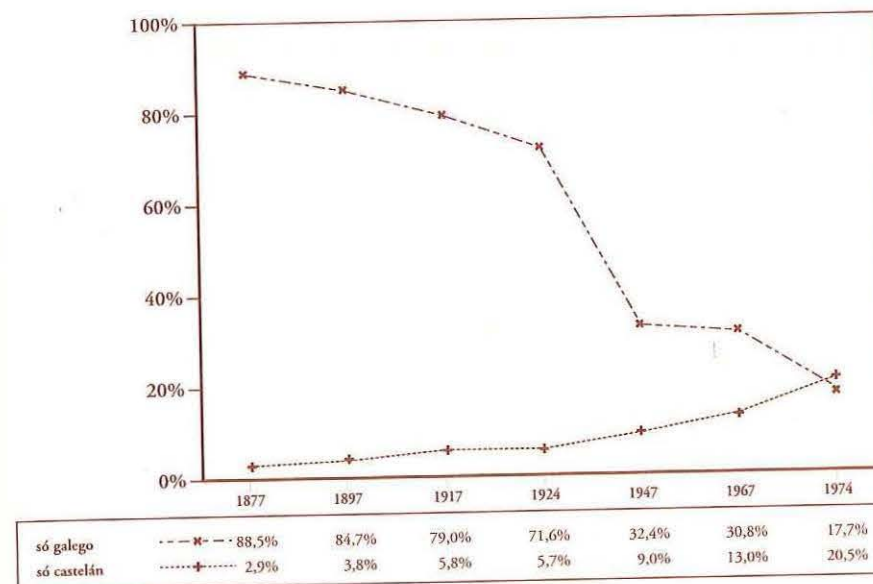
coa máxima cautela, posto que non atinguen o nivel altamente fiable de tódolos demais.

Tendo isto en conta, a seguir expoñémo-la evolución do monolingüismo e do bilingüismo en Galicia dende, aproximadamente, o último cuarto do século XIX ata o último cuarto do XX (tal como figura nos gráficos 3.4 e 3.5 respectivamente). Para elaborar ditos gráficos tivemos presente a lingua habitual dos avós dos entrevistados que, no intre de aplicárselle-la enquisa (1992), tiñan 65, 45, 25 e 18 anos, así como a lingua habitual dos entrevistados de 45, 25 e 18 anos. Polo tanto, as datas que alí aparecen corresponden ó ano de nacemento dos entrevistados das idades citadas e os seus avós. Estas últimas son datas aproximativas extraídas do seguinte xeito: calculando que os avós teñan unha idade promedio cincuenta anos superior á dos propios entrevistados, puidemos deduci-lo ano de nacemento daqueles, o que nos remonta arredor de 1877. Unha vez calculada a data de nacemento dos avós dos entrevistados de 18 anos (arredor de 1924), introducímo-la data en que naceron os entrevistados de 40, 25, 18 anos, obtendo os anos 1947, 1967 e 1974¹⁹.

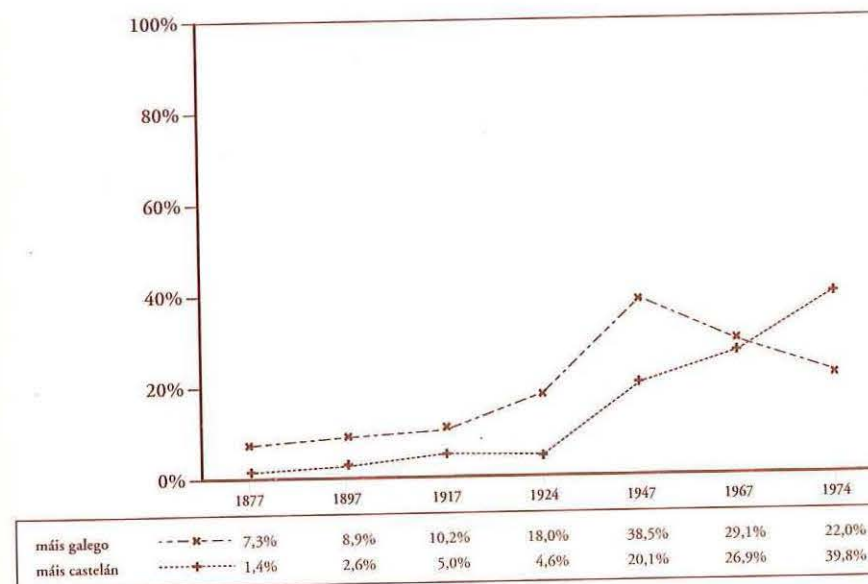
No gráfico 3.4 pode apreciarse que o descenso do monolingüismo en galego entre o 1877 e o 1974 acada 70.8 puntos. Se ben esta perda é gradual entre 1877 e 1924, nos vinte anos seguintes faise moi pronunciada, para reducirse de novo nos anos posteriores. A liña que representa o monolingüismo en castelán ascende dunha forma moito máis gradual do que cae a do monolingüismo en galego, tanto é así que ó longo dun século esta opción lingüística só se incrementou 17.6 puntos. Isto significa que a evolución da lingua habitual entre o último cuarto do século pasado e o último cuarto do presente orientouse cara ó bilingüismo, como amosa o gráfico 3.5. Nel reflíctese que a enorme perda do monolingüismo en galego entre a xeración da preguerra (1924) e a da posguerra (1947), amosada no gráfico 3.4, se traduce nun aumento moi intenso do bilingüismo.

¹⁹ Cómpre precisar que a información que extraemos destas operacións é a lingua habitual dos nados aproximadamente no 1877 cando estes tiñan uns 50 anos. Aínda así, dada a escasa frecuencia dos cambios de lingua naquela época, podemos supoñer que a súa lingua habitual coincide coa inicial.

Gráfico 3.4
Evolución da lingua habitual en Galicia dende 1877 ata 1974 (monolingüismo)

Gráfico 3.5
Evolución da lingua habitual en Galicia dende 1877 ata 1974 (bilingüismo)

A evidente introducción do castelán que se efectúa neste período probablemente sexa unha consecuencia dos movementos demográficos iniciados no século XIX e que proseguen con características especiais no XX. A partir de 1930, e ata 1950 aproximadamente, redúcese a intensidade da emigración (co seu principal centro de destino en América Latina) intensificándose o éxodo interno ós núcleos urbanos, de xeito que entre esas datas as cidades galegas experimentan un importante aumento demográfico (a poboación de Vigo, A Coruña e Ourense dóbrase entre as datas sinaladas)²⁰. Á crecente incorporación do castelán como lingua habitual dos que se trasladaban do rural á cidade debemos engadirlle a castelanización provocada polo elevado índice de retornos de boa parte da poboación que entre 1900 e 1930 emigrara a países de fala hispana, e que se asentaron principalmente nas cidades do Atlántico, importantes receptoras destas ondas migratorias²¹.

Co obxectivo de apoiar este último dato, ofreceremos unha mostra do comportamento lingüístico dos emigrantes ou fillos de emigrantes entrevistados para a elaboración do MSG, que no seu retorno a Galicia se asentaron en núcleos urbanos. O subgrupo poboacional dos emigrantes representa o 29.2% dos entrevistados, polo que se trata dunha minoría que convén ter presente. O 7.3% da mostra corresponde a suxeitos nados fóra de Galicia que viñeron a ela cumpridos os catro anos de idade, mentres o 21.9% restante está integrado por individuos nados en Galicia que emigraron e viviron fóra dela durante anos. Da observación da conducta lingüística destes entrevistados despréndese unha forte presenza do castelán, especialmente no caso dos entrevistados nados fóra de Galicia, entre os cales un 92% fala só ou maioritariamente castelán. A castelanización é menor naqueles que naceron aquí e emigraron posteriormente, posto que atingue a un 53.6%

²⁰ Evolución da poboación das sete cidades galegas entre 1930 e 1950:

Ano	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra	Ferrol	Santiago	Vigo
1930	74.132	31.137	29.560	36.050	47.211	43.093	96.696
1950	133.844	53.743	55.574	44.804	77.030	61.852	137.873

*Extraído de Villares Paz, R., «Idade contemporánea», en Bermejo, X.C et al. (1980), *Historia de Galiza*, Caixa de Aforros de Galicia, Madrid, Alhambra, px. 228, táboa IV.

²¹ Véxase Villares Paz, R., «Idade contemporánea», en Bermejo, X.C. et al. (1980), *Op. cit.*, pp. 219-291; Torres Luna, P., Pazo Labrador, A. e J.M. Santos Solla (1990), *Galicia, rexión de contrastes xeográficos*, Universidade de Santiago de Compostela, e Hernández Borge, J. (1990), *Tres millóns de galegos*, Universidade de Santiago de Compostela, entre outros.

dos mesmos. Sen embargo resulta unha porcentaxe considerablemente elevada se a contrastamos coa dos que, unha vez retornados, se asentaron no rural (o 88.5% dos cales fala só ou preferentemente galego).

Á marxe dos desprazamentos poboacionais, deben ser citados outros feitos conxunturais favorecedores da utilización do castelán como lingua habitual, como foi a xeneralización da escolarización obrigatoria en castelán, o crecente número de individuos que acceden á educación secundaria e universitaria e a presión exercida sobre as linguas minorizadas durante o franquismo.

Cómpre salientar que, dentro da evolución do bilingüismo habitual, hai un claro predominio do galego entre os nados en 1947 e 1975. Pero a partir de 1967 comezan a igualarse as porcentaxes dos que falan máis galego ca castelán e máis castelán ca galego, e na xeración de 1974 a porcentaxe de bilingües que falan preferentemente castelán supera en 17.8 puntos a dos que falan máis galego.

3.1.2. Lingua habitual segundo o nivel de estudos

As análises existentes ata agora sobre os usos lingüísticos de determinados grupos sociais (especialmente no ámbito docente) ou en comarcas concretas de Galicia²², detectaran a existencia dunha relación entre os mesmos e a procedencia socioeconómica dos suxeitos, de xeito que o galego predominaba nos entrevistados economicamente máis desvantaxados, con menor nivel de estudos e nos ramos agrario, obreiro e mariñeiro. O castelán, pola contra, identificouse como a lingua propia das clases medias e altas, cun bo nivel cultural, dos profesionais liberais ou do funcionariado. Nesta sección comprobaremos se na nosa mostra se confirman estas tendencias ou, pola contra, convén reformulalas.

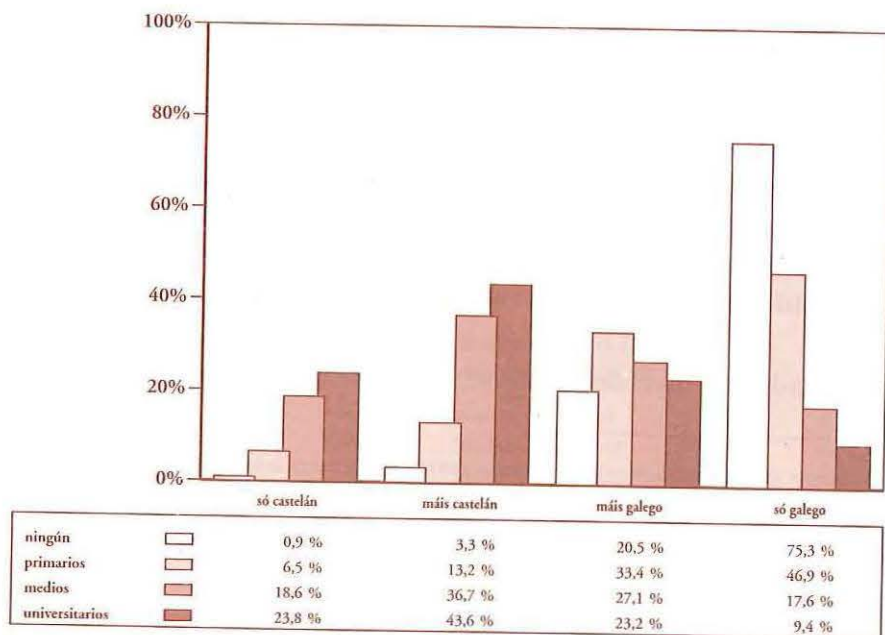
O gráfico 3.6 presenta a relación entre a lingua habitual dos entrevistados e o nivel de estudos²³. Nel vese claramente o descenso do

²² Véxanse, p. ex., Ayestarán, M. e J. De La Cueva (1974), *Las familias de la provincia de Pontevedra en 1974*, Sevilla, Instituto de Ciencias de la Familia; Rojo, G. (1979), *Aproximación a las actitudes lingüísticas del profesorado de E.G.B. en Galicia*, Santiago de Compostela, I.C.E.; e, máis recentemente, Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1993), *Op. cit.*

²³ Os valores da variable indicativa do nivel de estudos foron recodificados como segue: 'primarios completos' e 'primarios incompletos' dentro de 'primarios'; 'BUP' e 'FP' dentro de 'secundarios' e 'carreira de grao medio' e 'carreira de grao superior' dentro de 'universitarios'; 'ningún' e 'outros estudos' permaneceron invariables (pero estes últimos non se tomarán en consideración na nosa análise).

uso do galego e o aumento do uso do castelán como lingua habitual a medida que aumenta o nivel de estudos dos entrevistados. Se o 95.8% dos individuos sen ningún estudio falan só galego ou máis galego ca castelán, no caso dos que realizaron estudos primarios xa se detecta un descenso do galego de 15.5 puntos. Tal descenso é máis destacado entre os entrevistados que teñen estudos primarios e secundarios. A considerable diferenza entre estes dous niveis de estudos pode gardar relación coa idade dos mesmos e o seu hábitat de residencia. A media de idade dos que acadaron estudos secundarios é menor que a dos que só teñen estudos primarios e unha porcentaxe considerable dos primeiros vive en núcleos urbanos. Se un 48.9% dos entrevistados con F.P. ou bacharelato teñen entre os 16 e os 25 anos, só un 11% dos que non superaron a educación primaria pertence a este grupo de idade. Por outra banda, temos un 35.5% de entrevistados con estudos secundarios que viven no urbano e un 39.5% no rural, namentres o 57% dos entrevistados con estudos primarios reside no rural e só un 21.2% no urbano. Se, como

Gráfico 3.6
Lingua habitual dos entrevistados segundo o seu nivel de estudos en Galicia

vimos en páxinas anteriores, os grupos de idade máis novos utilizan en moita maior medida o castelán como lingua habitual e a presenza desta lingua é moito máis elevada no hábitat urbano ca nos demais, comprenderase a importancia destas dúas variables en relación cos estudos.

O incremento do monolingüismo en castelán no sentido en que o fai o nivel de estudos non é tan destacado como a perda do monolingüismo en galego, posto que canto maior é a formación escolar máis habitual se torna o uso conxunto dos dous códigos lingüísticos.

A seguir tomarémo-lo grupo de individuos sen ningún estudio como punto de referencia para observa-la evolución dos usos lingüísticos dende a xeración dos avós ata a dos entrevistados²⁴ (cfr. táboas 3.1.1.0, 3.2.1.0. e 3.3.1.0.). Neste sentido constátase un mantemento do monolingüismo en galego entre os avós e os pais de máis dun 95%, o cal descende 21.3 puntos de pais a entrevistados, ó tempo que ascende o bilingüismo con predominio do galego -case ausente nos seus ascendentes- 18.7 puntos. Esta introducción do castelán nos que non realizaron ningún tipo de estudio parece deberse máis ás necesidades comunicativas dos falantes²⁵ ca a unha desgaleguización intencionada, posto que a penas hai individuos que utilicen única ou maioritariamente o castelán (0.9% e 3.3% respectivamente).

3.1.3. Lingua habitual segundo a clase social

A validez do concepto de clase social foi moi cuestionada nos estudos sociolóxicos, dada a dificultade que supón operar coa creación metodolóxica dunha serie de categorías discretas (como poden ser *baixa*, *media-baixa*, *media*, *media-alta*) a partir dunha realidade que se manifesta coma un contínuum. Para evitar recorrer á noción de clase

²⁴ Lembremos que, como mencionamos na introducción a este capítulo, partimos do feito de que ó longo do último século o nivel de estudos tendeu a aumentar de xeración en xeración, non a diminuír. Isto permite supoñer que os ascendentes dos entrevistados sen estudos tampouco teñen/ tiñan estudos e que as circunstancias inversas (que os avós ou os pais teñan/tivesen maior nivel de estudos cós entrevistados) corresponderían a casos excepcionais.

²⁵ Naturalmente, non nos estamos referindo exclusivamente á necesidade de ser entendido, xa que entre galegofalantes e castelanfalantes de Galicia as dificultades de comprensión son mínimas ou inexistentes e atinxen sobre todo ó léxico. Falamos, polo tanto, da necesidade que ten o falante de coñecer e utiliza-lo castelán, debida principalmente ás presións sociais e ás actitudes persoais.

social no intre de explica-la conducta lingüística, a sociolingüística variacionista recolleu algúns conceptos utilizados anteriormente pola socioloxía, como son o de *mercado lingüístico* ou o de *rede social*. A noción de mercado lingüístico presupón que as persoas que están máis expostas ás variedades de prestixio (debido principalmente ós intercambios comunicativos que require a súa profesión)²⁶, úsanas con moita máis frecuencia cás que non o están tanto (independentemente da súa procedencia social). A rede social implica que os usos lingüísticos están máis condicionados polo conxunto e a calidade dos lazos sociais que mantén cada individuo dentro da comunidade ca polo grupo socioeconómico ó que se adscriba. Naturalmente, nun estudio macrosociolingüístico non é doado traballar pormenorizadamente con estas dúas variables, especialmente coa rede social, posto que descoñecemos-lo inventario de contactos sociais particulares que poden incidir na conducta lingüística de cada entrevistado.

Na presente investigación, por tanto, seguiremos traballando co concepto de clase social²⁷ que, xunto co nivel de estudos, a profesión e o lugar de residencia, pode amosar de forma significativa a relación entre hábitos lingüísticos e adscripción social. Non obstante, as nocións de mercado lingüístico e rede social serannos de utilidade para explicar unha variabilidade na conducta lingüística dos suxeitos da que non pode dar conta a súa procedencia social.

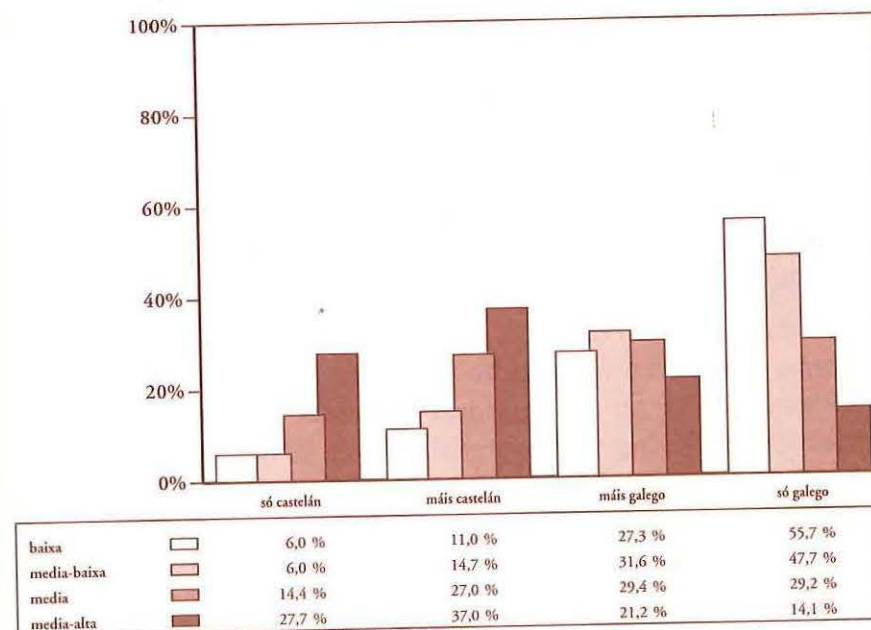
A medida que a clase social dos entrevistados é máis alta, menor presenza ten o galego como lingua habitual (véxase o gráfico 3.7). Mentres que na clase baixa temos un 83% de suxeitos que falan só galego ou máis galego ca castelán, na clase media-alta esta porcentaxe redúcese ata o 35.3%, ó par que aumenta o uso do castelán ('só castelán' ou 'máis castelán') en 47.7 puntos. A pesar de que o uso habitual do galego se reduce entre cada clase social e a inmediatamente superior, este feito non desemboca nun predominio do monolingüismo en castelán

²⁶ Vid. Bourdieu, P. e L. Boltanski (1975), «Le fétichisme de la langue», *Actes de la recherche en sciences sociales*, 4, pp. 2-32. Aquí utilizamos o concepto tal e como aparece en D. Sankoff e S. Laberge (1978), «The Linguistic Market and the Statistical Explanation of Variability», Sankoff, D. (ed.), *Linguistic Variation. Models and Methods*, Nova York, Academic Press.

²⁷ A adscripción dos suxeitos a un ou outro nivel socioeconómico realizárona *in situ* os entrevistadores, a partir da observación do contorno vital de aqueles, polo que a interpretación dos datos resultantes deberá facerse coa máxima cautela.

na clase media-alta (do mesmo xeito que o monolingüismo en galego predomina na baixa), senón que a maior parte dos individuos deste grupo socioeconómico usan nalgunha medida o galego (un 58.2% son bilingües).

Gráfico 3.7
Lingua habitual dos entrevistados segundo a clase social en Galicia

Para explica-la diferenca no nivel de monolingüismo entre ámbolos grupos socioeconómicos posiblemente resulten de axuda as nocións de mercado lingüístico e rede social ás que aludimos anteriormente. A profesión e o hábitat de residencia dos suxeitos da clase baixa son moi diferentes dos da clase alta na maior parte dos casos, sendo estas variables que condicionan en gran medida o tipo de redes sociais que manteñen os individuos, as demandas do mercado lingüístico no que participan e, polo tanto, o tipo de intercambios comunicativos. No rural as redes sociais adoitan ser *densas* e *múltiples*, isto é, caracterízanse porque tódolos habitantes dun mesmo núcleo se coñecen entre si, e cada individuo adoita estar vencellado ós demais por varios tipos simultáneos

de relación (como amigo, parente, veciño, compañeiro de traballo, etc.). Nas cidades, e en menor medida nas vilas, existen as redes sociais densas e múltiples pero tenden a predomina-las *difusas* e *simples*. Isto é así debido a que os seus habitantes só manteñen lazos intensos cun pequeno número de suxeitos que conviven no mesmo núcleo e as relacións que se establecen entre eles adoitan ser dun único tipo (de amizade, de parentesco, profesional, de vecindade, etc.) pero raramente se institúen todos estes vínculos á vez. Debido a esta configuración das redes sociais, os intercambios comunicativos no rural serán moito máis restrinxidos ca nas cidades, predominando as interaccións con membros do propio grupo e, polo tanto, utilizarase a lingua habitual de dito grupo sen que se imponha a necesidade de negociar un cambio de código. Nas cidades, sen embargo, resultan moito máis frecuentes os intercambios esporádicos e momentáneos entre falantes dunha variada gama de grupos sociais e hábitos lingüísticos, integrándose frecuentemente en situacións comunicativas que obrigan a negocia-la lingua en que se vai produci-lo intercambio.

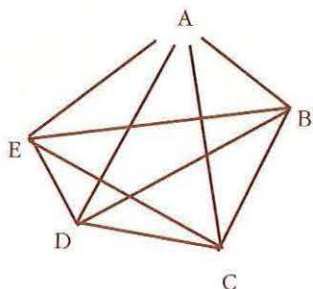

Figura 3.1 Rede social densa

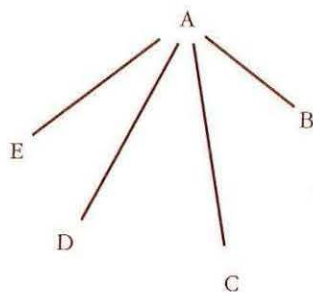

Figura 3.2. Rede social difusa

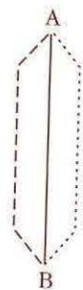

Figura 3.3 Relación múltiple

Figura 3.4. Relación simple

Vexamos agora como están distribuídas na nosa mostra as clases baixa e media-alta segundo o hábitat de residencia:

Cadro 3.1.1. Distribución das clases baixa e media-alta por hábitat

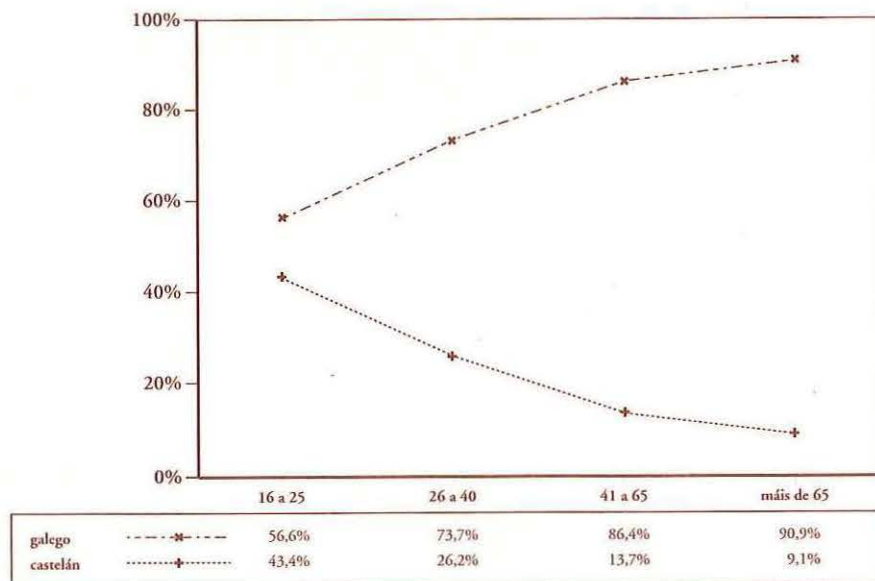
	Clase baixa	Clase media-alta
Urbano	36.6%	51.4%
Vilas	11.1%	15.5%
Rural	52.3%	33.0%

Se, ademais do hábitat de residencia, tomamos en consideración o tipo de actividades desempeñadas polos individuos pertencentes a cada un destes dous estratos socioeconómicos, comprenderase aínda mellor a diferenza entre as interaccións comunicativas dun e outro grupo. Mentres o 75% dos entrevistados da clase baixa son labregos, obreiros ou amas de casa, dúas terceiras partes da clase media-alta está constituída por estudantes, docentes, profesionais liberais, titulados superiores ou medios e empresarios. Como vemos, o tipo de profesións dos entrevistados que foron adscritos a este último grupo socioeconómico propicia a súa integración nun mercado lingüístico que favorece o cambio de código en determinadas situacións, así como a existencia dunha maior variedade de intercambios comunicativos ca na clase baixa.

Sen embargo, as clases maioritarias na nosa mostra non son a baixa nin a media-alta (só un 10.3% de suxeitos foi incluído nalgún destes dous grupos socioeconómicos) senón a media-baixa e media (ás que pertence un 46.9% e un 42.8% de entrevistados respectivamente), o que nos obriga a atender ó que sucede nestas dúas clases sociais. No gráfico 3.7, observamos que mentres a maioría dos suxeitos de clase media-baixa son monolingües en galego (47.7%), na clase media descenden as porcentaxes desta opción lingüística, incrementándose o número de bilingües con predominio do castelán. O monolingüismo en castelán está moi pouco presente nestes dous grupos socioeconómicos, aínda que aumenta máis do dobre na clase media con respecto á media-baixa (un 14.4% fronte a un 6%). O predominio do galego nas clases media-baixa e media varía ó termos en conta a idade dos seus membros

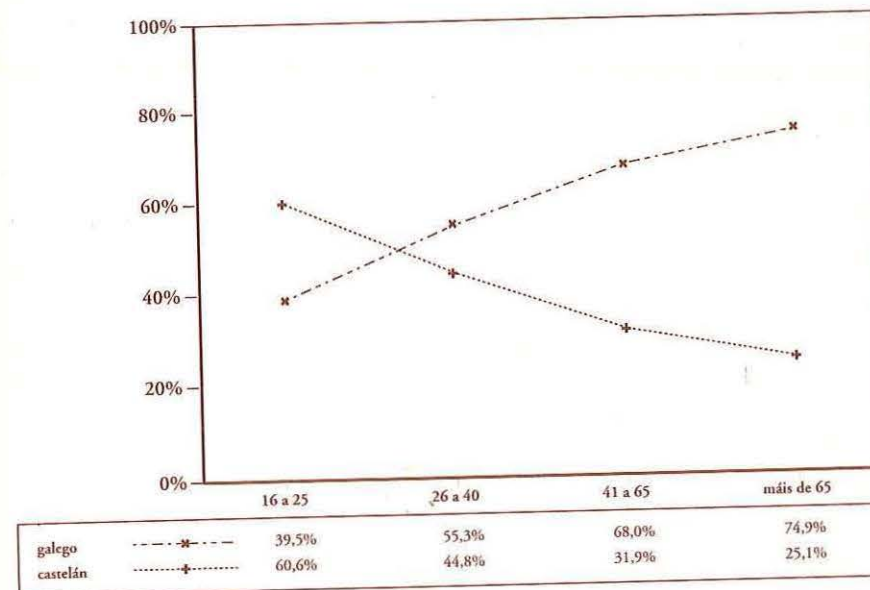
(gráficos 3.8 e 3.9). Por este procedemento comprobamos que, dentro dunha mesma clase social, existe unha diminución do uso do galego como lingua habitual segundo a idade é menor. Así, mentres un 90.9% dos individuos maiores de 65 anos que pertencen á clase media-baixa son galegofalantes habituais (monolingües ou bilingües con predominio do galego), nos de 16 a 25 anos as porcentaxes supoñen un 56.6% do total. Dentro da clase media dáse o mesmo fenómeno: mentres un 74.9% dos maiores de 65 anos falan habitualmente galego, no caso dos de 16 a 25 anos temos só un 39.5%.

Gráfico 3.8
Lingua habitual dos entrevistados de clase media-baixa segundo a idade en Galicia

Polo que respecta á evolución da lingua habitual na clase baixa -que, como xa dixemos, deducimos partindo de que os avós e pais dos entrevistados deste grupo socioeconómico tamén pertencen ou pertencían á clase baixa- entre avós e pais a penas houbo cambios na mesma (o 93% no primeiro caso e o 89.2% no segundo son/eran monolingües en galego). Sen embargo, na xeración dos entrevistados prodúcese

Gráfico 3.9
Lingua habitual dos entrevistados de clase media segundo a idade en Galicia

unha desgaleguización con respecto á anterior que chega a un tercio dos individuos (véxanse as táboas 3.1.1.0., 3.2.1.0. e 3.3.1.0.). Non se pode identificar, polo tanto, o galego como a lingua da clase baixa, posto que un 38.9% dos entrevistados deste grupo social introduciu nalgún grao o castelán na súa conducta lingüística. En cambio, si podemos manter que segue sendo neste grupo a lingua predominante (o 55.7% dos suxeitos falan só galego e o 27.3% máis galego ca castelán). O que se produciu ó longo das tres xeracións foi, xa que logo, un incremento moi substancial do bilingüismo (remitimos ás táboas citadas).

3.1.4. Lingua habitual segundo o grupo profesional

En nove dos 14 grupos profesionais o galego é a lingua maioritaria (empresarios, forzas armadas, persoal administrativo, persoal de servizos, autónomos, labregos, obreiros, amas de casa e persoas economicamente inactivas). Os grupos profesionais máis galeguizados son os labregos e os mariñeiros (o 99.1% de labregos e o 92.4% de

mariñeiros son monolingües ou bilingües con predominio do galego), os autónomos (80%), os empresarios (76.8%), os obreiros (75.9%) e as amas de casa (73.6%). Pola contra os grupos máis castelanizados son os profesionais liberais, entre os que un 73.7% fala só castelán ou máis castelán ca galego, os titulados superiores ou medios (74.1%), os estudantes (66.2%) e os docentes (55.8%).

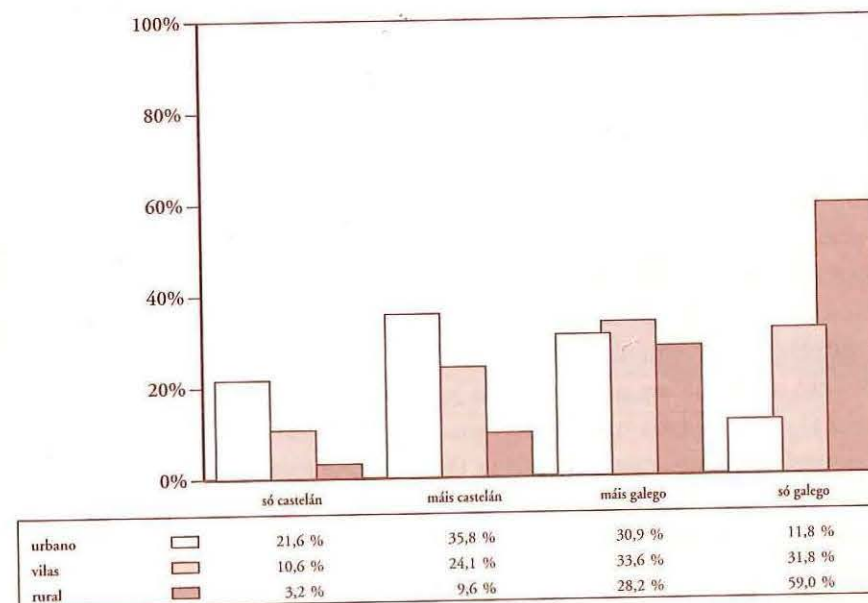
Entre os profesionais que en maior medida utilizan o galego como lingua habitual, podemos diferencia-los que o fan de forma exclusiva, como os labregos, e aqueles que introducen o castelán nalgũa medida, como os autónomos, empresarios, mariñeiros, obreiros e amas de casa. O castelán, pola súa banda, non é a lingua exclusiva de ningún dos grupos profesionais, xa que os máis castelanizados son maioritariamente bilingües con predominio desta lingua.

A evolución lingüística que vimos de avós a entrevistados na clase baixa presenta unha tendencia semellante á dos labregos e mariñeiros: dáse unha estabilidade lingüística case completa nas dúas primeiras xeracións, e un descenso do monolingüismo en galego na dos entrevistados. O aumento do bilingüismo é moito máis importante no caso dos mariñeiros ca no dos labregos; mentres nos primeiros a variación oscila entre un 3.2% de pais e un 33% de entrevistados que falan máis galego ca castelán, nos segundos pasamos dun 1.5% de pais a un 13.2% de entrevistados. O diferente nivel de utilización do castelán entre labregos e mariñeiros podería ser explicado, de novo, recorrendo ó concepto de rede social. É ben sabido que os pobos costeiros de Galicia están mellor comunicados co exterior cós de interior ou de montaña (nos que reside o 91.7% de labregos) e dispoñen polo xeral dunha infraestrutura viaria mellor dotada cá destes últimos, polo que reciben maior afluencia de turismo. Por outra banda, en Galicia temos dúas cidades cunha importante flota pesqueira (A Coruña e Vigo), feito que favorece que unha parte dos mariñeiros fagan desprazamentos fóra de Galicia debidos ó seu traballo, mentres os labregos tenden a vivir permanentemente no rural. Estes feitos propician que as redes sociais dos mariñeiros sexan máis abertas e diversificadas cás dos labregos e que, polo tanto, os seus intercambios comunicativos sexan tamén máis heteroxéneos cós daqueles.

3.1.5. Lingua habitual segundo o hábitat de residencia

Tendo en conta a distribución da lingua habitual segundo o hábitat de residencia, recodificado en tres categorías²⁸, obsérvase unha progresiva redución do galego do rural ó urbano (gráfico 3.10): dun 87.2% de individuos que falan única ou preferentemente galego no hábitat rural, descendemos a un 65.4% nas vilas e a un 42.7% nas cidades. Pola contra, o uso do castelán diminúe en sentido contrario, dun 57.4% de monolingües en castelán ou bilingües con predominio desta lingua nas cidades, pasamos a un 34.7% nas vilas e a un 12.8% no rural.

Gráfico 3.10
Lingua habitual dos entrevistados segundo o hábitat de residencia en Galicia

O gráfico recolle, así mesmo, a importante presenza de monolingües en galego (59%) e de bilingües con predominio do galego (28.2%) no hábitat rural. O uso exclusivo desta lingua descende consi-

²⁸ Nesta recodificación o 'periurbano' agrupouse co 'urbano' dentro da categoría 'urbano' e o 'rural-1' co 'rural-2' dentro da categoría 'rural'. Nas vilas mantívose a codificación orixinal.

derablemente nas vilas e no urbano, onde a maior parte da poboación usa ámbolos dous idiomas (un 66.7% nas cidades e un 57.7% nas vilas). Entre os que usan as dúas habitualmente, existe unha preponderancia do galego nas vilas (33.6% fronte ó 24.1%), mentres o bilingüismo con predominio do castelán é máis frecuente no urbano (35.8%).

3.1.6. Lingua habitual segundo a lingua inicial do entrevistado

Aínda que a análise da lingua inicial nunha comunidade bilingüe resulta imprescindible como estimador da transmisión interxeracional das linguas e da súa vitalidade²⁹, é a frecuencia de uso de cada sistema ó longo da vida dun mesmo individuo en diferentes condicións sociosituacionais o indicador máis fiable do seu abano de funcións no seo da comunidade. A relación entre lingua inicial e lingua habitual amosaranos se existiu unha evolución intraindividual, así como mantemento ou cambio de código en relación coa variación situacional.

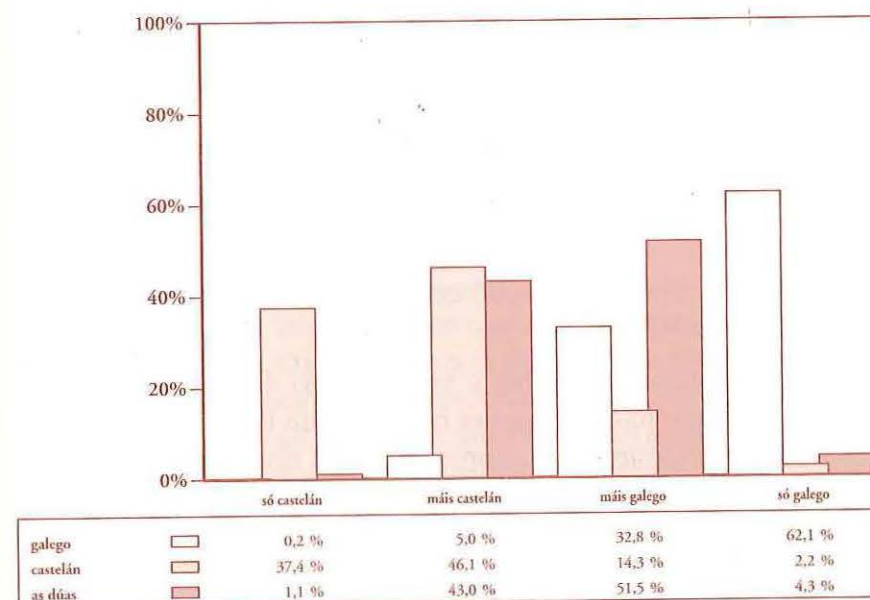
Esta relación³⁰ vese reflectida no gráfico 3.11, onde destaca o importante contraste no cambio de código entre os que recibiron como lingua inicial o galego e os que recibiron o castelán, posto que estes parecen cambiar máis frecuentemente cós primeiros. Noutras palabras, mentres un 62.1% dos monolingües iniciais en galego seguen sendo monolingües habituais nesta lingua, só un 37.4% de monolingües iniciais en castelán o continúan falando de xeito exclusivo. Neste grupo hai un 14.3% de suxeitos en gran medida galeguizados (falan máis galego ca castelán), mentres só un 5% dos monolingües iniciais en galego están considerablemente castelanizados (falan máis castelán ca galego). Do grupo que ten como lingua inicial o castelán, un 46.1% incorporou nalgún grao o galego nos seus intercambios comunicativos (fala habitualmente máis castelán ca galego), mentres un 32.8% dos que tiveron

²⁹ Cfr. Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, cap. 3.

³⁰ En *Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia*, existe un epígrafe onde se expón a relación entre lingua inicial e lingua habitual en Galicia. Como se comprobará, existe unha leve diferenza entre as porcentaxes que nel figuran e as do presente capítulo, debida á actualización do coeficiente de ponderación establecido a partir dos datos censais de 1991 en lugar dos do padrón de 1986 (véxase o capítulo 2). Por este motivo cremos conveniente repetir este cruzamento no presente volume.

como lingua inicial o galego incorporou nalgunha medida o castelán (fala habitualmente máis galego ca castelán). Os bilingües iniciais non realizan cambios importantes na súa lingua habitual, xa que o 94.5% dos mesmos seguen falando habitualmente galego e castelán, aínda que os que falan preferentemente galego supoñen un tanto por cento algo máis elevado (51.5% fronte ó 43%).

Gráfico 3.11
Lingua habitual dos entrevistados segundo a súa lingua inicial en Galicia

Posto que os monolingües iniciais tenden a introduci-lo outro código nos seus intercambios e os bilingües continúan usando os dous, podemos concluír que en Galicia existe unha clara tendencia a un comportamento lingüístico bilingüe, especialmente marcado no caso dos que tiveron como lingua inicial o castelán (un 60.4% dos mesmos é bilingüe) e considerablemente máis baixo dentro dos que recibiron o galego (37.8%).

O mantemento no monolingüismo en galego do 62.1% de suxeitos que o recibiron como lingua inicial, fronte ó cambio parcial de lingua efectuado polo 37.8% (32.8% que falan máis galego ca castelán e 5% que falan máis castelán ca galego) pode explicarse de novo tendo en conta o concepto de rede social. Como se recordará, nas zonas rurais, onde reside o 76.8% dos monolingües habituais en galego, as redes sociais tenden a ser pechadas e múltiples, polo que resultan predominantes as interaccións entre individuos que manteñen entre si fortes lazos sociais. Se considerámo-la escasa implantación do castelán neste hábitat en relación coas cidades, comprenderemos que os habitantes deste medio teñen poucas posibilidades de atopárense en encontros comunicativos nos que se considere necesario o cambio de código³¹. Pola contra, de entre os que falan máis galego ca castelán, un 47.4% viven no rural e un 34.9% reside en cidades, nas que predominan relacións simples e difusas. Como o grao de bilingüismo dos núcleos urbanos é elevado e os intercambios comunicativos están moi diversificados, a alternancia e cambio de código reforza a presenza de ámbalas linguas.

3.1.7. *Lingua habitual segundo a capacidade do entrevistado para fala-lo galego*

O dominio aceptable e xeneralizado dunha lingua é unha condición indispensable para poder facer dela un instrumento habitual de comunicación dentro da comunidade, pero non é unha condición suficiente, porque dunha competencia lingüística elevada non sempre se deriva un amplo uso da mesma.

O que pretendemos observar neste apartado é a relación que existe en Galicia entre a capacidade para fala-lo galego e o uso do mesmo. Desta relación despréndese que canto maior é o dominio oral desta lingua con máis frecuencia se utiliza como lingua habitual. Na táboa 3.1.2.0. vemos que o 90.7% dos suxeitos que se consideran pouco

³¹ Como xa mencionamos anteriormente, o concepto de necesidade nestas páxinas non fai referencia á necesidade de ser entendido (entre galegos inexistente), nin á explícita imposición social dun cambio de código en determinadas situacións. Máis ben expresa o resultado dunha decisión que o falante toma unha vez que valora e interpreta a situación comunicativa na que se atopa. Este resultado maniféstase a través da converxencia cara á lingua do interlocutor ou por medio dunha diverxencia da mesma.

capacitados para fala-lo galego utilizan única ou preferentemente o castelán como lingua habitual. En contraste con isto, a maioría dos que o dominan bastante (un 75.6%) ou moito (un 82.6%) utilízano como lingua habitual. En calquera caso, probablemente o feito máis relevante sexa que un 24.4% dos que din poder falalo bastante ben e un 17.4% dos que o poden falar moi ben usa habitualmente o castelán, polo que temos un 41.8% de individuos que, afirmando te-la suficiente competencia oral en galego, non o fala nunca ou case nunca. Nestes dous últimos grupos hai, ademais, porcentaxes máis elevadas de monolingües habituais en galego ca de bilingües con predominio desta lingua: entre os que consideran que teñen bastante capacidade para falalo, un 41% é monolingüe en galego e un 34.6% bilingüe con predominio do galego, pola súa banda, entre os que se cren capaces de falalo moito un 48.8% son monolingües e un 33.8% bilingües.

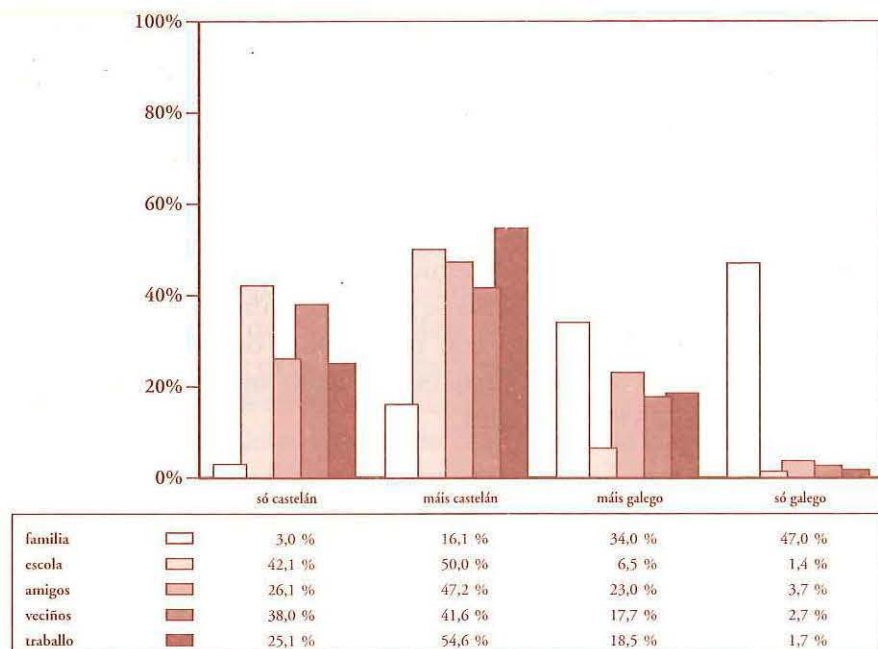
3.1.8. *Lingua habitual segundo os ámbitos de adquisición do galego*

No gráfico 3.12. obsérvase a existencia dunha clara diferenza entre a conducta lingüística dos que aprenderon a fala-lo galego na familia e os que non. Os primeiros son galegofalantes habituais nun 81% dos casos (monolingües ou bilingües con predominio do galego), mentres dentro dos segundos as porcentaxes dos que falan galego habitualmente oscilan entre o 7.9% dos que o aprenderon na escola e o 26.7% dos que o aprenderon cos amigos. Hai, pois, unha tendencia á fidelidade lingüística: os que aprenderon a fala-lo galego no seo familiar utilízano como lingua habitual, mentres os que o aprenderon fóra do mesmo usan en maior medida o castelán.

Existe unha gradación no uso do galego como lingua habitual segundo os ámbitos en que se aprendese a falalo, de modo que o maior número de galegofalantes habituais corresponde ós que aprenderon a falalo no ámbito familiar, seguidos dos que o aprenderon por medio dos amigos, veciños, traballo, outros medios e finalmente a escola. Isto significa que os ámbitos de adquisición que máis favorecen o uso habitual do galego seguen sendo os menos formais (familia, amigos, veciños...) e que un ámbito de difusión organizada como é a escola contribúe escasamente á extensión do seu uso.

Gráfico 3.12

Lingua habitual dos entrevistados segundo os ámbitos de adquisición do galego en Galicia

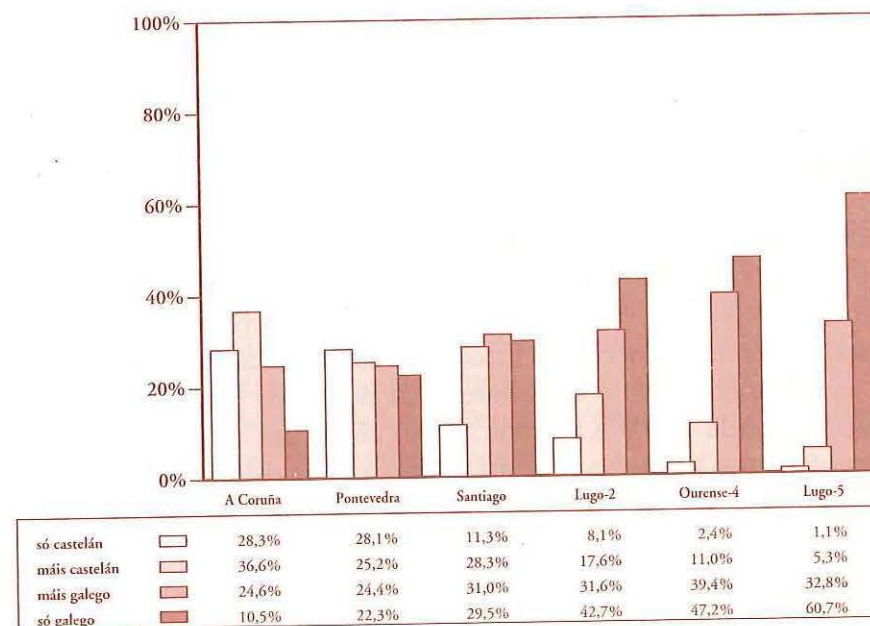

3.2. Lingua habitual por sectores

Nas páxinas que seguen analizarémo-la lingua habitual dos entrevistados en cada sector seleccionado, seguindo as mesmas pautas utilizadas para face-los comentarios sobre o conxunto de Galicia, é dicir, en primeiro lugar ofrecerémo-las tendencias xerais, para despois observármolas relacións entre a lingua habitual e as variables independentes coas que traballamos. Cómpre adiantar que prescindiremos de describi-lo comportamento lingüístico dos ascendentes dos entrevistados, posto que existe a posibilidade de que estes non residan (ou residisen) no mesmo sector cós entrevistados e, polo tanto, que a súa conducta lingüística non sexa representativa do mesmo.

En xeral, debemos destacar un descenso do uso do galego desde os sectores rurais ós vilagos e dos vilagos ás cidades. Este tamén decae segundo a idade dos entrevistados é menor, o nivel de estudos máis elevado e, finalmente, nos grupos socioeconómicos mellor situados.

No gráfico 3.13 reflíctese a lingua habitual dos entrevistados nos seis sectores. Sumando, por unha banda, as opcións lingüísticas favorables para o galego e as favorables para o castelán, pola outra, temos que o galego predomina como lingua habitual en tódolos sectores excepto nas cidades da Coruña e Pontevedra³² e descende a súa presenza ó pasar dos máis rurais ós máis urbanos (se en Lugo-5 hai un 93.5% de galegofalantes habituais, na Coruña a súa presenza redúcese a un 35.1%). Comparando as catro opcións lingüísticas destaca o maior monolingüismo en galego nos sectores rurais e vilagos, así como en Santiago en relación ás outras dúas cidades, e un aumento do monolingüismo en castelán do rural cara ós sectores urbanos (do 1.1% de Lugo-5 pasamos ó 28.3% da Coruña). Pese a este crecente nivel de uso do castelán a medida que os sectores son máis urbanos, incluso nestes

Gráfico 3.13
Lingua habitual dos entrevistados por sectores

³² En Pontevedra existe unha marcada diferenza entre a conducta lingüística do núcleo urbano propiamente dito e a do periurbano, ata tal punto que neste último o galego é a lingua predominante para a maioría da poboación (un 63.9% da mesma fala única ou maioritariamente galego). Este considerable aumento do nivel de uso do galego resulta comprensible se temos en conta que nesta cidade o periurbano responde á tipoloxía de 'rural disperso'.

últimos a maior parte dos entrevistados usan o galego nalgunha medida, sendo moi baixas as porcentaxes de monolingües en castelán (28.3% na Coruña, 28.1% en Pontevedra e 11.3% Santiago).

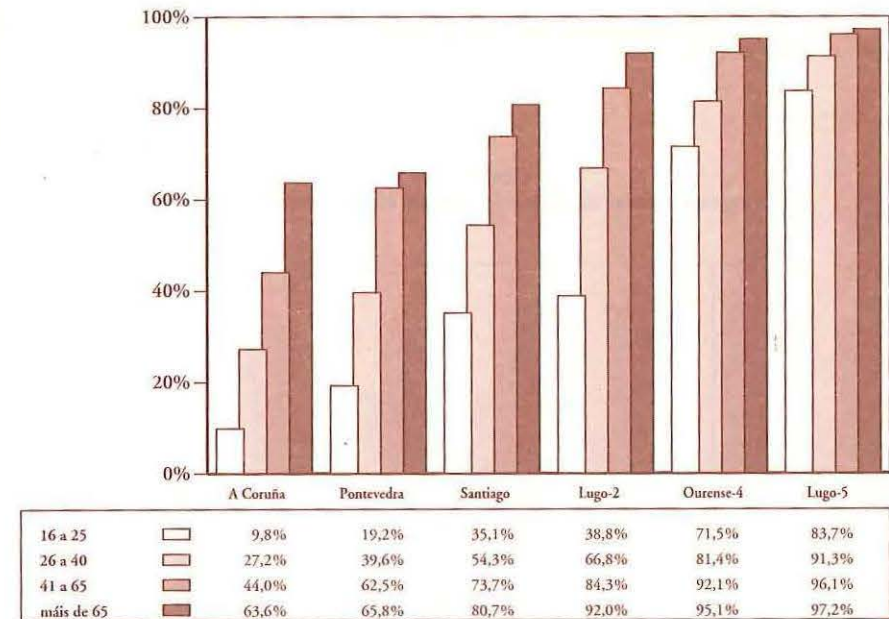
3.2.1. Lingua habitual por sectores segundo a idade

Existe unha tendencia xeral, vista xa para o conxunto de Galicia, a que o galego se fale con menor frecuencia nos grupos de idade máis novos, tanto nos entrevistados coma nos seus ascendentes, producíndose diferencias considerables entre os grupos de maior e de menor idade. A castelanización, dende un punto de vista diacrónico, comeza en distintos momentos segundo os sectores. En Lugo-5, por exemplo, non é practicamente apreciable ata os entrevistados de 16 a 25 anos, pero na Coruña xa é destacable nos maiores de 65.

As porcentaxes de galegofalantes habituais nos diferentes sectores segundo a idade dos entrevistados reflíctense no gráfico 3.14, coas opcións 'só galego' e 'máis galego' agrupadas. A perda interxeracional desta lingua é moito máis elevada nas tres cidades e en Lugo-2 ca nos sectores menos urbanos, como son Lugo-5 e Ourense-4. Mentres na Coruña e Lugo-2 descende algo máis de 53 puntos entre o grupo de idade máis vello e o máis novo e en Santiago e Pontevedra baixa 45.6 e 46.6 puntos respectivamente, en Lugo-5 decae só 13.5 puntos e en Ourense-4 23.6. Como podemos observar, Lugo-2, sector formado por dúas vilas grandes (Viveiro e Monforte de Lemos), experimentou unha desgaleguización superior incluso á sufrida por cidades como Ourense e Pontevedra, e igual á experimentada por unha cidade fortemente desgaleguizada como A Coruña. Pero, aínda así, as porcentaxes de galegofalantes habituais son máis altas ca en calquera das cidades sinaladas.

Nos gráficos 3.15 e 3.16 aparece a lingua habitual dos entrevistados de 16 a 25 e 41 a 65 anos respectivamente, coas catro opcións lingüísticas diferenciadas. En Lugo-2, Ourense-4 e Lugo-5 os suxeitos de 41 a 65 anos son, na súa maioría, monolingües en galego, cunhas porcentaxes comprendidas entre o 63.7% de Lugo-5 e o 47% de Lugo-2. Santiago e Pontevedra teñen niveis máis elevados de monolingüismo en galego cá Coruña (un 39.9% e un 29.4% respectivamente, porcentaxes que se reducen ata un 11.6% na Coruña). A perda do monolingüismo en

Gráfico 3.14
Uso do galego segundo a idade por sectores (só galego/máis galego)

galego a medida que pasamos dos sectores máis rurais ós máis urbanos reverte sobre todo no incremento do bilingüismo con predominio do galego, pois, excepto na Coruña, os bilingües con predominio do castelán supoñen unha minoría respecto ás demais opcións lingüísticas. O monolingüismo en castelán tamén é considerablemente baixo en tódolos sectores, a excepción das cidades da Coruña e Pontevedra. O gráfico 3.15 presenta varios feitos que interesa comentar:

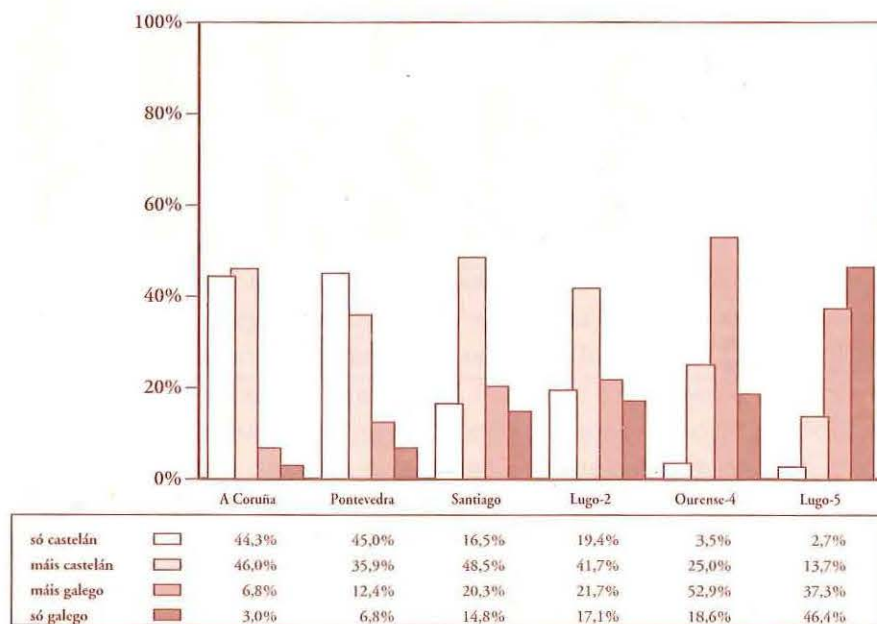
a) continuidade do descenso dos monolingües en galego segundo pasamos dos sectores máis rurais ás cidades.

b) porcentaxes moito menores de suxeitos monolingües en galego cás que existían no caso dos entrevistados de 41 a 65 anos, de modo que en sectores como Pontevedra ou A Coruña practicamente desaparece esta opción lingüística (só un 6.8% na primeira e un 3% na segunda).

c) incremento considerable do monolingüismo en castelán respecto á xeración máis vella en tódolos sectores, aínda que en

Ourense-4 e Lugo-5 é moito menos importante, así como un substancial incremento do bilingüismo con predominio do castelán, que é bastante superior en tódolos sectores excepto os dous xa mencionados, ó bilingüismo con predominio do galego.

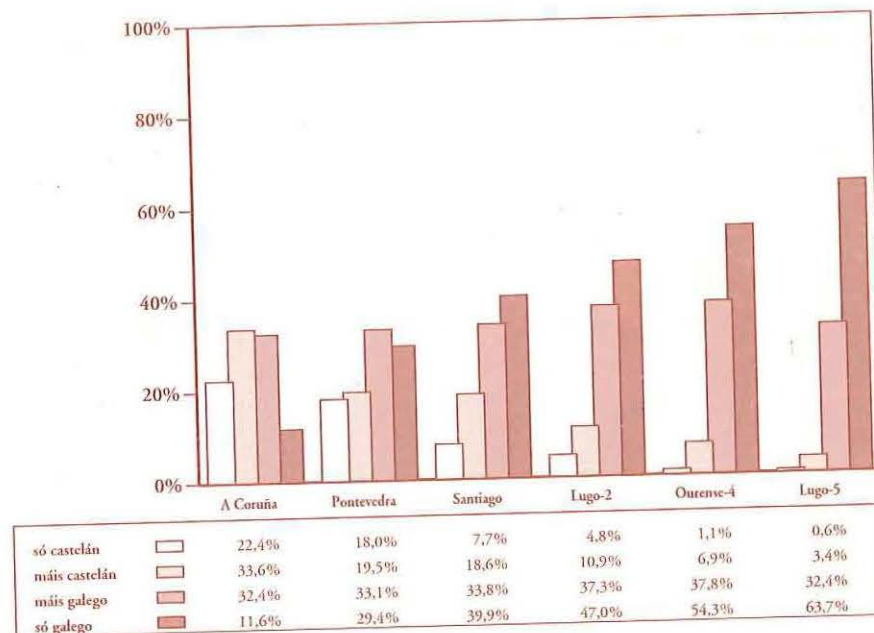
Gráfico 3.15
Lingua habitual dos entrevistados de 16 a 25 anos por sectores

3.2.2. Lingua habitual por sectores segundo o nivel de estudos

Atendendo ás porcentaxes de galegofalantes (monolingües ou bilingües con predominio do galego) segundo o seu nivel de estudos (cfr. gráfico 3.17), en tódolos sectores hai un descenso do galego como lingua habitual segundo aumenta o nivel de estudos, existindo grandes diferencias no seu uso entre os que non teñen ningún estudo e os que teñen estudos universitarios. Neste aspecto cómpre mencionala excepción de Lugo-2, xa que ten unha porcentaxe máis elevada de galegofalantes no grupo de individuos con estudos universitarios ca nos que teñen estudos secundarios.

Gráfico 3.16
Lingua habitual dos entrevistados de 41 a 65 anos por sectores

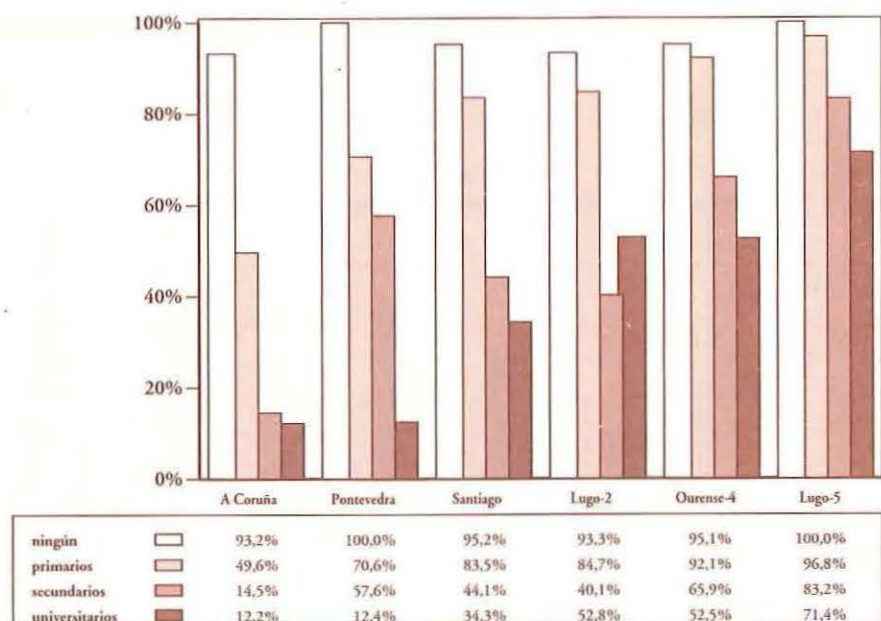

Como as porcentaxes de suxeitos sen ningún estudo son moi baixas, oscilando entre o 2% e un 5,5% en tódolos sectores excepto en Ourense-4, onde acada o 12%, centrarémola nosa atención no que sucede nos demais subgrupos. Nestes detectamos unha perda importante do galego como lingua habitual entre os individuos con estudos primarios e aqueles que teñen estudos universitarios, que afecta sobre todo a Santiago e Pontevedra (sectores nos que o galego descende 49.2 e 40.6 puntos respectivamente), pero que tamén é alta nos demais sectores, nos que se move entre os 25.4 puntos de Lugo-5 e os 39.6 de Ourense-4.

O descenso máis forte do uso do galego prodúcese entre os individuos con estudos primarios e con estudos secundarios, descenso que acada un máximo de 53 puntos en Pontevedra e un mínimo de 13.6 en Lugo-5, e que, neste último sector, supón unha perda moito máis elevada da que se produce entre os individuos con estudos secundarios e universitarios.

Gráfico 3.17

Uso do galego dos entrevistados segundo o seu nivel de estudos por sectores (só galego/máis galego)

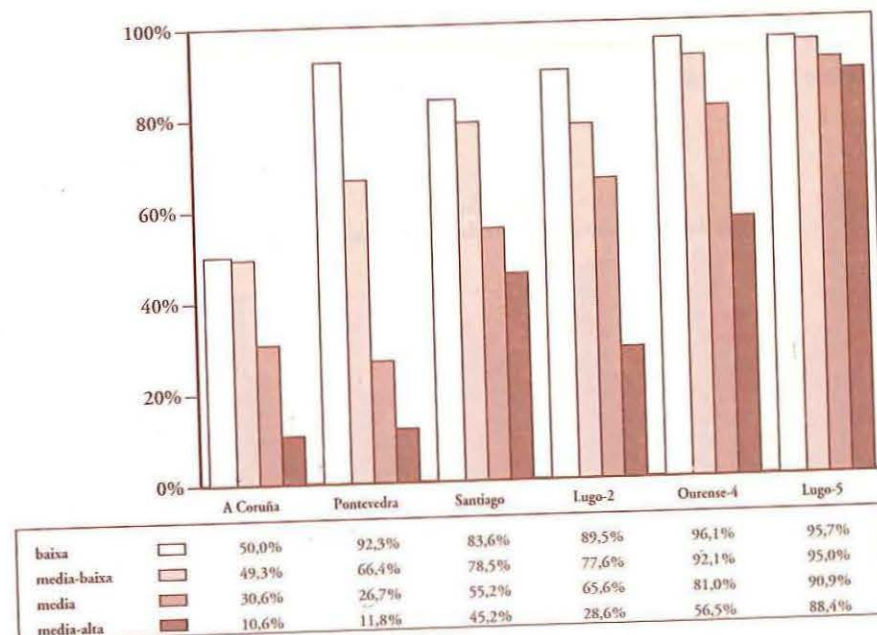
3.2.3. Lingua habitual por sectores segundo a clase social

No que concerne á relación entre lingua habitual e clase social, hai que indica-lo descenso do uso exclusivo ou predominante do galego que se produce en tódolos sectores a medida que a clase social é máis alta, de modo que entre a clase baixa e a alta temos unhas diferencias comprendidas entre os 7.3 puntos de Lugo-5 e os 80.5 de Pontevedra. Como vemos no gráfico 3.18, hai importantes diferencias na lingua habitual entre as cidades e os sectores rurais.

Sen embargo, como a escasa presenza que as clases baixa e media-alta teñen no conxunto de Galicia se reduce aínda máis por sectores, centraremos na conducta lingüística da media e media-baixa. Se observamos de novo o gráfico anterior, vemos que a presenza do galego como lingua habitual é máis elevada na clase media-baixa ca na media, pero estas diferencias son moito menos pronunciadas nos sectores rurais ou vilegos ca nas cidades; mentres nos primeiros oscilan entre

Gráfico 3.18

Uso do galego dos entrevistados segundo a clase social por sectores (só galego/máis galego)

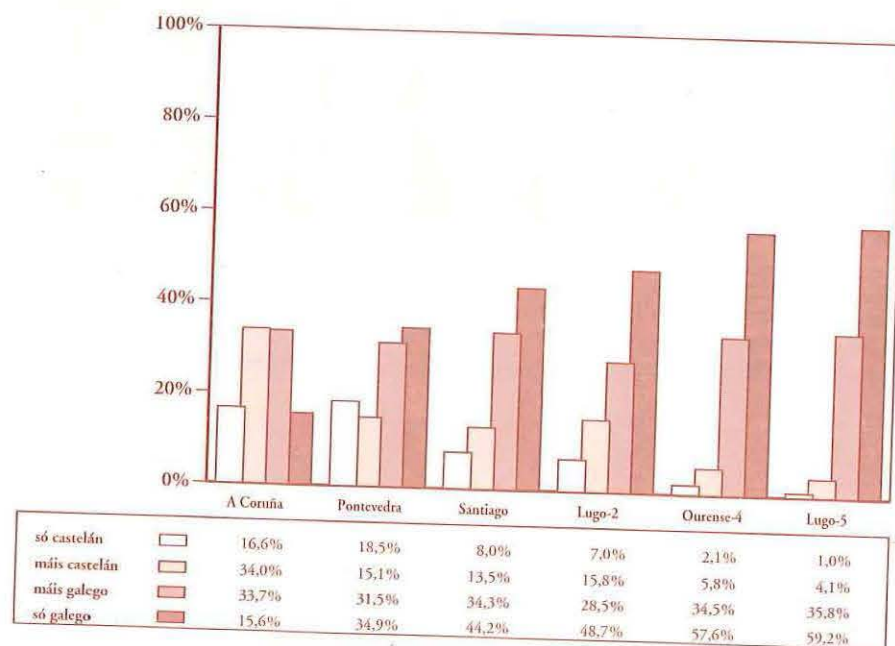

os 12 puntos de Lugo-2 e os 4.1 de Lugo-5, nas segundas varían entre os 39.7 puntos de Pontevedra e os 18.7 da Coruña. De calquera xeito, excepto na Coruña, o galego é a lingua predominante da clase media-baixa (cunhas porcentaxes que se incrementan considerablemente nos sectores Lugo-5 e Ourense-4). Tamén é a lingua habitual na clase media, excepto na Coruña e Pontevedra.

Nos gráficos 3.19 e 3.20 podemos apreciar a lingua habitual das clases media-baixa e media por sectores. Vemos como en Lugo-5 existe un predominio importante do monolingüismo en galego que é algo máis alto na clase media ca na media-baixa. O uso exclusivo do galego descende considerablemente na clase media dos demais sectores, de modo que en Pontevedra só comprende o 8.4% do total de individuos deste grupo socioeconómico. Na clase media-baixa o descenso do monolingüismo en galego en Pontevedra, e sobre todo na Coruña, acada niveis importantes respecto ós sectores restantes. De feito, en Pontevedra

algo máis dun tercio do total de entrevistados deste subgrupo socioeconómico é galegofalante habitual, mentres na Coruña só unha sexta parte dos mesmos utiliza habitualmente o galego. É nestas dúas cidades onde o monolingüismo e o bilingüismo con predominio do castelán presenta porcentaxes máis elevadas.

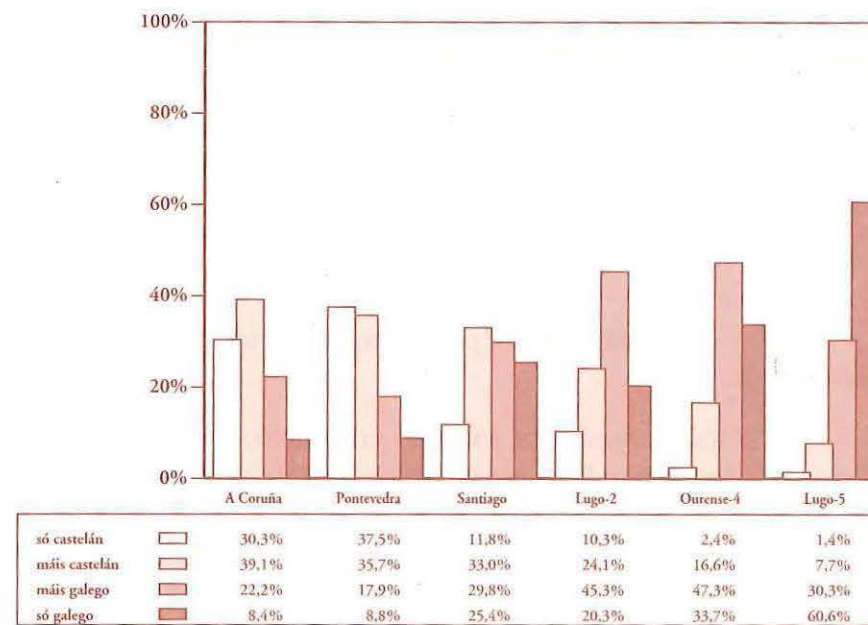
Gráfico 3.19
Lingua habitual dos entrevistados de clase media-baixa por sectores

3.2.4. Lingua habitual por sectores segundo o hábitat de residencia

Cando describímo-la lingua habitual en toda Galicia consideramos cada sector coma unha unidade en canto ó hábitat, tendo en conta o tipo de hábitat da maioría dos concellos que os compoñen. Sen embargo, no interior de cada sector tamén existen diferentes tipos de hábitat, naturalmente condicionados polo tipo de sector de que se trate. Isto é, no interior dun sector rural como Lugo-5 só se inclúen os hábitat rural-1 e rural-2, nunca os urbanos ou vilegos. Nos sectores vilegos,

Gráfico 3.20
Lingua habitual dos entrevistados de clase media por sectores

ademais do rural, témo-lo propiamente vilego (normalmente formado pola cabeza de concello). Finalmente, as cidades constan de hábitat urbano e periurbano. En canto a este último tipo de hábitat, hai que anotar que cada unha das tres cidades ten porcentaxes moi diferentes de entrevistados. Namentres na Coruña atingue só un 2,3% da poboación, no caso de Pontevedra supón un 51,6% (cfr. capítulo 1).

A tendencia xeral existente en tódolos sectores é unha diminución progresiva do galego a medida que o hábitat vai adquirindo características urbanas. É dicir, nos espazos vilegos descende en relación cos núcleos rurais, e no urbano e periurbano respecto das vilas. Entre o rural máis galeguizado (o rural-2 de Lugo-5) e as vilas máis galeguizadas de Ourense-4 o uso do galego como lingua habitual descende dun 97,2% a un 76,7%. No urbano de Santiago, que é onde máis galego se fala das tres cidades analizadas, a súa presenza redúcese ata un 51,3%.

Destas, a que presenta un maior nivel de castelanización no hábitat urbano é Pontevedra, cunha diferenza de 23,1 puntos respecto

ó urbano de Santiago. No periurbano é a Coruña a cidade con máis predominio do castelán (un 42.8% fronte a un 36.1% de Pontevedra e un 17.1% de Santiago), pero cómpre relativizar esta preponderancia, pois só temos 27 casos. Dentro das vilas, son as de Lugo-2 as máis castelanizadas (31% fronte a un 23.3% de Ourense-4), pero o monolingüismo en castelán ten pouca presenza nas mesmas (9.9% e 2.8%). Os castelanfalantes a penas están presentes no rural, onde hai unhas porcentaxes moi elevadas de galegofalantes habituais, especialmente monolingües.

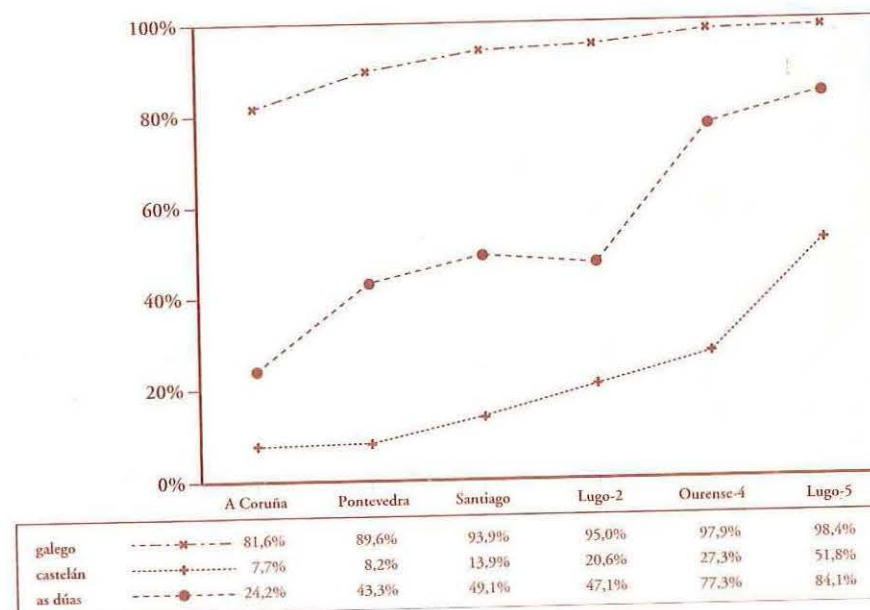
3.2.5. Lingua habitual por sectores segundo a lingua inicial do entrevistado

En tódolos sectores, excepto en Lugo-5, existe unha forte tendencia ó mantemento lingüístico, é dicir, os que aprenderon a falar en castelán teñen como lingua habitual só ou preferentemente o castelán, os que aprenderon en galego só ou preferentemente o galego e os bilingües iniciais continúan sendo predominantemente bilingües.

O cruzamento entre lingua habitual e lingua inicial por sectores aparece nos gráficos 3.21 e 3.22. No primeiro recóllense agrupados os entrevistados que falan só galego ou máis galego ca castelán e no segundo os que falan só castelán ou máis castelán ca galego. Cinxíndonos en primeiro lugar ó gráfico 3.21, vemos que nun sector rural coma Lugo-5 a metade dos castelanfalantes iniciais falan só ou preferentemente galego (51.8%). Por outra banda, as porcentaxes de galegofalantes iniciais que continúan falando esta lingua única ou maioritariamente oscilan entre o 98.4% deste sector e o 81.6% da Coruña. Debemos destacar tamén as porcentaxes relativamente elevadas de galegofalantes habituais de Lugo-2 e Ourense-4 que recibiron o castelán como lingua inicial. Finalmente, apréciase un maior predominio do galego por parte dos bilingües iniciais nos sectores menos urbanos (como Ourense-4 ou Lugo-5) ca nos demais, onde hai máis bilingües iniciais que falan só ou maioritariamente castelán. Como sucedía cos galegofalantes iniciais, no gráfico 3.22 vemos que a gran maioría dos que recibiron o castelán como lingua inicial falan habitualmente castelán, excepto en Lugo-5, onde a porcentaxe de castelanfalantes iniciais que continúan sendo fieis á súa lingua descende a un 48.3% (hai que ter en conta, sen embargo, que a porcentaxe de

castelanfalantes iniciais neste sector é do 8.1%)³³. Por outra parte, as porcentaxes de castelanfalantes habituais que tiveron como lingua inicial o galego son bastante baixas, destacando a desgaleguización da Coruña e Pontevedra (onde un 18.4% e un 10.3% de entrevistados respectivamente realizaron un cambio de lingua).

Gráfico 3.21
Uso do galego segundo a lingua inicial por sectores (só galego/máis galego)

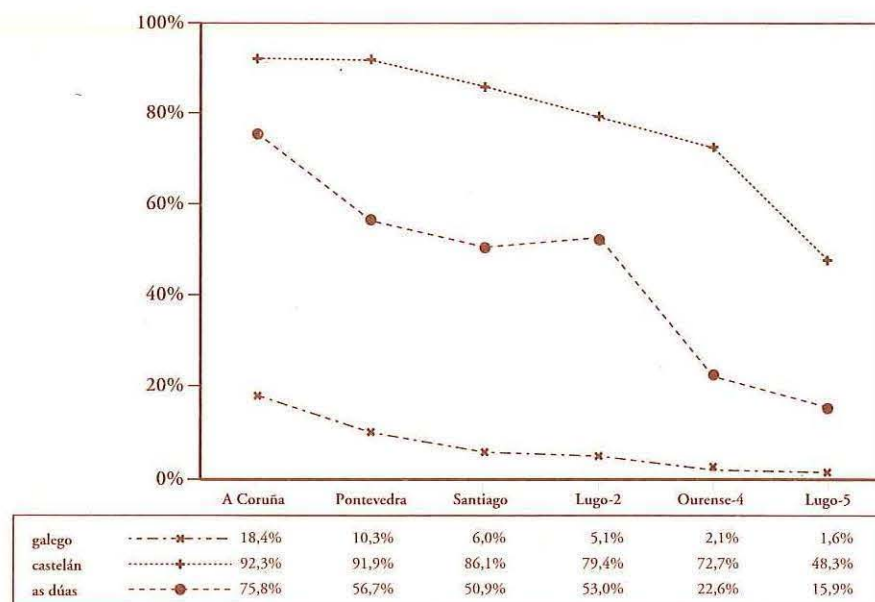

En tódolos sectores hai unha tendencia dos monolingües iniciais cara ó bilingüismo habitual. Nos sectores vilagos, en Lugo-5 e na cidade de Santiago os que tiveron como lingua inicial o castelán son en gran medida bilingües habituais. Pola contra, na Coruña e Pontevedra os galegofalantes iniciais que incorporan o castelán ós seus intercambios é maior có de castelanfalantes iniciais que introducen o galego (un 71.3% fronte a un 48.3% na Coruña, e un 47.5% fronte a un 36.9% en Pontevedra).

³³ Cfr. Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, px. 73.

Gráfico 3.22

Uso do castelán segundo a lingua inicial por sectores (só castelán/máis castelán)

3.2.6. Lingua habitual por sectores segundo a capacidade do entrevistado para fala-lo galego

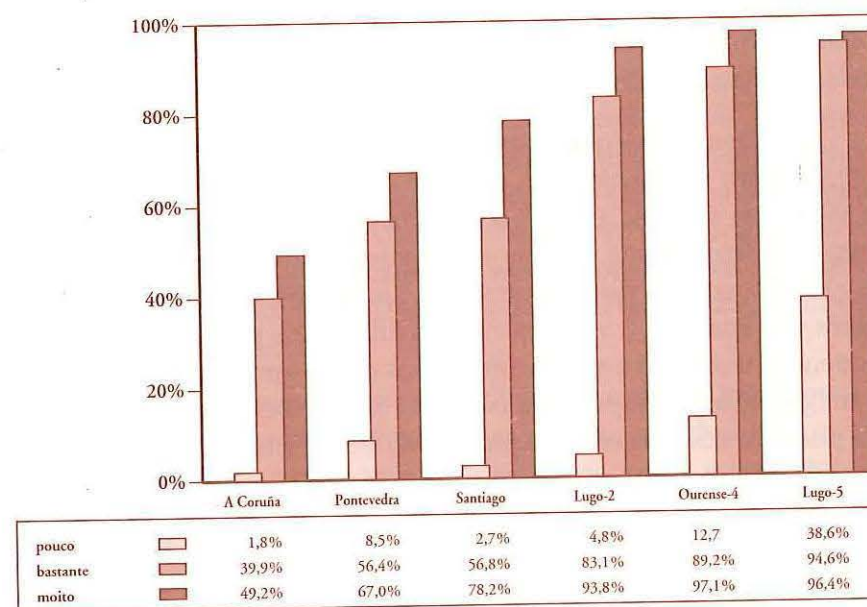
Polo que se refire á relación entre o dominio do galego falado e a lingua habitual do entrevistado dáse un aumento do emprego do galego como lingua habitual a medida que aumenta a capacidade para falalo.

O gráfico 3.23 reflicte as porcentaxes de galegofalantes habituais (sumadas as opcións 'máis galego' e 'só galego') segundo a súa capacidade para falar esta lingua. Vemos que hai diferencias destacadas na utilización do galego entre os que teñen unha boa competencia oral no mesmo (poden falalo 'moito') e os que non (poden falalo 'pouco'), que oscilan entre os 47.4 puntos da Coruña e os 79 de Lugo-2. Os sectores nos que os entrevistados cun bo dominio oral do galego o utilizan con máis frecuencia como lingua habitual son os máis rurais dos seis (Lugo-5 e Ourense-4) e os que menos as cidades da Coruña e Pontevedra; como podemos deducir, na primeira incluso a metade dos que posúen unha

alta capacidade para fala-lo galego teñen como lingua habitual o castelán (50.8%).

Gráfico 3.23

Uso do galego segundo a capacidade para falalo por sectores (só galego/máis galego)

Cabe destacar tamén o feito de que en Lugo-5 hai un 38.6% de suxeitos que se consideran pouco capacitados para fala-lo galego, pero utilizan só ou maioritariamente como lingua habitual. Existe a posibilidade de que estes entrevistados identifiquen o galego coa variedade estándar dos medios de comunicación, e que avalíen negativamente a súa capacidade para fala-lo galego por considerárense pouco ou nada competentes nesta variedade. Tamén é posible que coiden que o 'bo galego' se fale noutras comarcas distintas da súa ou que, simplemente, o auténtico galego non se fale en ningures.

3.2.7. Lingua habitual por sectores segundo os ámbitos de adquisición do galego

En tódolos sectores existe unha clara diferenza de comportamento lingüístico entre os suxeitos que aprenderon a fala-lo galego na familia e os que o aprenderon en ámbitos diferentes da mesma. No primeiro caso temos un predominio do galego como lingua habitual, especialmente destacable nos sectores vilegos (Lugo-2 e Ourense-4) e no rural de Lugo-5, pero tamén importantes en cidades considerablemente castelanizadas, como A Coruña ou Pontevedra.

Dentro dos que o aprenderon na escola, en tódolos sectores existe un claro predominio do castelán como lingua habitual (que vai dun 99.4% da Coruña a un 86.2% de Lugo-2; dos que aprenderon o galego na escola un 11.1% fala máis galego ca castelán neste último sector). En Lugo-2 as porcentaxes dos que aprenderon a fala-lo galego a través dos amigos ou veciños e agora falan máis galego ou só galego supoñen un tercio do total (un 36.4% dos que o aprenderon por medio dos amigos, e un 32.3% por medio dos veciños); na cidade de Pontevedra estas porcentaxes descendían aproximadamente á metade con respecto a Lugo-2.

3.3. Lingua habitual de lectura

Ocuparémonos nesta sección da lingua na que acostuma ler a poboación entrevistada. Ata a actualidade dispoñíamos de moi poucos estudos que tratasen polo miúdo os hábitos de lectura e de escritura da poboación de Galicia, se exceptuámo-los que se realizaron no sector dos escolares e dos mestres³⁴. No MSG introducimos dúas preguntas que

³⁴ O traballo de Siguán, M. (1994), *Conocimiento y uso de las lenguas en España*, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, introduciu varias cuestións relativas á lingua de preferencia na lectura de libros e periódicos. Un de cada dez entrevistados decantouse polo galego, pero tal como está formulada a pregunta as respostas poden ocultar unha actitude máis ca un uso. Ademais, ó non facilita-la distribución da mostra por lugar de residencia, non podemos sabe-la representatividade de cada tipo de hábitat. Pola súa banda, os datos que aparecen en Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1993), *Op. cit.*, están tomados dunha poboación moi reducida (zona de Ferrol), ademais de partir dunha batería de resposta parcialmente distinta á do MSG polo que non os podemos comparar.

procuraban pescuda-la lingua de lectura e a de escritura³⁵. A seguir introducímo-los resultados máis destacables, produto dos cruzamentos da variable de lectura con distintas variables independentes. Posteriormente farémo-lo mesmo coa lingua utilizada para escribir.

3.3.1. Lingua habitual de lectura en Galicia

A práctica totalidade da poboación obxecto de estudo le sempre (43.8%) ou habitualmente (52%) en castelán. A porcentaxe dos que len exclusivamente en galego é moi reducida (0.5%). No mapa 16 obsérvase que é na provincia de Ourense onde se acadan as porcentaxes máis elevadas de lectura sempre en castelán; en tódolos sectores agás na capital, máis da metade da poboación le sempre nesa lingua. No resto de Galicia, os únicos sectores cunha porcentaxe de lectura exclusivamente en castelán superior ó 50% son a cidade de Pontevedra, Pontevedra-5 e Coruña-4.

Se temos en conta a idade, apréciase que os máis novos son os que teñen unha porcentaxe máis baixa en lectura exclusiva en castelán (gráfico 3.24), feito que podería estar relacionado coa recente incorporación do galego na escola. Aínda que con escasas diferenzas, estes entrevistados son os que tamén mostran a porcentaxe superior na opción 'máis galego' como preferencia de lectura.

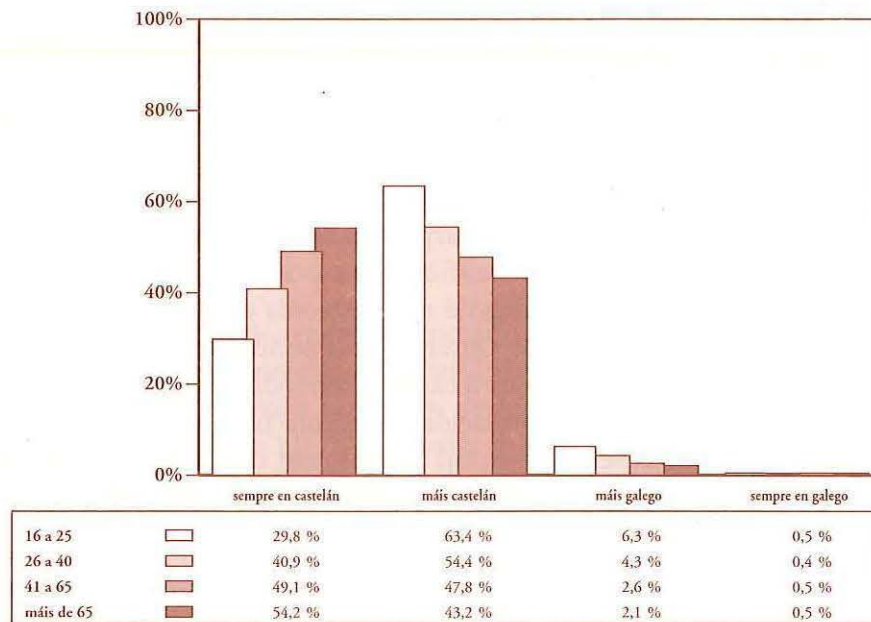
A distribución por estudos revela que os entrevistados con titulación media ou universitaria acostuman ler máis en galego.

En canto ó hábitat de residencia, as maiores diferenzas aparecen no rural-1, diferenciado dos demais tipos, sobre todo polas opcións de lectura en castelán. As porcentaxes do urbano, periurbano, vilas e rural-2 son moi similares, tal como se pode ver na táboa 3.4.1.0.

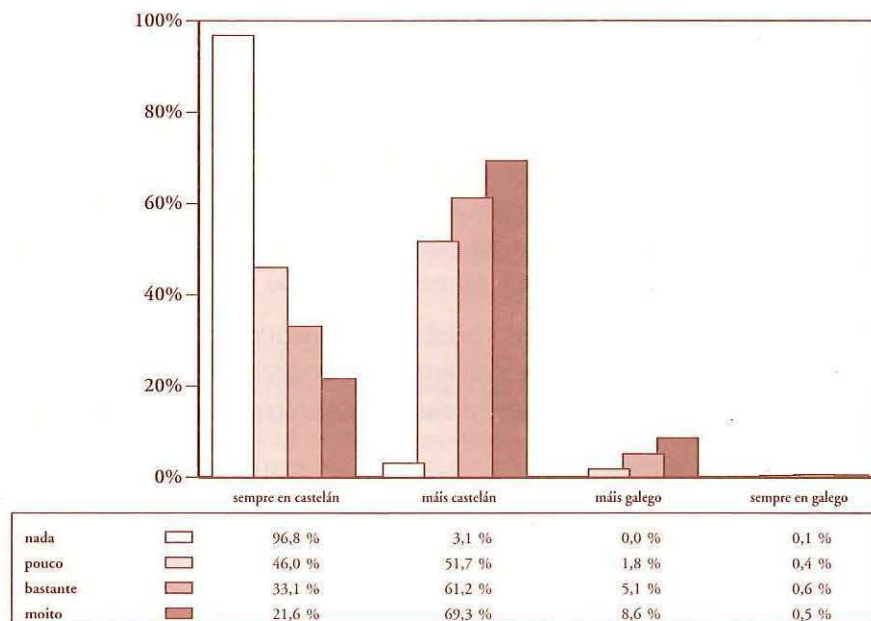
Polo que se refire ás variables lingüísticas, o máis destacable é a asociación que se dá entre a competencia declarada e a lectura en galego (pódense apreciar as diferenzas segundo o grao de competencia

³⁵ Sobre a escritura hai unha segunda cuestión, dentro da batería de preguntas referidas ós usos no ámbito escolar, que pode servir de contraste para medir os usos diferenciais da escritura nun ámbito formal e prescriptivo -como é a escola-, fronte ós usos máis informais -como pode se-lo feito de deixarlle unha nota a alguén- (aspecto sobre o que se formulou a pregunta 76 do cuestionario).

Gráfico 3.24
Lingua de lectura habitual segundo a idade en Galicia

Gráfico 3.25
Lingua de lectura habitual segundo a capacidade para le-lo galego en Galicia

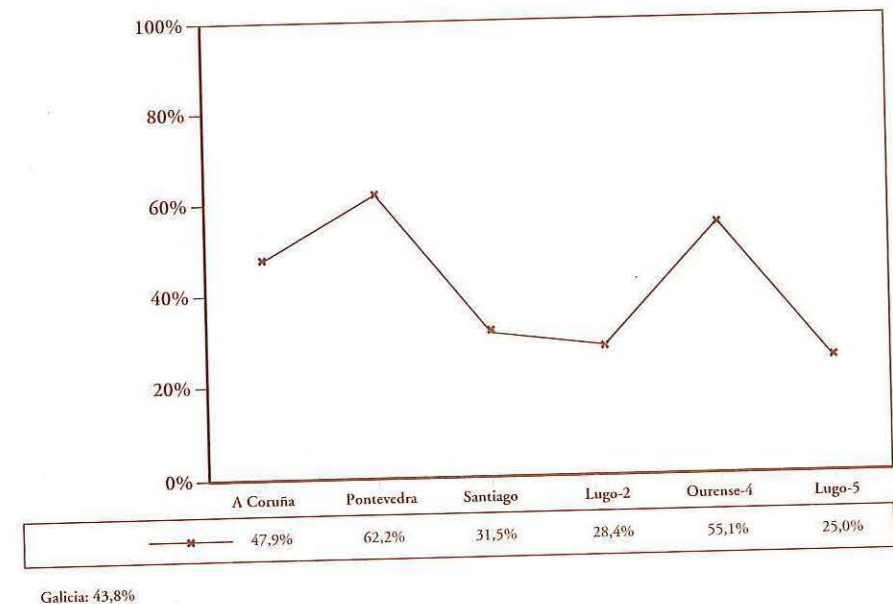

no gráfico 3.25). Os datos confirman que canto maior é a capacidade de ler en galego menor é a porcentaxe dos que len só en castelán e maior a dos que o fan máis en galego. Cómpre sinalar que tan só 2 de cada 10 entrevistados con moita capacidade para ler galego len sempre en castelán. Parece claro, pois, que un dos factores que máis facilitan a lectura en galego é a maior competencia lectora dos entrevistados nesta lingua.

3.3.2. Lingua habitual de lectura por sectores

Dos seis sectores seleccionados, Pontevedra presenta as maiores porcentaxes de lectura exclusivamente en castelán. Pola súa parte Santiago, Lugo-2 e Lugo-5 teñen as máis baixas, inferiores á de Galicia (43.8%), tal como podemos ver no gráfico 3.26.

Gráfico 3.26
Entrevistados que len sempre en castelán por sectores

A penas hai diferencias entre sectores nas opcións de lectura en galego. En ningún caso a suma de 'máis galego' e 'sempre en galego' acada o 7%. Ourense-4 e Pontevedra son os únicos sectores nos que a opción 'sempre en castelán' é a maioritaria.

Por idade, clase social e estudos, mantéñense as tendencias obtidas para o conxunto de Galicia.

3.4 Lingua habitual de escritura

A información sobre a lingua da escritura obtívose a partir da seguinte pregunta: P.76. *Cando ten que deixarlle unha nota a alguén, ¿en que lingua escribe?*. Con ela pretendiamos saber que lingua utilizaban os entrevistados nos usos escritos informais (cfr. nota 35 do presente capítulo). A partir das respostas dadas a esta pregunta podemos destacar dous trazos que contrastan co comportamento lingüístico na lectura. En primeiro lugar, hai unha maior porcentaxe de entrevistados que recorren sempre ó galego para a escritura cotiá. En segundo lugar, a porcentaxe dos que escriben sempre en castelán é superior á de lectura en tódolos sectores (*vid.* táboa 3.5.1.0): un 62.6% dos entrevistados escriben sempre en castelán, un 12.2% máis en castelán, un 9.6% máis a miúdo en galego e, finalmente, un 15.7% sempre en galego.

3.4.1. Lingua habitual de escritura en Galicia

As cidades da Coruña, Ferrol, Pontevedra e Vigo son os sectores con maior índice de escritura exclusiva en castelán: 8 de cada 10 entrevistados que saben escribir afirman facelo sempre nesa lingua³⁶. Podemos apreciar este fenómeno no mapa 17, no que ademais se observa que tan só en 5 dos 34 sectores, menos da metade da poboación usa de xeito exclusivo o castelán para escribir: estes sectores atopámoslos nas provincias de Lugo e Pontevedra.

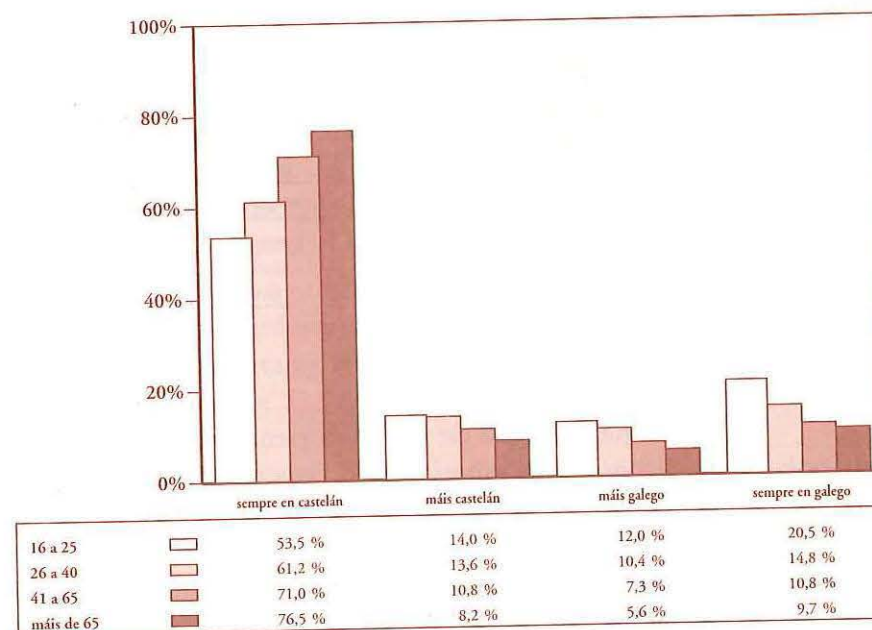
Os sectores nos que hai un maior uso do galego como lingua de escritura son os máis rurais. Mentres que Ferrol ten unha porcentaxe do 2.7% de entrevistados que escriben sempre neste idioma, Vigo un 3.8% e Lugo un 8.1%, Coruña-5 acada o 22%, Pontevedra-10 o 24.4% e Lugo-4 o 30.6%.

³⁶ A porcentaxe de casos non-computados na pregunta relativa a escritura en cada un dos seis sectores seleccionados é a seguinte: A Coruña 1.8%; Lugo-2 2.8%; Lugo-5 2.9%; Pontevedra 3.8%; Santiago 5.8% e Ourense-4 7.2%. Pode tratarse de casos de informantes que non saben escribir ou ben que decidiron non contestar a esta pregunta por outras razóns. As porcentaxes son moi similares no que se refire á lectura.

O predominio da escritura en castelán mantense en tódalas agrupacións de idade analizadas, tal como se manifesta no gráfico 3.27. Non obstante, cómpre destacar que hai un aumento progresivo do uso desta lingua a medida que operamos cos grupos de maior idade. Polo contrario, as porcentaxes dos que escriben sempre en galego aumentan dun xeito inversamente proporcional á idade.

O feito de escribir ou non en galego (non se debe esquecer que se trata de usos informais) non parece estar relacionado co nivel de estudos acadado polo entrevistado nin da clase social á que pertence, aínda que, neste último caso, semella que as clases sociais máis desfavorecidas utilizan máis de xeito exclusivo o galego para escribir (*véxase táboa 3.5.1.0*).

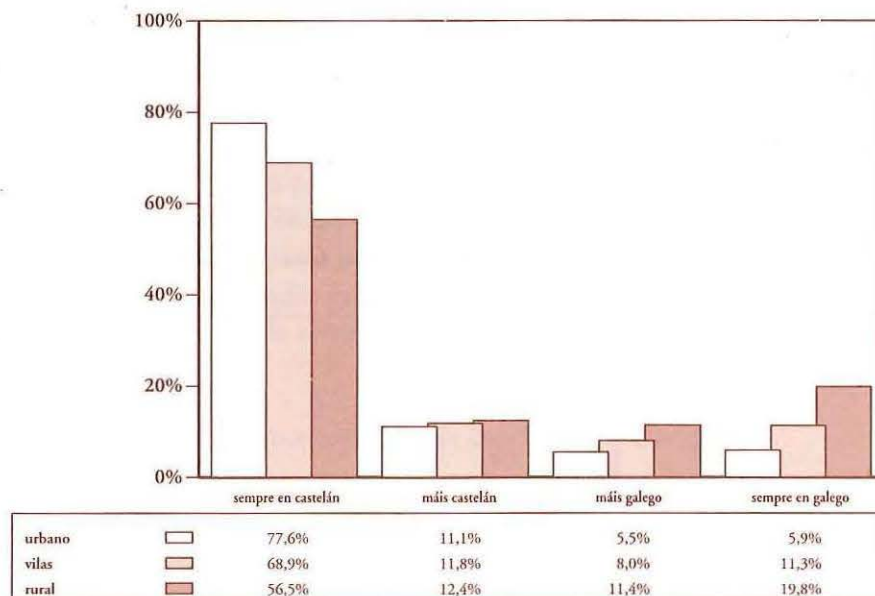
Gráfico 3.27
Lingua de escritura habitual segundo a idade en Galicia

No gráfico 3.28 témo-la distribución da lingua de escritura por hábitat de residencia. Como se ve, hai lixeiras diferencias entre os entrevistados que viven no medio urbano e os que habitan nas vilas ou

no rural. Estes últimos acadan maiores porcentaxes de escritura en galego: a suma das opcións favorables a esta lingua é do 31.2% no rural, fronte ó 19.3% nas vilas e o 11.4% no urbano.

Gráfico 3.28
Lingua de escritura habitual segundo o hábitat de residencia en Galicia

Mentres que a lingua de lectura a penas aparece condicionada pola lingua habitual dos entrevistados (véxase táboa 3.4.2.0), no caso da escritura ocorre un fenómeno contario: canto máis galego se fala habitualmente maior é a porcentaxe daqueles que escriben en galego. Tan só un 0.1% dos monolingües habituais en castelán afirman escribir sempre nesta lingua, mentres que esta porcentaxe se eleva ata o 27.5% entre os que falan só en galego. Pero quizais o que ten maior importancia no cruzamento coa lingua habitual é que máis da metade dos monolingües en galego escribe sempre en castelán. Se extraemos da mostra estes monolingües, obsérvase que os resultados varían moito por idade. O influxo desta variable podémolo apreciar no seguinte cadro:

Cadro 3.2.1. *Lingua de escritura dos monolingües habituais en galego segundo a idade*

	sempre castelán	máis castelán	máis galego	sempre galego
16 a 25	14.9%	8.1%	18.7%	58.3%
26 a 40	39.7%	12.3%	13.5%	34.5%
41 a 65	59.9%	10.3%	9.5%	20.4%
máis de 65	70%	8.4%	6.6%	15.1%

Algo máis de tres de cada catro entrevistados monolingües en galego menores de 26 anos escriben sempre ou case sempre en galego, tendencia que se inverte nos maiores de 65 anos. Pese a tratarse de usos informais, isto pode estar relacionado co feito de recibir adestramento na escrita en galego.

Hai unha clara relación entre a capacidade para escribir en galego e o uso desta lingua na escritura. A táboa 3.5.2.0 mostra unha evidente coherencia naqueles que afirman non saber escribir en galego, xa que as súas prácticas escritas realízanse practicamente sempre en castelán. Esta porcentaxe diminúe a medida que se eleva a competencia para escribir en galego: 62.9 puntos de diferenza entre os que non poden escribilo e os que aseguran poder facelo sen ningunha dificultade. O 35.2% dos entrevistados que declaran posuír moita competencia escrita en galego, empregan sempre esta lingua nesta actividade.

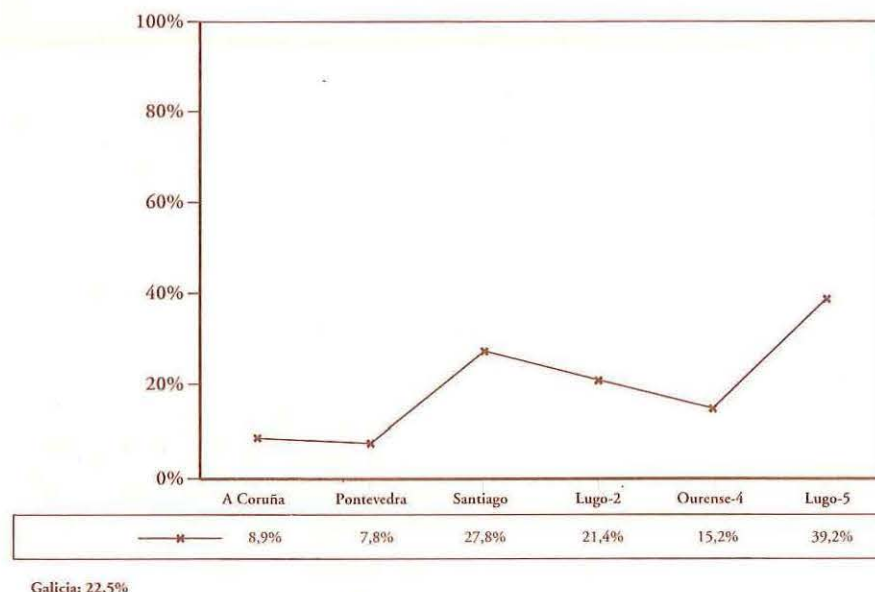
En canto os ámbitos de adquisición, cómpre destacar que tan só entre os que aprenderon o galego no seo familiar hai unha porcentaxe relativamente importante de persoas que usan esta lingua de xeito exclusivo para escribir: 17.9%.

3.4.2. Lingua habitual de escritura por sectores

Tal como dixemos con anterioridade, nos sectores rurais aparecen as maiores porcentaxes de entrevistados que escriben habitualmente en galego: en Lugo-5 catro de cada dez entrevistados utiliza o galego na escritura (o gráfico 3.29 recolle a suma de 'sempre' e 'máis' en galego), proporción que se reduce moito nos demais sectores, sobre todo na Coruña e en Pontevedra. Aínda así, en calquera dos seis sectores cos que traballamos, as porcentaxes de 'sempre en castelán' son as máis elevadas. Tan só en Lugo-5 non se supera o 50% (48.3%).

Gráfico 3.29

Entrevistados que escriben en galego (sempre/máis) por sectores

Neste último sector hai unha evidente relación entre a idade e a elección do galego como lingua de escritura, xa que como mostra a táboa 3.5.1.4, un 48.5% dos menores de 26 anos escriben as súas notas sempre en galego. Esta porcentaxe redúcese notablemente tanto se a comparamos cos demais grupos de idade do mesmo sector coma se temos en conta o mesmo grupo de idade nos outros 5 sectores:

Cadro 3.3.2. *Uso exclusivo do galego na escritura nos menores de 26 anos*

A Coruña	5.5%
Pontevedra	6.8%
Santiago	18.6%
Lugo-2	9.7%
Ourense-4	14.5%
Lugo-5	48.5% ³⁷

³⁷ Esta elevada porcentaxe dos menores de 26 anos tamén aparece noutros sectores do MSG de tipoloxía rural. Así, por exemplo, en Coruña-10 temos un 31.2%, en Ourense-5 un 38.7% e en Pontevedra-10 un 39.2% de menores de 26 anos que afirman escribir sempre en galego.

A diferenza do que ocorría coa lingua habitual, o uso do castelán é máis frecuente canto máis vello é o individuo. As cidades da Coruña e Pontevedra presentan unha distribución da lingua usada na escritura moi semellante en tódolos grupos de idade. En Lugo-5, pola súa parte, a metade da poboación do grupo de 26 a 40 anos e máis dunha cuarta parte dos maiores de 65 anos escribe habitualmente en galego. Este sector, xunto con Ourense-4, é o que manifesta de forma máis clara a diferenza dos que sempre escriben en galego segundo o nivel de estudos. Os titulados superiores e medios acadan porcentaxes de uso de galego (sempre ou habitualmente) máis elevadas cos entrevistados con menor grao de estudos (véxase táboas 3.5.1.4 e 3.5.1.5).

Polo que respecta á relación coas variables lingüísticas, pódese soste-lo que xa se dixo para a totalidade de Galicia. Tan só cómpre destacar que hai un aumento das opcións 'máis galego' e 'sempre en galego' nos sectores vilagos e no rural.

Táboa 3.1.1.0. Lingua habitual dos entrevistados. Galicia

	LINGUA HABITUAL			
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego
TOTAL GALICIA	10.6%	20.8%	29.9%	38.7%
IDADE				
16 a 25 anos	17.7%	35.7%	23.0%	23.5%
26 a 40 anos	12.9%	24.8%	32.2%	30.2%
41 a 65 anos	7.5%	15.2%	33.8%	43.5%
máis de 65 anos	5.8%	9.5%	25.8%	58.9%
ESTUDIOS				
ningún	.9%	3.3%	20.5%	75.3%
primarios incompletos	4.2%	8.8%	30.0%	56.9%
primarios completos	9.0%	18.2%	37.3%	35.5%
FP	14.4%	32.3%	31.1%	22.2%
BUP	21.0%	39.1%	24.9%	15.0%
carreira grao medio	21.6%	41.4%	27.3%	9.7%
carreira grao superior	25.8%	45.6%	19.4%	9.2%
outros estudos	17.2%	24.4%	41.4%	17.0%
CLASE SOCIAL				
baixa	6.0%	11.0%	27.3%	55.7%
media-baixa	6.0%	14.7%	31.6%	47.7%
media	14.4%	27.0%	29.4%	29.2%
media-alta	27.7%	37.0%	21.2%	14.1%
PROFESIÓN				
empresarios	5.8%	16.6%	41.8%	35.8%
titulación superior ou media	27.4%	46.7%	19.6%	6.3%
profesionais liberais	23.0%	50.7%	22.5%	3.8%
docentes	18.5%	37.3%	32.2%	12.1%
forzas armadas	16.1%	31.4%	38.5%	13.9%
administración subalterno	15.3%	29.9%	34.5%	20.3%
persoal servizos	15.1%	29.6%	36.4%	19.0%
autónomos	6.2%	13.9%	37.6%	42.4%
labregos	.3%	.6%	13.2%	85.9%
marifeiros	.9%	6.6%	33.0%	59.4%
obreiros	6.2%	17.9%	37.8%	38.1%
estudiantes	22.6%	43.6%	18.8%	15.0%
amas de casa	10.7%	15.7%	31.4%	42.2%
persoas economicamente inactivas	20.4%	25.7%	24.9%	29.0%
SEXO				
home	8.2%	20.4%	32.7%	38.7%
muller	12.7%	21.1%	27.5%	38.7%
HÁBITAT DE RESIDENCIA				
urbano	24.2%	38.2%	28.6%	9.1%
periurbano	10.2%	25.2%	41.0%	23.6%
vilas	10.6%	24.1%	33.6%	31.8%
rural-1	4.7%	16.6%	35.8%	42.8%
rural-2	2.8%	7.5%	25.7%	64.0%

Táboa 3.1.1.1. Lingua habitual dos entrevistados. A Coruña

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	28.3%	36.6%	24.6%	10.5%	1170
IDADE					
16 a 25 anos	44.3%	46.0%	6.8%	3.0%	237
26 a 40 anos	30.9%	42.0%	19.8%	7.4%	324
41 a 65 anos	22.4%	33.6%	32.4%	11.6%	447
máis de 65 anos	16.0%	20.4%	38.9%	24.7%	162
ESTUDIOS					
ningún	1.7%	5.1%	42.4%	50.8%	59
primarios incompletos	13.3%	25.4%	41.1%	20.2%	248
primarios completos	25.3%	34.7%	32.0%	8.0%	300
FP	31.0%	44.0%	17.9%	7.1%	84
BUP	43.5%	46.8%	7.0%	2.7%	186
carreira grao medio	41.7%	44.2%	10.8%	3.3%	120
carreira grao superior	38.4%	51.0%	7.9%	2.6%	151
outros estudos	27.3%	18.2%	54.5%		22
CLASE SOCIAL					
baixa	27.0%	23.0%	32.4%	17.6%	74
media-baixa	16.6%	34.0%	33.7%	15.6%	326
media	30.3%	39.1%	22.2%	8.4%	657
media-alta	51.3%	38.1%	7.1%	3.5%	113
PROFESIÓN					
empresarios	23.4%	31.9%	31.9%	12.8%	47
titulación superior ou media	48.1%	42.6%	7.4%	1.9%	54
profesionais liberais	20.0%	70.0%	10.0%		10
docentes	36.8%	42.1%	19.3%	1.8%	57
forzas armadas	15.0%	45.0%	35.0%	5.0%	20
administración subalterno	26.5%	45.8%	21.9%	5.8%	155
persoal servizos	37.5%	34.4%	28.1%		64
autónomos	15.0%	28.3%	38.3%	18.3%	60
labregos	9.1%		18.2%	72.7%	11
marifeiros		15.0%	40.0%	45.0%	20
obreiros	14.6%	38.5%	30.7%	16.1%	205
estudiantes	46.5%	44.9%	5.3%	3.2%	187
amas de casa	25.3%	26.8%	34.2%	13.8%	269
persoas economicamente inactivas	72.7%	18.2%		9.1%	11
SEXO					
home	23.4%	38.1%	27.5%	11.0%	538
muller	32.4%	35.3%	22.2%	10.1%	632
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	28.4%	36.8%	24.6%	10.3%	1156
periurbano	21.4%	21.4%	28.6%	28.6%	14

Táboa 3.1.1.2. Lingua habitual dos entrevistados. Santiago

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	11.3%	28.3%	31.0%	29.5%	1153
IDADE					
16 a 25 anos	16.5%	48.5%	20.3%	14.8%	237
26 a 40 anos	13.2%	32.5%	33.9%	20.4%	372
41 a 65 anos	7.7%	18.6%	33.8%	39.9%	388
máis de 65 anos	7.7%	11.5%	33.3%	47.4%	156
ESTUDIOS					
ningún		4.8%	20.6%	74.6%	63
primarios incompletos	1.8%	3.2%	32.4%	62.6%	222
primarios completos	6.0%	20.6%	40.9%	32.5%	252
FP	10.3%	30.8%	37.2%	21.8%	78
BUP	17.3%	44.9%	29.2%	8.6%	185
carreira grao medio	17.2%	39.7%	29.3%	13.8%	116
carreira grao superior	22.4%	47.8%	21.1%	8.8%	228
outros estudos		22.2%	44.4%	33.3%	9
CLASE SOCIAL					
baixa		16.4%	32.7%	50.9%	55
media-baixa	8.0%	13.5%	34.3%	44.2%	251
media	11.8%	33.0%	29.8%	25.4%	712
media-alta	19.3%	35.6%	30.4%	14.8%	135
PROFESIÓN					
empresarios	3.4%	20.7%	48.3%	27.6%	58
titulación superior ou media	23.1%	44.9%	20.5%	11.5%	78
profesionais liberais	6.3%	56.3%	25.0%	12.5%	16
docentes	15.2%	38.0%	34.8%	12.0%	92
forzas armadas	8.3%	8.3%	50.0%	33.3%	12
administración subalterno	14.5%	22.7%	40.9%	21.8%	110
persoal servizos	8.0%	34.0%	38.0%	20.0%	50
autónomos	13.5%	11.5%	48.1%	26.9%	52
labregos			11.3%	88.7%	53
marífeiros			50.0%	50.0%	4
obreiros	4.4%	15.0%	36.9%	43.8%	160
estudiantes	18.5%	53.4%	17.5%	10.6%	189
amas de casa	7.1%	18.8%	31.4%	42.7%	255
persoas economicamente inactivas	29.2%	54.2%	8.3%	8.3%	24
SEXO					
home	8.3%	29.4%	32.5%	29.8%	520
muller	13.7%	27.3%	29.7%	29.2%	633
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	14.8%	33.9%	32.1%	19.2%	819
periurbano	2.7%	14.4%	28.1%	54.8%	334

Táboa 3.1.1.3. Lingua habitual dos entrevistados. Lugo-2

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	8.1%	17.6%	31.6%	42.7%	1068
IDADE					
16 a 25 anos	19.4%	41.7%	21.7%	17.1%	175
26 a 40 anos	10.3%	22.9%	30.0%	36.8%	253
41 a 65 anos	4.8%	10.9%	37.3%	47.0%	413
máis de 65 anos	2.6%	5.3%	30.8%	61.2%	227
ESTUDIOS					
ningún		6.7%	23.3%	70.0%	30
primarios incompletos	3.1%	7.2%	33.9%	55.8%	360
primarios completos	5.1%	14.8%	32.2%	47.8%	391
FP	19.7%	31.6%	32.9%	15.8%	76
BUP	23.3%	42.2%	22.4%	12.1%	116
carreira grao medio	15.1%	35.8%	28.3%	20.8%	53
carreira grao superior	13.9%	27.8%	36.1%	22.2%	36
outros estudos			66.7%	33.3%	6
CLASE SOCIAL					
baixa	5.3%	5.3%	19.3%	70.2%	57
media-baixa	7.0%	15.8%	28.5%	48.7%	758
media	10.3%	24.1%	45.3%	20.3%	232
media-alta	28.6%	42.9%	28.6%		21
PROFESIÓN					
empresarios	2.5%	26.6%	43.0%	27.8%	79
titulación superior ou media	28.6%	28.6%	28.6%	14.3%	14
profesionais liberais			100.0%		2
docentes	3.1%	34.4%	31.3%	31.3%	32
forzas armadas	6.3%		37.5%	56.3%	16
administración subalterno	12.6%	18.9%	42.3%	26.1%	111
persoal servizos	20.8%	16.7%	62.5%		24
autónomos	5.1%	15.3%	42.4%	37.3%	59
labregos			7.9%	92.1%	89
marífeiros			34.8%	65.2%	23
obreiros	3.5%	11.3%	37.3%	47.9%	142
estudiantes	21.4%	47.6%	12.6%	18.4%	103
amas de casa	6.2%	12.7%	31.2%	49.9%	353
persoas economicamente inactivas	33.3%	38.1%	19.0%	9.5%	21
SEXO					
home	7.1%	16.2%	35.3%	41.4%	493
muller	8.9%	18.8%	28.5%	43.8%	575
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	9.9%	21.1%	40.4%	28.6%	720
rural-2	4.3%	10.3%	13.5%	71.8%	348

Táboa 3.1.1.4. *Lingua habitual dos entrevistados. Lugo-5*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	1.1%	5.3%	32.8%	60.7%	1775
IDADE					
16 a 25 anos	2.7%	13.7%	37.3%	46.4%	263
26 a 40 anos	2.3%	6.3%	38.0%	53.3%	347
41 a 65 anos	.6%	3.4%	32.4%	63.7%	714
máis de 65 anos	.2%	2.7%	27.1%	70.1%	451
ESTUDIOS					
ningún			28.6%	71.4%	133
primarios incompletos	.1%	2.2%	24.6%	73.0%	816
primarios completos	.8%	4.0%	38.1%	57.1%	473
FP	3.7%	8.5%	46.3%	41.5%	82
BUP	2.6%	16.7%	48.1%	32.7%	156
carreira grao medio	9.1%	16.4%	49.1%	25.5%	55
carreira grao superior	6.0%	26.0%	34.0%	34.0%	50
outros estudos		20.0%	70.0%	10.0%	10
CLASE SOCIAL					
baixa	.7%	3.6%	16.1%	79.6%	137
media-baixa	1.0%	4.1%	35.8%	59.2%	1060
media	1.4%	7.7%	30.3%	60.6%	518
media-alta	1.7%	10.0%	41.7%	46.7%	60
PROFESIÓN					
empresarios	.6%	2.9%	41.7%	54.9%	175
titulación superior ou media	6.3%	50.0%	31.3%	12.5%	16
profesionais liberais	7.7%	30.8%	38.5%	23.1%	13
docentes	3.4%	3.4%	65.5%	27.6%	29
forzas armadas		18.2%	59.1%	22.7%	22
administración subalterno	1.0%	5.0%	53.0%	41.0%	100
persoal servizos		6.7%	44.4%	48.9%	45
autónomos	1.1%	5.6%	31.1%	62.2%	90
labregos		.1%	20.7%	79.1%	690
maríneiros			18.2%	81.8%	11
obreiros	.6%	7.1%	35.3%	57.1%	170
estudiantes	5.7%	21.3%	37.7%	35.2%	122
amas de casa	2.2%	6.7%	40.4%	50.6%	267
persoas economicamente inactivas		8.0%	32.0%	60.0%	25
SEXO					
home	.8%	4.7%	33.3%	61.2%	874
muller	1.4%	5.9%	32.4%	60.3%	901
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
rural-1	2.1%	10.3%	38.9%	48.7%	671
rural-2	.5%	2.3%	29.2%	68.0%	1104

Táboa 3.1.1.5. *Lingua habitual dos entrevistados. Ourense-4*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	2.4%	11.0%	39.4%	47.2%	964
IDADE					
16 a 25 anos	3.5%	25.0%	52.9%	18.6%	172
26 a 40 anos	3.7%	14.9%	44.7%	36.7%	215
41 a 65 anos	1.1%	6.9%	37.8%	54.3%	376
máis de 65 anos	2.5%	2.5%	25.4%	69.7%	201
ESTUDIOS					
ningún	.8%	4.1%	18.7%	76.4%	123
primarios incompletos	.9%	2.4%	31.5%	65.3%	340
primarios completos	2.9%	10.0%	51.8%	35.3%	309
FP	7.8%	20.3%	57.8%	14.1%	64
BUP	4.6%	35.4%	47.7%	12.3%	65
carreira grao medio		54.5%	27.3%	18.2%	33
carreira grao superior	7.7%	30.8%	38.5%	23.1%	26
outros estudos			75.0%	25.0%	4
CLASE SOCIAL					
baixa	2.0%	2.0%	21.6%	74.5%	51
media-baixa	2.1%	5.8%	34.5%	57.6%	469
media	2.4%	16.6%	47.3%	33.7%	421
media-alta	8.7%	34.8%	34.8%	21.7%	23
PROFESIÓN					
empresarios		12.2%	46.3%	41.5%	41
titulación superior ou media		57.1%	14.3%	28.6%	7
profesionais liberais	33.3%		33.3%	33.3%	3
docentes		41.7%	16.7%	41.7%	12
forzas armadas		50.0%	50.0%		2
administración subalterno	6.1%	18.4%	53.1%	22.4%	49
persoal servizos		25.0%	50.0%	25.0%	16
autónomos		14.3%	57.1%	28.6%	42
labregos		1.3%	16.9%	81.9%	160
obreiros	3.0%	4.9%	55.2%	36.9%	203
estudiantes	3.4%	33.7%	48.3%	14.6%	8
amas de casa	3.2%	6.9%	33.8%	56.2%	317
persoas economicamente inactivas		34.8%	39.1%	26.1%	23
SEXO					
home	2.3%	10.4%	43.0%	44.3%	470
muller	2.4%	11.5%	36.0%	50.0%	494
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	2.8%	20.5%	48.3%	28.4%	317
rural-1	3.3%	3.3%	39.2%	54.2%	120
rural-2	1.9%	7.0%	34.2%	56.9%	527

Táboa 3.1.1.6. *Lingua habitual dos entrevistados. Pontevedra*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	28.1%	25.2%	24.4%	22.3%	1146
IDADE					
16 a 25 anos	45.0%	35.9%	12.4%	6.8%	251
26 a 40 anos	30.2%	30.2%	25.7%	13.9%	338
41 a 65 anos	18.0%	19.5%	33.1%	29.4%	405
máis de 65 anos	22.4%	11.8%	18.4%	47.4%	152
ESTUDIOS					
ningún			13.0%	87.0%	23
primarios incompletos	10.9%	9.8%	29.7%	49.6%	256
primarios completos	17.6%	17.9%	38.7%	25.8%	357
FP	47.7%	27.3%	20.5%	4.5%	88
BUP	43.8%	42.1%	10.1%	3.9%	178
carreira grao medio	48.4%	39.5%	11.3%	.8%	124
carreira grao superior	43.6%	43.6%	10.0%	2.7%	110
outros estudos	30.0%	40.0%	20.0%	10.0%	10
CLASE SOCIAL					
baixa		7.7%	15.4%	76.9%	13
media-baixa	18.5%	15.1%	31.5%	34.9%	562
media	37.5%	35.7%	17.9%	8.8%	554
media-alta	58.8%	29.4%	11.8%		17
PROFESIÓN					
empresarios	9.3%	31.5%	37.0%	22.2%	54
titulación superior ou media	48.9%	44.4%	6.7%		45
profesionais liberais	42.9%	50.0%	7.1%		14
docentes	43.1%	34.7%	19.4%	2.8%	72
forzas armadas	29.4%	47.1%	23.5%		17
administración subalterno	33.3%	33.3%	19.8%	13.5%	111
persoal servizos	27.0%	27.0%	29.7%	16.2%	37
autónomos	14.3%	14.3%	38.1%	33.3%	63
labregos	1.6%	1.6%	11.5%	85.2%	61
maríneiros	11.8%	5.9%	41.2%	41.2%	17
obreiros	14.9%	18.6%	32.1%	34.4%	221
estudiantes	51.2%	39.3%	6.0%	3.6%	168
amas de casa	26.6%	17.5%	33.3%	22.6%	252
persoas economicamente inactivas	57.1%	21.4%	14.3%	7.1%	14
SEXO					
home	22.9%	29.3%	24.6%	23.2%	512
muller	32.3%	21.9%	24.3%	21.5%	634
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	38.6%	33.2%	20.7%	7.6%	555
periurbano	18.3%	17.8%	27.9%	36.0%	591

Táboa 3.1.2.0. *Lingua habitual dos entrevistados. Galicia*

	LINGUA HABITUAL			
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego
TOTAL GALICIA	10.6%	20.8%	29.9%	38.7%
LINGUA INICIAL				
galego	.2%	5.0%	32.8%	62.1%
castelán	37.4%	46.1%	14.3%	2.2%
as dúas	1.1%	43.0%	51.5%	4.3%
outras	26.3%	22.3%	28.6%	22.8%
ENTENDE O GALEGO				
nada	100.0%			
pouco	55.8%	29.4%	14.5%	.3%
bastante	9.7%	19.5%	30.5%	40.4%
moito	8.6%	21.5%	30.4%	39.5%
FALA O GALEGO				
nada	99.8%	.2%		
pouco	42.1%	48.6%	5.5%	3.9%
bastante	4.6%	19.8%	34.6%	41.0%
moito	2.8%	14.6%	33.8%	48.8%
LE O GALEGO				
nada	17.8%	14.5%	21.4%	46.2%
pouco	9.2%	16.6%	30.2%	43.9%
bastante	10.0%	24.8%	33.6%	31.7%
moito	11.8%	31.8%	30.8%	25.6%
ESCRIBE O GALEGO				
nada	16.0%	16.6%	27.4%	40.0%
pouco	7.6%	19.0%	32.4%	41.1%
bastante	9.3%	29.2%	31.4%	30.0%
moito	10.2%	31.7%	29.9%	28.2%
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN				
familia	3.0%	16.1%	34.0%	47.0%
escola	42.1%	50.0%	6.5%	1.4%
amigos	26.1%	47.2%	23.0%	3.7%
veciños	38.0%	41.6%	17.7%	2.7%
traballo	25.1%	54.6%	18.5%	1.7%
outros	43.5%	45.1%	8.8%	2.6%

Táboa 3.1.2.1. *Lingua habitual dos entrevistados. A Coruña*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	28.3%	36.6%	24.6%	10.5%	1170
LINGUA INICIAL					
galego	.5%	17.9%	53.4%	28.2%	408
castelán	50.9%	41.4%	6.9%	.8%	636
as dúas	.8%	75.0%	21.7%	2.5%	120
outras	66.7%	33.3%			6
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				3
pouco	66.0%	28.3%	5.7%		53
bastante	35.3%	31.2%	21.4%	12.1%	346
moito	22.3%	39.7%	27.5%	10.5%	768
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				53
pouco	64.4%	33.8%	1.8%		219
bastante	20.2%	39.9%	28.2%	11.7%	376
moito	11.7%	39.1%	34.1%	15.1%	522
LE O GALEGO					
nada	55.6%	22.2%	12.5%	9.7%	72
pouco	31.1%	28.0%	28.4%	12.5%	296
bastante	25.8%	36.9%	27.2%	10.1%	415
moito	24.7%	47.3%	20.4%	7.5%	372
ESCRIBE O GALEGO					
nada	42.1%	27.0%	23.2%	7.7%	311
pouco	21.6%	33.3%	30.6%	14.5%	435
bastante	23.2%	46.1%	24.6%	6.1%	228
moito	29.1%	51.6%	11.5%	7.7%	182
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	8.4%	37.1%	37.9%	16.6%	715
escola	65.7%	33.6%		.7%	143
amigos	40.5%	50.0%	9.5%		116
veciños	63.6%	31.8%	4.5%		44
traballo	40.6%	50.0%	9.4%		32
outros	53.0%	40.9%	1.5%	4.5%	66

Táboa 3.1.2.2. *Lingua habitual dos entrevistados. Santiago*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	11.3%	28.3%	31.0%	29.5%	1153
LINGUA INICIAL					
galego		6.0%	40.6%	53.3%	598
castelán	32.0%	54.1%	12.3%	1.6%	381
as dúas	1.2%	49.7%	41.0%	8.1%	161
outras	46.2%	30.8%	7.7%	15.4%	13
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				2
pouco	63.0%	25.9%	11.1%		27
bastante	12.8%	28.5%	33.7%	25.0%	312
moito	8.7%	28.3%	30.7%	32.3%	812
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				22
pouco	44.9%	52.4%	2.7%		147
bastante	7.0%	36.2%	34.5%	22.3%	359
moito	2.7%	19.0	36.6%	41.6%	625
LE O GALEGO					
nada	24.2%	17.6%	22.0%	36.3%	91
pouco	12.2%	25.0%	29.5%	33.3%	336
bastante	12.5%	34.4%	31.8%	21.3%	343
moito	7.0%	30.8%	36.0%	26.2%	344
ESCRIBE O GALEGO					
nada	18.9%	18.9%	32.4%	29.7%	296
pouco	11.5%	28.4%	30.9%	29.2%	408
bastante	8.8%	42.8%	26.0%	22.3%	215
moito	4.2%	31.4%	38.7%	25.7%	191
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	3.1%	23.6%	36.2%	37.2%	904
escola	33.3%	55.6%	11.1%		72
amigos	28.3%	45.3%	20.8%	5.7%	53
veciños	38.9%	55.6%	5.6%		18
traballo	22.6%	58.1%	16.1%	3.2%	31
outros	50.0%	40.0%	10.0%		50

Táboa 3.1.2.3. *Lingua habitual dos entrevistados. Lugo-2*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	8.1%	17.6%	31.6%	42.7%	1068
LINGUA INICIAL					
galego	.3%	4.8%	35.0%	60.0%	732
castelán	36.4%	43.0%	16.7%	3.9%	228
as dúas	1.0%	52.0%	41.2%	5.9%	102
outras		33.3%	33.3%	33.3%	6
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				1
pouco	64.3%	25.0%	10.7%		28
bastante	7.8%	19.5%	29.4%	43.4%	514
moito	5.1%	15.4%	35.0%	44.4%	525
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				22
pouco	33.1%	62.2%	4.1%	.7%	148
bastante	2.5%	14.4%	39.0%	44.1%	513
moito	.5%	5.7%	34.3%	59.5%	385
LE O GALEGO					
nada	21.6%	20.3%	35.3%	22.9%	153
pouco	5.9%	15.7%	31.4%	46.9%	471
bastante	5.9%	19.6%	30.7%	43.9%	358
moito	6.3%	18.8%	32.8%	42.2%	64
ESCRIBE O GALEGO					
nada	16.0%	17.0%	35.5%	31.5%	324
pouco	4.9%	15.7%	30.5%	48.9%	446
bastante	4.4%	22.3%	29.3%	44.1%	229
moito	4.1%	22.4%	30.6%	42.9%	49
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	2.1%	13.3%	34.4%	50.2%	895
escola	33.3%	52.9%	13.7%		51
amigos	20.5%	43.2%	25.0%	11.4%	44
veciños	22.6%	45.2%	25.8%	6.5%	31
traballo	22.2%	55.6%	22.2%		9
outros	50.0%	33.3%	16.7%		12

Táboa 3.1.2.4. *Lingua habitual dos entrevistados. Lugo-5*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	1.1%	5.3%	32.8%	60.7%	1775
LINGUA INICIAL					
galego		1.6%	28.2%	70.2%	1501
castelán	12.6%	35.7%	42.0%	9.8%	143
as dúas	.8%	15.1%	77.8%	6.3%	126
outras	20.0%		20.0%	60.0%	5
ENTENDE O GALEGO					
pouco	12.5%	37.5%	50.0%		16
bastante	.9%	4.4%	42.4%	52.3%	698
moito	1.1%	5.4%	26.3%	67.2%	1061
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				7
pouco	15.8%	45.6%	14.0%	24.6%	57
bastante		5.4%	42.1%	52.5%	598
moito	.4%	3.2%	29.0%	67.4%	1113
LE O GALEGO					
nada	4.0%	4.8%	20.0%	71.2%	125
pouco	.3%	4.4%	29.0%	66.3%	796
bastante	1.5%	5.0%	36.8%	56.6%	535
moito	1.8%	9.2%	42.0%	47.0%	283
ESCRIBE O GALEGO					
nada	2.2%	5.2%	22.8%	69.8%	461
pouco	.5%	4.0%	34.0%	61.5%	821
bastante	1.1%	7.2%	39.2%	52.5%	278
moito	1.7%	9.6%	45.5%	43.3%	178
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	.2%	3.3%	32.8%	63.6%	1680
escola	4.8%	85.7%	9.5%		21
amigos		20.0%	60.0%	20.0%	20
veciños	18.8%	31.3%	37.5%	12.5%	32
traballo	9.1%	36.4%	45.5%	9.1%	11
outros	25.0%	50.0%	25.0%		4

Táboa 3.1.2.5. *Lingua habitual dos entrevistados. Ourense-4*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	2.4%	11.0%	39.4%	47.2%	964
LINGUA INICIAL					
galego		2.1%	35.7%	62.2%	717
castelán	20.9%	51.8%	26.4%	.9%	110
as dúas		22.6%	73.0%	4.3%	115
outras		36.4%	50.0%	13.6%	22
ENTENDE O GALEGO					
pouco	26.7%	33.3%	40.0%		15
bastante	2.7%	13.7%	40.2%	43.4%	525
moito	1.2%	6.8%	38.4%	53.5%	424
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				9
pouco	19.0%	68.3%	11.1%	1.6%	63
bastante	.4%	10.4%	43.9%	45.3%	492
moito		3.0%	39.3%	57.8%	400
LE O GALEGO					
nada	4.1%	11.3%	43.7%	41.0%	222
pouco	2.1%	9.9%	40.7%	47.3%	425
bastante	2.4%	15.2%	35.2%	47.1%	210
moito		8.9%	51.8%	39.3%	56
ESCRIBE O GALEGO					
nada	4.1%	8.8%	41.1%	46.1%	419
pouco	.9%	12.5%	37.6%	49.0%	343
bastante	3.1%	20.4%	45.9%	30.6%	98
moito		8.9%	55.6%	35.6%	45
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	.8%	7.8%	40.7%	50.8%	890
escola	5.0%	80.0%	15.0%		20
amigos	12.5%	75.0%	12.5%		8
veciños	11.1%	55.6%	29.6%	3.7%	27
traballo	14.3%		57.1%	28.6%	7
outros	33.3%		66.7%		3

Táboa 3.1.2.6. *Lingua habitual dos entrevistados. Pontevedra*

	LINGUA HABITUAL				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	28.1%	25.2%	24.4%	22.3%	1146
LINGUA INICIAL					
galego	.4%	9.9%	37.6%	52.0%	465
castelán	62.2%	29.7%	7.2%	1.0%	502
as dúas	2.9%	53.8%	39.8%	3.5%	171
outras	37.5%	25.0%	12.5%	25.0%	8
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				2
pouco	71.1%	22.2%	6.7%		45
bastante	28.2%	25.6%	24.3%	21.9%	602
moito	23.7%	25.2%	26.4%	24.7%	497
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				50
pouco	61.4%	30.1%	5.7%	2.8%	246
bastante	15.1%	28.5%	30.4%	26.0%	523
moito	12.8%	20.2%	32.7%	34.3%	327
LE O GALEGO					
nada	37.5%	14.3%	18.5%	29.8%	168
pouco	24.3%	22.7%	27.4%	25.6%	379
bastante	28.6%	26.8%	25.5%	19.2%	381
moito	29.0%	38.5%	22.5%	10.0%	200
ESCRIBE O GALEGO					
nada	33.4%	14.9%	22.7%	29.1%	437
pouco	21.8%	28.0%	28.9%	21.2%	353
bastante	28.4%	35.6%	24.0%	12.0%	208
moito	31.3%	39.8%	20.3%	8.6%	128
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	11.8%	23.7%	32.7%	31.8%	786
escola	64.8%	33.6%	1.6%		122
amigos	43.1%	39.2%	15.7%	2.0%	51
veciños	60.0%	21.5%	13.8%	4.6%	65
traballo	40.0%	53.3%	6.7%		30
outros	63.4%	29.3%	4.9%	2.4%	41

Táboa 3.2.1.0. *Lingua dos pais. Galicia*

	LINGUA PAIS ENTRE SI			
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego
TOTAL GALICIA	13.1%	5.4%	6.1%	75.4%
IDADE				
16 a 25 anos	20.0%	9.5%	9.2%	61.4%
26 a 40 anos	16.6%	6.4%	6.8%	70.3%
41 a 65 anos	10.0%	3.6%	5.1%	81.3%
máis de 65 anos	6.2%	2.7%	3.4%	87.7%
ESTUDIOS				
ningún	.7%	.9%	1.8%	96.6%
primarios incompletos	4.9%	2.2%	3.5%	89.4%
primarios completos	9.5%	4.9%	6.5%	79.2%
FP	13.9%	8.5%	10.6%	67.0%
BUP	27.5%	9.7%	9.9%	52.9%
carreira grao medio	30.7%	10.3%	8.1%	50.8%
carreira grao superior	38.7%	12.0%	7.9%	41.4%
outros estudos	20.4%	7.3%	8.8%	63.5%
CLASE SOCIAL				
baixa	4.2%	3.8%	2.8%	89.2%
media-baixa	7.0%	3.9%	5.4%	83.6%
media	18.3%	6.6%	7.1%	67.9%
media-alta	38.6%	10.6%	7.4%	43.4%
PROFESIÓN				
empresarios	9.0%	4.6%	6.7%	79.7%
titulación superior ou media	41.2%	15.3%	7.1%	36.3%
profesionais liberais	45.1%	8.4%	10.1%	36.3%
docentes	30.3%	9.4%	7.8%	52.5%
forzas armadas	20.4%	7.0%	8.7%	63.8%
administración subalterno	21.2%	8.2%	6.8%	63.8%
persoal servizos	18.7%	6.6%	7.3%	67.4%
autónomos	7.0%	3.5%	5.7%	83.9%
labregos	.2%	.3%	1.5%	98.0%
marifeiros	2.7%	1.4%	3.2%	92.6%
obreiros	9.0%	4.8%	6.6%	79.6%
estudiantes	26.7%	11.1%	9.9%	52.3%
amas de casa	9.7%	3.7%	5.2%	81.4%
persoas economicamente inactivas	19.0%	7.3%	10.3%	63.4%
SEXO				
home	13.2%	5.7%	6.4%	74.8%
muller	13.1%	5.1%	5.8%	76.0%
HÁBITAT DE RESIDENCIA				
urbano	32.4%	9.9%	8.8%	48.9%
periurbano	11.4%	7.2%	7.7%	73.7%
vilas	11.8%	6.5%	7.8%	73.9%
rural-1	6.9%	4.0%	5.2%	83.9%
rural-2	2.6%	1.9%	3.5%	92.0%

Táboa 3.2.1.1. *Lingua dos pais. A Coruña*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	31.9%	9.1%	5.9%	53.1%	1065
IDADE					
16 a 25 anos	44.8%	13.5%	7.8%	33.9%	230
26 a 40 anos	37.7%	9.4%	6.1%	46.8%	297
41 a 65 anos	26.0%	7.9%	5.6%	60.6%	393
máis de 65 anos	15.9%	4.8%	3.4%	75.9%	145
ESTUDIOS					
ningún			2.0%	98.0%	51
primarios incompletos	13.4%	5.8%	3.1%	77.7%	224
primarios completos	24.2%	10.2%	6.4%	59.1%	264
FP	29.1%	7.6%	7.6%	55.7%	79
BUP	52.0%	11.2%	7.8%	29.1%	179
carreira grao medio	41.8%	12.7%	9.1%	36.4%	110
carreira grao superior	57.2%	10.1%	5.1%	27.5%	138
outros estudos	25.0%	15.0%	5.0%	55.0%	20
CLASE SOCIAL					
baixa	11.1%	14.3%	6.3%	68.3%	63
media-baixa	19.3%	9.3%	4.7%	66.8%	301
media	34.4%	7.3%	7.0%	51.3%	602
media-alta	68.7%	16.2%	3.0%	12.1%	99
PROFESIÓN					
empresarios	22.7%	9.1%	13.6%	54.5%	44
titulación superior ou media	57.8%	17.8%	4.4%	20.0%	45
profesionais liberais	60.0%	10.0%	10.0%	20.0%	10
docentes	43.4%	7.5%	7.5%	41.5%	53
forzas armadas	27.8%	11.1%	5.6%	55.6%	18
administración subalterno	38.8%	8.2%	3.4%	49.7%	147
persoal servizos	26.4%	17.0%	1.9%	54.7%	53
autónomos	18.4%	4.1%	4.1%	73.5%	49
labregos				100.0%	9
marifeiros	5.9%		5.9%	88.2%	17
obreiros	22.5%	9.6%	7.0%	61.0%	187
estudiantes	49.2%	12.4%	7.6%	30.8%	185
amas de casa	21.8%	5.9%	4.6%	67.8%	239
persoas economicamente inactivas	44.4%		22.2%	33.3%	9
SEXO					
home	33.1%	10.3%	5.3%	51.3%	493
muller	30.9%	8.0%	6.5%	54.5%	572
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	32.0%	9.1%	6.0%	52.9%	1056
periurbano	22.2%	11.1%		66.7%	9

Táboa 3.2.1.2. *Lingua dos pais. Santiago*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	17.3%	7.9%	7.5%	67.3%	1078
IDADE					
16 a 25 anos	24.2%	17.3%	7.8%	50.6%	231
26 a 40 anos	22.7%	8.3%	8.0%	60.9%	348
41 a 65 anos	11.2%	3.1%	7.6%	78.2%	357
máis de 65 anos	7.7%	3.5%	5.6%	83.1%	142
ESTUDIOS					
ningún	1.8%			98.2%	56
primarios incompletos	2.4%	.5%	1.9%	95.2%	210
primarios completos	7.7%	3.8%	9.4%	79.1%	235
FP	10.7%	12.0%	8.0%	69.3%	75
BUP	26.3%	13.7%	12.6%	47.4%	175
carreira grao medio	23.4%	9.9%	9.9%	56.8%	111
carreira grao superior	38.6%	15.0%	7.7%	38.6%	207
outros estudos	22.2%			77.8%	9
CLASE SOCIAL					
baixa	7.7%		9.6%	82.7%	52
media-baixa	9.1%	3.9%	5.6%	81.4%	231
media	18.4%	9.7%	7.1%	64.8%	673
media-alta	30.3%	9.0%	12.3%	48.4%	122
PROFESIÓN					
empresarios	7.3%	9.1%	1.8%	81.8%	55
titulación superior ou media	33.3%	11.6%	10.1%	44.9%	69
profesionais liberais	41.7%		8.3%	50.0%	12
docentes	37.9%	9.2%	6.9%	46.0%	87
forzas armadas	8.3%	8.3%		83.3%	12
administración subalterno	15.8%	6.9%	11.9%	65.3%	101
persoal servizos	26.5%	6.1%	8.2%	59.2%	49
autónomos	12.5%	2.1%	6.3%	79.2%	48
labregos				100.0%	49
maríneiros				100.0%	4
obreiros	9.2%	4.6%	7.9%	78.3%	152
estudiantes	26.4%	17.0%	9.3%	47.3%	182
amas de casa	6.8%	4.3%	6.4%	82.5%	234
persoas economicamente inactivas	29.2%	16.7%	12.5%	41.7%	24
SEXO					
home	18.6%	8.0%	7.8%	65.7%	490
muller	16.2%	7.8%	7.3%	68.7%	588
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	23.2%	10.2%	9.3%	57.3%	764
periurbano	2.9%	2.2%	3.2%	91.7%	314

Táboa 3.2.1.3. *Lingua dos pais. Lugo-2*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	8.3%	5.0%	4.9%	81.9%	1026
IDADE					
16 a 25 anos	17.0%	11.7%	9.9%	61.4%	171
26 a 40 anos	11.4%	5.1%	6.4%	77.1%	236
41 a 65 anos	5.3%	3.5%	4.0%	87.3%	400
máis de 65 anos	3.7%	2.3%	.9%	93.2%	219
ESTUDIOS					
ningún	3.4%			96.6%	29
primarios incompletos	4.3%	1.7%	2.0%	92.0%	348
primarios completos	5.5%	5.0%	4.5%	85.0%	379
FP	17.1%	5.7%	8.6%	68.6%	70
BUP	18.9%	13.5%	15.3%	52.3%	111
carreira grao medio	18.4%	8.2%		73.5%	49
carreira grao superior	17.6%	8.8%	8.8%	64.7%	34
outros estudos				100.0%	6
CLASE SOCIAL					
baixa	3.7%	5.6%		90.7%	54
media-baixa	7.1%	3.8%	4.1%	85.0%	732
media	11.1%	8.0%	8.9%	72.0%	225
media-alta	40.0%	13.3%		46.7%	15
PROFESIÓN					
empresarios	9.1%	3.9%	7.8%	79.2%	77
titulación superior ou media	27.3%		9.1%	63.6%	11
profesionais liberais				100.0%	2
docentes	6.9%	10.3%	6.9%	75.9%	29
forzas armadas			6.7%	93.3%	15
administración subalterno	11.4%	5.7%	5.7%	77.1%	105
persoal servizos	25.0%	12.5%	4.2%	58.3%	24
autónomos	6.9%	6.9%	3.4%	82.8%	58
labregos				100.0%	89
maríneiros		4.3%	8.7%	87.0%	23
obreiros	3.8%	2.3%	1.5%	92.4%	132
estudiantes	17.5%	11.7%	11.7%	59.2%	103
amas de casa	6.2%	4.2%	3.6%	86.1%	337
persoas economicamente inactivas	33.3%	9.5%	14.3%	42.9%	21
SEXO					
home	8.7%	4.2%	5.5%	81.5%	471
muller	7.9%	5.6%	4.3%	82.2%	555
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	11.2%	6.0%	5.5%	77.3%	687
rural-2	2.4%	2.9%	3.5%	91.2%	339

Táboa 3.2.1.4. *Lingua dos pais. Lugo-5*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	1.9%	1.6%	6.6%	89.9%	1718
IDADE					
16 a 25 anos	3.4%	2.3%	4.6%	89.7%	262
26 a 40 anos	2.7%	2.4%	7.5%	87.4%	333
41 a 65 anos	1.6%	.7%	6.5%	91.2%	691
máis de 65 anos	.7%	1.9%	7.4%	90.0%	432
ESTUDIOS					
ningún	.8%	1.6%	8.7%	89.0%	127
primarios incompletos	.4%	.9%	6.9%	91.9%	787
primarios completos	1.3%	.9%	4.9%	92.9%	465
FP	2.5%	5.0%	5.0%	87.5%	80
BUP	3.9%	3.9%	6.5%	85.6%	153
carreira grao medio	9.4%	3.8%	7.5%	79.2%	53
carreira grao superior	19.6%	2.2%	15.2%	63.0%	46
outros estudos		14.3%	14.3%	71.4%	7
CLASE SOCIAL					
baixa		.8%	2.3%	96.9%	131
media-baixa	1.8%	1.4%	8.1%	88.8%	1028
media	2.4%	2.0%	4.8%	90.8%	502
media-alta	3.5%	3.5%	7.0%	86.0%	57
PROFESIÓN					
empresarios	1.1%	1.1%	9.2%	88.5%	174
titulación superior ou media	28.6%		7.1%	64.3%	14
profesionais liberais	40.0%		20.0%	40.0%	10
docentes	7.1%	7.1%	10.7%	75.0%	28
forzas armadas	5.0%	5.0%		90.0%	20
administración subalterno	2.1%	2.1%	9.4%	86.5%	96
persoal servizos			13.6%	86.4%	44
autónomos		2.4%	1.2%	96.5%	85
labregos	.1%	.7%	6.4%	92.7%	671
maríneiros		9.1%		90.9%	11
obreiros	.6%	1.2%	2.5%	95.7%	161
estudiantes	6.6%	4.1%	4.1%	85.2%	122
amas de casa	2.7%	1.9%	8.2%	87.2%	257
persoas economicamente inactivas			12.0%	88.0%	25
SEXO					
home	1.4%	1.3%	6.8%	90.5%	840
muller	2.3%	1.8%	6.5%	89.4%	878
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
rural-1	4.0%	2.3%	3.0%	90.7%	642
rural-2	.6%	1.1%	8.8%	89.5%	1076

Táboa 3.2.1.5. *Lingua dos pais. Ourense-4*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	3.2%	1.9%	5.8%	89.1%	901
IDADE					
16 a 25 anos	5.4%	2.4%	12.0%	80.2%	167
26 a 40 anos	3.6%	2.1%	7.8%	86.5%	193
41 a 65 anos	2.8%	2.0%	3.6%	91.6%	357
máis de 65 anos	1.6%	1.1%	2.2%	95.1%	184
ESTUDIOS					
ningún	.9%		.9%	98.2%	113
primarios incompletos	.3%	1.3%	3.2%	95.2%	314
primarios completos	3.8%	2.7%	7.2%	86.3%	292
FP	3.3%	1.7%	15.0%	80.0%	60
BUP	11.1%	3.2%	7.9%	77.8%	63
carreira grao medio	9.7%	6.5%	6.5%	77.4%	31
carreira grao superior	16.0%		16.0%	68.0%	25
outros estudos				100.0%	3
CLASE SOCIAL					
baixa	2.2%			97.8%	46
media-baixa	.9%	1.2%	4.0%	93.9%	428
media	4.9%	2.0%	7.9%	85.2%	405
media-alta	18.2%	18.2%	13.6%	50.0%	22
PROFESIÓN					
empresarios		5.0%	7.5%	87.5%	40
titulación superior ou media		14.3%		85.7%	7
profesionais liberais				100.0%	2
docentes	9.1%		9.1%	81.8%	11
forzas armadas				100.0%	1
administración subalterno	8.7%		4.3%	87.0%	46
persoal servizos	6.3%		6.3%	87.5%	16
autónomos	7.5%		7.5%	85.0%	40
labregos	.7%		2.0%	97.3%	147
obreiros	.5%	1.6%	6.4%	91.5%	188
estudiantes	8.0%	3.4%	13.6%	75.0%	88
amas de casa	3.1%	2.4%	4.8%	89.8%	293
persoas economicamente inactivas	9.1%	4.5%	4.5%	81.8%	22
SEXO					
home	3.6%	1.8%	5.4%	89.2%	444
muller	2.8%	2.0%	6.1%	89.1%	457
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	7.4%	3.7%	8.0%	80.9%	299
rural-1	1.8%		3.6%	94.5%	110
rural-2	1.0%	1.2%	4.9%	92.9%	492

Táboa 3.2.1.6. *Lingua dos pais. Pontevedra*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	26.4%	5.8%	6.4%	61.3%	1029
IDADE					
16 a 25 anos	41.3%	8.1%	8.9%	41.7%	247
26 a 40 anos	27.8%	4.9%	7.2%	60.1%	306
41 a 65 anos	17.7%	5.0%	4.7%	72.6%	361
máis de 65 anos	18.3%	6.1%	4.3%	71.3%	115
ESTUDIOS					
ningún				100.0%	15
primarios incompletos	8.3%	1.8%	4.6%	85.3%	218
primarios completos	12.2%	6.1%	4.0%	77.7%	327
FP	27.5%	2.5%	15.0%	55.0%	80
BUP	40.6%	12.4%	10.0%	37.1%	170
carreira grao medio	52.7%	8.2%	4.5%	34.5%	110
carreira grao superior	62.6%	3.0%	8.1%	26.3%	99
outros estudos	30.0%	10.0%	10.0%	50.0%	10
CLASE SOCIAL					
baixa	9.1%			90.9%	11
media-baixa	11.8%	4.9%	5.3%	77.9%	507
media	40.0%	7.1%	7.7%	45.3%	495
media-alta	81.3%		6.3%	12.5%	16
PROFESIÓN					
empresarios	21.2%	5.8%	13.5%	59.6%	52
titulación superior ou media	63.9%	5.6%	2.8%	27.8%	36
profesionais liberais	72.7%			27.3%	11
docentes	48.4%	8.1%	8.1%	35.5%	62
forzas armadas	46.7%	6.7%	13.3%	33.3%	15
administración subalterno	30.9%	8.2%	9.3%	51.5%	97
persoal servicios	17.6%	2.9%	2.9%	76.5%	34
autónomos	10.0%	1.7%	8.3%	80.0%	60
labregos				100.0%	51
mariñeiros				100.0%	16
obreiros	10.6%	4.0%	4.5%	80.8%	198
estudiantes	50.9%	9.0%	8.4%	31.7%	167
amas de casa	17.6%	6.5%	5.6%	70.4%	216
persoas economicamente inactivas	50.0%	14.3%	7.1%	28.6%	14
SEXO					
home	26.7%	6.0%	6.4%	61.0%	469
muller	26.3%	5.7%	6.4%	61.6%	560
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	42.6%	6.9%	6.7%	43.8%	491
periurbano	11.7%	4.8%	6.1%	77.3%	538

Táboa 3.2.2.0. *Lingua dos pais. Galicia*

	LINGUA PAIS ENTRE SI			
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego
TOTAL GALICIA	13.1%	5.4%	6.1%	75.4%
LINGUA INICIAL				
galego	.2%	.4%	1.5%	97.9%
castelán	47.2%	14.3%	9.9%	28.6%
as dúas	6.6%	11.9%	21.0%	60.5%
outras	22.7%	5.1%	8.6%	63.5%
LINGUA HABITUAL				
só castelán	66.6%	9.2%	6.5%	17.6%
máis castelán	28.9%	17.6%	13.8%	39.7%
máis galego	2.9%	2.5%	8.0%	86.5%
só galego	.4%	.3%	.4%	99.0%
ENTENDE O GALEGO				
nada	90.2%	3.3%	6.5%	
pouco	48.4%	12.5%	9.7%	29.4%
bastante	11.6%	5.2%	6.8%	76.4%
moito	12.8%	5.2%	5.1%	76.9%
FALA O GALEGO				
nada	81.6%	4.1%	6.0%	8.3%
pouco	43.3%	14.0%	10.6%	32.1%
bastante	9.3%	4.9%	6.7%	79.0%
moito	6.9%	3.5%	4.1%	85.5%
LE O GALEGO				
nada	14.0%	4.1%	5.3%	76.7%
pouco	10.3%	4.4%	5.6%	79.7%
bastante	14.0%	6.5%	6.9%	72.6%
moito	20.3%	7.6%	6.9%	65.3%
ESCRIBE O GALEGO				
nada	14.4%	4.3%	5.2%	76.1%
pouco	10.8%	5.2%	6.1%	77.9%
bastante	14.9%	7.0%	7.8%	70.3%
moito	18.6%	7.6%	7.0%	66.8%
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN				
familia	3.7%	3.9%	5.6%	86.7%
escola	53.2%	15.4%	10.6%	20.8%
amigos	57.0%	11.6%	8.4%	22.9%
veciños	56.3%	15.6%	5.9%	22.2%
traballo	70.0%	11.5%	7.1%	11.4%
outros	72.2%	9.4%	6.2%	12.2%

Táboa 3.2.2.1. Lingua dos pais. A Coruña

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	31.9%	9.1%	5.9%	53.1%	1065
LINGUA INICIAL					
galego	.5%	.8%	1.5%	97.2%	389
castelán	57.7%	13.8%	7.3%	21.1%	558
as dúas	12.1%	14.7%	13.8%	59.5%	116
outras	100.0%				2
LINGUA HABITUAL					
só castelán	71.3%	9.3%	5.2%	14.2%	268
máis castelán	33.4%	15.6%	9.5%	41.5%	410
máis galego	3.3%	3.0%	3.7%	90.0%	271
só galego	2.6%			97.4%	116
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				1
pouco	56.8%	15.9%	6.8%	20.5%	44
bastante	30.1%	8.5%	7.8%	53.6%	306
moito	31.1%	9.0%	5.0%	54.9%	714
FALA O GALEGO					
nada	95.0%			5.0%	20
pouco	54.4%	13.8%	8.7%	23.1%	195
bastante	27.0%	7.9%	7.9%	57.2%	355
moito	24.0%	8.5%	3.6%	63.8%	495
LE O GALEGO					
nada	40.8%	8.2%	4.1%	46.9%	49
pouco	25.1%	6.7%	5.2%	62.9%	267
bastante	29.6%	9.9%	8.1%	52.4%	382
moito	39.4%	10.4%	4.5%	45.6%	355
ESCRIBE O GALEGO					
nada	33.7%	6.8%	6.4%	53.0%	249
pouco	25.5%	10.4%	5.0%	59.2%	404
bastante	35.4%	7.6%	7.6%	49.3%	223
moito	41.6%	11.8%	5.6%	41.0%	178
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	8.7%	8.2%	5.4%	77.6%	679
escola	66.9%	12.9%	7.9%	12.2%	139
amigos	74.0%	11.0%	6.0%	9.0%	100
veciños	70.0%	10.0%	5.0%	15.0%	40
traballo	80.8%	15.4%	3.8%		26
outros	75.4%	6.6%	9.8%	8.2%	61

Táboa 3.2.2.2. Lingua dos pais. Santiago

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	17.3%	7.9%	7.5%	67.3%	1078
LINGUA INICIAL					
galego	.4%	.2%	2.1%	97.4%	571
castelán	48.4%	17.1%	10.1%	24.3%	345
as dúas	10.1%	15.8%	21.5%	52.5%	158
outras	25.0%			75.0%	4
LINGUA HABITUAL					
só castelán	58.4%	17.8%	8.9%	14.9%	101
máis castelán	33.9%	19.7%	11.9%	34.5%	310
máis galego	5.6%	1.8%	8.8%	83.9%	342
só galego	.9%		1.5%	97.5%	325
ENTENDE O GALEGO					
pouco	36.8%	15.8%	21.1%	26.3%	19
bastante	18.2%	6.3%	7.3%	68.2%	286
moito	16.4%	8.3%	7.2%	68.0%	773
FALA O GALEGO					
nada	72.7%	9.1%	9.1%	9.1%	11
pouco	50.4%	13.6%	12.8%	23.2%	125
bastante	18.3%	10.3%	6.2%	65.2%	339
moito	8.8%	5.3%	7.1%	78.8%	603
LE O GALEGO					
nada	14.5%	5.3%	7.9%	72.4%	76
pouco	17.1%	5.4%	5.7%	71.7%	315
bastante	15.9%	11.3%	7.5%	65.3%	320
moito	20.8%	8.4%	9.9%	60.8%	332
ESCRIBE O GALEGO					
nada	15.1%	6.2%	5.8%	72.9%	258
pouco	17.4%	7.9%	7.2%	67.4%	390
bastante	20.2%	9.9%	9.4%	60.6%	203
moito	19.7%	9.6%	10.1%	60.6%	188
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	5.4%	6.4%	7.9%	80.2%	870
escola	53.5%	23.9%	9.9%	12.7%	71
amigos	67.4%	6.5%	4.3%	21.7%	46
veciños	71.4%	14.3%	7.1%	7.1%	14
traballo	80.0%			20.0%	20
outros	79.1%	11.6%	2.3%	7.0%	43

Táboa 3.2.2.3. Lingua dos pais. Lugo-2

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	8.3%	5.0%	4.9%	81.9%	1026
LINGUA INICIAL					
galego	.1%	.1%	1.5%	98.2%	719
castelán	37.7%	16.2%	11.8%	34.3%	204
as dúas	5.9%	16.8%	13.9%	63.4%	101
outras	50.0%		50.0%		2
LINGUA HABITUAL					
só castelán	56.3%	12.7%	8.5%	22.5%	71
máis castelán	17.3%	16.8%	15.1%	50.8%	179
máis galego	4.2%	3.3%	3.6%	88.9%	332
só galego		.2%	1.1%	98.6%	444
ENTENDE O GALEGO					
pouco	50.0%	25.0%	12.5%	12.5%	24
bastante	8.6%	4.8%	5.4%	81.1%	498
moito	6.0%	4.2%	4.0%	85.9%	504
FALA O GALEGO					
nada	93.3%			6.7%	15
pouco	31.8%	20.5%	18.9%	28.8%	132
bastante	4.2%	3.4%	3.8%	88.7%	504
moito	2.1%	1.9%	1.6%	94.4%	375
LE O GALEGO					
nada	18.2%	9.1%	6.3%	66.4%	143
pouco	6.4%	4.8%	4.6%	84.2%	455
bastante	8.0%	3.7%	4.9%	83.3%	348
moito	3.3%	5.0%	5.0%	86.7%	60
ESCRIBE O GALEGO					
nada	13.1%	6.0%	4.7%	76.2%	298
pouco	6.4%	5.3%	5.3%	83.0%	436
bastante	7.1%	4.0%	4.4%	84.5%	226
moito	4.3%	2.1%	6.4%	87.2%	47
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	1.8%	3.4%	3.6%	91.1%	881
escola	26.5%	18.4%	16.3%	38.8%	49
amigos	44.7%	13.2%	18.4%	23.7%	38
veciños	58.3%	16.7%	8.3%	16.7%	24
traballo	28.6%	42.9%		28.6%	7
outros	75.0%		12.5%	12.5%	8

Táboa 3.2.2.4. Lingua dos pais. Lugo-5

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	1.9%	1.6%	6.6%	89.9%	1718
LINGUA INICIAL					
galego	.1%	.5%	4.7%	94.7%	1465
castelán	20.2%	11.6%	12.4%	55.8%	129
as dúas	3.3%	4.1%	23.6%	69.1%	123
outras				100.0%	1
LINGUA HABITUAL					
só castelán	62.5%			37.5%	16
máis castelán	17.6%	14.1%	11.8%	56.5%	85
máis galego	1.1%	2.0%	18.1%	78.9%	564
só galego	.1%	.4%	.2%	99.3%	1053
ENTENDE O GALEGO					
pouco	12.5%		25.0%	62.5%	16
bastante	1.2%	1.6%	13.0%	84.2%	671
moito	2.1%	1.6%	2.2%	94.1%	1031
FALA O GALEGO					
nada	83.3%			16.7%	6
pouco	14.3%	14.3%	8.2%	63.3%	49
bastante	1.2%	.9%	15.3%	82.7%	577
moito	1.2%	1.4%	2.0%	95.4%	1086
LE O GALEGO					
nada	3.4%	1.7%	3.4%	91.5%	117
pouco	1.2%	1.2%	4.4%	93.3%	771
bastante	1.9%	2.1%	11.9%	84.1%	521
moito	3.2%	1.8%	4.3%	90.6%	277
ESCRIBE O GALEGO					
nada	2.9%	1.6%	1.4%	94.1%	442
pouco	.9%	1.1%	6.0%	92.0%	796
bastante	2.6%	2.2%	19.0%	76.2%	273
moito	2.9%	2.9%	4.0%	90.2%	174
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	.4%	1.0%	6.5%	92.1%	1637
escola	28.6%	23.8%		47.6%	21
amigos	16.7%	11.1%	16.7%	55.6%	18
veciños	28.0%	12.0%	16.0%	44.0%	25
traballo	50.0%			50.0%	8
outros	33.3%	33.3%		33.3%	3

Táboa 3.2.2.5. *Lingua dos pais. Ourense-4*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	3.2%	1.9%	5.8%	89.1%	901
LINGUA INICIAL					
galego		.1%	1.0%	98.8%	693
castelán	31.4%	9.3%	16.3%	43.0%	86
as dúas	1.7%	7.0%	24.3%	67.0%	115
outras			42.9%	57.1%	7
LINGUA HABITUAL					
só castelán	50.0%	8.3%	25.0%	16.7%	12
máis castelán	21.1%	13.3%	20.0%	45.6%	90
máis galego	1.1%	1.1%	8.2%	89.6%	367
só galego			.2%	99.8%	432
ENTENDE O GALEGO					
pouco	23.1%		15.4%	61.5%	13
bastante	3.5%	2.7%	7.2%	86.6%	486
moito	2.2%	1.0%	3.7%	93.0%	402
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				3
pouco	29.5%	15.9%	15.9%	38.6%	44
bastante	1.9%	1.7%	7.2%	89.1%	469
moito	1.0%	.5%	2.9%	95.6%	385
LE O GALEGO					
nada	5.5%	3.5%	5.0%	86.1%	201
pouco	2.0%	2.0%	6.5%	89.6%	402
bastante	3.5%	1.0%	7.0%	88.4%	199
moito	3.6%		1.8%	94.6%	56
ESCRIBE O GALEGO					
nada	3.6%	2.6%	4.9%	88.8%	385
pouco	1.8%	1.8%	6.1%	90.2%	327
bastante	6.3%	1.0%	11.5%	81.3%	96
moito	4.4%		2.2%	93.3%	45
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	.9%	1.6%	5.2%	92.2%	862
escola	41.2%	5.9%	29.4%	23.5%	17
amigos	40.0%		40.0%	20.0%	5
veciños	66.7%	16.7%		16.7%	12
traballo				100.0%	1
outros	100.0%				1

Táboa 3.2.2.6. *Lingua dos pais. Pontevedra*

	LINGUA PAIS ENTRE SI				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	26.4%	5.8%	6.4%	61.3%	1029
LINGUA INICIAL					
galego	.2%	.5%	.5%	98.8%	422
castelán	57.2%	10.1%	9.4%	23.3%	437
as dúas	10.8%	8.4%	13.9%	66.9%	166
outras	75.0%			25.0%	4
LINGUA HABITUAL					
só castelán	66.4%	7.4%	8.9%	17.3%	271
máis castelán	30.3%	13.1%	10.9%	45.6%	274
máis galego	3.0%	1.5%	4.1%	91.4%	266
só galego	.5%		.5%	99.1%	218
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				2
pouco	52.8%	11.1%	5.6%	30.6%	36
bastante	24.7%	7.1%	8.1%	60.1%	546
moito	26.1%	3.8%	4.5%	65.6%	445
FALA O GALEGO					
nada	85.2%	3.7%	3.7%	7.4%	27
pouco	54.1%	11.9%	9.2%	24.8%	218
bastante	16.7%	5.6%	7.4%	70.2%	484
moito	16.7%	2.0%	3.0%	78.3%	300
LE O GALEGO					
nada	29.9%	3.6%	6.6%	59.9%	137
pouco	22.6%	5.6%	6.8%	65.0%	340
bastante	25.2%	7.4%	7.2%	60.2%	349
moito	35.1%	5.3%	4.8%	54.8%	188
ESCRIBE O GALEGO					
nada	26.8%	4.5%	4.5%	64.2%	358
pouco	23.8%	8.4%	7.8%	59.9%	332
bastante	26.6%	6.0%	9.0%	58.3%	199
moito	35.8%	3.3%	4.9%	56.1%	123
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	8.8%	5.7%	6.3%	79.2%	725
escola	65.6%	8.2%	9.8%	16.4%	122
amigos	64.4%	2.2%	2.2%	31.1%	45
veciños	58.5%	5.7%	7.5%	28.3%	53
traballo	72.7%	9.1%	9.1%	9.1%	22
outros	82.4%	5.9%		11.8%	34

Táboa 3.3.1.0. *Lingua dos avós. Galicia*

	LINGUA DOS AVÓS			
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego
TOTAL GALICIA	5.2%	3.3%	8.6%	83.0%
IDADE				
16 a 25 anos	6.9%	5.5%	13.4%	74.2%
26 a 40 anos	6.9%	4.1%	10.4%	78.6%
41 a 65 anos	4.1%	2.1%	6.6%	87.1%
máis de 65 anos	3.0%	1.6%	3.7%	91.7%
ESTUDIOS				
ningún	.3%	.5%	2.1%	97.1%
primarios incompletos	2.1%	1.0%	3.8%	93.0%
primarios completos	3.7%	2.3%	7.5%	86.5%
FP	5.3%	4.3%	12.0%	78.3%
BUP	10.6%	7.0%	15.5%	66.9%
carreira grao medio	12.3%	7.2%	16.0%	64.5%
carreira grao superior	15.1%	9.9%	19.8%	55.3%
outros estudos	9.1%	4.5%	11.0%	75.4%
CLASE SOCIAL				
baixa	1.5%	1.6%	3.8%	93.0%
media-baixa	2.9%	1.9%	6.3%	88.9%
media	7.1%	4.2%	10.9%	77.9%
media-alta	16.2%	10.9%	17.1%	55.8%
PROFESIÓN				
empresarios	3.4%	2.3%	6.4%	87.9%
titulación superior ou media	16.5%	12.4%	20.9%	50.2%
profesionais liberais	23.8%	7.6%	18.8%	49.7%
docentes	14.1%	5.2%	17.9%	62.8%
forzas armadas	6.9%	3.4%	8.9%	80.8%
administración subalterno	7.8%	5.0%	12.4%	74.7%
persoal servizos	9.8%	3.9%	9.3%	77.0%
autónomos	3.8%	1.6%	5.3%	89.3%
labregos	.1%		1.6%	98.2%
mariñeiros	1.3%	.6%	3.9%	94.2%
obreiros	3.2%	2.3%	7.7%	86.8%
estudiantes	9.0%	7.7%	16.7%	66.6%
amas de casa	4.1%	2.2%	6.1%	87.5%
persoas economicamente inactivas	8.3%	5.3%	10.5%	75.9%
SEXO				
home	5.0%	3.1%	9.1%	82.8%
muller	5.4%	3.4%	8.1%	83.1%
HÁBITAT DE RESIDENCIA				
urbano	13.2%	7.6%	15.7%	63.5%
periurbano	3.7%	2.5%	9.5%	84.3%
vilas	5.0%	3.2%	10.6%	81.2%
rural-1	2.8%	2.4%	5.8%	89.0%
rural-2	.9%	.8%	3.7%	94.5%

Táboa 3.3.1.1. *Lingua dos avós. A Coruña*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	12.6%	7.5%	14.0%	66.0%	979
IDADE					
16 a 25 anos	16.0%	10.3%	21.6%	52.1%	213
26 a 40 anos	16.4%	8.6%	16.4%	58.7%	269
41 a 65 anos	10.3%	5.9%	10.8%	73.0%	370
máis de 65 anos	5.5%	4.7%	5.5%	84.3%	127
ESTUDIOS					
ningún		2.1%	2.1%	95.7%	47
primarios incompletos	5.8%	1.4%	6.3%	86.5%	207
primarios completos	7.4%	4.9%	13.2%	74.5%	243
FP	16.9%	6.5%	10.4%	66.2%	77
BUP	23.0%	14.3%	18.6%	44.1%	161
carreira grao medio	17.6%	13.7%	14.7%	53.9%	102
carreira grao superior	19.0%	11.9%	27.0%	42.1%	126
outros estudos	6.3%		25.0%	68.8%	16
CLASE SOCIAL					
baixa	1.7%	6.7%	6.7%	85.0%	60
media-baixa	7.6%	4.4%	9.8%	78.2%	275
media	13.0%	7.4%	15.4%	64.2%	553
media-alta	31.9%	17.6%	23.1%	27.5%	91
PROFESIÓN					
empresarios	12.8%	2.6%	5.1%	79.5%	39
titulación superior ou media	27.9%	18.6%	20.9%	32.6%	43
profesionais liberais	40.0%	10.0%	10.0%	40.0%	10
docentes	14.9%	6.4%	25.5%	53.2%	47
forzas armadas			6.7%	93.3%	15
administración subalterno	15.2%	9.1%	16.7%	59.1%	132
persoal servizos	9.4%	9.4%	7.5%	73.6%	53
autónomos	12.5%	2.1%	8.3%	77.1%	48
labregos				100.0%	9
mariñeiros	5.6%		11.1%	83.3%	18
obreiros	7.4%	4.6%	14.9%	73.1%	175
estudiantes	17.0%	13.5%	23.4%	46.2%	171
amas de casa	9.4%	4.7%	6.6%	79.3%	213
persoas economicamente inactivas	16.7%	16.7%		66.7%	6
SEXO					
home	13.4%	7.0%	14.5%	65.1%	455
muller	11.8%	7.8%	13.5%	66.8%	524
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	12.7%	7.5%	14.1%	65.7%	967
periurbano			8.3%	91.7%	12

Táboa 3.3.1.2. *Lingua dos avós. Santiago*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	6.1%	5.5%	10.3%	78.1%	1006
IDADE					
16 a 25 anos	6.8%	9.0%	16.7%	67.6%	222
26 a 40 anos	7.7%	7.4%	11.5%	73.4%	323
41 a 65 anos	4.8%	2.4%	7.9%	84.8%	330
máis de 65 anos	3.8%	2.3%	3.1%	90.8%	131
ESTUDIOS					
ningún	2.0%			98.0%	50
primarios incompletos	1.0%	.5%	.5%	98.0%	199
primarios completos	3.8%	1.9%	5.6%	88.7%	213
FP	3.0%	1.5%	13.4%	82.1%	67
BUP	9.4%	8.2%	16.4%	66.1%	171
carreira grao medio	9.8%	6.9%	9.8%	73.5%	102
carreira grao superior	11.2%	13.2%	22.3%	53.3%	197
outros estudos		28.6%		71.4%	7
CLASE SOCIAL					
baixa	4.1%		4.1%	91.8%	49
media-baixa	3.7%	1.4%	5.6%	89.3%	215
media	6.2%	6.1%	12.6%	75.2%	628
media-alta	10.5%	12.3%	9.6%	67.5%	114
PROFESIÓN					
empresarios	2.0%	3.9%	9.8%	84.3%	51
titulación superior ou media	13.4%	14.9%	17.9%	53.7%	67
profesionais liberais		8.3%	33.3%	58.3%	12
docentes	12.8%	3.8%	17.9%	65.4%	78
forzas armadas	10.0%		10.0%	80.0%	10
administración subalterno	7.8%	3.3%	8.9%	80.0%	90
persoal servicios	14.3%	4.8%	11.9%	69.0%	42
autónomos	6.4%		8.5%	85.1%	47
labregos				100.0%	47
marifeiros				100.0%	3
obreiros	2.2%	2.9%	5.8%	89.1%	138
estudiantes	7.3%	12.3%	16.8%	63.7%	179
amas de casa	2.3%	2.7%	5.5%	89.5%	220
persoas economicamente inactivas	13.6%	9.1%	4.5%	72.7%	22
SEXO					
home	6.4%	5.0%	11.6%	77.0%	456
muller	5.8%	5.8%	9.3%	79.1%	550
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	8.3%	7.4%	13.3%	71.0%	714
periurbano	.7%	.7%	3.1%	95.5%	292

Táboa 3.3.1.3. *Lingua dos avós. Lugo-2*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	4.8%	3.3%	5.9%	86.1%	984
IDADE					
16 a 25 anos	7.3%	7.9%	12.7%	72.1%	165
26 a 40 anos	6.9%	4.8%	7.4%	81.0%	231
41 a 65 anos	3.6%	2.1%	3.9%	90.4%	384
máis de 65 anos	2.5%		2.5%	95.1%	204
ESTUDIOS					
ningún	3.6%			96.4%	28
primarios incompletos	3.0%	1.5%	2.7%	92.8%	335
primarios completos	2.2%	3.0%	5.2%	89.5%	362
FP	11.3%	4.2%	8.5%	76.1%	71
BUP	9.7%	6.8%	16.5%	67.0%	103
carreira grao medio	8.5%	8.5%	4.3%	78.7%	47
carreira grao superior	18.2%	6.1%	15.2%	60.6%	33
outros estudos				100.0%	5
CLASE SOCIAL					
baixa		2.0%	2.0%	96.1%	51
media-baixa	4.1%	3.4%	5.2%	87.3%	707
media	8.1%	2.8%	9.0%	80.1%	211
media-alta	6.7%	6.7%	6.7%	80.0%	15
PROFESIÓN					
empresarios	2.8%	4.2%	5.6%	87.3%	71
titulación superior ou media	9.1%	18.2%	27.3%	45.5%	11
profesionais liberais				100.0%	2
docentes	10.7%	3.6%	7.1%	78.6%	28
forzas armadas	7.1%			92.9%	14
administración subalterno	6.8%	2.9%	7.8%	82.5%	103
persoal servicios	12.5%		8.3%	79.2%	24
autónomos	9.4%	1.9%	1.9%	86.8%	53
labregos				100.0%	87
marifeiros			13.3%	86.7%	15
obreiros	2.4%	2.4%	2.4%	92.9%	126
estudiantes	8.1%	6.1%	13.1%	72.7%	99
amas de casa	3.3%	3.9%	5.1%	87.7%	332
persoas economicamente inactivas	15.8%		15.8%	68.4%	19
SEXO					
home	5.2%	2.2%	6.1%	86.5%	445
muller	4.5%	4.1%	5.8%	85.7%	539
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	6.4%	2.9%	7.5%	83.2%	655
rural-2	1.5%	4.0%	2.7%	91.8%	329

Táboa 3.3.1.4. *Lingua dos avós. Lugo-5*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	.7%	.4%	7.3%	91.6%	1725
IDADE					
16 a 25 anos	1.5%	.4%	6.2%	91.9%	260
26 a 40 anos	.9%	.9%	7.4%	90.8%	337
41 a 65 anos	.6%	.4%	7.2%	91.7%	690
máis de 65 anos	.2%		8.0%	91.8%	438
ESTUDIOS					
ningún			10.7%	89.3%	121
primarios incompletos	.2%		7.5%	92.3%	801
primarios completos	.4%	.4%	5.4%	93.7%	461
FP	1.3%	1.3%	5.0%	92.5%	80
BUP	1.3%	.7%	6.5%	91.5%	153
carreira grao medio	1.9%	1.9%	11.3%	84.9%	53
carreira grao superior	8.7%	4.3%	13.0%	73.9%	46
outros estudos			20.0%	80.0%	10
CLASE SOCIAL					
baixa			3.0%	97.0%	134
media-baixa	.6%	.3%	8.9%	90.2%	1029
media	.8%	.6%	5.6%	93.1%	504
media-alta	3.4%	1.7%	3.4%	91.4%	58
PROFESIÓN					
empresarios			7.6%	92.4%	172
titulación superior ou media	6.7%	6.7%	20.0%	66.7%	15
profesionais liberais	30.0%			70.0%	10
docentes	3.4%	3.4%	13.8%	79.3%	29
forzas armadas	4.5%		9.1%	86.4%	22
administración subalterno		1.0%	10.2%	88.8%	98
persoal servizos			13.3%	86.7%	45
autónomos			4.7%	95.3%	85
labregos			6.9%	93.1%	667
maríneiros				100.0%	11
obreiros	1.2%	1.2%	1.2%	96.4%	168
estudiantes	1.7%	.8%	7.4%	90.1%	121
amas de casa	.8%	.4%	9.7%	89.1%	257
persoas economicamente inactivas			8.0%	92.0%	25
SEXO					
home	.9%	.5%	6.3%	92.2%	851
muller	.5%	.3%	8.2%	91.0%	874
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
rural-1	1.4%	.6%	3.9%	94.1%	649
rural-2	.3%	.3%	9.4%	90.1%	1076

Táboa 3.3.1.5. *Lingua dos avós. Ourense-4*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	1.5%	1.8%	6.5%	90.2%	878
IDADE					
16 a 25 anos	1.2%	4.3%	13.5%	81.0%	163
26 a 40 anos	.5%	2.6%	8.8%	88.1%	194
41 a 65 anos	2.1%	1.2%	4.4%	92.3%	339
máis de 65 anos	1.6%		1.6%	96.7%	182
ESTUDIOS					
ningún	1.0%	1.0%	1.0%	97.1%	104
primarios incompletos	.3%	1.0%	1.3%	97.4%	308
primarios completos	2.5%	1.4%	9.8%	86.3%	285
FP	1.7%	3.3%	20.0%	75.0%	60
BUP	1.6%	3.2%	8.1%	87.1%	62
carreira grao medio	3.3%	6.7%	6.7%	83.3%	30
carreira grao superior	4.0%	8.0%	20.0%	68.0%	25
outros estudos				100.0%	4
CLASE SOCIAL					
baixa			2.4%	97.6%	42
media-baixa	.7%	.7%	4.5%	94.0%	419
media	1.8%	2.8%	8.4%	87.1%	395
media-alta	13.6%	9.1%	18.2%	59.1%	22
PROFESIÓN					
empresarios			10.0%	90.0%	40
titulación superior ou media		14.3%		85.7%	7
profesionais liberais				100.0%	2
docentes	9.1%		9.1%	81.8%	11
forzas armadas				100.0%	1
administración subalterno	4.3%	2.2%	4.3%	89.1%	46
persoal servizos			13.3%	86.7%	15
autónomos			15.4%	84.6%	39
labregos	.7%		1.3%	98.0%	152
obreiros		1.6%	4.4%	94.0%	182
estudiantes	1.2%	7.0%	15.1%	76.7%	86
amas de casa	2.2%	1.5%	5.8%	90.5%	275
persoas economicamente inactivas	9.1%	4.5%	13.6%	72.7%	22
SEXO					
home	1.1%	2.3%	6.4%	90.2%	438
muller	1.8%	1.4%	6.6%	90.2%	440
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	4.3%	4.3%	8.9%	82.6%	282
rural-1			4.0%	96.0%	99
rural-2	.2%	.8%	5.6%	93.4%	497

Táboa 3.3.1.6. *Lingua dos avós. Pontevedra*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	9.1%	4.9%	9.0%	77.0%	914
IDADE					
16 a 25 anos	13.7%	9.4%	15.0%	62.0%	234
26 a 40 anos	10.2%	3.8%	9.8%	76.3%	266
41 a 65 anos	5.4%	3.5%	5.8%	85.3%	312
máis de 65 anos	6.9%	2.0%	2.9%	88.2%	102
ESTUDIOS					
ningún				100.0%	20
primarios incompletos	1.6%	2.1%	1.1%	95.2%	187
primarios completos	4.4%	2.7%	5.7%	87.2%	296
FP	6.8%	6.8%	12.3%	74.0%	73
BUP	12.4%	7.8%	19.6%	60.1%	153
carreira grao medio	18.4%	9.2%	16.1%	56.3%	87
carreira grao superior	30.3%	6.7%	11.2%	51.7%	89
outros estudos		22.2%		77.8%	9
CLASE SOCIAL					
baixa				100.0%	8
media-baixa	3.6%	2.5%	5.7%	88.2%	474
media	14.1%	7.7%	12.4%	65.8%	418
media-alta	50.0%	7.1%	21.4%	21.4%	14
PROFESIÓN					
empresarios	11.4%		9.1%	79.5%	44
titulación superior ou media	30.3%	9.1%	15.2%	45.5%	33
profesionais liberais	28.6%	14.3%	28.6%	28.6%	7
docentes	19.2%	5.8%	17.3%	57.7%	52
forzas armadas	22.2%	22.2%		55.6%	9
administración subalterno	8.3%	8.3%	7.1%	76.2%	84
persoal servicios	10.0%		3.3%	86.7%	30
autónomos	5.4%	1.8%	3.6%	89.3%	56
labregos				100.0%	55
maríñeiros				100.0%	14
obreiros	2.8%	1.7%	6.6%	89.0%	181
estudiantes	16.1%	11.0%	17.4%	55.5%	155
amas de casa	5.5%	4.4%	5.5%	84.5%	181
persoas economicamente inactivas	7.7%		30.8%	61.5%	13
SEXO					
home	7.9%	4.7%	10.4%	77.0%	405
muller	10.0%	5.1%	7.9%	77.0%	509
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	18.1%	8.2%	11.5%	62.2%	392
periurbano	2.3%	2.5%	7.1%	88.1%	522

Táboa 3.3.2.0. *Lingua dos avós. Galicia*

	LINGUA DOS AVÓS			
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego
TOTAL GALICIA	5.2%	3.3%	8.6%	83.0%
LINGUA INICIAL				
galego	.1%	.1%	1.6%	98.2%
castelán	20.1%	10.9%	21.0%	48.0%
as dúas	1.6%	3.8%	18.6%	76.0%
outras	2.4%	4.8%	14.9%	77.8%
LINGUA HABITUAL				
só castelán	34.6%	11.0%	17.9%	36.5%
máis castelán	9.4%	9.8%	21.6%	59.1%
máis galego	.9%	.9%	7.3%	90.9%
só galego	.1%	.1%	.7%	99.1%
ENTENDE O GALEGO				
nada	61.9%	10.5%	10.8%	16.7%
pouco	29.7%	8.9%	18.3%	43.1%
bastante	4.8%	3.0%	8.3%	83.9%
moito	4.4%	3.2%	8.3%	84.1%
FALA O GALEGO				
nada	57.9%	8.0%	14.0%	20.1%
pouco	19.2%	11.2%	20.5%	49.1%
bastante	3.4%	2.6%	8.0%	85.9%
moito	2.2%	1.9%	6.0%	90.0%
LE O GALEGO				
nada	7.8%	2.8%	6.5%	82.9%
pouco	4.5%	2.3%	6.8%	86.4%
bastante	5.0%	3.9%	9.9%	81.2%
moito	6.5%	5.2%	12.6%	75.8%
ESCRIBE O GALEGO				
nada	7.0%	2.8%	7.0%	83.2%
pouco	4.1%	2.9%	7.9%	85.1%
bastante	5.0%	4.4%	10.8%	79.8%
moito	5.8%	4.9%	13.0%	76.3%
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN				
familia	.9%	1.5%	6.2%	91.4%
escola	21.9%	14.4%	22.5%	41.2%
amigos	24.7%	12.0%	23.7%	39.6%
veciños	27.7%	11.2%	19.1%	42.0%
traballo	37.7%	14.1%	19.9%	28.3%
outros	36.1%	13.9%	19.3%	30.7%

Táboa 3.3.2.1. *Lingua dos avós. A Coruña*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só - castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	12.6%	7.5%	14.0%	66.0%	979
LINGUA INICIAL					
galego		.3%	1.4%	98.4%	369
castelán	24.0%	13.7%	22.6%	39.7%	496
as dúas	3.6%	2.7%	17.0%	76.8%	112
outras		50.0%	50.0%		2
LINGUA HABITUAL					
só castelán	32.2%	13.6%	19.1%	35.2%	236
máis castelán	11.9%	9.8%	19.0%	59.4%	379
máis galego	.8%	.8%	8.0%	90.4%	250
só galego		1.8%		98.2%	114
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				1
pouco	28.2%	7.7%	25.6%	38.5%	39
bastante	11.7%	8.7%	15.1%	64.5%	265
moito	11.9%	7.0%	12.9%	68.2%	674
FALA O GALEGO					
nada	60.0%	6.7%	20.0%	13.3%	15
pouco	21.4%	14.3%	19.6%	44.6%	168
bastante	10.8%	7.4%	13.6%	68.1%	323
moito	9.1%	5.1%	12.1%	73.8%	473
LE O GALEGO					
nada	19.0%	7.1%	14.3%	59.5%	42
pouco	11.2%	3.4%	10.3%	75.0%	232
bastante	12.0%	9.5%	13.6%	64.9%	368
moito	13.8%	8.3%	17.5%	60.4%	326
ESCRIBE O GALEGO					
nada	16.9%	4.6%	10.5%	68.0%	219
pouco	9.7%	6.8%	13.3%	70.2%	383
bastante	11.8%	10.9%	15.6%	61.6%	211
moito	15.4%	9.0%	19.2%	56.4%	156
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	1.4%	4.0%	9.7%	85.0%	652
escola	29.2%	15.0%	25.0%	30.8%	120
amigos	28.6%	16.7%	26.2%	28.6%	84
veciños	40.0%	6.7%	23.3%	30.0%	30
traballo	50.0%	13.6%	27.3%	9.1%	22
outros	41.1%	16.1%	10.7%	32.1%	56

Táboa 3.3.2.2. *Lingua dos avós. Santiago*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	6.1%	5.5%	10.3%	78.1%	1006
LINGUA INICIAL					
galego			.7%	99.3%	539
castelán	17.8%	14.3%	22.9%	44.9%	314
as dúas	3.4%	6.7%	18.1%	71.8%	149
outras			25.0%	75.0%	4
LINGUA HABITUAL					
só castelán	26.4%	14.3%	24.2%	35.2%	91
máis castelán	9.9%	14.1%	19.0%	57.0%	284
máis galego	2.1%	.6%	7.0%	90.3%	329
só galego	.7%		1.7%	97.7%	302
ENTENDE O GALEGO					
pouco	18.8%	12.5%	25.0%	43.8%	16
bastante	6.6%	5.8%	10.4%	77.2%	259
moito	5.6%	5.2%	10.0%	79.2%	731
FALA O GALEGO					
nada	50.0%	20.0%	10.0%	20.0%	10
pouco	17.9%	13.4%	23.2%	45.5%	112
bastante	5.7%	6.7%	13.0%	74.6%	315
moito	3.2%	3.0%	6.3%	87.5%	569
LE O GALEGO					
nada	9.0%	3.0%	6.0%	82.1%	67
pouco	5.8%	4.8%	8.9%	80.5%	293
bastante	5.4%	5.0%	11.7%	77.9%	299
moito	6.6%	7.5%	12.2%	73.7%	319
ESCRIBE O GALEGO					
nada	6.8%	3.4%	8.9%	80.9%	235
pouco	5.7%	4.6%	10.9%	78.7%	366
bastante	5.7%	8.3%	12.5%	73.4%	192
moito	6.6%	7.7%	10.5%	75.1%	181
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	1.0%	2.2%	7.2%	89.6%	818
escola	16.4%	22.4%	23.9%	37.3%	67
amigos	35.0%	20.0%	20.0%	25.0%	40
veciños	28.6%	14.3%	21.4%	35.7%	14
traballo	29.4%	23.5%	23.5%	23.5%	17
outros	37.8%	16.2%	27.0%	18.9%	37

Táboa 3.3.2.3. *Lingua dos avós. Lugo-2*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	4.8%	3.3%	5.9%	86.1%	984
LINGUA INICIAL					
galego	.1%	.3%	2.2%	97.4%	697
castelán	22.2%	7.4%	16.4%	54.0%	189
as dúas	4.2%	15.6%	12.5%	67.7%	96
outras		50.0%		50.0%	2
LINGUA HABITUAL					
só castelán	38.5%	6.2%	10.8%	44.6%	65
máis castelán	6.4%	14.0%	15.1%	64.5%	172
máis galego	2.8%	1.3%	5.3%	90.6%	319
só galego	.5%		1.9%	97.7%	428
ENTENDE O GALEGO					
pouco	43.5%	17.4%	21.7%	17.4%	23
bastante	5.1%	2.6%	4.9%	87.4%	470
moito	2.6%	3.3%	6.1%	88.0%	491
FALA O GALEGO					
nada	75.0%		16.7%	8.3%	12
pouco	15.2%	15.2%	16.8%	52.8%	125
bastante	2.9%	1.9%	4.8%	90.5%	482
moito	1.4%	1.1%	3.3%	94.2%	365
LE O GALEGO					
nada	13.6%	6.1%	6.1%	74.2%	132
pouco	3.4%	2.7%	5.4%	88.5%	442
bastante	3.9%	3.6%	6.3%	86.1%	332
moito	1.7%		8.6%	89.7%	58
ESCRIBE O GALEGO					
nada	8.2%	3.9%	6.5%	81.4%	279
pouco	3.3%	3.1%	5.0%	88.6%	422
bastante	4.1%	3.7%	6.4%	85.8%	219
moito	2.2%		11.1%	86.7%	45
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	.8%	2.5%	4.0%	92.7%	851
escola	13.0%	8.7%	15.2%	63.0%	46
amigos	32.4%	5.9%	17.6%	44.1%	34
veciños	34.8%	8.7%	26.1%	30.4%	23
traballo		33.3%	33.3%	33.3%	6
outros	50.0%	10.0%	10.0%	30.0%	10

Táboa 3.3.2.4. *Lingua dos avós. Lugo-5*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	.7%	.4%	7.3%	91.6%	1725
LINGUA INICIAL					
galego	.1%	.1%	5.1%	94.7%	1475
castelán	7.9%	3.1%	19.7%	69.3%	127
as dúas	.8%	.8%	21.3%	77.0%	122
outras				100.0%	1
LINGUA HABITUAL					
só castelán	35.7%	7.1%	7.1%	50.0%	14
máis castelán	7.0%	4.7%	17.4%	70.9%	86
máis galego		.3%	17.5%	82.2%	573
só galego	.1%		1.0%	99.0%	1052
ENTENDE O GALEGO					
pouco			25.0%	75.0%	16
bastante	.8%		14.3%	85.0%	666
moito	.7%	.7%	2.6%	96.1%	1043
FALA O GALEGO					
nada	60.0%	20.0%		20.0%	5
pouco	8.3%	2.1%	12.5%	77.1%	48
bastante	.2%	.3%	16.7%	82.8%	574
moito	.4%	.3%	2.2%	97.2%	1098
LE O GALEGO					
nada	.8%	.8%	5.9%	92.4%	119
pouco	.5%	.1%	5.2%	94.2%	773
bastante	.8%	.4%	13.0%	85.9%	524
moito	1.1%	1.1%	2.9%	94.9%	277
ESCRIBE O GALEGO					
nada	1.4%	.2%	3.8%	94.6%	442
pouco	.4%	.2%	6.5%	92.9%	804
bastante	.7%	.4%	18.0%	80.9%	272
moito	.6%	1.7%	3.4%	94.3%	174
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	.1%	.1%	6.7%	93.1%	1647
escola	4.8%	19.0%	23.8%	52.4%	21
amigos	11.1%		22.2%	66.7%	18
veciños	12.0%		16.0%	72.0%	25
traballo	33.3%			66.7%	6
outros			66.7%	33.3%	3

Táboa 3.3.2.5. *Lingua dos avós. Ourense-4*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	1.5%	1.8%	6.5%	90.2%	878
LINGUA INICIAL					
galego			2.1%	97.9%	680
castelán	15.7%	8.4%	19.3%	56.6%	83
as dúas		8.2%	24.5%	67.3%	110
outras				100.0%	5
LINGUA HABITUAL					
só castelán	33.3%		33.3%	33.3%	12
máis castelán	9.1%	14.8%	27.3%	48.9%	88
máis galego	.3%	.8%	7.1%	91.8%	353
só galego			.9%	99.1%	425
ENTENDE O GALEGO					
pouco	25.0%		16.7%	58.3%	12
bastante	2.0%	2.2%	7.8%	88.1%	461
moito	.2%	1.5%	4.7%	93.6%	405
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				3
pouco	15.9%	9.1%	27.3%	47.7%	44
bastante	.7%	1.6%	6.8%	90.9%	441
moito		1.3%	3.8%	94.9%	390
LE O GALEGO					
nada	3.1%	2.1%	8.3%	86.5%	193
pouco	1.0%	1.5%	5.6%	91.9%	395
bastante	1.0%	2.0%	8.0%	89.0%	200
moito		1.8%	3.6%	94.6%	56
ESCRIBE O GALEGO					
nada	1.9%	1.6%	5.7%	90.8%	368
pouco	1.2%	1.2%	6.1%	91.5%	328
bastante	1.1%	4.2%	14.7%	80.0%	95
moito		2.2%	2.2%	95.6%	45
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	.1%	1.1%	6.2%	92.6%	843
escola	18.8%	25.0%	18.8%	37.5%	16
amigos			50.0%	50.0%	2
veciños	50.0%	25.0%	8.3%	16.7%	12
traballo				100.0%	1
outros				100.0%	1

Táboa 3.3.2.6. *Lingua dos avós. Pontevedra*

	LINGUA DOS AVÓS				N
	só castelán	máis castelán	máis galego	só galego	
TOTAL SECTOR	9.1%	4.9%	9.0%	77.0%	914
LINGUA INICIA					
galego			.5%	99.5%	400
castelán	21.4%	10.8%	18.1%	49.7%	360
as dúas	4.0%	4.0%	10.0%	82.0%	150
outras				100.0%	4
LINGUA HABITUAL					
só castelán	25.0%	9.1%	20.0%	45.9%	220
máis castelán	10.0%	9.6%	12.9%	67.5%	240
máis galego	1.7%	.9%	2.1%	95.3%	233
só galego			.9%	99.1%	221
ENTENDE O GALEGO					
nada	50.0%			50.0%	2
pouco	30.8%	7.7%	15.4%	46.2%	26
bastante	9.0%	3.7%	10.6%	76.7%	489
moito	7.6%	6.3%	6.5%	79.6%	397
FALA O GALEGO					
nada	38.5%	15.4%	23.1%	23.1%	13
pouco	25.0%	11.0%	17.4%	46.5%	172
bastante	4.5%	2.5%	8.6%	84.4%	442
moito	5.2%	4.5%	3.8%	86.4%	287
LE O GALEGO					
nada	9.7%	3.2%	7.3%	79.8%	124
pouco	8.5%	5.3%	6.4%	79.7%	281
bastante	7.6%	3.2%	14.0%	75.2%	315
moito	13.1%	9.1%	6.3%	71.6%	176
ESCRIBE O GALEGO					
nada	9.4%	2.9%	5.8%	81.8%	308
pouco	8.5%	6.0%	11.0%	74.6%	283
bastante	5.4%	4.3%	14.7%	75.5%	184
moito	16.8%	9.2%	5.0%	68.9%	119
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	1.6%	2.9%	7.0%	88.4%	682
escola	26.8%	11.6%	21.4%	40.2%	112
amigos	38.7%	9.7%	3.2%	48.4%	31
veciños	21.2%	6.1%	9.1%	63.6%	33
traballo	25.0%	18.8%	12.5%	43.8%	16
outros	53.8%	7.7%	3.8%	34.6%	26

Táboa 3.4.1.0. Lingua de lectura habitual. Galicia

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL			
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego
TOTAL GALICIA	43.8%	52.0%	3.7%	.5%
IDADE				
16 a 25 anos	29.8%	63.4%	6.3%	.5%
26 a 40 anos	40.9%	54.4%	4.3%	.4%
41 a 65 anos	49.1%	47.8%	2.6%	.5%
máis de 65 anos	54.2%	43.2%	2.1%	.5%
ESTUDIOS				
ningún	57.3%	39.4%	2.5%	.8%
primarios incompletos	51.0%	46.1%	2.3%	.5%
primarios completos	44.2%	52.2%	3.1%	.5%
FP	34.9%	59.0%	5.4%	.7%
BUP	34.1%	60.0%	5.5%	.4%
carreira grao medio	33.1%	60.3%	6.5%	.2%
carreira grao superior	32.5%	61.2%	5.9%	.3%
outros estudos	50.1%	46.3%	3.6%	
CLASE SOCIAL				
baixa	53.6%	42.5%	3.1%	.8%
media-baixa	45.2%	51.1%	3.1%	.5%
media	41.8%	53.7%	4.1%	.4%
media-alta	37.1%	56.5%	6.0%	.3%
PROFESIÓN				
empresarios	44.1%	53.3%	2.5%	.1%
titulación superior ou media	37.6%	58.6%	3.7%	.1%
profesionais liberais	43.1%	54.3%	2.6%	
docentes	23.4%	63.1%	13.2%	.3%
forzas armadas	53.3%	45.0%	1.6%	.1%
administración subalterno	42.0%	53.8%	3.6%	.6%
persoal servizos	47.5%	48.2%	3.8%	.5%
autónomos	47.2%	49.9%	2.5%	.4%
labregos	46.7%	49.2%	3.4%	.8%
maríneiros	44.7%	52.0%	2.4%	.8%
obreiros	44.8%	51.5%	3.1%	.6%
estudiantes	24.9%	67.7%	6.9%	.4%
amas de casa	54.4%	43.3%	2.0%	.3%
persoas economicamente inactivas	35.4%	58.5%	5.5%	.5%
SEXO				
home	39.5%	55.7%	4.3%	.6%
muller	47.8%	48.7%	3.2%	.4%
HÁBITAT DE RESIDENCIA				
urbano	46.1%	49.9%	3.8%	.2%
periurbano	46.1%	49.8%	3.5%	.5%
vilas	46.7%	49.2%	3.6%	.5%
rural-1	35.4%	61.2%	3.0%	.4%
rural-2	43.2%	52.2%	3.9%	.6%

Táboa 3.4.1.1. Lingua de lectura habitual. A Coruña

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	47.9%	49.0%	3.0%	.2%	1150
IDADE					
16 a 25 anos	36.3%	59.9%	3.8%		237
26 a 40 anos	42.6%	54.6%	2.5%	.3%	324
41 a 65 anos	55.9%	40.2%	3.7%	.2%	438
máis de 65 anos	54.3%	45.0%	.7%		151
ESTUDIOS					
ningún	54.8%	42.9%	2.4%		42
primarios incompletos	56.3%	41.2%	2.0%	.4%	245
primarios completos	53.7%	42.7%	3.7%		300
FP	46.4%	50.0%	2.4%	1.2%	84
BUP	45.2%	51.6%	3.2%		186
carreira grao medio	38.3%	58.3%	3.3%		120
carreira grao superior	33.1%	63.6%	3.3%		151
outros estudos	45.5%	54.5%			22
CLASE SOCIAL					
baixa	66.7%	29.0%	2.9%	1.4%	69
media-baixa	53.7%	44.4%	1.6%	.3%	313
media	44.7%	51.8%	3.5%		655
media-alta	38.9%	57.5%	3.5%		113
PROFESIÓN					
empresarios	57.4%	42.6%			47
titulación superior ou media	48.1%	50.0%	1.9%		54
profesionais liberais	30.0%	70.0%			10
docentes	33.3%	61.4%	5.3%		57
forzas armadas	55.0%	45.0%			20
administración subalterno	44.5%	50.3%	5.2%		155
persoal servizos	56.3%	39.1%	4.7%		64
autónomos	55.2%	37.9%	6.9%		58
labregos	28.6%	71.4%			7
maríneiros	36.8%	63.2%			19
obreiros	55.2%	41.3%	2.5%	1.0%	201
estudiantes	29.9%	66.3%	3.7%		187
amas de casa	56.7%	42.1%	1.1%		261
persoas economicamente inactivas	40.0%	60.0%			10
SEXO					
home	43.6%	52.6%	3.6%	.2%	534
muller	51.6%	45.8%	2.4%	.2%	616
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	48.3%	48.5%	3.0%	.2%	1136
periurbano	14.3%	85.7%			14

Táboa 3.4.1.2. Lingua de lectura habitual. Santiago

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	31.5%	61.7%	6.3%	.5%	1103
IDADE					
16 a 25 anos	23.6%	65.8%	10.1%	.4%	237
26 a 40 anos	27.7%	65.9%	5.9%	.5%	372
41 a 65 anos	36.5%	57.3%	5.7%	.5%	370
máis de 65 anos	42.7%	54.8%	2.4%		124
ESTUDIOS					
ningún	56.5%	39.1%	4.3%		23
primarios incompletos	43.2%	52.1%	4.2%	.5%	213
primarios completos	34.3%	62.9%	2.4%	.4%	251
FP	23.1%	70.5%	6.4%		78
BUP	24.3%	68.6%	6.5%	.5%	185
carreira grao medio	21.6%	63.8%	14.7%		116
carreira grao superior	28.1%	63.2%	7.9%	.9%	228
outros estudos	44.4%	33.3%	22.2%		9
CLASE SOCIAL					
baixa	34.9%	60.5%	4.7%		43
media-baixa	39.5%	57.8%	2.7%		223
media	30.1%	62.1%	7.3%	.6%	702
media-alta	24.4%	66.7%	8.1%	.7%	135
PROFESIÓN					
empresarios	24.6%	68.4%	7.0%		57
titulación superior ou media	28.2%	59.0%	11.5%	1.3%	78
profesionais liberais	31.3%	50.0%	18.8%		16
docentes	14.1%	70.7%	15.2%		92
forzas armadas	25.0%	66.7%	8.3%		12
administración subalterno	30.0%	65.5%	4.5%		110
persoal servicios	43.8%	50.0%	2.1%	4.2%	48
autónomos	36.2%	61.7%	2.1%		47
labregos	42.1%	52.6%	5.3%		38
maríneiros	25.0%	75.0%			4
obreiros	27.9%	70.8%	.6%	.6%	154
estudiantes	21.2%	68.8%	9.5%	.5%	189
amas de casa	47.4%	48.7%	3.8%		234
persoas economicamente inactivas	33.3%	58.3%	8.3%		24
SEXO					
home	24.8%	67.6%	6.6%	1.0%	513
muller	37.3%	56.6%	6.1%		590
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	32.0%	61.1%	6.6%	.3%	799
periurbano	29.9%	63.5%	5.6%	1.0%	304

Táboa 3.4.1.3. Lingua de lectura habitual. Lugo-2

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	28.4%	68.5%	2.9%	.2%	1041
IDADE					
16 a 25 anos	14.9%	76.0%	8.6%	.6%	175
26 a 40 anos	26.9%	70.4%	2.8%		253
41 a 65 anos	30.2%	68.1%	1.5%	.2%	407
máis de 65 anos	38.3%	60.7%	1.0%		206
ESTUDIOS					
ningún	44.4%	55.6%			9
primarios incompletos	42.9%	55.6%	1.1%	.3%	354
primarios completos	20.2%	78.0%	1.8%		391
FP	26.3%	68.4%	3.9%	1.3%	76
BUP	20.7%	70.7%	8.6%		116
carreira grao medio	20.8%	75.5%	3.8%		53
carreira grao superior	8.3%	80.6%	11.1%		36
outros estudos	50.0%	50.0%			6
CLASE SOCIAL					
baixa	41.3%	56.5%	2.2%		46
media-baixa	28.3%	69.0%	2.6%	.1%	743
media	25.1%	71.0%	3.5%	.4%	231
media-alta	42.9%	47.6%	9.5%		21
PROFESIÓN					
empresarios	37.7%	61.0%	1.3%		77
titulación superior ou media	21.4%	64.3%	14.3%		14
profesionais liberais		100.0%			2
docentes	3.1%	93.8%	3.1%		32
forzas armadas	43.8%	56.3%			16
administración subalterno	26.1%	72.1%	1.8%		111
persoal servicios	45.8%	54.2%			24
autónomos	51.7%	46.6%	1.7%		58
labregos	12.0%	86.7%		1.2%	83
maríneiros	22.7%	63.6%	13.6%		22
obreiros	30.7%	69.3%			140
estudiantes	7.8%	78.6%	12.6%	1.0%	103
amas de casa	33.1%	64.8%	2.1%		338
persoas economicamente inactivas	38.1%	61.9%			21
SEXO					
home	24.0%	72.5%	3.1%	.4%	488
muller	32.4%	64.9%	2.7%		553
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	37.4%	59.1%	3.3%	.1%	697
rural-2	10.2%	87.5%	2.0%	.3%	344

Táboa 3.4.1.4. Lingua de lectura habitual. Lugo-5

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	25.0%	69.4%	5.0%	.6%	1728
IDADE					
16 a 25 anos	11.4%	79.5%	8.0%	1.1%	263
26 a 40 anos	18.2%	75.1%	6.6%		346
41 a 65 anos	28.9%	66.8%	3.4%	.9%	699
máis de 65 anos	32.6%	62.9%	4.3%	.2%	420
ESTUDIOS					
ningún	15.8%	75.8%	6.3%	2.1%	95
primarios incompletos	32.2%	63.0%	4.2%	.6%	808
primarios completos	22.5%	72.7%	4.4%	.4%	472
FP	17.1%	76.8%	6.1%		82
BUP	12.8%	80.1%	6.4%	.6%	156
carreira grao medio	16.4%	76.4%	7.3%		55
carreira grao superior	14.0%	74.0%	12.0%		50
outros estudos	10.0%	90.0%			10
CLASE SOCIAL					
baixa	69.5%	27.3%	3.1%		128
media-baixa	22.2%	71.9%	5.2%	.8%	1028
media	21.1%	74.2%	4.3%	.4%	512
media-alta	11.7%	76.7%	11.7%		60
PROFESIÓN					
empresarios	24.0%	74.3%	1.7%		175
titulación superior ou media	31.3%	68.8%			16
profesionais liberais	30.8%	69.2%			13
docentes		86.2%	13.8%		29
forzas armadas	18.2%	81.8%			22
administración subalterno	17.0%	76.0%	7.0%		100
persoal servizos	24.4%	73.3%	2.2%		45
autónomos	18.9%	75.6%	5.6%		90
labregos	29.5%	63.9%	5.2%	1.4%	648
maríneiros		90.9%	9.1%		11
obreiros	26.9%	67.1%	6.0%		167
estudiantes	9.0%	83.6%	6.6%	.8%	122
amas de casa	30.9%	65.7%	3.4%		265
persoas economicamente inactivas	12.0%	72.0%	16.0%		25
SEXO					
home	21.9%	71.6%	6.0%	.5%	863
muller	28.1%	67.3%	3.9%	.7%	865
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
rural-1	26.0%	70.2%	3.8%		662
rural-2	24.4%	68.9%	5.7%	.9%	1066

Táboa 3.4.1.5. Lingua de lectura habitual. Ourense-4

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego		
TOTAL SECTOR	55.1%	42.7%	2.2%		904
IDADE					
16 a 25 anos	24.4%	70.3%	5.2%		172
26 a 40 anos	53.1%	43.7%	3.3%		213
41 a 65 anos	64.2%	34.7%	1.1%		363
máis de 65 anos	70.5%	29.5%			156
ESTUDIOS					
ningún	29.5%	69.2%	1.3%		78
primarios incompletos	64.0%	35.4%	.6%		328
primarios completos	67.6%	30.7%	1.6%		306
FP	28.1%	70.3%	1.6%		64
BUP	38.5%	56.9%	4.6%		65
carreira grao medio	39.4%	51.5%	9.1%		33
carreira grao superior	3.8%	76.9%	19.2%		26
outros estudos	25.0%	75.0%			4
CLASE SOCIAL					
baixa	51.1%	48.9%			45
media-baixa	42.1%	56.4%	1.4%		420
media	69.7%	27.2%	3.1%		416
media-alta	34.8%	60.9%	4.3%		23
PROFESIÓN					
empresarios	57.5%	42.5%			40
titulación superior ou media	42.9%	42.9%	14.3%		7
profesionais liberais		66.7%	33.3%		3
docentes	25.0%	41.7%	33.3%		12
forzas armadas		100.0%			2
administración subalterno	65.3%	32.7%	2.0%		49
persoal servizos	62.5%	25.0%	12.5%		16
autónomos	63.4%	31.7%	4.9%		41
labregos	64.9%	34.5%	.7%		148
obreiros	53.3%	46.7%			195
estudiantes	9.0%	86.5%	4.5%		89
amas de casa	66.7%	32.3%	1.1%		279
persoas economicamente inactivas	30.4%	65.2%	4.3%		23
SEXO					
home	51.1%	46.5%	2.4%		454
muller	59.1%	38.9%	2.0%		450
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	60.6%	36.8%	2.6%		302
rural-1	46.8%	50.5%	2.8%		109
rural-2	53.5%	44.6%	1.8%		493

Táboa 3.4.1.6. *Lingua de lectura habitual. Pontevedra*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	62.2%	33.3%	3.5%	1.0%	1116
IDADE					
16 a 25 anos	50.2%	42.2%	6.4%	1.2%	251
26 a 40 anos	59.2%	36.3%	3.6%	.9%	336
41 a 65 anos	69.1%	28.3%	2.0%	.5%	392
máis de 65 anos	71.5%	24.1%	2.2%	2.2%	137
ESTUDIOS					
ningún	87.5%	12.5%			8
primarios incompletos	70.7%	24.1%	2.8%	2.4%	249
primarios completos	74.9%	22.6%	1.7%	.9%	350
FP	61.4%	34.1%	3.4%	1.1%	88
BUP	49.2%	44.1%	6.8%		177
carreira grao medio	42.7%	52.4%	4.8%		124
carreira grao superior	43.6%	50.9%	4.5%	.9%	110
outros estudos	70.0%	30.0%			10
CLASE SOCIAL					
baixa	58.3%	25.0%	8.3%	8.3%	12
media-baixa	71.1%	25.1%	2.2%	1.5%	537
media	53.5%	41.5%	4.7%	.4%	550
media-alta	64.7%	35.3%			17
PROFESIÓN					
empresarios	54.7%	43.4%	1.9%		53
titulación superior ou media	51.1%	48.9%			45
profesionais liberais	35.7%	57.1%	7.1%		14
docentes	34.7%	55.6%	9.7%		72
forzas armadas	70.6%	29.4%			17
administración subalterno	62.7%	31.8%	4.5%	.9%	110
persoal servicios	50.0%	44.1%	5.9%		34
autónomos	74.6%	22.2%		3.2%	63
labregos	81.8%	18.2%			55
mariñeiros	80.0%	20.0%			15
obreiros	68.2%	25.7%	3.3%	2.8%	214
estudiantes	44.0%	48.8%	6.0%	1.2%	168
amas de casa	75.6%	22.3%	2.1%		242
persoas economicamente inactivas	50.0%	42.9%	7.1%		14
SEXO					
home	59.0%	35.9%	3.6%	1.6%	507
muller	64.9%	31.2%	3.4%	.5%	609
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	50.3%	44.8%	4.2%	.7%	547
periurbano	73.6%	22.3%	2.8%	1.2%	569

Táboa 3.4.2.0. *Lingua de lectura habitual. Galicia*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL			
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego
TOTAL GALICIA	43.8%	52.0%	3.7%	.5%
LINGUA INICIAL				
galego	42.1%	53.2%	4.0%	.7%
castelán	50.4%	46.6%	2.9%	.1%
as dúas	36.8%	59.2%	3.8%	.2%
outras	44.4%	49.1%	5.6%	.9%
LINGUA HABITUAL				
só castelán	69.9%	29.4%	.6%	
máis castelán	43.0%	54.3%	2.6%	.1%
máis galego	37.2%	58.2%	4.3%	.3%
só galego	42.0%	52.3%	4.7%	1.0%
ENTENDE O GALEGO				
nada	100.0%			
pouco	79.9%	19.1%	.8%	.2%
bastante	46.3%	50.1%	3.1%	.5%
moito	39.0%	56.1%	4.5%	.4%
FALA O GALEGO				
nada	80.7%	19.3%		
pouco	59.4%	39.2%	1.3%	.1%
bastante	43.5%	52.5%	3.4%	.5%
moito	37.2%	57.3%	4.9%	.6%
LE O GALEGO				
nada	96.8%	3.1%	.0%	.1%
pouco	46.0%	51.7%	1.8%	.4%
bastante	33.1%	61.2%	5.1%	.6%
moito	21.6%	69.3%	8.6%	.5%
ESCRIBE O GALEGO				
nada	67.2%	31.8%	.8%	.1%
pouco	38.6%	58.1%	2.8%	.5%
bastante	27.7%	64.7%	6.7%	.9%
moito	16.7%	71.1%	11.4%	.8%
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN				
familia	41.7%	53.8%	3.9%	.5%
escola	39.9%	55.7%	4.3%	.2%
amigos	49.3%	47.5%	2.8%	.3%
veciños	63.1%	35.6%	1.2%	.1%
traballo	49.6%	47.4%	2.7%	.2%
outros	49.9%	45.3%	4.6%	.2%

Táboa 3.4.2.1. *Lingua de lectura habitual. A Coruña*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	47.9%	49.0%	3.0%	.2%	1150
LINGUA INICIAL					
galego	45.2%	49.4%	4.9%	.5%	389
castelán	52.4%	46.1%	1.6%		636
as dúas	31.9%	64.7%	3.4%		119
outras	66.7%	16.7%	16.7%		6
LINGUA HABITUAL					
só castelán	63.4%	36.3%	.3%		331
máis castelán	43.7%	54.7%	1.6%		428
máis galego	38.4%	55.5%	6.0%		281
só galego	41.8%	48.2%	8.2%	1.8%	110
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				3
pouco	88.5%	11.5%			52
bastante	55.1%	41.6%	3.2%		341
moito	41.6%	55.0%	3.1%	.3%	754
FALA O GALEGO					
nada	66.0%	34.0%			53
pouco	67.6%	32.4%			219
bastante	45.0%	51.2%	3.8%		371
moito	39.6%	56.0%	3.9%	.4%	507
LE O GALEGO					
nada	92.9%	7.1%			70
pouco	64.3%	34.0%	1.4%	.3%	294
bastante	46.1%	50.0%	3.9%		414
moito	28.5%	67.5%	3.8%	.3%	372
ESCRIBE O GALEGO					
nada	67.2%	32.1%	.6%		308
pouco	50.2%	47.2%	2.3%	.2%	432
bastante	36.8%	59.2%	3.9%		228
moito	23.6%	68.7%	7.1%	.5%	182
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	44.9%	50.8%	4.0%	.3%	695
escola	39.9%	58.0%	2.1%		143
amigos	48.3%	50.9%	.9%		116
veciños	72.7%	27.3%			44
traballo	75.0%	21.9%	3.1%		32
outros	51.5%	47.0%	1.5%		66

Táboa 3.4.2.2. *Lingua de lectura habitual. Santiago*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	31.5%	61.7%	6.3%	.5%	1103
LINGUA INICIAL					
galego	28.9%	64.4%	6.2%	.5%	551
castelán	38.0%	55.7%	6.1%	.3%	379
as dúas	23.0%	68.9%	7.5%	.6%	161
outras	58.3%	33.3%	8.3%		12
LINGUA HABITUAL					
só castelán	63.1%	36.2%	.8%		130
máis castelán	30.6%	65.4%	4.0%		324
máis galego	27.9%	65.2%	6.0%	.9%	348
só galego	22.9%	64.8%	11.6%	.7%	301
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				2
pouco	63.0%	37.0%			27
bastante	36.4%	57.8%	4.8%	1.0%	294
moito	28.3%	64.2%	7.2%	.3%	780
FALA O GALEGO					
nada	86.4%	13.6%			22
pouco	44.5%	52.7%	2.7%		146
bastante	30.9%	64.4%	4.4%	.3%	340
moito	26.6%	64.2%	8.6%	.7%	595
LE O GALEGO					
nada	86.6%	13.4%			82
pouco	42.8%	54.5%	2.1%	.6%	334
bastante	23.0%	71.7%	4.7%	.6%	343
moito	15.7%	70.3%	13.7%	.3%	344
ESCRIBE O GALEGO					
nada	56.3%	41.6%	1.7%	.3%	286
pouco	30.5%	66.8%	2.5%	.2%	407
bastante	17.7%	73.5%	7.4%	1.4%	215
moito	12.0%	67.5%	20.4%		191
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	28.9%	64.6%	6.1%	.5%	856
escola	23.6%	66.7%	8.3%	1.4%	72
amigos	35.8%	58.5%	5.7%		53
veciños	72.2%	22.2%	5.6%		18
traballo	23.3%	56.7%	20.0%		30
outros	49.0%	46.9%	4.1%		49

Táboa 3.4.2.3. *Lingua de lectura habitual. Lugo-2*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	28.4%	68.5%	2.9%	.2%	1041
LINGUA INICIAL					
galego	25.3%	72.1%	2.4%	.1%	707
castelán	40.1%	55.5%	4.0%	.4%	227
as dúas	23.5%	72.5%	3.9%		102
outras	40.0%	60.0%			5
LINGUA HABITUAL					
só castelán	58.1%	40.7%	1.2%		86
máis castelán	28.9%	66.8%	3.7%	.5%	187
máis galego	33.9%	64.3%	1.8%		333
só galego	18.2%	77.9%	3.7%	.2%	435
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				1
pouco	71.4%	28.6%			28
bastante	26.5%	71.7%	1.6%	.2%	499
moito	27.9%	67.6%	4.3%	.2%	513
FALA O GALEGO					
nada	81.8%	18.2%			22
pouco	46.9%	49.7%	2.7%	.7%	147
bastante	25.2%	72.6%	2.2%		496
moito	22.3%	73.4%	4.0%	.3%	376
LE O GALEGO					
nada	97.3%	2.7%			149
pouco	22.1%	76.8%	.9%	.2%	470
bastante	10.9%	84.1%	4.7%	.3%	358
moito	12.5%	73.4%	14.1%		64
ESCRIBE O GALEGO					
nada	68.9%	30.5%	.6%		318
pouco	13.3%	85.2%	1.3%	.2%	445
bastante	5.7%	88.2%	6.1%		229
moito	10.2%	71.4%	16.3%	2.0%	49
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	26.1%	71.2%	2.5%	.1%	869
escola	13.7%	76.5%	7.8%	2.0%	51
amigos	36.4%	56.8%	6.8%		44
veciños	53.3%	46.7%			30
traballo	55.6%	33.3%	11.1%		9
outros	41.7%	58.3%			12

Táboa 3.4.2.4. *Lingua de lectura habitual. Lugo-5*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	25.0%	69.4%	5.0%	.6%	1728
LINGUA INICIAL					
galego	24.1%	69.9%	5.3%	.7%	1457
castelán	23.8%	72.7%	3.5%		143
as dúas	36.3%	60.5%	3.2%		124
outras	50.0%	50.0%			4
LINGUA HABITUAL					
só castelán	40.0%	60.0%			20
máis castelán	34.0%	66.0%			94
máis galego	22.1%	72.7%	5.1%	.2%	571
só galego	25.5%	68.2%	5.5%	.9%	1043
ENTENDE O GALEGO					
pouco	25.0%	56.3%	18.8%		16
bastante	19.1%	74.2%	5.7%	1.0%	671
moito	28.8%	66.6%	4.3%	.3%	1041
FALA O GALEGO					
nada	42.9%	57.1%			7
pouco	33.3%	63.2%	3.5%		57
bastante	18.0%	74.1%	6.6%	1.2%	572
moito	28.1%	67.4%	4.2%	.3%	1092
LE O GALEGO					
nada	99.2%	.8%			120
pouco	25.1%	70.7%	3.4%	.8%	792
bastante	18.0%	74.7%	6.7%	.6%	534
moito	6.4%	85.1%	8.2%	.4%	282
ESCRIBE O GALEGO					
nada	55.3%	43.8%	.7%	.2%	452
pouco	16.8%	77.8%	4.8%	.6%	819
bastante	13.4%	75.0%	10.5%	1.1%	276
moito	2.8%	88.2%	8.4%	.6%	178
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	24.6%	69.6%	5.2%	.6%	1634
escola	9.5%	90.5%			21
amigos	40.0%	55.0%	5.0%		20
veciños	38.7%	61.3%			31
traballo	18.2%	81.8%			11
outros	75.0%	25.0%			4

Táboa 3.4.2.5. *Lingua de lectura habitual. Ourense-4*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL			
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	N
TOTAL SECTOR	55.1%	42.7%	2.2%	904
LINGUA INICIAL				
galego	55.3%	42.1%	2.5%	667
castelán	54.6%	44.4%	.9%	108
as dúas	54.5%	43.8%	1.8%	112
outras	52.9%	47.1%		17
LINGUA HABITUAL				
só castelán	69.6%	30.4%		23
máis castelán	54.8%	44.2%	1.0%	104
máis galego	54.7%	42.9%	2.4%	371
só galego	54.7%	42.9%	2.5%	406
ENTENDE O GALEGO				
pouco	41.7%	58.3%		12
bastante	47.2%	51.1%	1.7%	481
moito	64.7%	32.4%	2.9%	411
FALA O GALEGO				
nada	100.0%			9
pouco	48.3%	51.7%		58
bastante	46.9%	51.8%	1.3%	450
moito	64.6%	31.8%	3.6%	387
LE O GALEGO				
nada	98.6%	1.4%		214
pouco	42.5%	55.9%	1.7%	424
bastante	41.4%	56.2%	2.4%	210
moito	35.7%	50.0%	14.3%	56
ESCRIBE O GALEGO				
nada	79.2%	20.1%	.7%	408
pouco	39.4%	59.2%	1.5%	343
bastante	18.4%	74.5%	7.1%	98
moito	33.3%	55.6%	11.1%	45
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN				
familia	55.0%	42.7%	2.3%	836
escola	5.0%	90.0%	5.0%	20
amigos	75.0%	25.0%		8
veciños	86.4%	13.6%		22
traballo	16.7%	83.3%		6
outros	66.7%	33.3%		3

Táboa 3.4.2.6. *Lingua de lectura habitual. Pontevedra*

	LINGUA DE LECTURA HABITUAL				
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	N
TOTAL SECTOR	62.2%	33.3%	3.5%	1.0%	1116
LINGUA INICIAL					
galego	69.7%	25.5%	2.7%	2.1%	439
castelán	61.0%	34.8%	4.0%	.2%	500
as dúas	46.2%	49.1%	4.1%	.6%	169
outras	62.5%	37.5%			8
LINGUA HABITUAL					
só castelán	71.1%	27.3%	1.6%		322
máis castelán	43.1%	51.7%	4.9%	.3%	288
máis galego	63.2%	33.1%	2.6%	1.1%	269
só galego	72.2%	19.4%	5.5%	3.0%	237
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				2
pouco	71.1%	28.9%			45
bastante	62.0%	34.8%	2.4%	.8%	589
moito	61.5%	32.1%	5.2%	1.3%	480
FALA O GALEGO					
nada	84.0%	16.0%			50
pouco	58.4%	39.2%	2.4%		245
bastante	58.9%	36.8%	3.2%	1.2%	506
moito	67.0%	26.0%	5.4%	1.6%	315
LE O GALEGO					
nada	98.1%	1.9%			162
pouco	64.2%	33.2%	1.9%	.8%	374
bastante	54.3%	41.5%	3.1%	1.0%	381
moito	44.2%	43.7%	10.1%	2.0%	199
ESCRIBE O GALEGO					
nada	81.4%	17.7%	.7%	.2%	429
pouco	53.4%	43.1%	2.3%	1.1%	350
bastante	45.7%	46.2%	6.7%	1.4%	208
moito	48.0%	38.6%	11.0%	2.4%	127
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	63.4%	32.4%	2.9%	1.3%	756
escola	49.2%	44.3%	6.6%		122
amigos	58.8%	31.4%	9.8%		51
veciños	69.2%	30.8%			65
traballo	53.3%	46.7%			30
outros	51.2%	36.6%	9.8%	2.4%	41

Táboa 3.5.1.0. Lingua en que escribe notas habitualmente. Galicia

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS			
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego
TOTAL GALICIA	65.7%	11.8%	8.8%	13.7%
IDADE				
16 a 25 anos	53.5%	14.0%	12.0%	20.5%
26 a 40 anos	61.2%	13.6%	10.4%	14.8%
41 a 65 anos	71.0%	10.8%	7.3%	10.8%
máis de 65 anos	76.5%	8.2%	5.6%	9.7%
ESTUDIOS				
ningún	70.5%	8.2%	6.7%	14.7%
primarios incompletos	70.2%	9.4%	8.1%	12.3%
primarios completos	63.9%	12.3%	9.3%	14.4%
FP	55.0%	15.7%	11.2%	18.1%
BUP	63.9%	13.3%	8.5%	14.3%
carreira grao medio	63.4%	14.2%	9.6%	12.8%
carreira grao superior	63.9%	15.3%	9.0%	11.8%
outros estudos	65.0%	12.6%	12.4%	10.0%
CLASE SOCIAL				
baixa	68.2%	9.4%	8.2%	14.2%
media-baixa	63.1%	11.4%	9.1%	16.4%
media	67.8%	12.3%	8.8%	11.1%
media-alta	67.7%	14.4%	7.9%	10.0%
PROFESIÓN				
empresarios	69.0%	13.3%	7.6%	10.2%
titulación superior ou media	70.5%	13.8%	7.5%	8.3%
profesionais liberais	76.3%	16.2%	4.1%	3.5%
docentes	53.0%	17.4%	11.7%	17.9%
forzas armadas	76.8%	12.7%	3.6%	6.9%
administración subalterno	66.3%	12.5%	9.8%	11.4%
persoal servizos	67.4%	13.1%	8.8%	10.8%
autónomos	68.5%	11.1%	8.5%	11.9%
labregos	59.9%	9.8%	10.4%	19.9%
maríneiros	59.0%	13.0%	11.7%	16.4%
obreiros	63.6%	12.7%	9.5%	14.2%
estudiantes	58.5%	14.8%	9.8%	17.0%
amas de casa	74.1%	8.5%	6.7%	10.7%
persoas economicamente inactivas	52.9%	13.2%	11.5%	22.4%
SEXO				
home	59.8%	14.1%	10.5%	15.6%
muller	71.0%	9.8%	7.3%	11.9%
HÁBITAT DE RESIDENCIA				
urbano	78.9%	10.9%	4.9%	5.2%
periurbano	71.3%	11.9%	8.1%	8.7%
vilas	68.9%	11.8%	8.0%	11.3%
rural-1	60.7%	13.4%	10.2%	15.7%
rural-2	55.1%	12.0%	11.8%	21.1%

Táboa 3.5.1.1. Lingua en que escribe notas habitualmente. A Coruña

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	80.9%	10.3%	4.7%	4.2%	1149
IDADE					
16 a 25 anos	79.3%	12.2%	3.0%	5.5%	237
26 a 40 anos	79.6%	11.1%	4.9%	4.3%	324
41 a 65 anos	82.4%	9.4%	5.3%	3.0%	438
máis de 65 anos	81.3%	8.0%	5.3%	5.3%	150
ESTUDIOS					
ningún	73.8%	11.9%	2.4%	11.9%	42
primarios incompletos	81.6%	7.8%	6.1%	4.5%	244
primarios completos	81.3%	10.3%	4.7%	3.7%	300
FP	77.4%	11.9%	7.1%	3.6%	84
BUP	85.5%	8.6%	3.2%	2.7%	186
carreira grao medio	84.2%	8.3%	2.5%	5.0%	120
carreira grao superior	76.2%	15.9%	3.3%	4.6%	151
outros estudos	68.2%	13.6%	18.2%		22
CLASE SOCIAL					
baixa	80.0%	10.0%	2.9%	7.1%	70
media-baixa	77.6%	9.6%	6.7%	6.1%	313
media	82.7%	9.8%	4.4%	3.1%	653
media-alta	79.6%	15.0%	1.8%	3.5%	113
PROFESIÓN					
empresarios	85.1%	14.9%			47
titulación superior ou media	83.3%	13.0%	1.9%	1.9%	54
profesionais liberais	90.0%	10.0%			10
docentes	78.9%	12.3%	3.5%	5.3%	57
forzas armadas	85.0%	10.0%		5.0%	20
administración subalterno	81.3%	9.0%	5.8%	3.9%	155
persoal servizos	85.9%	9.4%	4.7%		64
autónomos	82.5%	7.0%		10.5%	57
labregos	57.1%	14.3%	28.6%		7
maríneiros	52.6%	10.5%	21.1%	15.8%	19
obreiros	74.0%	13.5%	7.0%	5.5%	200
estudiantes	78.6%	12.8%	3.2%	5.3%	187
amas de casa	86.3%	6.1%	5.0%	2.7%	262
persoas economicamente inactivas	100.0%				10
SEXO					
home	74.1%	14.1%	6.2%	5.6%	533
muller	86.7%	7.0%	3.4%	2.9%	616
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	81.0%	10.2%	4.6%	4.2%	1135
periurbano	71.4%	14.3%	14.3%		14

Táboa 3.5.1.2. Lingua en que escribe notas habitualmente. Santiago

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	58.0%	14.2%	9.5%	18.3%	1086
IDADE					
16 a 25 anos	52.7%	15.2%	13.5%	18.6%	237
26 a 40 anos	48.4%	18.9%	12.2%	20.5%	370
41 a 65 anos	65.5%	10.7%	6.3%	17.5%	365
máis de 65 anos	76.3%	7.9%	2.6%	13.2%	114
ESTUDIOS					
ningún	70.0%	10.0%		20.0%	20
primarios incompletos	60.3%	6.4%	6.4%	27.0%	204
primarios completos	64.1%	12.9%	8.9%	14.1%	248
FP	48.1%	14.3%	14.3%	23.4%	77
BUP	58.9%	15.1%	10.8%	15.1%	185
carreira grao medio	49.1%	20.7%	10.3%	19.8%	116
carreira grao superior	55.5%	18.9%	10.6%	15.0%	227
outros estudos	55.6%	11.1%	11.1%	22.2%	9
CLASE SOCIAL					
baixa	50.0%	18.4%	5.3%	26.3%	38
media-baixa	65.0%	11.7%	7.9%	15.4%	214
media	56.8%	14.2%	10.6%	18.5%	699
media-alta	55.6%	17.0%	7.4%	20.0%	135
PROFESIÓN					
empresarios	62.5%	12.5%	8.9%	16.1%	56
titulación superior ou media	55.8%	20.8%	5.2%	18.2%	77
profesionais liberais	62.5%	18.8%		18.8%	16
docentes	43.5%	20.7%	14.1%	21.7%	92
forzas armadas	83.3%		8.3%	8.3%	12
administración subalterno	50.9%	14.5%	15.5%	19.1%	110
persoal servizos	64.6%	14.6%	2.1%	18.8%	48
autónomos	56.5%	15.2%	10.9%	17.4%	46
labregos	56.8%	8.1%	10.8%	24.3%	37
maríneiros	50.0%			50.0%	4
obreiros	49.3%	16.0%	10.0%	24.7%	150
estudiantes	56.1%	18.5%	12.2%	13.2%	189
amas de casa	71.6%	6.2%	5.8%	16.4%	225
persoas economicamente inactivas	62.5%	12.5%	8.3%	16.7%	24
SEXO					
home	50.2%	17.5%	11.4%	20.9%	508
muller	64.9%	11.2%	7.8%	16.1%	578
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	61.5%	15.5%	8.9%	14.0%	785
periurbano	48.8%	10.6%	11.0%	29.6%	301

Táboa 3.5.1.3. Lingua en que escribe notas habitualmente. Lugo-2

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	55.1%	23.5%	10.3%	11.1%	1038
IDADE					
16 a 25 anos	52.0%	25.7%	12.6%	9.7%	175
26 a 40 anos	48.2%	20.9%	15.4%	15.4%	253
41 a 65 anos	57.0%	24.2%	8.1%	10.6%	405
máis de 65 anos	62.4%	23.4%	6.3%	7.8%	205
ESTUDIOS					
ningún	70.0%	20.0%	10.0%		10
primarios incompletos	60.9%	22.0%	6.3%	10.9%	350
primarios completos	50.6%	24.8%	13.8%	10.7%	391
FP	52.6%	25.0%	10.5%	11.8%	76
BUP	58.6%	24.1%	6.9%	10.3%	116
carreira grao medio	45.3%	30.2%	11.3%	13.2%	53
carreira grao superior	47.2%	13.9%	22.2%	16.7%	36
outros estudos	83.3%			16.7%	6
CLASE SOCIAL					
baixa	69.6%	6.5%	8.7%	15.2%	46
media-baixa	54.8%	24.9%	9.5%	10.8%	739
media	51.7%	23.3%	13.4%	11.6%	232
media-alta	71.4%	14.3%	9.5%	4.8%	21
PROFESIÓN					
empresarios	68.8%	20.8%	3.9%	6.5%	77
titulación superior ou media	57.1%	35.7%		7.1%	14
profesionais liberais		50.0%	50.0%		2
docentes	37.5%	18.8%	18.8%	25.0%	32
forzas armadas	68.8%	12.5%	6.3%	12.5%	16
administración subalterno	52.3%	27.0%	11.7%	9.0%	111
persoal servizos	62.5%	29.2%	8.3%		24
autónomos	67.2%	12.1%	13.8%	6.9%	58
labregos	39.8%	26.5%	10.8%	22.9%	83
maríneiros	45.5%	9.1%	9.1%	36.4%	22
obreiros	57.9%	20.0%	14.3%	7.9%	140
estudiantes	43.7%	35.9%	12.6%	7.8%	103
amas de casa	56.4%	23.6%	8.7%	11.3%	335
persoas economicamente inactivas	85.7%	9.5%		4.8%	21
SEXO					
home	50.8%	24.6%	12.3%	12.3%	488
muller	58.9%	22.5%	8.5%	10.0%	550
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	61.0%	20.6%	8.3%	10.1%	695
rural-2	43.1%	29.4%	14.3%	13.1%	343

Táboa 3.5.1.4. Lingua en que escribe notas habitualmente. Lugo-5

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	48.3%	12.4%	12.2%	27.0%	1723
IDADE					
16 a 25 anos	25.2%	8.4%	17.9%	48.5%	262
26 a 40 anos	34.3%	17.0%	16.4%	32.3%	347
41 a 65 anos	54.9%	13.5%	9.7%	21.9%	698
máis de 65 anos	63.7%	9.4%	9.1%	17.8%	416
ESTUDIOS					
ningún	38.0%	8.7%	9.8%	43.5%	92
primarios incompletos	57.3%	12.9%	11.0%	18.7%	806
primarios completos	43.3%	12.9%	12.1%	31.7%	473
FP	31.7%	7.3%	18.3%	42.7%	82
BUP	36.1%	14.2%	15.5%	34.2%	155
carreira grao medio	40.0%	10.9%	14.5%	34.5%	55
carreira grao superior	42.0%	12.0%	14.0%	32.0%	50
outros estudos	60.0%	10.0%	10.0%	20.0%	10
CLASE SOCIAL					
baixa	68.8%	1.6%	12.5%	17.2%	128
media-baixa	44.2%	12.4%	11.9%	31.6%	1026
media	52.1%	15.3%	12.0%	20.6%	509
media-alta	45.0%	11.7%	18.3%	25.0%	60
PROFESIÓN					
empresarios	60.0%	11.4%	11.4%	17.1%	175
titulación superior ou media	75.0%	12.5%	12.5%		16
profesionais liberais	69.2%		15.4%	15.4%	13
docentes	24.1%	20.7%	6.9%	48.3%	29
forzas armadas	59.1%	18.2%	4.5%	18.2%	22
administración subalterno	39.0%	18.0%	18.0%	25.0%	100
persoal servizos	35.6%	11.1%	22.2%	31.1%	45
autónomos	51.1%	20.0%	7.8%	21.1%	90
labregos	48.8%	12.6%	11.3%	27.3%	644
marifeiros	54.5%	9.1%	18.2%	18.2%	11
obreiros	44.9%	15.0%	12.0%	28.1%	167
estudiantes	29.8%	8.3%	16.5%	45.5%	121
amas de casa	55.8%	8.7%	10.6%	24.9%	265
persoas economicamente inactivas	28.0%	4.0%	20.0%	48.0%	25
SEXO					
home	45.8%	13.0%	13.5%	27.7%	862
muller	50.9%	11.8%	10.9%	26.4%	861
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
rural-1	56.0%	9.7%	8.9%	25.4%	661
rural-2	43.6%	14.1%	14.2%	28.1%	1062

Táboa 3.5.1.5. Lingua en que escribe notas habitualmente. Ourense-4

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	70.7%	14.1%	9.4%	5.8%	895
IDADE					
16 a 25 anos	48.8%	19.8%	16.9%	14.5%	172
26 a 40 anos	66.0%	17.0%	9.9%	7.1%	212
41 a 65 anos	78.7%	12.7%	6.6%	1.9%	361
máis de 65 anos	83.3%	6.7%	6.7%	3.3%	150
ESTUDIOS					
ningún	62.7%	28.0%	6.7%	2.7%	75
primarios incompletos	77.1%	12.4%	8.0%	2.5%	323
primarios completos	77.4%	10.2%	7.5%	4.9%	305
FP	50.0%	23.4%	18.8%	7.8%	64
BUP	55.4%	15.4%	13.8%	15.4%	65
carreira grao medio	60.6%	15.2%	15.2%	9.1%	33
carreira grao superior	34.6%	15.4%	15.4%	34.6%	26
outros estudos	100.0%				4
CLASE SOCIAL					
baixa	69.0%	9.5%	14.3%	7.1%	42
media-baixa	63.8%	21.5%	8.2%	6.5%	414
media	78.1%	7.2%	10.1%	4.6%	416
media-alta	65.2%	13.0%	8.7%	13.0%	23
PROFESIÓN					
empresarios	78.0%	14.6%	4.9%	2.4%	41
titulación superior ou media	57.1%	14.3%	28.6%		7
profesionais liberais	33.3%	33.3%		33.3%	3
docentes	58.3%			41.7%	12
forzas armadas	50.0%		50.0%		2
administración subalterno	79.6%	8.2%	10.2%	2.0%	49
persoal servizos	68.8%		25.0%	6.3%	16
autónomos	75.6%	14.6%	7.3%	2.4%	41
labregos	76.1%	8.5%	12.0%	3.5%	142
obreiros	71.8%	16.4%	9.2%	2.6%	195
estudiantes	36.0%	24.7%	19.1%	20.2%	89
amas de casa	78.5%	13.5%	3.6%	4.4%	275
persoas economicamente inactivas	47.8%	21.7%	21.7%	8.7%	23
SEXO					
home	68.7%	14.2%	11.3%	5.8%	450
muller	72.8%	13.9%	7.4%	5.8%	445
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
vilas	77.0%	11.1%	6.8%	5.1%	296
rural-1	67.3%	10.9%	13.6%	8.2%	110
rural-2	67.7%	16.6%	10.0%	5.7%	489

Táboa 3.5.1.6. Lingua en que escribe notas habitualmente. Pontevedra

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	84.0%	8.3%	3.0%	4.8%	1103
IDADE					
16 a 25 anos	75.2%	13.2%	4.8%	6.8%	250
26 a 40 anos	79.9%	12.0%	4.2%	3.9%	333
41 a 65 anos	90.9%	4.2%	1.6%	3.4%	385
máis de 65 anos	90.4%	1.5%	.7%	7.4%	135
ESTUDIOS					
ningún	83.3%		16.7%		6
primarios incompletos	87.2%	2.9%	2.5%	7.4%	242
primarios completos	86.5%	6.1%	3.2%	4.3%	347
FP	81.6%	8.0%	3.4%	6.9%	87
BUP	81.4%	14.1%	2.3%	2.3%	177
carreira grao medio	80.6%	13.7%	3.2%	2.4%	124
carreira grao superior	79.1%	11.8%	2.7%	6.4%	110
outros estudos	80.0%	10.0%		10.0%	10
CLASE SOCIAL					
baixa	50.0%	10.0%	10.0%	30.0%	10
media-baixa	85.4%	5.9%	3.4%	5.3%	529
media	83.4%	10.1%	2.6%	4.0%	547
media-alta	76.5%	23.5%			17
PROFESIÓN					
empresarios	92.5%	1.9%	1.9%	3.8%	53
titulación superior ou media	86.7%	13.3%			45
profesionais liberais	85.7%	7.1%		7.1%	14
docentes	72.2%	15.3%	5.6%	6.9%	72
forzas armadas	88.2%	5.9%		5.9%	17
administración subalterno	82.6%	8.3%	3.7%	5.5%	109
persoal servizos	66.7%	18.2%	6.1%	9.1%	33
autónomos	85.2%	4.9%	4.9%	4.9%	61
labregos	92.3%			7.7%	52
maríneiros	93.3%			6.7%	15
obreiros	78.9%	9.1%	5.3%	6.7%	209
estudiantes	80.8%	11.4%	3.0%	4.8%	167
amas de casa	92.1%	5.0%	.8%	2.1%	242
persoas economicamente inactivas	71.4%	21.4%	7.1%		14
SEXO					
home	79.4%	9.4%	4.2%	7.0%	499
muller	87.7%	7.3%	2.0%	3.0%	604
HÁBITAT DE RESIDENCIA					
urbano	85.5%	9.2%	2.2%	3.1%	546
periurbano	82.4%	7.4%	3.8%	6.5%	557

Táboa 3.5.2.0. Lingua en que escribe notas habitualmente. Galicia

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS			
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego
TOTAL GALICIA	65.7%	11.8%	8.8%	13.7%
LINGUA INICIAL				
galego	56.5%	12.0%	11.5%	20.0%
castelán	84.2%	9.4%	3.1%	3.3%
as dúas	67.0%	16.9%	9.2%	6.9%
outras	66.9%	9.2%	7.2%	16.7%
LINGUA HABITUAL				
só castelán	98.5%	1.4%		.1%
máis castelán	83.3%	13.9%	1.8%	.9%
máis galego	58.1%	16.4%	14.4%	11.1%
só galego	51.9%	10.0%	10.9%	27.2%
ENTENDE O GALEGO				
nada	100.0%			
pouco	95.4%	2.9%	1.0%	.8%
bastante	67.6%	12.0%	8.4%	12.1%
moito	61.9%	12.3%	9.7%	16.1%
FALA O GALEGO				
nada	99.6%	.4%		
pouco	90.6%	6.9%	1.3%	1.2%
bastante	64.9%	13.3%	9.3%	12.5%
moito	56.9%	12.4%	11.1%	19.7%
LE O GALEGO				
nada	96.1%	1.2%	1.0%	1.7%
pouco	69.4%	11.7%	7.6%	11.2%
bastante	57.6%	14.5%	11.2%	16.7%
moito	50.2%	14.3%	13.0%	22.5%
ESCRIBE O GALEGO				
nada	98.1%	.8%	.5%	.6%
pouco	54.6%	18.4%	11.1%	15.9%
bastante	46.5%	15.6%	15.4%	22.5%
moito	40.1%	14.5%	14.4%	31.0%
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN				
familia	60.9%	12.6%	10.3%	16.2%
escola	83.7%	11.5%	2.5%	2.3%
amigos	78.9%	11.2%	4.3%	5.6%
veciños	90.9%	5.4%	2.1%	1.6%
traballo	78.0%	14.3%	4.8%	3.0%
outros	87.2%	5.8%	3.6%	3.4%

Táboa 3.5.2.1. Lingua en que escribe notas habitualmente. A Coruña

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	80.9%	10.3%	4.7%	4.2%	1149
LINGUA INICIAL					
galego	67.3%	15.2%	9.0%	8.5%	388
castelán	89.8%	7.1%	2.0%	1.1%	636
as dúas	76.5%	11.8%	5.0%	6.7%	119
outras	100.0%				6
LINGUA HABITUAL					
só castelán	98.8%	1.2%			331
máis castelán	86.7%	11.4%	1.2%	.7%	428
máis galego	62.0%	19.7%	13.6%	4.7%	279
só galego	52.3%	9.0%	9.9%	28.8%	111
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				3
pouco	100.0%				52
bastante	84.8%	7.3%	5.0%	2.9%	342
moito	77.7%	12.4%	4.9%	5.1%	752
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				53
pouco	97.3%	2.7%			219
bastante	78.5%	10.8%	7.0%	3.8%	372
moito	73.5%	14.3%	5.5%	6.7%	505
LE O GALEGO					
nada	95.7%	2.9%	1.4%		70
pouco	88.1%	6.5%	2.7%	2.7%	293
bastante	79.9%	11.1%	5.3%	3.6%	413
moito	73.7%	13.7%	6.2%	6.5%	372
ESCRIBE O GALEGO					
nada	98.4%	1.0%	.7%		305
pouco	78.6%	12.9%	4.6%	3.9%	434
bastante	72.8%	13.6%	8.8%	4.8%	228
moito	67.0%	15.4%	6.6%	11.0%	182
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	73.5%	13.1%	7.1%	6.3%	694
escola	90.2%	9.1%	.7%		143
amigos	91.4%	6.9%	1.7%		116
veciños	100.0%				44
traballo	78.1%	15.6%	3.1%	3.1%	32
outros	92.4%	1.5%	1.5%	4.5%	66

Táboa 3.5.2.2. Lingua en que escribe notas habitualmente. Santiago

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	58.0%	14.2%	9.5%	18.3%	1086
LINGUA INICIAL					
galego	47.2%	10.6%	12.3%	29.9%	538
castelán	73.7%	15.9%	6.1%	4.2%	377
as dúas	55.3%	22.6%	8.8%	13.2%	159
outras	83.3%	8.3%		8.3%	12
LINGUA HABITUAL					
só castelán	97.7%	2.3%			129
máis castelán	72.8%	22.0%	3.7%	1.5%	323
máis galego	46.4%	18.7%	18.4%	16.6%	343
só galego	37.8%	5.5%	9.6%	47.1%	291
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				2
pouco	92.6%	7.4%			27
bastante	62.8%	13.9%	9.7%	13.5%	288
moito	54.9%	14.6%	9.8%	20.8%	769
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				21
pouco	88.3%	10.3%	.7%	.7%	145
bastante	59.9%	18.9%	8.4%	12.9%	334
moito	48.0%	13.0%	12.6%	26.5%	586
LE O GALEGO					
nada	87.0%	3.9%	1.3%	7.8%	77
pouco	73.4%	10.1%	4.6%	11.9%	327
bastante	54.3%	18.3%	9.7%	17.7%	339
moito	40.5%	16.3%	15.7%	27.4%	343
ESCRIBE O GALEGO					
nada	87.6%	4.7%	3.3%	4.4%	275
pouco	62.2%	14.1%	6.2%	17.5%	405
bastante	39.5%	23.3%	14.4%	22.8%	215
moito	27.2%	17.8%	19.9%	35.1%	191
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	52.6%	14.9%	10.5%	22.0%	840
escola	72.2%	16.7%	6.9%	4.2%	72
amigos	67.9%	9.4%	7.5%	15.1%	53
veciños	88.9%	11.1%			18
traballo	66.7%	16.7%	6.7%	10.0%	30
outros	83.7%	10.2%	6.1%		49

Táboa 3.5.2.3. Lingua en que escribe notas habitualmente. Lugo-2

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	55.1%	23.5%	10.3%	11.1%	1038
LINGUA INICIAL					
galego	48.4%	25.2%	12.7%	13.8%	703
castelán	79.7%	11.9%	4.0%	4.4%	227
as dúas	49.0%	37.3%	7.8%	5.9%	102
outras	16.7%	33.3%	16.7%	33.3%	6
LINGUA HABITUAL					
só castelán	95.3%	4.7%			86
máis castelán	71.1%	24.6%	3.7%	.5%	187
máis galego	54.5%	27.1%	12.3%	6.0%	332
só galego	40.6%	24.0%	13.6%	21.7%	433
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				1
pouco	82.1%	14.3%		3.6%	28
bastante	61.2%	17.0%	8.1%	13.7%	495
moito	47.7%	30.4%	13.0%	8.9%	514
FALA O GALEGO					
nada	95.5%	4.5%			22
pouco	77.6%	21.1%	.7%	.7%	147
bastante	58.2%	17.8%	9.7%	14.2%	493
moito	39.9%	33.0%	15.4%	11.7%	376
LE O GALEGO					
nada	98.0%	2.0%			147
pouco	45.6%	36.8%	10.9%	6.6%	467
bastante	53.1%	16.5%	11.5%	19.0%	358
moito	37.5%	15.6%	23.4%	23.4%	64
ESCRIBE O GALEGO					
nada	98.7%	1.0%	.3%		314
pouco	38.6%	45.3%	9.6%	6.5%	446
bastante	34.9%	14.4%	24.5%	26.2%	229
moito	20.4%	12.2%	14.3%	53.1%	49
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	50.4%	25.9%	11.7%	12.0%	865
escola	76.5%	17.6%	2.0%	3.9%	51
amigos	70.5%	11.4%	4.5%	13.6%	44
veciños	83.9%	6.5%	3.2%	6.5%	31
traballo	66.7%	33.3%			9
outros	75.0%		16.7%	8.3%	12

Táboa 3.5.2.4. Lingua en que escribe notas habitualmente. Lugo-5

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	48.3%	12.4%	12.2%	27.0%	1723
LINGUA INICIAL					
galego	46.2%	12.3%	12.2%	29.3%	1453
castelán	70.4%	9.9%	7.7%	12.0%	142
as dúas	46.8%	17.7%	16.9%	18.5%	124
outras	75.0%		25.0%		4
LINGUA HABITUAL					
só castelán	100.0%				20
máis castelán	84.0%	12.8%	1.1%	2.1%	94
máis galego	47.6%	16.4%	15.4%	20.6%	572
só galego	44.6%	10.4%	11.7%	33.4%	1037
ENTENDE O GALEGO					
nada					
pouco	43.8%	25.0%	25.0%	6.3%	16
bastante	46.8%	16.2%	12.7%	24.3%	671
moito	49.4%	9.7%	11.7%	29.2%	1036
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				7
pouco	61.4%	17.5%	17.5%	3.5%	57
bastante	45.4%	18.6%	13.8%	22.2%	571
moito	48.9%	9.0%	11.1%	31.0%	1088
LE O GALEGO					
nada	94.9%	.9%	1.7%	2.6%	117
pouco	56.2%	11.9%	9.4%	22.5%	788
bastante	38.0%	18.2%	16.5%	27.3%	534
moito	27.0%	7.8%	15.6%	49.6%	282
ESCRIBE O GALEGO					
nada	98.0%	.2%	.9%	.9%	447
pouco	36.5%	19.6%	14.1%	29.7%	821
bastante	21.3%	15.5%	24.2%	39.0%	277
moito	20.2%	5.1%	12.9%	61.8%	178
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	46.6%	12.6%	12.5%	28.3%	1630
escola	76.2%	19.0%	4.8%		21
amigos	60.0%	5.0%	20.0%	15.0%	20
veciños	83.3%	6.7%	3.3%	6.7%	30
traballo	81.8%	9.1%	9.1%		11
outros	100.0%				4

Táboa 3.5.2.5. *Lingua en que escribe notas habitualmente. Ourense-4*

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	70.7%	14.1%	9.4%	5.8%	895
LINGUA INICIAL					
galego	69.7%	14.0%	9.1%	7.3%	659
castelán	80.6%	12.0%	7.4%		108
as dúas	69.6%	17.9%	9.8%	2.7%	112
outras	56.3%	6.3%	31.3%	6.3%	16
LINGUA HABITUAL					
só castelán	95.7%	4.3%			23
máis castelán	84.6%	12.5%	2.9%		104
máis galego	71.4%	13.5%	10.0%	5.1%	370
só galego	65.1%	15.6%	11.1%	8.3%	398
ENTENDE O GALEGO					
pouco	61.5%	23.1%	7.7%	7.7%	13
bastante	70.3%	19.5%	6.4%	3.8%	472
moito	71.5%	7.6%	12.9%	8.0%	410
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				9
pouco	86.2%	12.1%		1.7%	58
bastante	68.3%	20.4%	7.7%	3.6%	442
moito	70.5%	7.5%	13.0%	9.1%	386
LE O GALEGO					
nada	98.1%	.5%	1.0%	.5%	207
pouco	67.1%	20.5%	8.1%	4.3%	420
bastante	60.5%	14.8%	16.2%	8.6%	210
moito	33.9%	14.3%	25.0%	26.8%	56
ESCRIBE O GALEGO					
nada	98.5%	.2%	1.2%		410
pouco	49.7%	28.9%	14.6%	6.7%	342
bastante	44.9%	20.4%	17.3%	17.3%	98
moito	33.3%	13.3%	26.7%	26.7%	45
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	70.0%	14.6%	9.2%	6.2%	828
escola	65.0%	15.0%	20.0%		20
amigos	87.5%		12.5%		8
veciños	95.2%		4.8%		21
traballo	16.7%	33.3%	33.3%	16.7%	6
outros	100.0%				3

Táboa 3.5.2.6. *Lingua en que escribe notas habitualmente. Pontevedra*

	LINGUA EN QUE ESCRIBE NOTAS				N
	sempre en castelán	máis en castelán	máis en galego	sempre en galego	
TOTAL SECTOR	84.0%	8.3%	3.0%	4.8%	1103
LINGUA INICIAL					
galego	77.3%	9.4%	4.9%	8.4%	427
castelán	92.2%	5.0%	1.2%	1.6%	499
as dúas	75.9%	15.3%	3.5%	5.3%	170
outras	100.0%				7
LINGUA HABITUAL					
só castelán	98.4%	1.3%		.3%	320
máis castelán	80.1%	17.4%	.7%	1.7%	287
máis galego	76.7%	9.6%	7.8%	5.9%	270
só galego	77.0%	4.9%	4.4%	13.7%	226
ENTENDE O GALEGO					
nada	100.0%				2
pouco	100.0%				44
bastante	86.2%	6.7%	3.6%	3.5%	578
moito	79.7%	10.9%	2.5%	6.9%	479
FALA O GALEGO					
nada	100.0%				50
pouco	95.1%	4.1%	.4%	.4%	244
bastante	82.1%	9.4%	4.2%	4.2%	498
moito	75.6%	10.9%	3.5%	10.0%	311
LE O GALEGO					
nada	100.0%				160
pouco	89.7%	4.6%	2.2%	3.5%	368
bastante	80.5%	10.4%	3.7%	5.3%	375
moito	67.0%	17.5%	5.5%	10.0%	200
ESCRIBE O GALEGO					
nada	99.5%			.5%	417
pouco	79.7%	11.4%	3.4%	5.4%	350
bastante	71.6%	14.9%	7.2%	6.3%	208
moito	64.8%	15.6%	4.7%	14.8%	128
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN					
familia	80.3%	9.4%	4.2%	6.2%	745
escola	88.5%	9.8%	.8%	.8%	122
amigos	82.4%	7.8%	2.0%	7.8%	51
veciños	98.4%	1.6%			64
traballo	90.0%	10.0%			30
outros	92.5%	2.5%		5.0%	40

OS USOS LINGÜÍSTICOS NAS INTERACCIÓN FAMILIARES

As conductas lingüísticas propias da rede familiar constitúen un excelente indicador da vitalidade dunha lingua por ser este, quizais, o dominio onde a fala se manifesta cun maior grao de espontaneidade³⁸. A familia como institución adquire unha importancia peculiar no caso de Galicia ó tratarse dunha sociedade na que, tradicionalmente, membros de diversas xeracións compartiron, e nalgúns casos aínda comparten, os mesmos fogares durante décadas. Isto é así sobre todo no medio rural, onde a convivencia entre a xeración dos avós e a dos netos resultaba determinante no proceso de transmisión oral da lingua. Quere dicir que, con frecuencia, estamos ante un ámbito familiar dominado por un complexo sistema de interaccións.

---

³⁸ A vitalidade dunha lingua adoita ser medida en función da interrelación de factores coma os seguintes: estatus, número de falantes, apoio institucional, etc. De acordo con isto, establécese un continuo entre os grupos lingüísticos que abrangue desde aqueles cunha grande vitalidade ata os que presentan un baixo nivel de vitalidade. En medios bilingües, habitualmente identifícase a lingua con máis vitalidade como a lingua dominante.

No caso de fogares nos que convive máis dunha xeración, o estudio dos hábitos lingüísticos familiares é de gran utilidade á hora de valorar e ponderalo cambio lingüístico, a transmisión da lingua de pais a fillos e os procesos de incorporación dunha variedade lingüística distinta da tradicional na familia. Algúns destes aspectos son de capital importancia en comunidades onde coexisten linguas distintas. Outros, pola súa parte, tamén poden ser de interese en situacións de monolingüismo.

Tal como quedou exposto no capítulo 2, cando abordámo-la redacción do cuestionario definitivo decidimos introducir un abano amplo de preguntas relacionadas cos usos lingüísticos no seo dos intercambios familiares. As preguntas pódense agrupar segundo o papel asignado nelas ó entrevistado: dun lado, aparecen cuestións nas que o entrevistado é o axente da actividade verbal, é dicir, trátase de preguntas que inciden na lingua ou linguas usadas polo entrevistado cando se dirixe a outros membros da súa familia (p. 27, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53 e 54 do cuestionario); doutro lado, sitúanse as preguntas nas que o entrevistado é o receptor (p. 19 e 20) ou nas que non é nin receptor nin emisor (p. 21 e 22, relativas ós usos dos pais entre si e dos pais cos avós respectivamente). Este tecido completábase cunha serie destinada a saber cal era a lingua habitual dos familiares das dúas xeracións anteriores ó entrevistado³⁹.

Aquí centrarémonos na análise das preguntas que teñen o entrevistado como axente, sen desestimar algúns comentarios sobre as respostas obtidas noutras preguntas do cuestionario.

Como se explica no capítulo 2, no que resta do volumen, traballaremos con puntuacións medias que van do 1 (uso exclusivo do galego) ó 4 (uso exclusivo do castelán), sendo 2.5 un valor que indica un uso similar das dúas linguas.

Empezaremos por unha descrición da situación xeral de Galicia. Nun segundo epígrafe, serán os seis sectores seleccionados o obxecto das análises, seguindo, máis ou menos, as mesmas pautas que para o conxunto de Galicia.

³⁹ Para unha análise polo miúdo das variables que teñen que ver coa lingua habitual das dúas xeracións anteriores ó entrevistado, véxase o capítulo precedente.

4.1. Usos lingüísticos coa familia en Galicia

Os mapas 18, 19, 20, 21, 22 e 23, que aparecen no anexo 1, son de utilidade para facérmolos unha idea xeral dos usos do entrevistado coa familia nos 34 sectores en que se dividiu Galicia para o MSG. O mapa 18 recolle unha media xeral elaborada a partir das variables *Lingua cos avós*, *Lingua cos pais*, *Lingua cos irmáns*, *Lingua coa parella* e *Lingua cos fillos*, nas que nos centraremos na maior parte deste capítulo. Trátase, pois, dunha media das medias. Nel preséntanse catro agrupacións de sectores. No primeiro grupo (puntuacións medias que van de 2.0 a 2.49) aparecen aqueles sectores cunha media de uso lixeiramente favorable ó castelán. Aínda que só se trata de tres sectores (A Coruña, Ferrol e Vigo), o feito de estaren habitados polo 22% da poboación galega de 16 ou máis anos indúcenos a prestarlles unha atención especial. O segundo grupo consta de catro sectores, que inclúen as cidades orientais, ademais de Pontevedra e as vilas grandes da provincia co mesmo nome (Pontevedra-2), nalgúns casos fortemente vinculadas á área metropolitana de Vigo. Neste caso caracterízanse por seren sectores nos que o galego é a lingua maiormente usada dentro da familia, aínda que cunha marcada presenza do castelán (medias entre 2.5 e 2.99), sobre todo na cidade de Pontevedra. Por último, nos outros dous grupos aparecen os sectores nos que o galego ten unha elevada presenza dentro da familia. Entrámbolos dous aglutinan o 66.1% da poboación, con medias que van do 3 de Santiago ó 3.83 de Coruña-8⁴⁰.

No mapa 19 preséntanse as medias da lingua usada cos avós. Nel constátase que no conxunto de Galicia tan só hai un sector no que estes usos sexan favorables ó castelán: trátase do concello de Ferrol, que presenta unha media de 2.46. En 30 dos 34 sectores as medias desta variable superan a puntuación de 3. No resto dos mapas desta serie (20

⁴⁰ As puntuacións medias en cada un dos sectores son as seguintes:

Grupo-1: Ferrol, 2.20; Vigo, 2.27; A Coruña, 2.35.

Grupo-2: Pontevedra, 2.60; Pontevedra-2, 2.80; Ourense, 2.91; Lugo, 2.92.

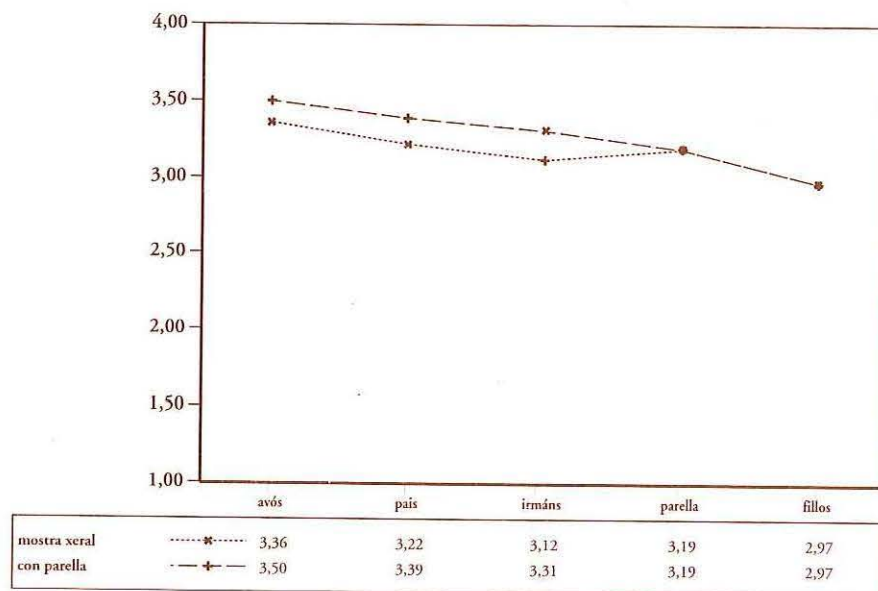
Grupo-3: Santiago, 3; Pontevedra-5, 3.16; Coruña-4, 3.18; Coruña-6, 3.19; Pontevedra-6, 3.22; Lugo-2, 3.23; Pontevedra-7, 3.29; Coruña-9, 3.30; Pontevedra-8, 3.36; Pontevedra-4, 3.43; Ourense-2, 3.43; Coruña-11, 3.50; Ourense-4, 3.58; Pontevedra-8, 3.58; Lugo-4, 3.59; Coruña-5, 3.64; Coruña-7, 3.64; Lugo-3, 3.66; Ourense-3, 3.67; Pontevedra-10, 3.69; Pontevedra-11, 3.74; Lugo-5, 3.75; Coruña-10, 3.77; Lugo-6, 3.78; Ourense-5, 3.79; Ourense-6, 3.79; Coruña-8, 3.83.

a 23) pódese ver que o número de sectores cunha media que indique predominio do galego é menor. Así, no caso das interaccións cos pais e coa parella son 27 os sectores con puntuación superior a 3; no uso cos irmáns o número é de 26, e de 21 para falar cos fillos.

Isto danos unha idea de como están distribuídos os usos lingüísticos familiares nas diversas unidades en que dividimos Galicia. A continuación analizáremo-la situación tomando Galicia como unha unidade.

Se considerámo-la familia como un espacio singular, podemos extraer unha media das medias que sirva de centro de gravidade: 3.17. O gráfico 4.1 recolle a elevada presenza do galego na maior parte das interaccións, con medias superiores a 2.5⁴¹.

Gráfico 4.1
Medias de uso coa familia en Galicia

⁴¹ As desviacións típicas oscilan entre o 1.12 da variable *Lingua cos avós* e o 1.24 da variable *Lingua cos irmáns*. Hai que recordar que estamos traballando cunha escala que vai de 1 a 4. Por tanto, podemos concluír que a dispersión interna de cada variable con respecto á media é bastante alta. A desviación típica é unha medida de dispersión de grande utilidade estatística que reflicte a separación das puntuacións respecto da media nunha variable determinada.

Obsérvase, sen embargo, un descenso continuado, só lixeiramente mitigado na lingua coa parella, desde a lingua cos avós á lingua cos fillos; a diferenza é de 0.39 puntos entre os valores extremos. O incremento que se aprecia na lingua coa parella debe ser matizado, dado que as medias das diferentes variables non están calculadas sobre a mesma porcentaxe de entrevistados. A poboación que responde á lingua usada cos pais, por exemplo, é o 97.1% da mostra. A que contesta á lingua usada coa parella, en cambio, constitúe tan só o 74.3% da mostra, que son, obviamente, aqueles que teñen parella. Se elaborámo-las medias sobre este 74.3% de poboación, é dicir, excluindo en calquera das interaccións aqueles que non teñen parella, o enganoso ascenso da parella convértese na tendencia xeral ó descenso progresivo. Podemos velo con maior claridade no gráfico 4.1, onde unha das liñas mostra as medias de uso unicamente daqueles entrevistados que teñen parella. Tendo en conta que a xente nova é a que en menor medida afirma ter parella, non debe estrañar que as puntuacións sexan máis elevadas. Como xa se ten dito, a idade é unha das variables que divide de forma máis clara o espectro social de Galicia en galego ou castelanfalantes habituais; o galego aparece con menos frecuencia nos menores de 26 anos ca en calquera outro grupo de idade, e a maior parte da poboación sen parella pertence precisamente a ese grupo (tan só un 4.9% dos que teñen parella son menores de 26 anos)⁴². Como a subida do uso do galego na parella é unha tendencia que se aprecia na maioría dos gráficos, haberá que ter presente este fenómeno en cada un dos casos.

No cuestionario do MSG incluíronse varias preguntas destinadas a coñecer-lo influxo dos usos lingüísticos dun membro da parella sobre os do outro (p. 55 e 56). Entre os entrevistados con parella, un 7.6% contestou que a lingua do outro membro condicionou a súa propia⁴³. Desta porcentaxe, nun 51.2% dos casos o condicionamento favoreceu o castelán e nun 48.8% o galego. O aspecto máis interesante deste fenómeno é que aparecen certas diferenzas entre os sexos. En primeiro lugar, as mulleres son algo máis proclives ó cambio por influxo da súa parella cós homes, xa que do 7.6% que se viu influenciado polo outro

⁴² Para unha visión máis polo miúdo da relación da lingua coa idade, véxase o capítulo 4.

⁴³ A distribución da lingua habitual deste 7.6% é a seguinte: 'só galego', 3.5%; 'máis galego ca castelán', 41.1%; 'máis castelán ca galego', 46.9%; 'só castelán', 8.6%. Como se pode ver, case 9 de cada 10 son bilingües.

membro da parella, un 57.8% son mulleres e un 42.2% homes; neste caso non se pode falar dunha diferenza estatisticamente significativa, xa que temos unha distribución moi parecida á do total da nosa mostra: 46.8% de homes e 53.2% de mulleres). Sen embargo, onde aparecen diferenzas máis interesantes é na orientación do cambio: entre os que se viron condicionados a favor do galego hai un 66.3% de mulleres, mentres que a favor do castelán a porcentaxe de homes chega ata o 50.4%.

Cadro 4.1. Orientación do cambio de lingua por influxo da parella segundo o sexo

	Homes	Mulleres
A favor do castelán	61%	44%
A favor do galego	39%	56%
	100%	100%

O cadro anterior mostra a diferenza entre homes e mulleres verbo da tendencia ó cambio. Este cadro serve para complementalos comentarios feitos no parágrafo anterior. Neste caso a lectura facémola partindo da variable sexo e non da tendencia do cambio. As conclusións, sen embargo, son parecidas, xa que os homes tenden máis a cambiar cara ó castelán e as mulleres cara ó galego.

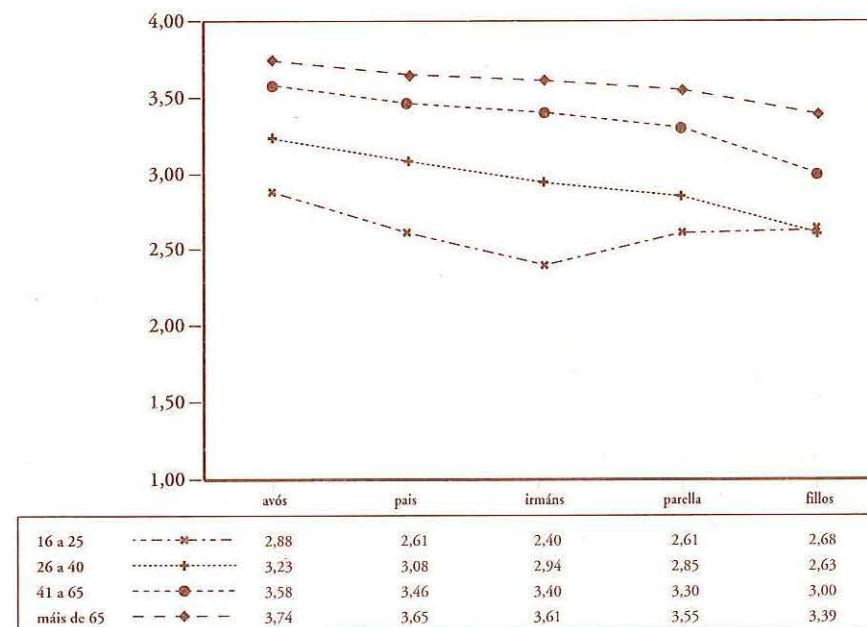
4.1.1. Usos lingüísticos coa familia segundo a idade

A partir dos datos do gráfico 4.1 pódese inferir que o monolingüismo en galego só descende cando son os fillos os interlocutores (2.97)⁴⁴. Este feito é especialmente significativo se o referimos a dous aspectos intimamente relacionados e de crucial importancia para a situación futura da lingua galega: o proceso de transmisión das linguas e a vitalidade lingüística. O descenso, aparentemente continuado nos últimos 50 anos, parece mostrar unha tendencia distinta nos entrevistados

⁴⁴ As porcentaxes do valor 4 ('só galego') en cada unha das interaccións son as seguintes: con avós, 72%; con pais, 67.4%; con irmáns, 62.7%; coa parella, 65.2%; cos fillos, 53.7%.

máis novos. Pódese apreciar este feito no gráfico 4.2, relativo á lingua usada cos membros da familia nos distintos grupos de idade. Nos menores de 26 anos aparece unha media de uso cos fillos lixeiramente máis elevada cá media de uso cos pais, coa parella ou cos irmáns, sendo o único caso onde as medias cos fillos son máis elevadas cás dos outros familiares.

Gráfico 4.2
Medias de uso coa familia segundo a idade en Galicia

Este fenómeno confirma as tendencias, apuntadas no capítulo precedente, de que a desgaleguización foi máis intensa na xeración dos pais. Unha primeira lectura pon de manifesto certo grao de galeguización que, nembargante, debe matizarse, tendo en conta, por exemplo, que tan só un 10.5% dos entrevistados menores de 26 anos ten fillos. Se calculámo-las medias deste último subgrupo, a subida que apreciábamos anteriormente resulta enganosa. As medias que figuran a seguir corresponden ós entrevistados menores de 26 anos que teñen fillos:

Cadro 4.2. *Medias de uso cos familiares nos entrevistados menores de 26 anos con fillos*

Avós	3.23
Pais	3.08
Irmáns	2.89
Parella	2.92
Fillos	2.68

Como se ve, as medias cos fillos volven se-las máis baixas. Se comparámo-los datos deste cadro cos do gráfico 4.2, pódese observar que os entrevistados con fillos de 25 ou menos anos fan un maior uso do galego nos intercambios familiares cós que non teñen descendencia. Esta inversión da tendencia maioritaria está relacionada coa procedencia social destes entrevistados. Segundo os datos do MSG, existe certa vinculación entre o feito de ter fillos antes de face-los 26 anos e a procedencia social dos suxeitos. De feito, un 69.2% ten estudos primarios, un 53.3% pertence á clase social media-baixa e un 55.5% vive no medio rural⁴⁵.

Se tomámo-los entrevistados con fillos nos outros grupos de idade seguen aparecendo diferenzas, pero excesivamente reducidas para que resulte pertinente comentalas.

Así como no gráfico 4.1 se destacaba a vantaxe para o galego nas medias de tódalas interaccións, no gráfico 4.2 ponse de manifesto que entre os maiores de 40 anos este predominio é aínda máis marcado. En efecto, as medias dos dous grupos de superior idade están por riba das do conxunto de Galicia. O comportamento máis estable é o que atopamos nos maiores de 65 anos aínda que, coma no resto dos casos, volve manifestarse a tendencia xeral á diminución cando son os fillos os interlocutores⁴⁶. A caída máis forte aparece no grupo de 26 a 40 anos, con

⁴⁵ Cfr. coas porcentaxes do total da mostra: estudos primarios, 59.4%; clase social media-baixa, 46.9%; hábitat de residencia rural, 50.3%.

⁴⁶ Esta estabilidade tamén se reflicte na menor desviación típica que aparece nos maiores de 65, fronte ó que ocorre nos outros grupos de idade:

	cos avós	cos pais	cos irmáns	coa parella	cos fillos
16-25 anos	1.28	1.34	1.36	1.35	1.34
26-40 anos	1.19	1.26	1.30	1.31	1.28
41-65 anos	.95	1.06	1.07	1.14	1.22
+ 65 anos	.76	.88	.90	.97	1.07

0.60 puntos de diferenza entre a lingua utilizada cos avós e a lingua usada cos fillos. Nos menores de 40 anos as medias son máis baixas cás da totalidade de Galicia. Aínda así, agás nas interaccións cos irmáns nos menores de 26 anos (media de 2.40), as puntuacións favorecen o galego en calquera dos grupos de idade.

4.1.2. Usos lingüísticos coa familia segundo os estudos

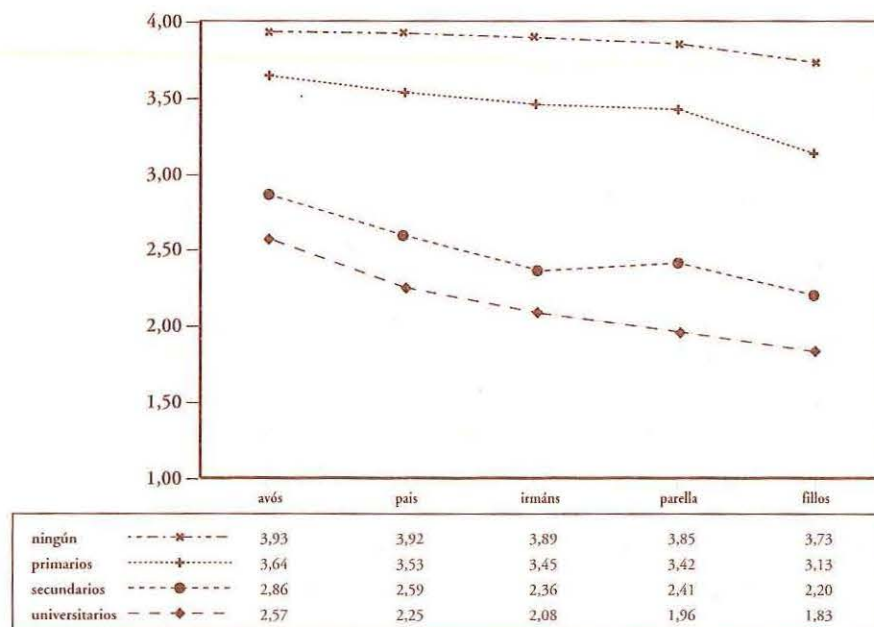
No gráfico 4.3, onde presentámo-las medias da lingua falada cos distintos familiares segundo os estudos dos entrevistados, conséntase que o uso do galego é menor canto máis ascende o nivel académico dos entrevistados. Como xa vimos ó estudia-la lingua habitual, o predominio do galego cando o entrevistado fala cos seus familiares é practicamente absoluto nos que carecen de estudos. Entre estes, o trazo máis salientable é a homoxeneidade na lingua utilizada coas distintas xeracións, sendo a diferenza entre avós e fillos de só 0.20 puntos. O galego tamén é a lingua predominante nos que teñen estudos primarios, aínda que cunha maior diferenza entrambas xeracións (0.51 puntos), consecuencia dun apreciable descenso cos fillos. Nos entrevistados con estudos secundarios, e sobre todo nos que acadaron estudos universitarios, o castelán é a lingua preferida para falar cos distintos membros da familia. Unicamente se exceptúan os intercambios cos avós e, nos falantes con estudos secundarios, tamén cos pais. Pero, tanto con uns coma con outros, as puntuacións son moi inferiores ás medias xerais reflectidas no gráfico 4.1.

Anteriormente dixemos que a idade correlacionaba coa lingua usada na familia, sendo nos maiores de 65 onde o galego superaba en calquera interacción a media de 3.35. Sen embargo, se temos en conta a relación da idade cos estudos, as medias dos maiores de 65 anos con estudos secundarios ou universitarios son claramente favorables ó castelán, salvo nos usos cos avós. No caso da lingua usada cos fillos, as puntuacións medias deste grupo son inferiores a 2 (1.92 nos falantes con estudos medios e 1.82 naqueles con estudos universitarios).

4.1.3. Usos lingüísticos coa familia segundo a clase social

A complexidade da conexión entre factores macrosociolóxicos e a conducta lingüística ponse de manifesto ó estudiámo-la clase social,

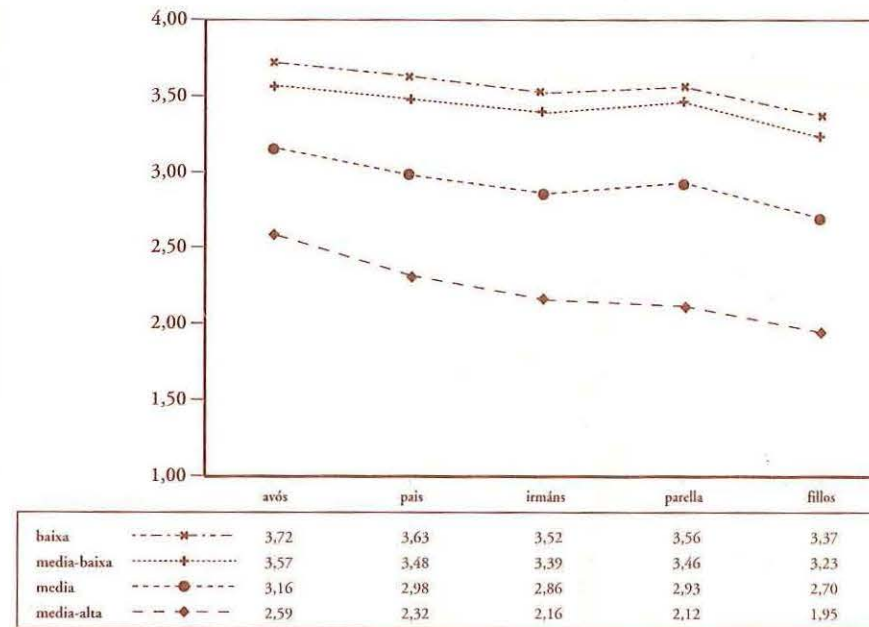
Gráfico 4.3
Medias de uso coa familia segundo os estudos en Galicia

por tratarse dunha variable de difícil caracterización⁴⁷. No gráfico 4.4 aparecen as medias por clase social segundo as estimacións que desta variable fixeron os entrevistadores a partir de diferentes indicadores, tal como foi explicado con anterioridade. O máis salientable é a grande similitude entre as clases baixa e media-baixa, onde o galego está moi presente en calquera das situacións comunicativas. Mais, como ocorre noutros cruzamentos, apréciase un descenso do galego nas conversas cos fillos, producíndose unha ruptura na habitual homoxeneidade. A medida que nos situamos nas clases máis favorecidas socialmente, a igualdade faise máis feble, chegando a se-la diferenza entre as medias extremas de

⁴⁷ Para unha mellor comprensión do tratamento da variable *clase social*, véxase Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, p. 50 e ss., e tamén o capítulo 3 deste mesmo volume.

Gráfico 4.4
Medias de uso coa familia segundo a clase social en Galicia

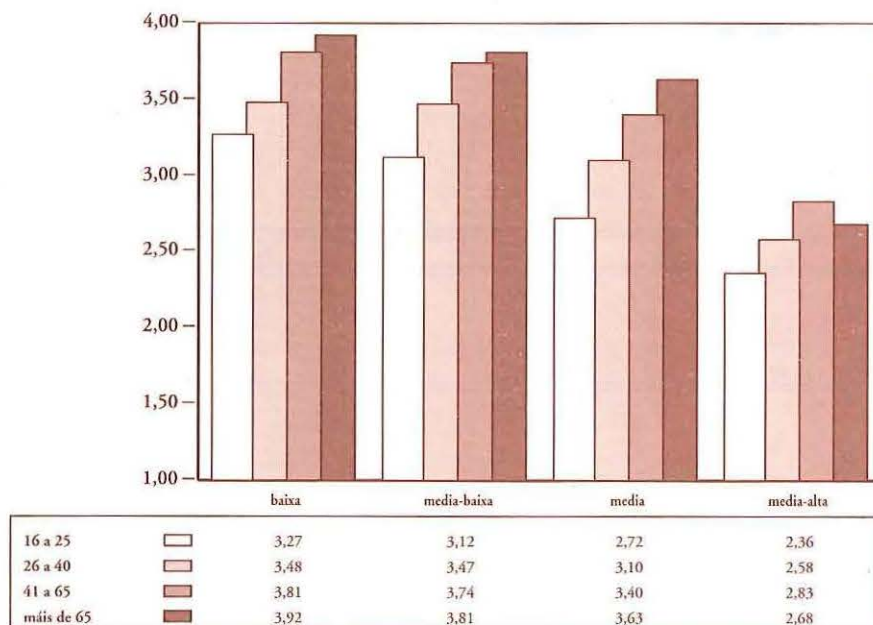
0.64 puntos na clase media-alta. Ademais, é nesta clase onde aparecen os únicos casos nos que o castelán ten unha presenza maioritaria como lingua usada cos distintos membros da familia, agás cos avós, onde a puntuación media é de 2.59. No caso dos fillos, como pon de manifesto o gráfico 4.4, a media está por baixo de 2.

Salvo na clase social media-alta, as medias coa parella amosan un lixeiro incremento respecto da lingua usada cos irmáns. Non obstante, tal aumento debe ser tomado con cautela á vista do explicado anteriormente en relación á subida enganosa das medias nalgúns dos cruzamentos.

Dentro de cada clase social, a introducción da idade supón a aparición de diferenzas importantes. Nos individuos de clase media é onde se manifestan as maiores diferenzas entre o grupo dos que teñen entre 16 e 25 anos e o dos máis vellos, diferenzas que aumentan a medida que se interacciona con familiares máis novos. Polo contrario, nos individuos de clase media-alta hai moita máis homoxeneidade entre os

diversos grupos de idade, tendencia que deixa de apreciarse nos usos cos fillos. Se comparámo-los gráficos 4.5 e 4.6, nos que presentamos respectivamente os cruzamentos da lingua falada cos avós e cos fillos en cada clase social, tomando a idade como variable de control, pódense destacar varios feitos:

Gráfico 4.5
Medias de uso cos avós segundo a clase social por idade

a) na interacción cos avós (gráfico 4.5), ó pasar da clase baixa á clase media-alta hai un descenso progresivo da puntuación media en calquera dos grupos de idade.

b) é na clase media-alta onde se manifestan menos diferencas entre grupos de idade.

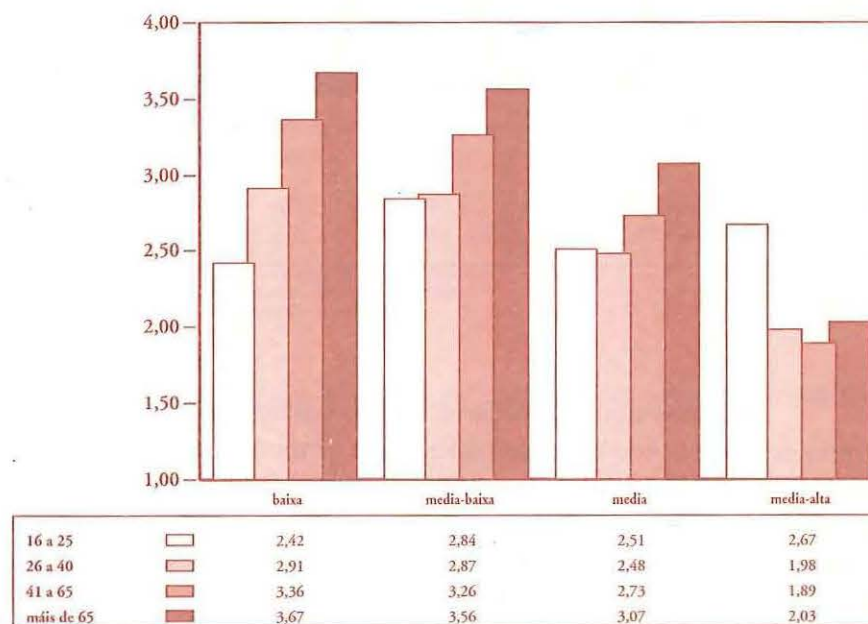
c) mesmo na clase media-alta, o galego é a lingua máis usada para falar cos avós, agás nos menores de 26 anos (media 2.36).

d) no caso da lingua cos fillos (gráfico 4.6), as maiores diferencas entre valores extremos danse na clase baixa, con 1.25 puntos

de diferenca entre os de máis de 65 e os menores de 26 anos. A subida que se dá na clase media-alta nos menores de 26 anos convén interpretala con cautela, xa que o número de casos é pouco significativo.

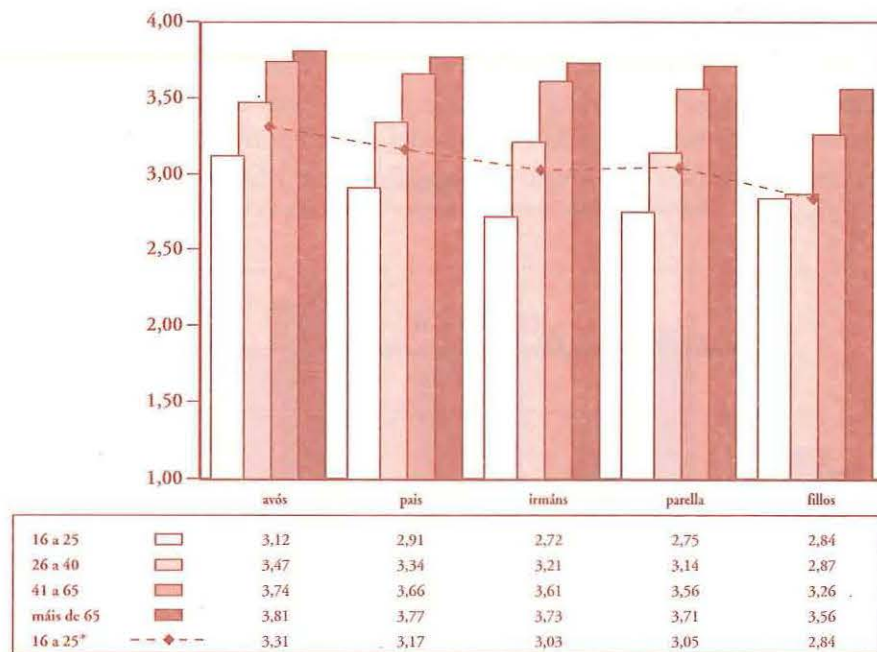
e) nesta mesma interacción, o contraste entre as clases sociais maniféstase con moita claridade nos maiores de 40 anos, xa que entre os da clase baixa e os da clase media-alta as puntuacións difiren de xeito importante (1.47 no grupo de 41 a 65 anos e 1.64 no grupo de máis de 65 anos).

Gráfico 4.6
Medias de uso cos fillos segundo a clase social por idade

As medias dos individuos da clase social media-baixa cando falan con outros familiares aparecen recollidas no gráfico 4.7; no 4.8 recóllense os valores da clase media-alta, eliminando, neste caso, as interaccións coa parella e os fillos nos menores de 26 anos por teren un número de casos moi reducido.

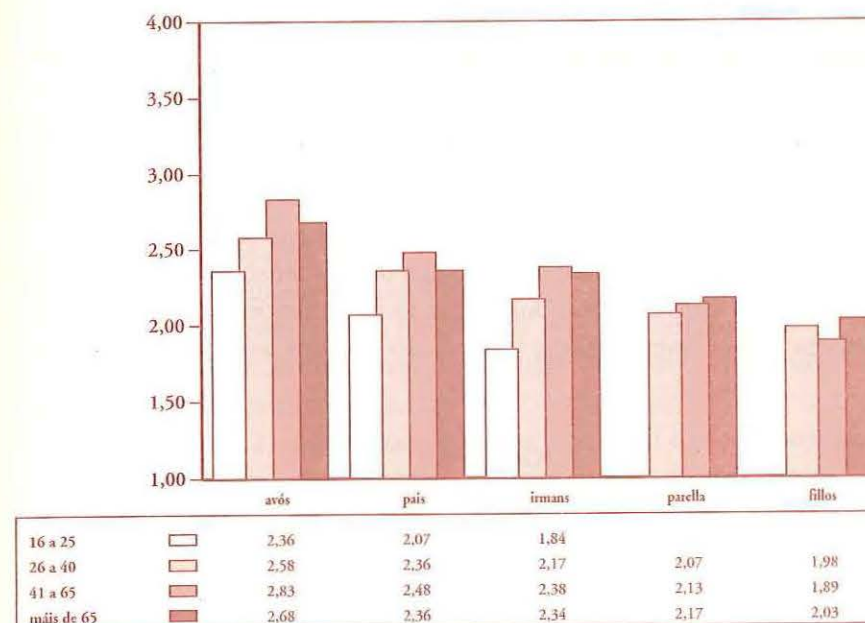
Gráfico 4.7
Medias de uso coa familia na clase media-baixa segundo a idade

* menores de 26 anos con fillos

Ámbolos dous gráficos inclúen o cruzamento coa idade. Ó contrario do que sucede na clase baixa, onde as medias de uso cos fillos nos menores de 26 anos son algo favorables ó castelán (gráfico 4.6), no resto das clases sociais deste mesmo grupo de idade hai un lixeiro ascenso da puntuación a favor do galego cando estes son os interlocutores. Para non levarnos a engano e dado que entre os menores de 26 anos moi poucos teñen fillos, incluímos no gráfico 4.7 unha liña discontinua que ten por finalidade destaca-las medias dos menores de 26 anos con fillos pertencentes á clase media-baixa. Aínda que a porcentaxe é bastante reducida, neste caso pode apreciarse que tal subida da puntuación media no uso cos fillos é ficticia. Hai que notar, nesta clase social, que os do grupo de 41 a 65 anos presentan medias superiores ás do grupo de máis de 65 anos. En calquera caso, o máis característico dos individuos da clase media-alta é a súa castelanización, tal como se puxo de manifesto no gráfico 4.4.

Gráfico 4.8
Medias de uso coa familia na clase media-alta segundo a idade

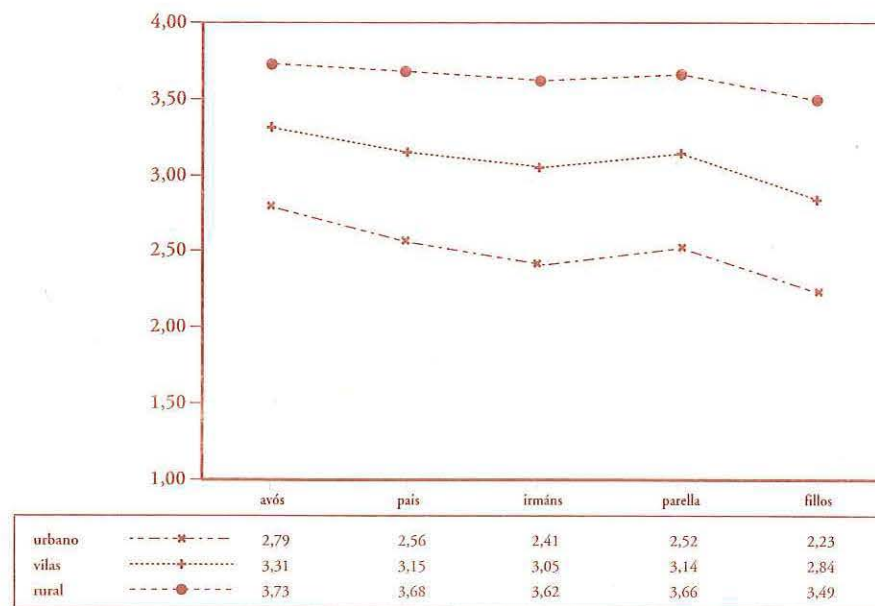
O N dos menores de 26 anos que teñen parella e fillos na clase media-alta é moi reducido para que resulte pertinente calquera análise con eles. Así, excluímos do gráfico as interaccións correspondentes.

4.1.4. Usos lingüísticos coa familia segundo o hábitat de residencia

O lugar de residencia do entrevistado tamén parece ser un importante discriminador á hora de cuantificar os usos lingüísticos. A crecente migración do campo á cidade está a producir un aumento considerable de poboación nos espazos urbanos. Así, no momento de aplicar as entrevistas vivía nas cidades (incluído o periurbano) un 33.9% dos entrevistados, aínda que só un 51% dos mesmos nacera nese medio; un 15.8% residía en vilas e o resto, un 50.4%, no rural. O movemento poboacional do rural cara ó urbano afectou a un 28.7% da poboación que vive neste último hábitat. Ademais, unha parte importante da xente nacida fóra de Galicia preferiu unha cidade ó establecerse definitivamente aquí (43.7%). Todo isto pode servírnos para ter unha maior comprensión das relacións entre o hábitat de residencia dos entrevistados e as súas conductas lingüísticas.

No gráfico 4.9 móstrase o resultado do cruzamento das variables relativas ó uso cos demais membros da familia e o hábitat de residencia⁴⁸. No rural o predomínio do galego é moi elevado, sen que se aprecien a penas variacións entre as distintas interaccións. No uso cos fillos aparece novamente un lixeiro descenso. Polo que atinxe ás vilas, tamén hai un predomínio da lingua galega no tecido familiar, mesmo cos fillos, nos que volve observarse o descenso da media respecto do uso cos outros familiares. Entre a xente que vive no urbano, a presenza do castelán nos intercambios informais é máis elevada ca en calquera dos outros tipos de hábitat. As medias indican un descenso no uso do galego con respecto ás vilas e ó rural. Aínda así, as puntuacións son lixeiramente favorables a esta lingua cando se trata do uso cos avós, cos pais e coa

Gráfico 4.9
Medias de uso coa familia segundo o hábitat de residencia en Galicia

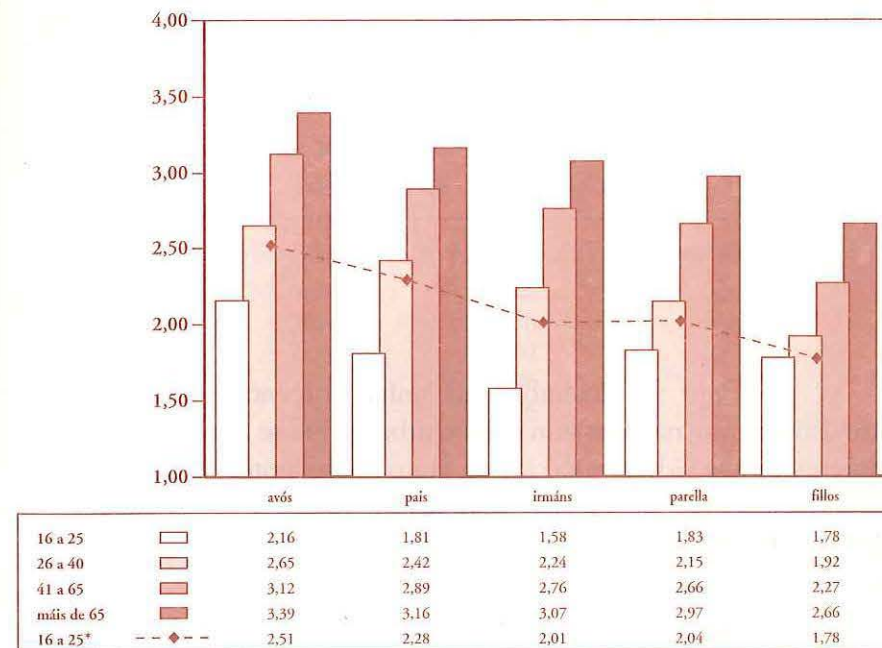

⁴⁸ A diferenza do que aparece nas táboas que presentamos ó longo de todo o traballo, nos gráficos utilizámo-la etiqueta 'urbano' para referirmonos tanto ó hábitat urbano coma ó periurbano. Do mesmo xeito, cando falamos de 'rural' estamos a indica-la agrupación de 'rural-1' e de 'rural-2' que, como xa se dixo no capítulo de metodoloxía, se diferencian polo carácter máis disperso deste último e por carecer de trazos propiamente urbanos (sumidoiros, entidades bancarias, etc.).

parella. Por outra banda, nas cidades é onde se aprecia unha maior distancia entre os extremos, é dicir, onde hai un uso menos uniforme (0.56 puntos de diferenza).

As interrelacións entre os usos familiares, a idade e o hábitat aparecen nos gráficos 4.10, 4.11 e 4.12. O feito máis destacable é que no urbano aparecen as maiores diferencias entre os grupos de idade. Estas diferencias danse en calquera das interaccións, chegando a ser de 1.49 puntos entre os valores extremos na lingua cos irmáns (1.58 nos menores de 26 anos e 3.07 nos maiores de 65). Novamente, ó falar cos fillos a distancia entre os extremos é menor en calquera dos hábitats. Os motivos deste fenómeno son diferentes nos distintos lugares de residencia: no rural e nas vilas débese ó aumento do uso do galego nos máis novos e á diminución nos máis vellos (véxanse os gráficos 4.11 e 4.12); no urbano, a causa principal é o comportamento dos menores de 26, que mostran un maior grao de retención ca nas outras interaccións (gráfico 4.10). Unha vez máis, as liñas que

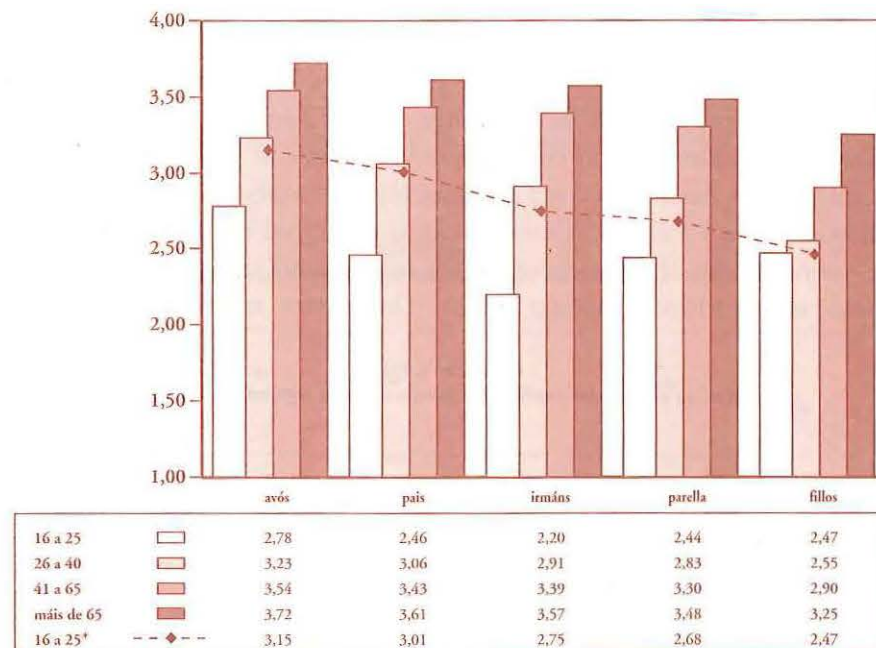
Gráfico 4.10
Medias de uso coa familia no medio urbano segundo a idade

* menores de 26 anos con fillos

aparecen sobre os gráficos sérvennos para ponderar a elevación ficticia no caso da lingua usada cos fillos nos menores de 26 anos.

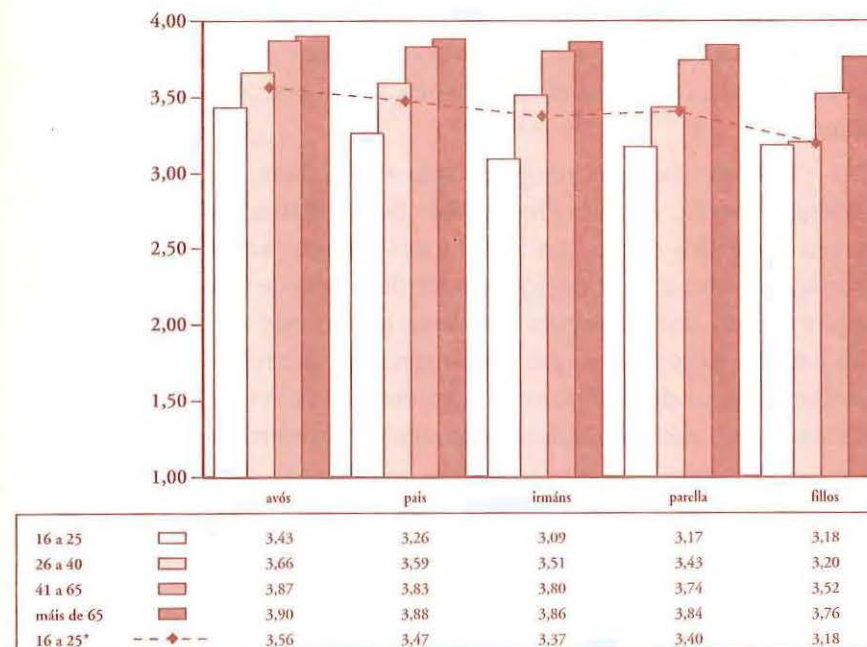
Gráfico 4.11
Medias de uso coa familia nas vilas segundo a idade

* menores de 26 anos con fillos

Como xa dixemos, hai unha porcentaxe importante de entrevistados non nados nun núcleo urbano que se trasladaron nalgún momento da súa vida a unha cidade, tanto procedentes das vilas coma do rural. Illando da mostra esta poboación, temos que as medias son substancialmente distintas ás do conxunto dos individuos que naceron e viven nas cidades, tal como amosa o cadro 4.3.

Gráfico 4.12
Medias de uso coa familia no medio rural segundo a idade

* menores de 26 anos con fillos

Cadro 4.3. *Medias de uso dos entrevistados de acordo co movemento poboacional campo-cidade*

	Inmigrados	Nados nas cidades	Diferencia
Avós	3.25	2.42	-0.83
Pais	3.06	2.16	-0.90
Irmáns	2.33	2.02	-0.31
Parella	2.69	2.26	-0.43
Fillos	2.33	2.05	-0.28

Na segunda columna do cadro obtémolas medias dos entrevistados que se mudaron do campo ás cidades. Podemos destacar que tan só a media cos irmáns é máis favorable ó castelán cá que aparece no gráfico 4.9, do que falamos anteriormente, chegando a ser tan baixa coma a dos fillos. Se, polo contrario, seleccionámo-los individuos nados no urbano e que nunca abandonaron este hábitat (terceira columna), as

medias son máis favorables ó castelán. Na última columna aparecen as diferencias entre os emigrados e os nados nas cidades.

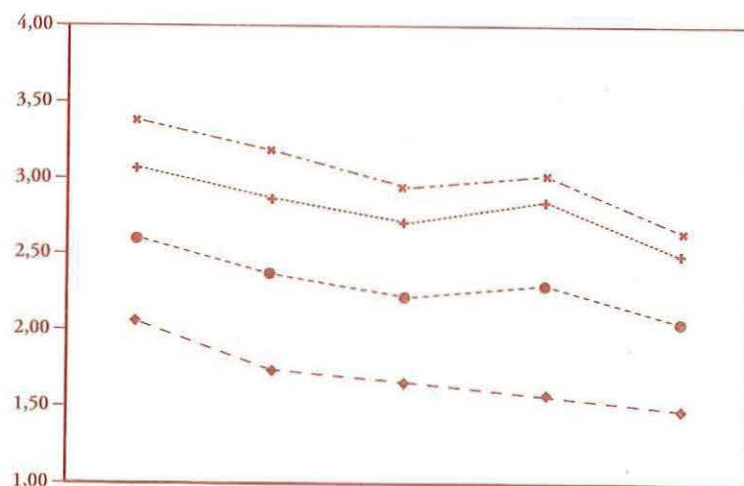
É sabido que en Galicia as cidades continúan a recibir poboación procedente do medio rural, de xeito que cada unha delas pode ser caracterizada, como cidade lingüística, pola orixe xeográfica dos seus habitantes.

Entre os que naceron fóra de Galicia, as medias varían considerablemente, en función do tipo de hábitat no que se instalaron unha vez chegados ó país. En xeral, estes falantes acostuman usar máis o castelán có resto da poboación en calquera tipo de hábitat. Sirva como exemplo o caso dos entrevistados deste grupo que se acomodaron no medio urbano, pois son os que presentan as puntuación máis favorables ó castelán, superando os 2 puntos só no uso cos avós (2.02). Frente a eles, os instalados no rural-2 acadan puntuacións próximas a 4.

A distribución dos usos no contorno familiar por clase social e hábitat, recollida nos gráficos 4.13, 4.14 e 4.15, mostra a importante dependencia que hai entre as dúas variables.

Gráfico 4.13

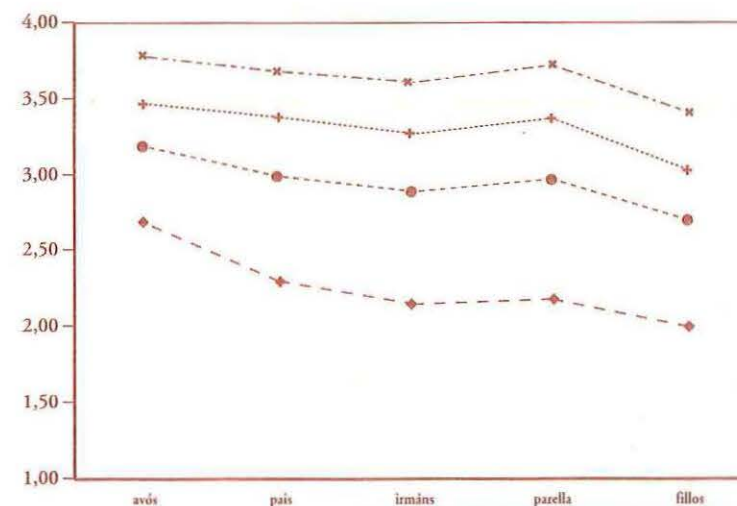
Medias de uso no medio urbano segundo a clase social en Galicia

	avós	país	irmáns	parella	fillos
baixa	3,38	3,18	2,94	3,02	2,65
media-baixa	3,07	2,87	2,71	2,85	2,49
media	2,61	2,37	2,22	2,30	2,05
media-alta	2,06	1,74	1,66	1,57	1,48

Gráfico 4.14

Medias de uso nas vilas segundo a clase social en Galicia

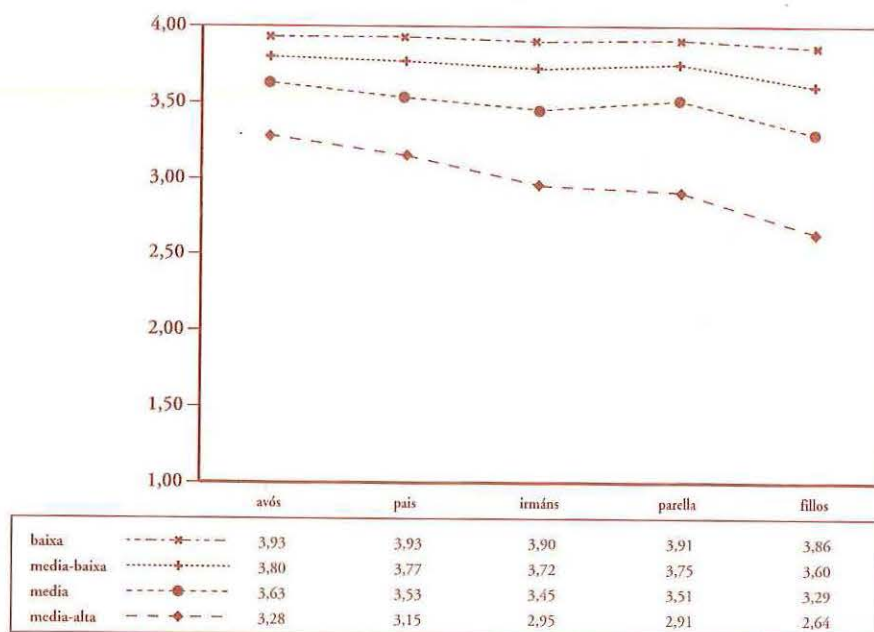

	avós	país	irmáns	parella	fillos
baixa	3,78	3,68	3,61	3,72	3,41
media-baixa	3,47	3,38	3,27	3,37	3,03
media	3,19	2,99	2,89	2,97	2,70
media-alta	2,69	2,30	2,15	2,18	2,00

No gráfico 4.13, referido ás cidades, o castelán é a lingua usada maiormente polos entrevistados da clase social media-alta, con puntuacións medias inferiores a 2 en tódalas interaccións menos cos avós (2.06). Tendencia semellante achamos nos usos da clase media. Polo contrario, a lingua galega ten unha maior presenza nos intercambios familiares dos entrevistados das clases media-baixa e baixa.

No rural, o galego é a lingua case exclusiva das clases baixa, media-baixa e media, tal como pon de manifesto o gráfico 4.15. O máis salientable deste hábitat é a maior variación que aparece na clase media-alta, que pasa dunha puntuación media moi favorable ó galego cos avós (3.28) a un 2.64 cos fillos. Este fenómeno tamén se manifesta nas vilas (gráfico 4.14), onde se produce unha diferenza de 0.69 puntos entre as medias extremas na clase social media-alta. Sen embargo, hai que ter en conta, coa finalidade de matiza-los datos, que tan só un 3% dos individuos do rural forma parte desa clase social.

Gráfico 4.15
Medias de uso no medio rural segundo a clase social en Galicia

4.1.5. Usos lingüísticos coa familia segundo a profesión

Na análise dos usos lingüísticos dentro da familia atopamos diferenzas significativas introducidas polo sector profesional dos entrevistados. Nas profesións relacionadas co sector primario, así coma no caso dos autónomos e os empresarios, o galego é practicamente a única lingua usada cos familiares. Deste xeito, as medias dos labregos ou dos mariñeiros son de 3.50 ou superiores en calquera das interaccións. Dentro do sector secundario, os obreiros mostran un lixeiro descenso que pode ser debido á procedencia xeográfica ou ó lugar de residencia. Mentres que os labradores que viven nun núcleo urbano son o 6.3% e os mariñeiros o 11.4%, máis dun tercio dos obreiros, o 36.9%, ten como hábitat de residencia unha das sete cidades de Galicia. Nas profesións que requiren estudos medios ou superiores hai unha maior presenza do castelán, situándose as medias nalgúns casos por debaixo de 2 entre os titulados superiores ou os profesionais liberais. O colectivo profesional no que se manifesta unha conducta máis diversa é o das forzas armadas, cunha diferenza entre a lingua usada cos avós e a usada cos fillos de 1.17 puntos.

Os estudantes son os máis castelanizados -lémbrese o dito cando se analizou a idade; neles, só a lingua cos avós destaca polo ascenso das medias, lixeiramente superiores a 2.5⁴⁹.

A variable sexo non provoca diferenzas estatisticamente significativas, a pesar de que entre as mulleres as medias case sempre son lixeiramente máis baixas, e polo tanto máis favorables ó castelán. Esta tendencia obsérvase con maior claridade, aínda que non sistematicamente, nos grupos de idade máis novos (véxase a táboa 4.1.0 ó final do capítulo).

4.1.6. Usos lingüísticos coa familia segundo a lingua inicial

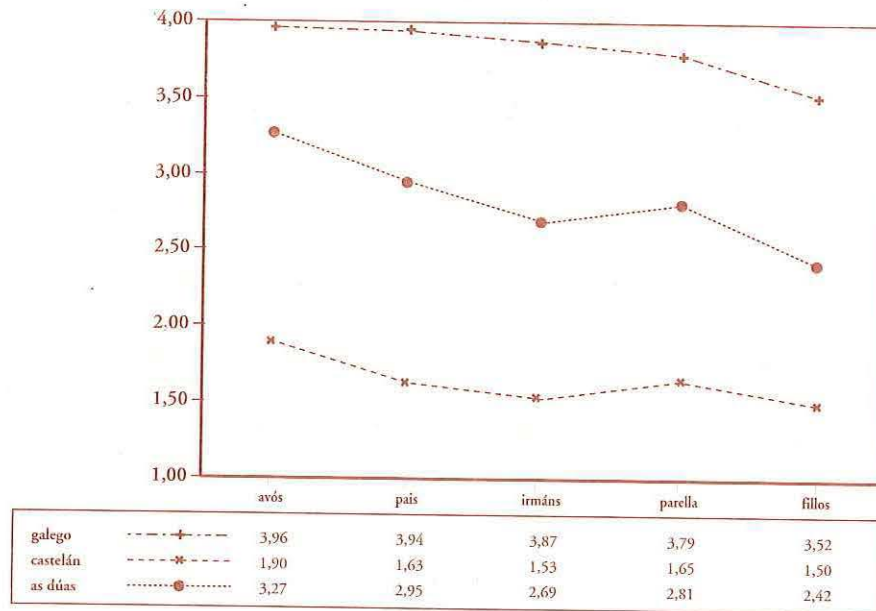
Aínda que -como xa se subliñou noutras ocasións- no caso de comunidades onde conviven dúas ou máis linguas próximas entre si, aquela na que se aprende a falar pode non determina-lo comportamento lingüístico, a lingua inicial parece un factor de capital importancia á hora de analizar e comprende-la conducta lingüística posterior, alomenos no que ós dominios máis informais se refire. Claro está que a presenza de ámbalas dúas linguas na maior parte dos ámbitos nos que o individuo se desenvolve fai que a súa interiorización como lingua vehicular sexa espontánea. Nese tipo de situacións non é difícil imaxinar cambios dunha a outra lingua segundo o falante se sitúe nun determinado contexto, ou incluso dentro do mesmo. A mobilidade lingüística esporádica é moi frecuente en Galicia debido tanto a causas inherentes ós propios sistemas lingüísticos (proximidade estrutural) coma a factores sociolingüísticos.

Tomando a lingua inicial dos entrevistados como variable de control, podemos ve-lo resultado do cruzamento coa lingua usada na familia (gráfico 4.16). Os bilingües iniciais son os que teñen unha conducta lingüística máis diversa segundo os interlocutores. Mentres a gran maioría utilizan o galego para falar cos avós, o castelán vai aumentando a súa presenza nos usos coas xeracións máis novas. A puntuación media do uso cos fillos é 2.42, é dicir, 0.85 puntos máis baixa cá que aparece cos avós. O galego é o idioma de uso case exclusivo entre os que o tiveron como lingua inicial, non baixando as medias de 3.5 en ningún dos casos. Pola súa parte, dos castelanfalantes iniciais oscilan entre

⁴⁹ Sen embargo, como se poderá ver cando tratémo-los sectores, non é tanto a idade canto o hábitat de residencia o que determina os usos dos estudantes. En Lugo-5, por exemplo, tódalas medias deste colectivo están por riba de 3.2. Cfr. táboa 4.1.16.

o 1.90 e o 1.50, o que vén indicar unha lixeira incorporación do galego, sobre todo cando se dirixen ós seus avós.

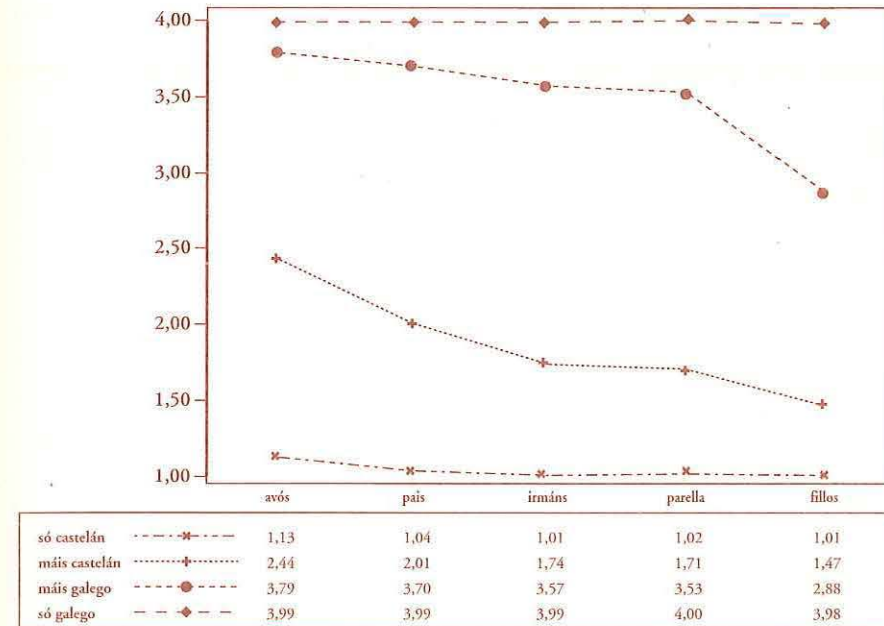
Gráfico 4.16
Medias de uso coa familia segundo a lingua inicial en Galicia

4.1.7. Usos lingüísticos coa familia segundo a lingua habitual

Se a lingua inicial mostra diferencias significativas (como se constata observando o gráfico 4.16), na lingua habitual estas diferencias son máis marcadas. No gráfico 4.17, que corresponde ó cruzamento da lingua falada coa familia e a lingua habitual dos entrevistados, volve manifestarse que os que se declaran bilingües habituais son os que presentan diferencias máis notables entre as medias. No grupo dos que falan máis castelán, por exemplo, a distancia entre a media máis elevada (lingua cos avós), e a máis baixa (lingua cos fillos) é de 0.73 puntos. A diferencias cos que usan maiormente o galego é que, nestes últimos, a presenza do castelán só ten certa importancia para falar cos fillos. Tanto os uns coma os outros tenden a usa-lo galego coas xeracións máis vellas, preferindo o castelán nas interaccións cos máis novos. As liñas case rectas e horizontais dos monolingües habituais aforran calquera comentario.

Gráfico 4.17
Medias de uso coa familia segundo a lingua habitual en Galicia

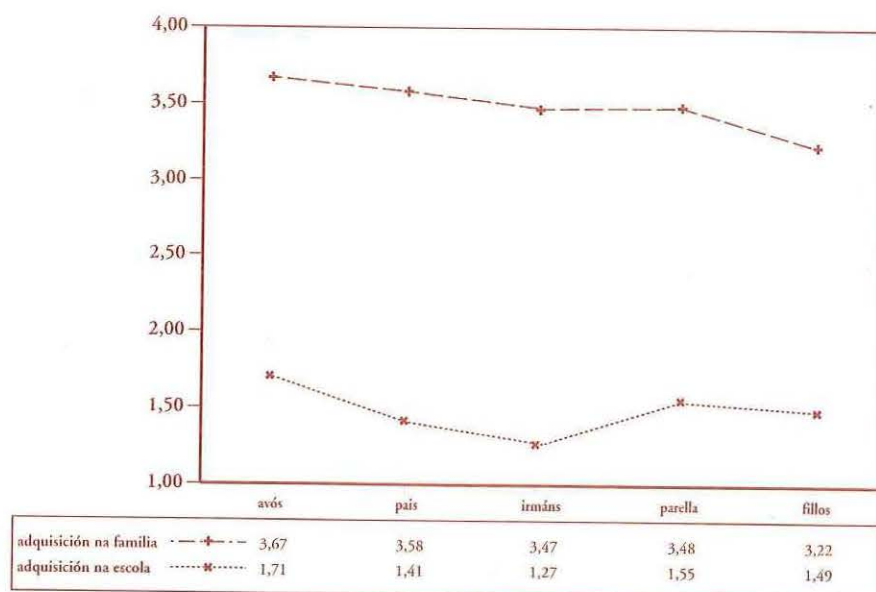
4.1.8. Usos lingüísticos coa familia segundo os ámbitos de adquisición do galego

Entre as cuestións estudadas en relación cos usos e selección de linguas no ámbito da familia, quixemos comprobar de que maneira se reflectía o feito de ter aprendido o galego na escola, é dicir, fóra dos ámbitos de adquisición espontánea das linguas. Parece de capital importancia avaliar o papel que esta institución ten na difusión social da lingua, por tratarse, entre outras cousas, dun dominio onde unha parte cada vez máis numerosa da poboación entra en contacto coa lingua galega⁵⁰.

⁵⁰ Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, cap. 6. No momento de face-lo traballo de campo, tan só un 5.5% dos entrevistados afirma que aprendeu o galego na escola; pero non debemos esquecer que a implantación regular do galego na escola é relativamente recente (1979, decreto 1981/79). O esperable, polo tanto, é que dentro de 50 anos practicamente toda a poboación menor de 65 anos, dun ou doutro xeito, terá feitos estudos de/en galego. En posteriores traballos pode ser de moito interese analiza-las implicacións que este feito, de gran importancia para a vitalidade dunha lingua, poida ter no uso lingüístico.

Os datos suxiren que a aprendizaxe do galego na escola non leva consigo un aumento do uso desta lingua dentro do grupo familiar. Segundo se pode ver no gráfico 4.18, as medias deste subgrupo non alcanzan, en ningún caso, puntuacións superiores a 1.75, o que vén indicar que a presenza do castelán é moi elevada. Con todo, cómpre tomar con moita cautela a afirmación anterior, xa que non podemos saber se o uso do galego sería aínda inferior nestes entrevistados no caso de que o estudiasen na escola.

Gráfico 4.18
Medias de uso coa familia segundo o ámbito de adquisición do galego

Polo que se ve a través da media de uso cos fillos (1.49), aprende-lo galego na escola tampouco é garantía de transmisión de pais a fillos. Non debe esquecerse que os que aprenderon o galego na escola son os máis novos, co que isto implica para o futuro da lingua. En definitiva, o galego é incorporado de maneira cerimonial ou simbólica cando se aprende fóra da familia ou doutros ámbitos de adquisición espontánea.

4.1.9. Transmisión / regresión

Como conclusión, e coa finalidade de dar conta dos procesos de transmisión e regresión da lingua galega, o máis interesante é partir dos individuos con fillos, monolingües iniciais en galego e que falan cos seus avós e pais só en galego (trátase do 40.2% da poboación). Se tomamos estes individuos como unha mostra independente, é dicir, establecendo o 100% a partir deles, temos un 76.1% de *retención lingüística*, entendendo por isto o proceso mediante o cal un individuo mantén na transmisión lingüística a lingua que el mesmo recibiu dos seus ascendentes. Neste caso, case unha cuarta parte dos informantes incorporou nalgunha medida o castelán nas prácticas lingüísticas cos seus fillos: a porcentaxe dos que usan única ou habitualmente o castelán cando falan cos seus fillos acada o 13.8%. Pola súa parte, un 9.5% afirma facer un uso maioritario do galego. Entre os que nunha ou outra medida rompen co proceso de transmisión da lingua galega, un 44.3% viven en núcleos urbanos e máis dun tercio (35.8%) teñen a súa residencia habitual no medio rural, continuando coa tendencia que xa hai mais de 20 anos suxería o traballo de Alonso Montero⁵¹.

Estes datos contrastan cos dos entrevistados con fillos, castelanfalantes iniciais e que utilizan esta lingua para falar coas xeracións precedentes. Pese a representaren unha porcentaxe moi reducida da mostra coa que traballamos (3.4%), pode servir como contraste que os niveis de retención son practicamente totais: un 85.6% utiliza só o castelán para dirixirse ós fillos. Esta porcentaxe elévase ata o 96.4% se lle engadímolo valor 'máis castelán', acadando a opción 'só galego' un insignificante 0.9%. Por tanto, a incorporación do galego en familias tradicionalmente castelanfalantes é moi escasa, ou, con outras palabras, os índices de retención (fidelidade) son máis elevados entre os que aprenderon a falar en castelán ca entre os galegofalantes iniciais⁵².

⁵¹Alonso Montero, X. (1973), *Informe-dramático-sobre la lengua gallega*. Madrid: Akal, especialmente pp. 38-39. Os individuos que viven no rural e que rompen coa transmisión do galego responden máis ou menos ás características prototípicas dos habitantes deste hábitat. Pese ó dito, cómpre destacar varios feitos que os diferencian do conxunto dos habitantes do rural: a) un 44.4% está instalado na clase media; b) tan só un 4.3% ten máis de 65 anos; c) moi poucos son labregos (4.1%); d) 8 de cada 10 teñen unha conducta lingüística bilingüe tendente ó galego.

⁵²Para un tratamento máis pormenorizado dos procesos de substitución lingüística no caso de Galicia, véxase Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, cap. 3.

Antes de pasarmos ó comentario dos sectores, permítasenos unha breve referencia a un fenómeno estreitamente relacionado coa conducta lingüística dos entrevistados cos seus fillos. Entre o conxunto de preguntas introducidas neste epígrafe e co obxecto de medir certos cambios lingüísticos producidos en determinadas situacións de fala, preguntóuselles ós pais en que lingua reprendían os seus fillos. A conducta maioritaria é o mantemento da lingua habitual. Sen embargo, hai un 6.8% de entrevistados que, sendo monolingües habituais en castelán cos fillos, usan o galego cando teñen que reprenderlos. Son casos de persoas que proceden de ambientes galegófonos: un 60% aprendeu a falar nesa lingua e máis de 2/3 utilizan só o galego para falar con pais e avós. Podemos dicir, por outro lado, que son falantes cunha alta conciencia sociolingüística⁵³, xa que un 97.3% se declara bilingüe habitual (bilingüismo con maior presenza de galego).

4.2. Usos lingüísticos coa familia por sectores⁵⁴

Coma no resto do traballo, dentro deste capítulo iniciamos unha segunda sección dedicada ás análises dos usos lingüísticos dentro da familia en cada un dos seis sectores elixidos.

Antes de pasar a unha análise pormenorizada, debemos facer certas agrupacións de interese co obxecto de situar cada un dos sectores: por unha banda situarémolas cidades da Coruña e Pontevedra, por outra Santiago e, finalmente, nun terceiro grupo, estarían os sectores formados por vilas (Lugo-2 e Ourense-4) e o sector con concellos tipificados coma rurais (Lugo-5). Esta agrupación está xustificada polas constantes que se aprecian en cada un dos grupos. En calquera caso, a presenza dos seis sectores garante o mantemento de certas particularidades. Como se verá nos próximos comentarios, ditas constantes teñen que ver coa grande castelanización da Coruña e Pontevedra, o carácter intermedio (aínda que

⁵³ Por conciencia sociolingüística entendémo-lo coñecemento que os falantes teñen da súa propia conducta lingüística. Pola contra, hai casos en que un falante non é consciente dos cambios de lingua efectuados ou das situacións nas que eses cambios se realizan.

⁵⁴ A elección dos seis sectores cos que imos traballar ó longo deste libro, como xa dixemos en capítulos procedentes, non pretende ser representativa de todos e cada un dos 34 en que se dividiu Galicia no MSG, senón que tan só reflicten o que ocorre en diferentes tipos de sector.

favorable ó galego) de Santiago, e o elevado predominio do galego de Lugo-2, Ourense-4 e Lugo-5. Tomemos como punto de partida, por exemplo, a media de tódalas interaccións familiares en cada un dos sectores (é dicir, a media das medias ou punto de gravidade):

Cadro 4.4. Media xeral de cada sector

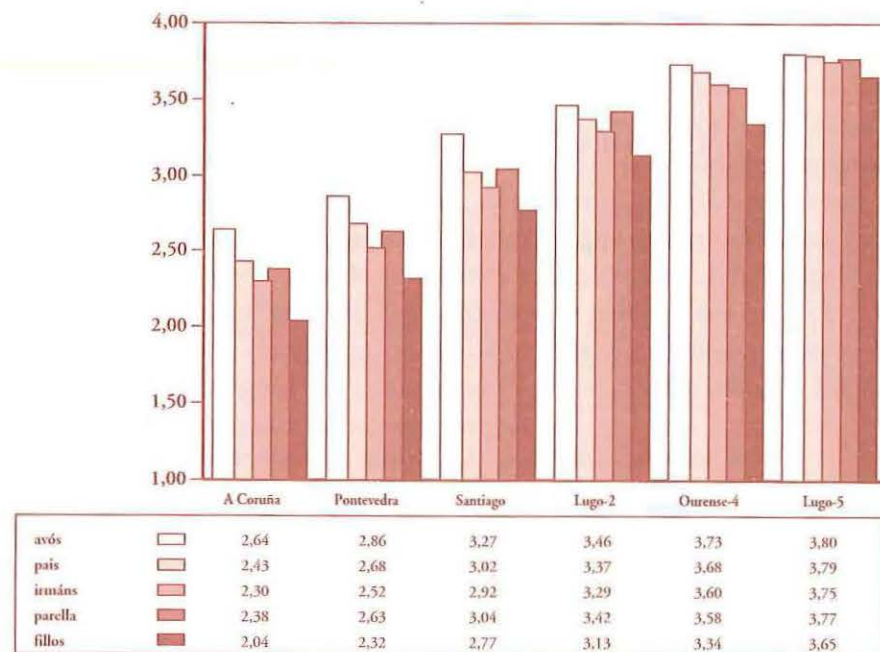
A Coruña	2.35	(urbano-1)
Pontevedra	2.60	(urbano-2)
Santiago	3.00	(urbano-2)
Lugo-2	3.33	(vilas grandes)
Ourense-4	3.58	(vilas pequenas)
Lugo-5	3.75	(rural)

Os sectores urbanos, A Coruña e Pontevedra, son os que mostran unha maior presenza do castelán nas prácticas comunicativas propias da estrutura familiar. Pontevedra, nembargante, ten unha media lixeiramente favorable ó galego (2.60). No gráfico 4.19 apréciase que as cidades tamén se caracterizan por se-los sectores onde se produce unha tendencia máis alta a cambiar de lingua en función dos interlocutores. Así, na Coruña pasamos dunha media de 2.64 cos avós a unha media de 2.04 cos fillos. En Pontevedra a diferenza entre os valores extremos é de 0.54 puntos. Esta distancia redúcese a 0.50 en Santiago, 0.33 puntos en Lugo-2, 0.39 en Ourense-4 e 0.15 en Lugo-5.

En Santiago, Lugo-2, Ourense-4 e Lugo-5 o galego é a lingua predominante en calquera das interaccións, aínda que en Santiago a media (2.77) indícanos que nos intercambios cos fillos, o castelán cobra relativa importancia. En Pontevedra as medias están discretamente por riba de 2.5, se exceptuámo-la lingua usada cos fillos que é a única que non acada tal puntuación. Na cidade da Coruña, pola súa parte, tan só a media na interacción cos avós é favorable ó galego (2.64).

Do mesmo xeito que fixemos ó aborda-la análise do conxunto de Galicia, no caso dos sectores centrarémolos na repercusión que certas variables sociais e lingüísticas teñen na distribución da lingua usada nas diversas interaccións familiares. Nun primeiro momento, presentámo-lo resultado dos cruzamentos coa idade, estudos, clase social, hábitat de residencia, etc. Posteriormente, serán a lingua materna, a lingua habitual,

Gráfico 4.19
Medias de uso coa familia por sectores

os ámbitos de adquisición lingüística etc., as variables centrais dos nosos comentarios.

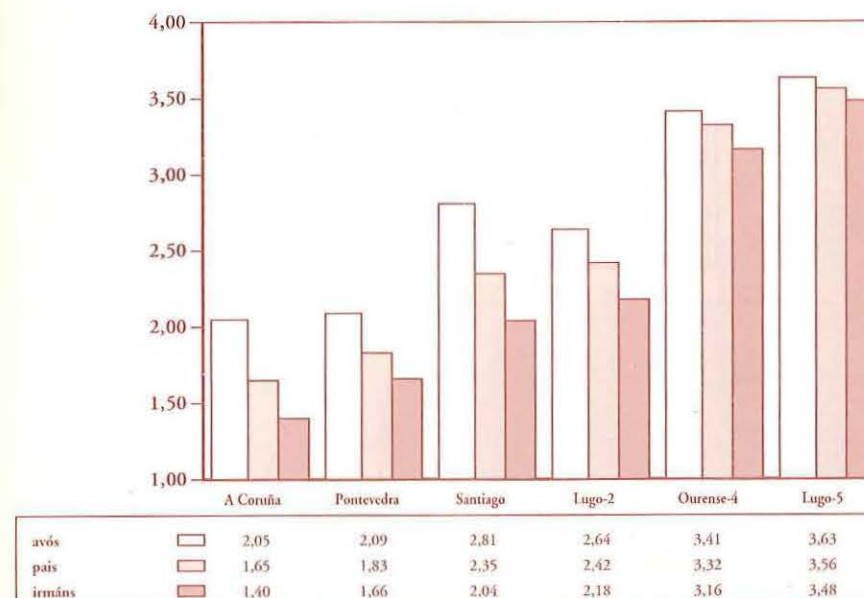
4.2.1. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a idade

Tódolos sectores reflicten certas similitudes cando temos presente a idade dos entrevistados. En calquera deles, os dous grupos que teñen puntuacións medias superiores á do total do sector son o de 41 a 65 anos e o dos maiores de 65 (véxase a diferenza nas táboas 4.1.1 e seguintes). As excepcións aparecen en Lugo-2 e en Lugo-5, onde os intercambios cos fillos nas persoas de 41 a 65 anos presentan unha puntuación media inferior á do total.

Lugo-5 é o sector no que as diferencias entre os distintos grupos de idade son menores, debido ós elevados niveis de retención do galego por parte da mocidade neste sector. No gráfico 4.20 vese que as

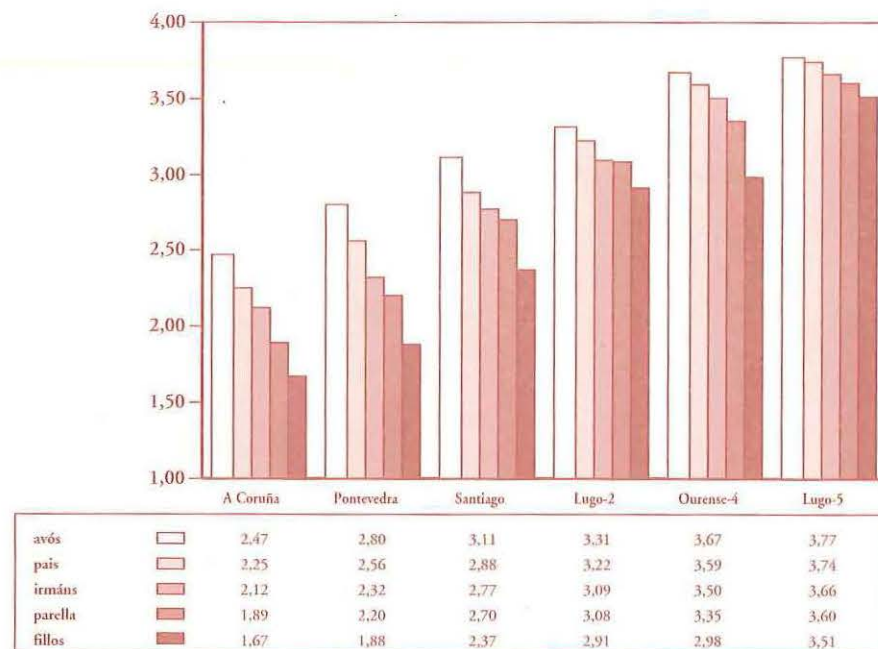
medias dos menores de 26 anos superan o 3.5 agás cos irmáns (media de 3.48), o que vén indicar un altísimo uso do galego sen que o interlocutor sexa un elemento modificador da conducta.

Gráfico 4.20
Medias de uso coa familia por sectores nos menores de 26 anos

Nos sectores formados por vilas maniféstase un maior cambio lingüístico cos interlocutores máis novos. En Lugo-2, os menores de 26 anos fan un uso máis habitual do castelán ca nos outros sectores comentados, con medias inferiores a 2.75 (aínda que segundo a corrección que mitiga a *falsa* subida do galego cos fillos e coa parella, a media cos avós é de 2.93, cos pais de 3.02 e cos irmáns de 2.80). Entrementes, en Ourense-4 apréciase unha inestabilidade máis marcada dentro dese mesmo grupo de idade, xa que pasamos dunha media cos avós de 3.41 (3.46 coa corrección) a unha media cos fillos de 2.65 (2.63 coa corrección). Este feito aparece novamente no grupo de idade que vai dos 26 ós 40 anos, recollido no gráfico 4.21.

Gráfico 4.21
Medias de uso coa familia por sectores (de 26 a 40 anos)

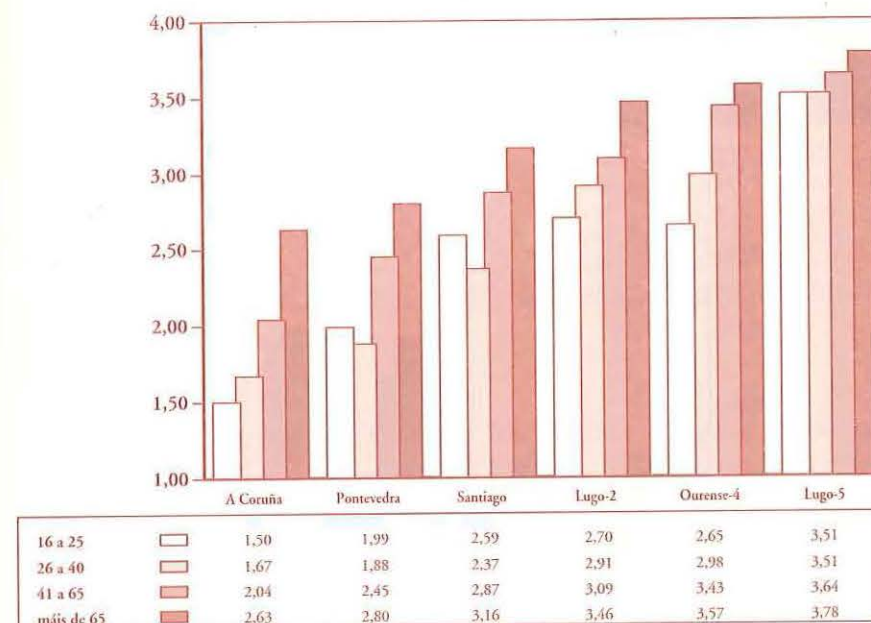
Nos entrevistados de máis de 65 anos de ámbolos dous sectores esas diferencias redúcense moito, aínda que o descenso da media cos fillos segue estando presente.

A comparación dos gráficos 4.20 e 4.21 evidencia dous feitos: a) as medias son máis favorables ó galego no grupo de 26 a 40 anos e b) a perda de galego de avós a fillos segue unhas pautas máis regulares dentro deste mesmo grupo de idade. Noutras palabras, entre os que teñen 26 a 40 anos o castelán úsase máis canto máis novos son os interlocutores. Os gráficos tamén reflicten que A Coruña constitúe o único sector no que, entre os menores de 41 anos, o castelán é a lingua máis usada na familia, sexa cal sexa o interlocutor.

Como xa se vén destacando ó longo deste capítulo, a interacción cos fillos é a que amosa, en xeral, as medias máis baixas. No gráfico 4.22 podemos ve-las medias da lingua cos fillos segundo os diferentes grupos de idade en cada un dos sectores obxecto de estudo.

Na Coruña é onde hai maiores diferencias entre os menores de 26 e os maiores de 65, sendo estes últimos os únicos que usan máis galego ca castelán para falar cos fillos. En Pontevedra e Santiago o máis salientable é que o grupo de 16 a 25 ten puntuacións medias máis elevadas cás do grupo de idade seguinte. En Lugo-2, Ourense-4 e Lugo-5 as medias están por riba de 2.5. En Lugo-5, unha vez máis, as diferencias entre os distintos grupos de idade son pequenas e as medias moi favorables ó galego⁵⁵.

Gráfico 4.22
Medias de uso cos fillos por sectores segundo a idade

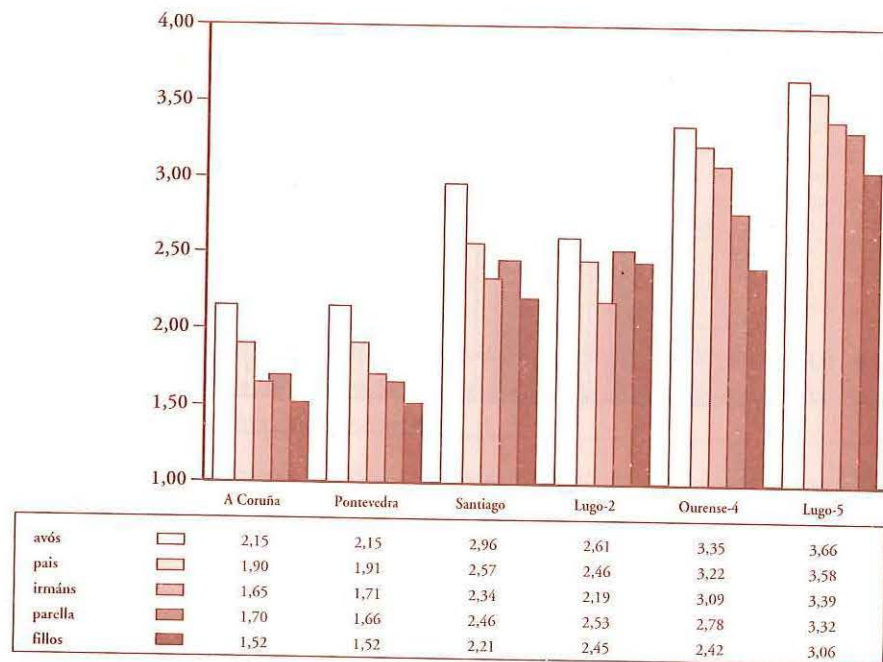
4.2.2. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo os estudos

Seguindo un procedemento habitual neste traballo, os estudos aparecen recodificados en catro categorías. Os lectores máis interesados poderán ve-las distribucións completas nas táboas que aparecen ó

⁵⁵ Hai que ter en conta nestes comentarios que os individuos menores de 26 anos con fillos son bastante escasos na maioría dos sectores.

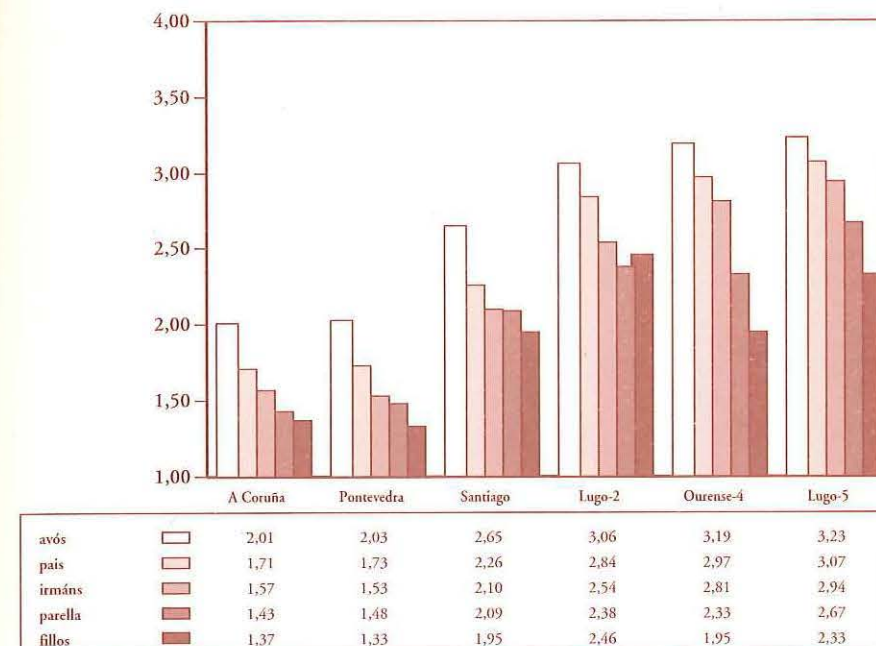
final do capítulo. Nesta sección centrarémonos nos que teñen estudos secundarios e universitarios por varias razóns: en primeiro lugar, porque en tódolos sectores, agás na cidade da Coruña, entre os que non teñen estudos ou só acadaron estudos primarios, o galego é a lingua usada en tódalas interaccións de forma case exclusiva (puntuacións por riba de 3 na maior parte dos casos). En segundo lugar, por unha visión de futuro xa que, mentres na actualidade en ningún dos seis sectores a poboación que ten estudos medios ou universitarios chega ó 50%, as estimacións dos planificadores educativos cara ó futuro son ben diferentes.

Gráfico 4.23
Medias de uso coa familia en falantes con estudos secundarios por sectores

No gráfico 4.23 recóllese a distribución dos usos daqueles que teñen estudos secundarios, e o gráfico 4.24, pola súa parte, mostra os que teñen estudos universitarios. Na Coruña e Pontevedra tódalas puntuacións están por debaixo do 2,5, o que indica unha maioritaria presenza do castelán en ámbolos dous niveis de estudos. No que atinxe ós individuos

Gráfico 4.24
Medias de uso coa familia en falantes con estudos universitarios por sectores

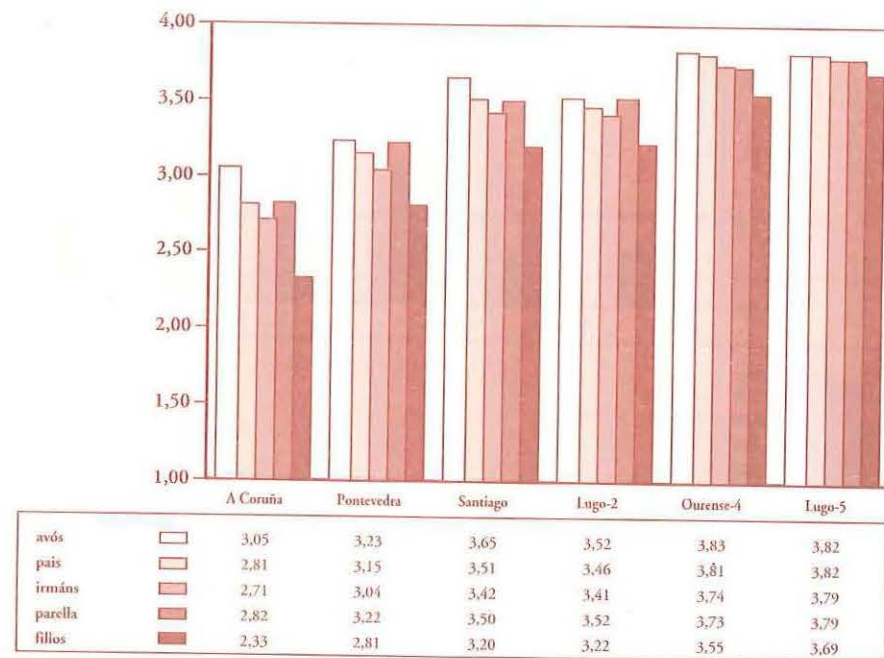
con estudos secundarios, Santiago ten medias nalgúns casos máis elevadas ca Lugo-2 (con avós, pais e irmáns). Isto non ocorre entre os titulados universitarios, que usan máis castelán ca galego ó falaren cos fillos, mesmo nun sector rural como Lugo-5 (media de 2.33). Este sector, sen embargo, é o único no que os usos dos entrevistados con estudos secundarios superan os tres puntos de media en calquera das interaccións (véxase o gráfico 4.23). En Ourense-4 aparecen as maiores diferencias segundo o interlocutor, tanto nos que teñen estudos secundarios coma universitarios.

4.2.3. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a clase social

Nos comentarios en que entra a clase social como variable de control optamos por agrupa-las clases baixa e media-baixa por un lado e a media coa media-alta por outro, debido a que na maior parte dos

sectores os grupos extremos teñen un número de casos moi reducido. As diferencias de usos dentro da rede familiar entre as dúas agrupacións podemos velas nos gráficos 4.25 e 4.26:

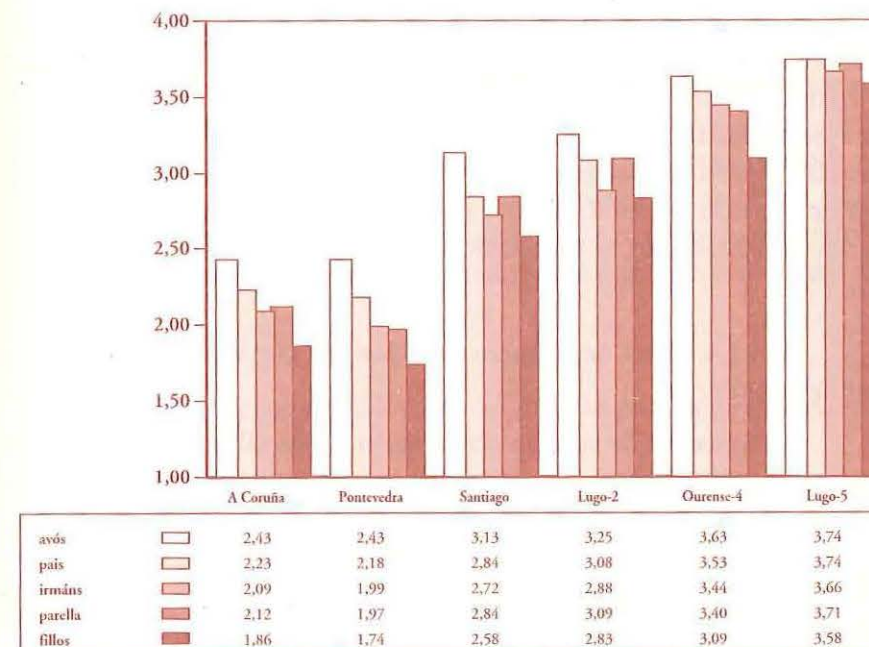
Gráfico 4.25
Medias de uso coa familia nas clases baixa e media-baixa por sectores

Os datos que aparecen no gráfico son o resultado da agrupación de ambas dúas clases sociais.

Como é evidente, ó pasarmos das clases baixa/media-baixa ás clases media/media-alta, as puntuacións medias son máis desfavorables para o galego. Este cambio, que é norma xeral, parece máis claro nos sectores urbanos ca nas vilas ou no rural. Na lingua falada cos avós, irmáns e parella entre os entrevistados das clases baixa e media-baixa, obsérvanse determinadas diferencias entre os sectores, segundo aparece no gráfico 4.25. En Ourense-4 e en Lugo-5 as puntuacións permiten interpretar unha elevada presenza de monolingües en galego (medias superiores a 3.5). Na cidade da Coruña pode apreciarse unha caída bastante forte no uso cos fillos, cunha media lixeiramente favorable ó castelán (2.33); pero nos restantes sectores é o galego a lingua maioritariamente utilizada en tódalas

Gráfico 4.26
Medias de uso coa familia nas clases media e media-alta por sectores

Os datos que aparecen no gráfico son o resultado da agrupación de ambas dúas clases sociais.

interaccións (medias superiores a 2.5). O elevado cociente da barra que representa o uso coa parella (A Coruña, Pontevedra, Santiago e Lugo-2) hai que interpretalo tendo en conta o sinalado con anterioridade sobre este fenómeno.

Polo que respecta ás clases media e media-alta, reflectidas no gráfico 4.26, podemos establecer tres grupos: A Coruña e Pontevedra, cunha castelanización considerable (medias inferiores a 2.5); Santiago e Lugo-2, como sectores intermedios nos que o predominio do galego é xa evidente, e Ourense-4 e Lugo-5, con puntuacións medias superiores a 3.40 (salvo o uso cos fillos en Ourense-4, cunha media de 3.09). En Lugo-5, as diferencias entre as interaccións volven se-las máis reducidas.

Se comparámo-los dous gráficos, podemos salientar que canto máis urbano é o sector maiores son as diferencias entre as clases sociais. Como xa sinalamos anteriormente, o hábitat de residencia dos entrevistados condiciona claramente as súas posibilidades de relacionarse

con persoas de diferentes grupos sociais e, polo tanto, o tipo de interaccións, sendo moito máis homoxéneas as que teñen lugar no rural⁵⁶.

A distribución dos usos na familia por profesións é moi semellante á que se comentou no conxunto de Galicia⁵⁷. As diferencias que aparecen entre os seis sectores están fortemente asociadas co hábitat. É dicir, se os titulados superiores que viven en sectores urbanos usan máis o castelán cando se dirixen ós outros membros da súa familia cós que viven en vilas ou no rural, débese precisamente ó hábitat de residencia e non á profesión (cfr. as táboas do final deste capítulo).

4.2.4. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo o lugar de residencia

Tal como se sinalou no capítulo 2, nas táboas do final desta sección a variable 'hábitat de residencia' mostra unha división interna. A poboación periurbana de Pontevedra é o 51.6% do total deste sector, fronte ó 29% de Santiago e ó 2.3% da Coruña. Dito isto, se distinguimos entre a análise comparativa dos tres concellos urbanos con toda a poboación, por un lado, e o que é territorio estritamente urbano (cidade) por outro, as maiores oscilacións están no concello de Pontevedra. Cando a este sector, xa de por si bastante castelanizado, lle quitámo-los habitantes do periurbano para centrármolas análises no casco urbano, obtemos medias moito máis favorables ó castelán, chegando mesmo a supera-lo grao de castelanización da Coruña:

Cadro 4.5. Medias de uso na familia en Pontevedra

	Avós	Pais	Irmáns	Parella	Fillos	N
total poboación	2.86	2.68	2.52	2.63	2.32	1146
só urbano	2.37	2.20	2.05	2.04	1.76	555
só periurbano	3.21	3.11	2.95	3.17	2.79	591

⁵⁶ Véxase o dito no capítulo anterior sobre os conceptos de mercado lingüístico e rede social.

⁵⁷ Remitimos ó epígrafe 4.5, neste mesmo capítulo, para unha visión xeral da importancia desta variable.

Os habitantes do periurbano de Pontevedra, como se pode ver no cadro 4.6, usan moito máis o galego cos familiares cós que viven no núcleo urbano. Entre estes o castelán é a lingua dominante en tódalas interaccións⁵⁸. Este mesmo fenómeno podemos atopalo nas outras cidades seleccionadas, aínda que nelas o periurbano ten un menor peso demográfico. Unha vez máis, a subida da media no uso coa parella resulta enganosa, polos feitos xa comentados. Nos sectores formados por vilas e no formado por concellos tipificados como rurais a situación é similar; só hai diferencias internas segundo o hábitat de residencia dos entrevistados, cunha tendencia a usar preferentemente o galego canto máis rural sexa este⁵⁹.

4.2.5. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a lingua inicial

Ó igual que fixemos no caso de Galicia, nesta segunda parte do capítulo tamén estudiarémo-las relacións entre certas variables lingüísticas como variables de control e os usos lingüísticos dentro da familia. Empezando pola lingua inicial, convirá recordar cal é a súa distribución en cada un dos seis sectores:

Cadro 4.6. Distribución da lingua inicial

	galego	castelán	as dúas
A Coruña	34.9%	54.4%	10.3%
Pontevedra	40.6%	43.8%	14.9%
Santiago	51.9%	33.0%	14.0%
Lugo-2	68.5%	21.3%	9.6%
Ourense-4	74.4%	11.4%	11.9%
Lugo-5	84.6%	8.1%	7.1%

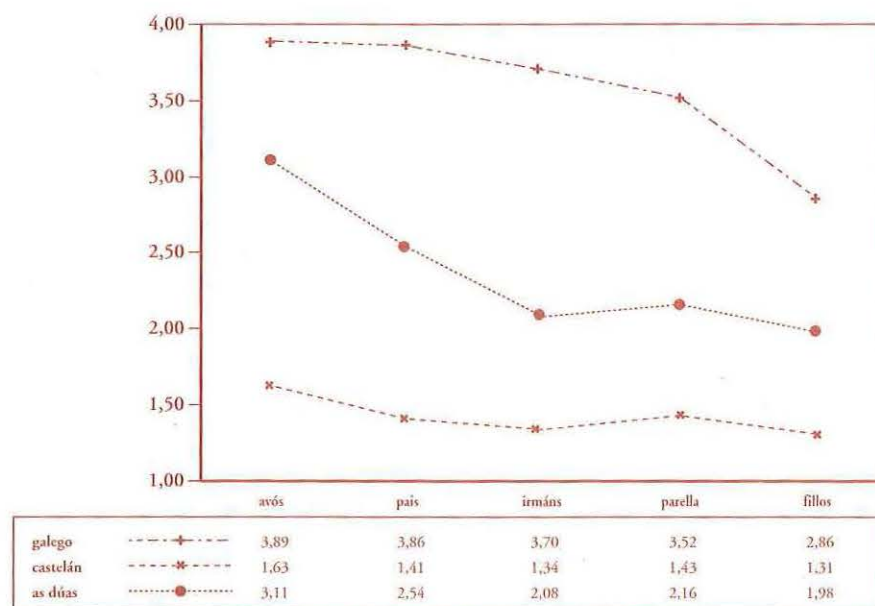
⁵⁸ As medias do periurbano de Pontevedra son moi similares ás dos habitantes en vilas no sector Lugo-2. Cfr. as táboas 4.1.26 e 4.1.13.

⁵⁹ Trátase, naturalmente, do fenómeno xa visto na comparación intersectorial.

Como vemos, A Coruña e Pontevedra son os únicos sectores onde a maioría da poboación aprendeu a falar en castelán. Na cidade de Santiago, polo contrario, o castelán está menos estendido como lingua inicial có galego. Nos outros tres sectores, máis de dous tercios da poboación tiveron como lingua materna o galego, acadando en Lugo-5 unha porcentaxe elevadísima⁶⁰.

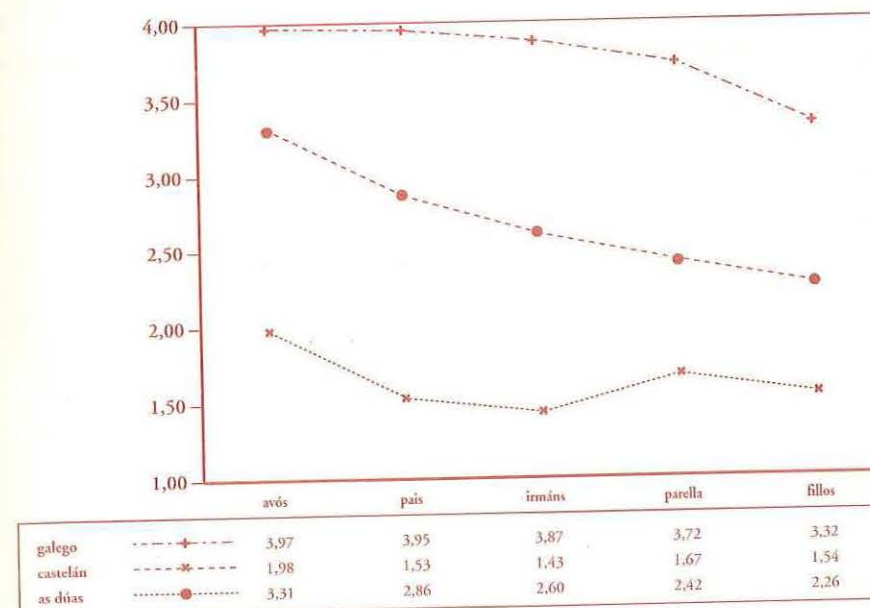
A seguir presentámo-los cruzamentos da lingua falada coa familia segundo a lingua inicial en catro sectores, coa finalidade de ve-las diferencias entre eles. O gráfico 4.27 refírese á cidade da Coruña, o 4.28 a Santiago, o 4.29 a Ourense-4 e o 4.30 a Lugo-5. Pontevedra e Lugo-2 non aparecen nos gráficos por seren similares respectivamente á Coruña e Ourense-4.

Gráfico 4.27
Medias de uso coa familia segundo a lingua inicial na Coruña

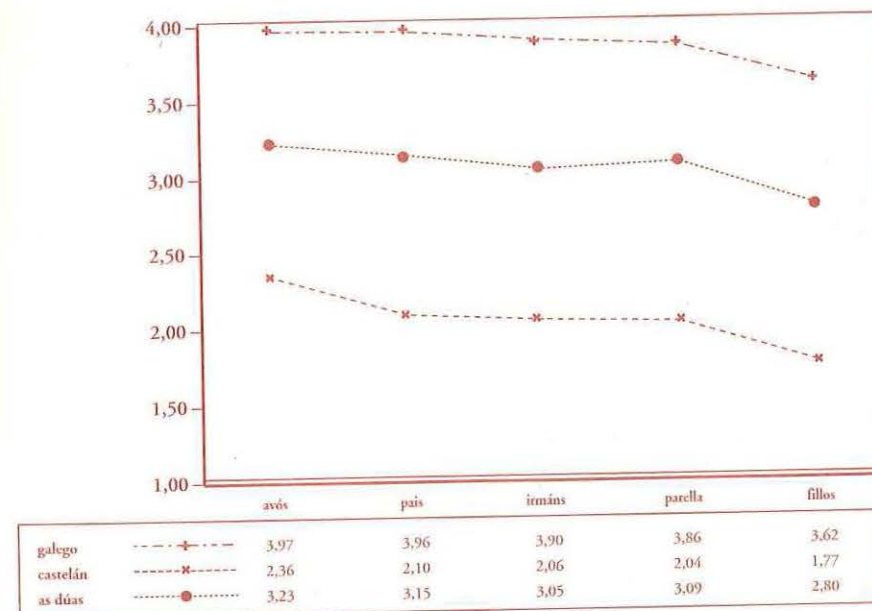

⁶⁰ Para unha visión máis completa da distribución da lingua inicial nos sectores, véxase Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, cap. 3.

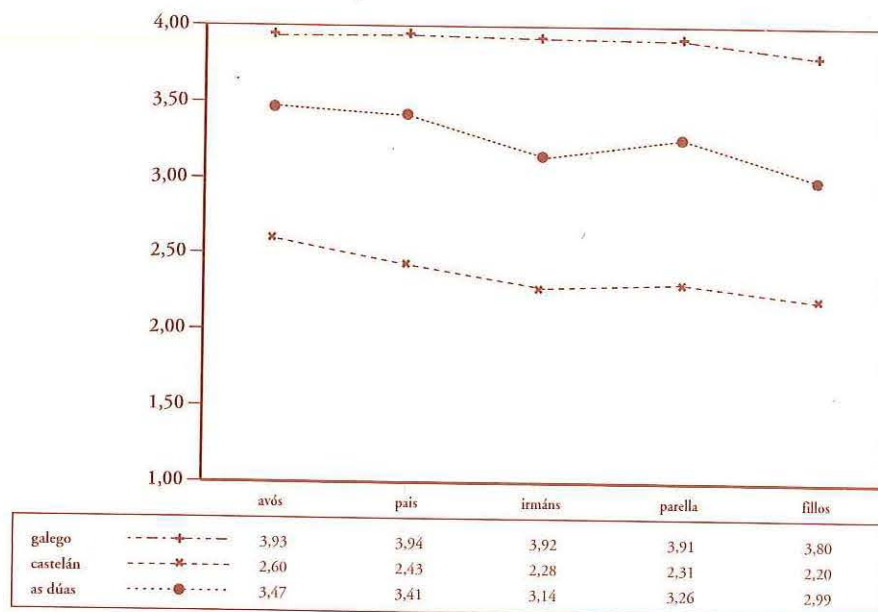
Gráfico 4.28
Medias de uso coa familia segundo a lingua inicial en Santiago

Gráfico 4.29
Medias de uso coa familia segundo a lingua inicial en Ourense-4

Gráfico 4.30
Medias de uso coa familia segundo a lingua inicial en Lugo-5

As tendencias son moi similares en tódolos casos: a) maior uso do galego nos galegofalantes iniciais (medias superiores a 3.5 en case tódalas interaccións), b) entre os que tiveron o castelán como lingua materna, as puntuacións medias demostran que a incorporación do galego é mais ben feble. Unha visión atenta dos gráficos pon de manifesto que sempre se dá un descenso, unhas veces máis significativo ca outras, na lingua usada cos fillos, descenso que é máis evidente entre os monolingües iniciais en galego que viven nas cidades (gráficos 4.27 e 4.28).

Nas vilas e no rural parece haber un uso máis homoxéneo cos demais membros da familia. En Lugo-5 (gráfico 4.30), mesmo os castelanfalantes iniciais incorporan o galego nas súas prácticas lingüísticas no ámbito familiar, presentando medias entre 2.20 e 2.60. Nas cidades, sobre todo por parte dos bilingües iniciais, apréciase moita oscilación entre os usos cos avós e os usos cos fillos. Os individuos bilingües iniciais de Santiago teñen un comportamento que convén resaltar: pasan dunha media de 3.31 cos avós a unha media de 1.26 cos fillos (máis de 2 puntos

de diferenza). Isto explícase porque un 82.4% dos bilingües iniciais de Santiago que teñen fillos están instalados ou ben na clase media ou ben na clase media-alta e un 63.3% dos mesmos teñen estudos medios ou universitarios.

4.2.6. Usos lingüísticos coa familia por sectores segundo a lingua habitual

O máis relevante da relación entre a conducta lingüística do entrevistado nas interaccións coa familia e a lingua habitual é o papel dos bilingües, que a penas presenta diferenzas entre sectores. Nos que falan máis castelán, salvo na interacción cos avós en Pontevedra e en Santiago, as medias non chegan ó 2.5. Ademais, coma xa vén sendo norma xeral, hai un progresivo descenso da puntuación a medida que os interlocutores son máis novos. Por outra banda, os bilingües que falan con máis frecuencia galego ca castelán presentan un comportamento moi similar en cada un dos sectores, se ben é certo que nas cidades é onde se produce o descenso máis significativo ó falaren cos fillos (véxanse as táboas 4.2.1ss). As medias dos que falan máis galego son superiores a 3.50 na maior parte dos casos; isto manifesta un alto grao de monolingüismo en galego, que non deixa de ter certa coherencia se se considera que a incorporación do castelán por parte destes individuos se produce en espazos máis formais ou en interaccións menos cotiás. Así, os que falan máis galego da cidade da Coruña mostran as seguintes puntuacións en interaccións distintas das familiares⁶¹:

co médico especialista:	1.86
co médico de cabeceira:	2.11
na compra non habitual:	2.46

Sobre os ámbitos de adquisición do galego, por seguir unhas pautas moi similares ó dito para o total de Galicia, remitimos ó sinalado no epígrafe 4.1.8.

⁶¹ Para un tratamento máis minucioso deste tipo de interaccións, véxase o capítulo 6.

Neste capítulo analizaremos los usos orais e escritos que do galego e o castelán fan ou facían os entrevistados no ámbito escolar. En cada unha das análises atendémo-las variables sociolóxicas e lingüísticas que poden estar asociadas con estes usos, tal como vimos facendo ó longo do presente volume. Así mesmo, a xeito de introducción, ocupáremosnos da aprendizaxe formal do galego, tanto no medio escolar coma mediante cursos de lingua organizados pola Administración Autonómica ou por colectivos non gobernamentais.

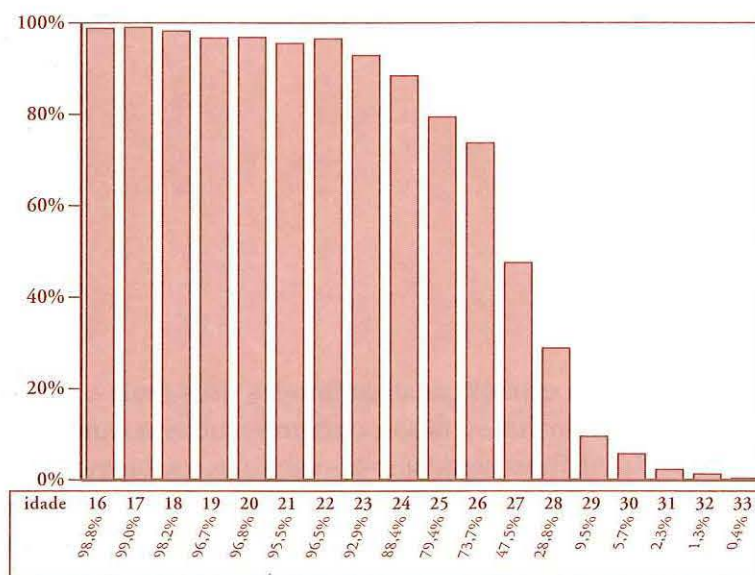
5.1. *Aprendizaxe do galego na escola*

Como é sabido, a introducción da asignatura de lingua galega como materia obrigatoria no currículo escolar data da promulgación do Real Decreto 1981/79, tamén coñecido como “decreto de bilingüismo”. Así, a partir do curso 1979-1980 debe ensinarse de forma xeneralizada o galego en tódolos niveis educativos non universitarios, aínda que esta

medida en moitos casos non afectou ós individuos que cursaban os últimos anos do bacharelato ou que estudiaban en centros que aplicaron tardiamente dita norma legal.

Se tomamos como referencia o conxunto da poboación estudiada, só o 21.6% da mesma recibiu ensino de lingua galega. Como se pode observar no gráfico 5.1 e se deduce da situación anteriormente descrita, son fundamentalmente os individuos de 30 anos os que tiveron a posibilidade de estudar esta lingua na escola⁶². A variación máis

Gráfico 5.1
Individuos que estudaron galego na escola segundo a idade

importante prodúcese entre os individuos de 26 anos (que tiñan 13 anos en 1979 e dos que o 73.7% estudou galego na escola), e os de 29 anos (que contaban con 16 naquela data e dos que o estudou só un 9.5%). Hai, pois, notorias concorrencias cronolóxicas. Así, os rapaces con 16 anos en 1979, de seguiren a secuencia normal dos cursos, estarían neses momentos en 3º de BUP ou de FP1 e polo xeral xa non comezaban a estudar

⁶² Referímonos, como sempre que dámo-la idade, á que tiñan os entrevistados en 1992, ano da recollida dos datos.

lingua galega, feito que concorda con que entre estes informantes (persoas de 29 anos) unicamente un 9.5% estudiase galego na escola.

A distribución sectorial das persoas que estudaron galego na escola non é totalmente homoxénea, segundo se reflicte no mapa 24. Nas provincias de Lugo e Ourense, os únicos sectores en que máis dun 20% estudou galego na escola son os que coinciden coas capitais da provincia. Entremetres, a práctica totalidade dos sectores de Pontevedra e a maior parte dos da Coruña (salvo os máis rurais) superan dita porcentaxe. Este tipo de distribución está relacionada con dous factores principais. En primeiro lugar, a idade dos individuos. Despois do que dixemos anteriormente, comprenderase que naqueles sectores con menos poboación nova, en principio, haberá tamén menos xente que estudou galego na escola. Así, mentres só catro sectores da provincia da Coruña e dous de Pontevedra teñen menos dun 19% da poboación menor de 26 anos, nas provincias de Lugo e Ourense unicamente Ourense-2 supera esa cifra. En segundo lugar, non se deben esquecer os distintos niveis de seguimento do ensino obrigatorio da lingua galega segundo cada área de Galicia e o tipo e caso de cada centro educativo en particular.

Calquera cruzamento que realicemos coa variable *¿Estudou galego na escola?* vai reflectir, en último termo, cal é a idade de cada subgrupo da variable control. Por exemplo, a distribución segundo a lingua inicial amosa aparentemente que só o 13.3% dos monolingües iniciais en galego estudou esta lingua na escola, mentres nos bilingües iniciais a porcentaxe é o 31.4% e nos que teñen como primeira lingua o castelán o 35.7%. Sen embargo, sabemos que a distribución da lingua inicial non é a mesma en cada un dos grupos de idade⁶³. Mentres a porcentaxe de galegofalantes iniciais é tanto maior canto maior é a idade (nos maiores de 65 anos o 81.8% e nos de 16 a 20 anos o 34.4%), o incremento dos bilingües e os castelanfalantes é de signo inverso: a medida que diminúe a idade. Por tanto, tendo en conta que o ensino do galego na escola é moi recente, parece normal que nos galegofalantes iniciais, máis numerosos conforme aumenta a idade, se reduza correlativamente a porcentaxe de persoas que recibiron ensino de galego.

⁶³ Véxase, a este respecto, Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, pp. 40-41.

Ó analizármolos menores de 19 anos, poboación escolarizada trala incorporación xeneralizada do galego ó currículo escolar, atopamos unha distribución de signo ben distinto, e con porcentaxes moi semellantes en tódolos grupos. O único grupo de lingua inicial no que máis dun 1% non estudiou galego na escola é o dos castelanfalantes (2.1%), probablemente porque neste grupo é onde se concentra a maior parte dos informantes nados fóra de Galicia (o 14.4% do total deste grupo⁶⁴). Aínda que a maioría chegaron de moi nenos ó noso país, unha parte deles fíxoo máis tarde. Por iso, o 11.3% destes castelanfalantes iniciais non estudiou galego na escola, o que está sen dúbida relacionado co descenso das cifras na variable *¿Estudou galego na escola?*

5.2. Anos de galego na escola

O número de anos que se estudiou galego na escola é consecuencia, na maior parte dos casos, da idade que tiñan cando entrou en vigor o “decreto de bilingüismo” e mais da que contaban cando remataron a súa escolarización. Esta sistematicidade pode verse alterada unicamente por dúas causas. En primeiro lugar, debemos contar coa posibilidade de que algúns individuos realizasen unha parte dos seus estudos fóra de Galicia, ben de forma continuada, ben fraccionada ou esporádica. En segundo lugar, é probable que nalgúns centros non se cumprise en determinados períodos a obrigatoriedade de ensinar galego na escola. En calquera caso, a progresión das porcentaxes non deixa lugar a dúbidas: mentres en 1992 (ano da recollida dos datos) só o 1.1% dos individuos de 28 anos estudiara galego na escola durante 8 ou máis anos, nos de 22 anos a porcentaxe é o 24.7% e nos de 16 anos o 65.7%.

As diferencias que podemos apreciar ó realiza-los diferentes cruzamentos con variables coma a clase social, profesión, etc., tamén se mitigan ou anulan ó incorpora-lo filtro da idade.

⁶⁴ Lémbrese que, como se di en Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op.cit.*, pp. 76-77, en conxunto, os nados fóra de Galicia na nosa mostra son o 7.1%. Ademais, a práctica totalidade deben de ser fillos de galegos, dado o escaso nivel de inmigración que recibe o noso país.

5.3. Cursos de galego fóra da escola

Unicamente un 6.5% dos entrevistados asistiu a cursos de galego fóra da escola. Un 5.2% corresponde a cursos homologados pola Xunta de Galicia e un 1.1% sen certificación oficial (un 0.2% non lembra o tipo de curso que realizou). Dese 6.5%, un 41.3% asistiu por mellorar profesionalmente e un 58.7% por un interese especial pola lingua galega.

A porcentaxe de persoas que asistiron a cursos de galego fóra da escola (mapa 25) só nas cidades da Coruña, Lugo, Ourense e Pontevedra supera o 10%. Santiago destaca por se-lo único sector en que a cifra é superior ó 15%. Vigo ronda, pero non supera, o 10% e Ferrol non acada esta última porcentaxe.

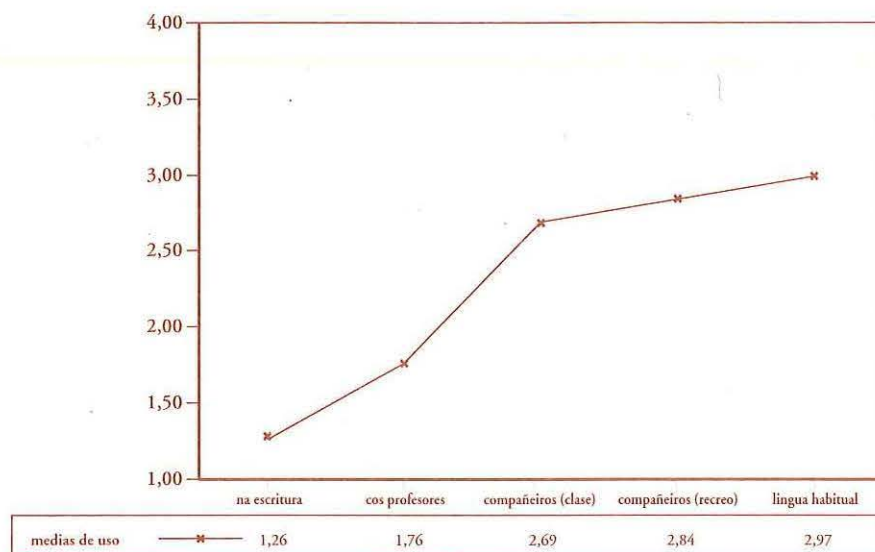
Ó observarmos tanto o tipo de cursos coma as motivacións para a realización dos mesmos decatámonos de varias circunstancias. Primeira, que a realización de cursos de galego por un interese especial pola lingua galega é tanto máis frecuente canto máis utiliza o galego o entrevistado e menores son os seus estudos. Tamén é máis frecuente entre os bilingües iniciais, mentres que nos informantes de clase baixa é menos frecuente. Segunda, os que adquiriron o galego no traballo están máis inclinados a facer estes cursos pola posible obtención dalgún beneficio na súa profesión. E terceira, que a realización de cursos homologados pola Xunta é máis frecuente canto maiores son os estudos e a clase social, así como naqueles que adquiriron o galego no traballo.

5.4. Usos lingüísticos no ámbito escolar

5.4.1. Usos lingüísticos no ámbito escolar en Galicia

Ó analizármola utilización do galego no ámbito escolar debemos ter en conta que as diferentes variables das que extraémolos nosos datos corresponden a interaccións comunicativas diferenciadas polo seu grao de espontaneidade, polo tipo de contacto e proximidade que o informante ten co medio ou o axente escolar en cuestión (profesor, compañeiro, mundo escrito) e, así mesmo, pola diferente presión que sobre eses intercambios lingüísticos pode exercer-lo feito de que se produzan no medio escolar e non noutro.

Gráfico 5.2
Medias de uso no ámbito escolar en Galicia

En primeiro lugar, o uso do galego é maior canto máis espontáneo é o intercambio comunicativo e, por tanto, menos influído está polos axentes e elementos característicos do medio escolar (profesor, lingua escrita). É dicir, a escola ata o de agora funcionou, como veremos a seguir, como un axente castelanizador das conductas lingüísticas que a poboación galega mantiña nese ámbito. Así, como revela a análise das medias, o uso lingüístico cos compañeiros -a interacción máis espontánea- é moi semellante á lingua habitual, pero canto máis difusa é a capacidade de influencia da escola máis coincide o uso escolar con aquela (véxase o gráfico 5.2): lingua escrita (1.26), lingua cos profesores (1.76), cos compañeiros na clase (2.69) e cos compañeiros no recreo (2.84)⁶⁵. A media correspondente á lingua habitual⁶⁶ é 2.97). Xa que logo, como dixemos anteriormente, as maiores diferencias están entre os usos

⁶⁵ Lembremos que as puntuacións das medias van de 1 a 4, sendo favorables ó galego as superiores a 2.5. Para a xustificación do uso destas medias véxase o capítulo «O presente volume».

⁶⁶ A media corresponde a aqueles que contestan as preguntas sobre os usos lingüísticos na escola (o 92.3% da mostra). A media da lingua habitual do conxunto da poboación é moi semellante (2.97).

“formais” (lingua escrita e cos profesores) por unha banda, e os “informais” (cos compañeiros na clase e no recreo) pola outra.

Na maior parte dos sectores, as medias da interacción cos compañeiros reflicten un alto uso do galego. Como se observa nos mapas 27 e 28, salvo nas cidades e en Pontevedra-2, tódolos sectores presentan medias superiores a 2.5 puntos (en realidade, dous de cada tres son superiores a 3), o que indica que a lingua predominante nos mesmos nesa situación comunicativa é o galego. Sen embargo, na interacción co profesor (mapa 26) as medias reflicten que a lingua predominante é o castelán. É dicir, a presenza do profesor funciona en tódolos sectores -en maior ou menor medida- como un elemento castelanizador das prácticas lingüísticas dos alumnos. O único sector que reflicte un uso predominante do galego é Coruña-8 (Padrón, Laracha, Cabana).

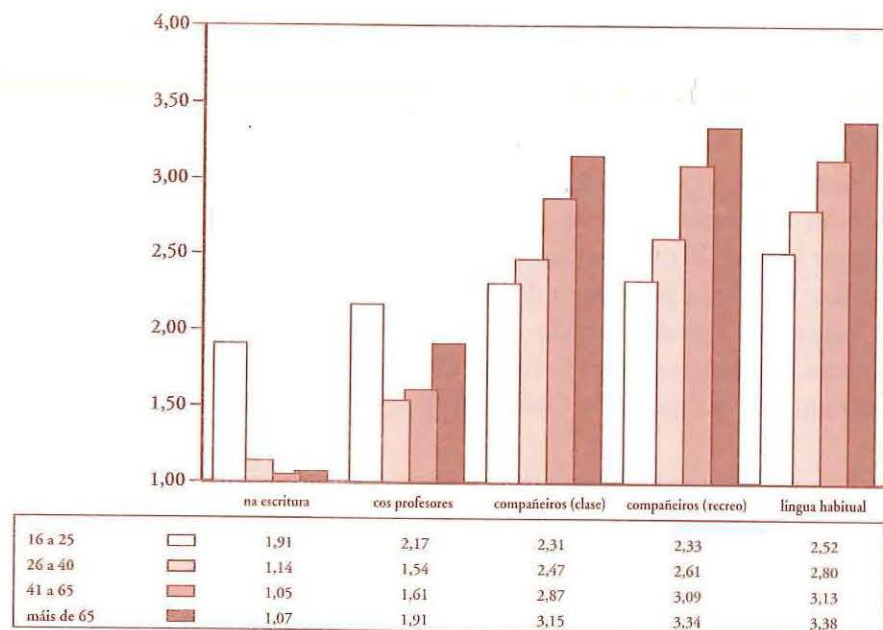
5.4.1.1. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a idade

No cruzamento por idade (gráfico 5.3) podemos observar como, en calquera dos grupos, os usos lingüísticos manteñen a mesma tendencia ascendente conforme pasamos dos menos ós máis espontáneos.

Nos dominios máis formalizados (escritura, cos profesores, etc.) a análise das medias indícanos que os usos máis favorables ó galego están nos individuos de entre 16 e 25 anos. Non quere isto dicir que nestes contextos comunicativos e neste grupo de idade se estea recuperando o uso do galego, senón que o que aparece é un reflexo da introducción da materia de galego na escola. A suba da media destes falantes está relacionada co feito de que, aínda que na maioría das clases usan o castelán, na aula de lingua galega -e probablemente nalgunha outra- utilizan o galego. De aí que a media destaque respecto ós outros grupos de idade, ó existir neste unha porcentaxe considerable de individuos que usan esporadicamente o galego (o 54.7% cos profesores e o 74.8% na lingua escrita).

Por outra banda, a escola, que nos últimos anos axudou a incrementar substancialmente a competencia escrita en galego, non contribuíu significativamente a que aumentasen os que escriben fundamental ou exclusivamente en galego. Aínda que a media correspondente

Gráfico 5.3
Medias de uso no ámbito escolar segundo a idade en Galicia

ós individuos de 16 a 25 anos (1.91) é bastante superior á dos outros tres grupos, os que teñen o galego como lingua principal da escrita seguen sendo moi poucos. Os que escriben máis nesta lingua son o 6.1% e os que o fan de forma exclusiva non superan o 1.3%. A media de 1.91 unicamente recolle, de novo, que na disciplina de galego é necesario demostrar certa competencia escrita e, por tanto, que o profesor teña elementos para xulgallo, mais non unha regaleguización neste dominio.

Segundo o dito, e atendendo ó baixo nivel de uso do galego como lingua habitual neste grupo de 16 a 25 anos, resulta que o descenso do seu emprego conforme aumenta o grao de formalidade da interacción comunicativa é sensiblemente máis leve. A diferenza entre as medias da lingua escrita e a habitual unicamente acada os 0.61 puntos, mentres nos demais grupos de idade é de 1.66, 2.08 e 2.31 puntos respectivamente. Como acabamos de dicir, nestes informantes as medias dos usos formais son máis elevadas, o que reflicte a necesidade dos alumnos de demostrar competencia oral e escrita en galego. Nos demais grupos, a ausencia de

tal necesidade, xunto cunha maior presión castelanizadora do medio escolar, consecuencia dunha diferente concepción do sistema educativo, axudan a comprender que os usos formais sexan tan baixos.

Na interacción cos profesores atopamos unha distribución por idade que merece ser comentada. Ante as medias dos diferentes grupos, cabe preguntarse se a tendencia é a que o uso do galego sexa maior canto maior é tamén a idade, como acontece nas interaccións cos compañeiros e na lingua habitual, ou ben se a escolla de lingua segue a pauta do outro uso formal, a lingua escrita, na que unicamente o grupo de menor idade utiliza nalgunha medida o galego. Se seguímo-la primeira interpretación, debemos xustificar que a media do grupo de 16 a 25 anos, a diferenza dos usos orais, sexa a máis elevada dos catro (2.17). De considerarmos que o grao de formalidade debería achega-lo comportamento nesta interacción comunicativa ó da lingua escrita cómpre tratar de dar conta de por que no grupo de maiores de 65 anos a media de uso (1.91) é superior á dos grupos de idade intermedios, cando en principio todos viviron unha época de pouco interese e se cadra non excesiva permisividade cara ó uso do galego neste contexto. Dada a evidente dificultade para optar por unha destas interpretacións cos datos que posuímos, pode resultar útil referirnos individualmente ó uso de cada un dos grupos de idade para tratar de deitar algo de luz sobre a cuestión. Por unha banda, a ninguén se lle escapa que, como xa fomos dicindo ó longo do presente capítulo, a presenza, aínda cativa, do galego no sistema escolar xera unha utilización por parte dos alumnos que, por razóns cronolóxicas evidentes, a penas se podía dar nos individuos maiores de 25 anos. Este uso circunstancial do galego está, sen dúbida, relacionado co feito de que a media se sitúe lixeiramente por riba dos 2 puntos (2.17), mentres -como vemos- as demais están por baixo desta puntuación. Por outra banda, a maior utilización do galego por parte dos maiores de 65 anos (respecto ós grupos de idade intermedios) non pode interpretarse, como é obvio, do mesmo xeito. Mantéñase ou non na tendencia que parecen marca-los usos orais, a diferenza de 0.3 e 0.37 puntos respecto ós referidos grupos intermedios é importante, sobre todo se consideramos que a puntuación máis elevada desta interacción non supera os 2.17 puntos. Quere isto dicir que o uso do galego deste grupo de idade podería ser máis elevado do *esperable*. No caso de que o considerasemos así, cumpriría lembrar que o 73.6% destes individuos naceu nun hábitat rural e que foi escolarizado

na etapa anterior ó franquismo, cando a implantación do castelán nese hábitat era moi reducida e o acceso ós medios de comunicación de masas⁶⁷ ou a outros ámbitos castelanófonos escasos. Quizais os profesores tivesen algunha conciencia destes feitos e intuísen as dificultades dos alumnos para entenderen ou, polo menos, expresárense en castelán, o que os podería levar a utiliza-lo galego á hora de ensinar, constituíndo se cadra unha necesidade práctica para, en moitos casos, poder desenvolve-lo seu labor docente con certas garantías de éxito⁶⁸. Se fose así, a hipótese de que unha parte dos alumnos mantiñan a que era a súa lingua habitual, o galego, cobraría aínda maior forza e sentido. Non é desbotable, por tanto, que naquela época, cando a asistencia esporádica á escola era práctica frecuente, o feito de non posuír competencia suficiente en castelán fixese que a única lingua que algúns alumnos podían utilizar na práctica, mesmo nun contexto formal e castelanizante, fose o galego.

5.4.1.2. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo os estudos

Na análise por estudos atopamos varios fenómenos de interese. En primeiro lugar, que os maiores niveis de uso escrito aparecen nas persoas que realizaron ou están a realizar estudos secundarios, aínda que a media non supera os 1.56 puntos (gráfico 5.4).

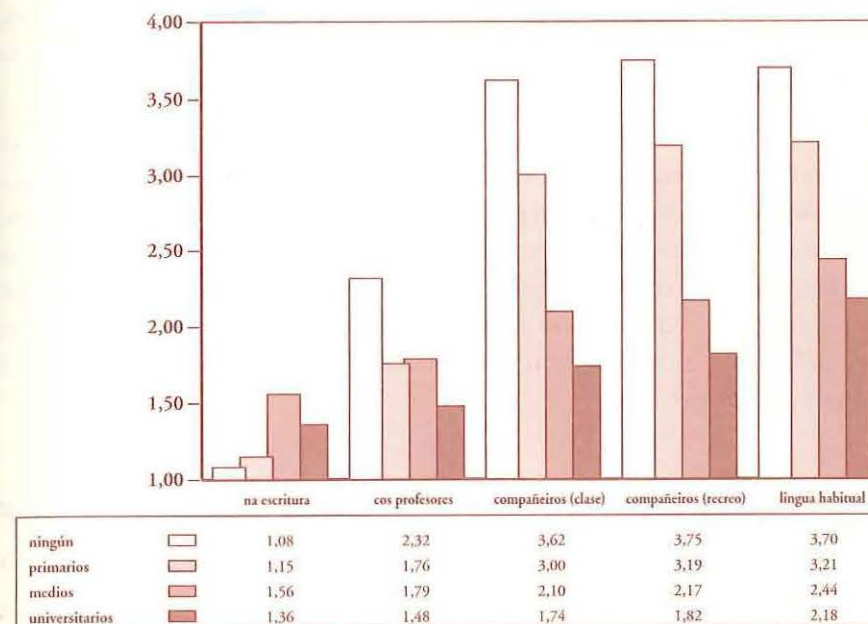
Nos demais usos, os maiores niveis de utilización do galego aparecen entre as persoas sen estudos⁶⁹. Na interacción cos profesores son estas as únicas que presentan unha media próxima ós 2.5 puntos, é dicir, indicativa dun uso preferente da lingua galega. Salvo na escrita, no

⁶⁷ Pénsese que en Galicia a radio, que non chegou ata os anos 30, foi durante moito tempo un luxo, e que boa parte dos fogares deste hábitat careceron mesmo de luz eléctrica ata non hai moito tempo.

⁶⁸ Pode resultar de interese confrontar estas hipóteses con datos de carácter documental sobre a situación do galego a finais do século XIX e comezos do XX, na medida en que poidan existir certas concorrencias coas informacións que sobre o uso desta lingua se deducen dos informes que realizaba a inspección educativa da época. Véxase, a este respecto, De Gabriel, Narciso (1990), *Leer, escribir y contar (escolarización popular y sociedad en Galicia (1875-1900))*, Sada, Edicións do Castro; e Costa Rico, Antón (1989), *Escolas e mestres (A educación en Galicia: Da Restauración á Segunda República)*, Santiago, Servicio Central de Publicacións da Xunta de Galicia.

⁶⁹ A etiqueta 'ningún estudio' responde tanto a aqueles que nunca asistiron á escola coma ós que asistiron só de xeito esporádico, é dicir, un ou varios meses ó ano durante un curso escolar ou máis, pero sen seguiren regulamente a secuencia normal de aprendizaxe. Como é ben sabido, este fenómeno era bastante frecuente na Galicia rural ata, aproximadamente, mediados do presente século. En calquera caso, as persoas incluídas baixo a etiqueta 'ningún estudio' que contestan as preguntas de uso escolar corresponden sempre a individuos con asistencia esporádica á escola.

Gráfico 5.4
Medias de uso no ámbito escolar segundo os estudos en Galicia

resto dos contextos a tendencia indica que o uso do galego é maior canto menores son os estudos que posúe o informante. Este fenómeno está relacionado co feito de que nas persoas sen estudos os niveis de uso do galego son máis elevados (véxase o capítulo 3), e asemade que este grupo de poboación non asistiu máis ca dun xeito puntual á escola, polo que probablemente esta non tivo tempo abondo para fixa-la conducta lingüística que, segundo vimos observando ó longo deste capítulo, é a *propia* deste ámbito: o emprego do castelán. Xa que logo, o uso destes informantes ten máis que ver en certos casos coa súa lingua habitual que coa lingua dominante na escola. Este fenómeno maniféstase dun xeito moi especial nas interaccións cos compañeiros.

A única aparente ruptura na sistematicidade da tendencia a que canto maiores estudos menor sexa o nivel de utilización do galego na escola constitúena os informantes con estudos medios na interacción cos profesores, que presentan unha media lixeiramente superior ós de estudos primarios (gráfico 5.4). Esta circunstancia está relacionada co

fenómeno, repetidamente comentado neste capítulo, da implantación do galego no ensino, que afecta maiormente ás persoas que cando se realizou o noso inquérito cursaran ou estaban a cursar estudos medios, e que obviamente se movían nunha banda de idade coherente co seu nivel académico.

En definitiva, os que máis usaban o galego na escola son as persoas con asistencia esporádica á mesma -ningún estudio- que nas interaccións cos compañeiros presentan medias superiores a 3.5 puntos. As persoas con estudos primarios mantéñense nun nivel de utilización alto desta lingua (medias superiores a 3), e os que realizaron estudos medios ou universitarios non acadan o límite de emprego preferente do galego (2.5 puntos), aínda que nos usos cos compañeiros se aproximan bastante ó mesmo.

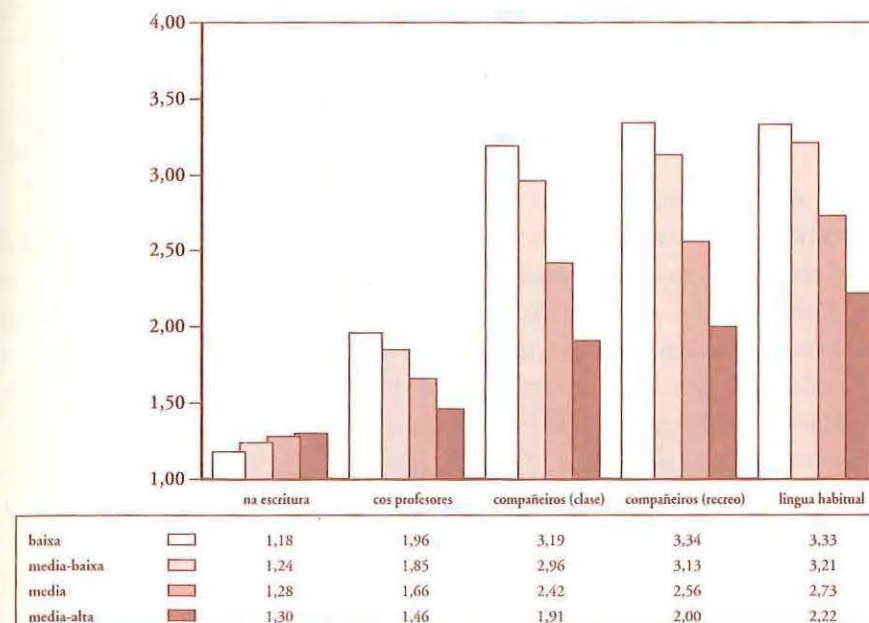
5.4.1.3. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a clase social

No gráfico 5.5 pode verse a importante asociación entre o emprego do galego no ámbito escolar e a clase social do individuo⁷⁰. Como acontecía ó analiza-la lingua habitual e os usos na familia, vistos en capítulos precedentes, observamos que canto máis baixa é a clase maiores son as medias nos usos escolares. Os descensos máis importantes teñen lugar nas clases media e media-alta, mentres que entre a baixa e a media-baixa as diferencias son de menor entidade. A utilización escrita do galego, pola contra, é maior conforme máis elevada é a clase. Pese a que a distancia é reducida, dáse unha progresión constante e oposta á dos usos orais.

En tódalas clases sociais a media da interacción cos profesores expresa un predominio do castelán. Respecto ás interaccións cos compañeiros, os usos son favorables ó galego nas clases baixa e media-baixa, intermedios na clase media (arredor de 2.5), e bastante desfavorables na media-alta, pero nunca tanto coma as correspondentes á interacción cos profesores e á lingua escrita.

⁷⁰ Lembremos, con todo, a prudencia con que hai que toma-los comentarios sobre a clase social, como xa apuntamos en capítulos precedentes.

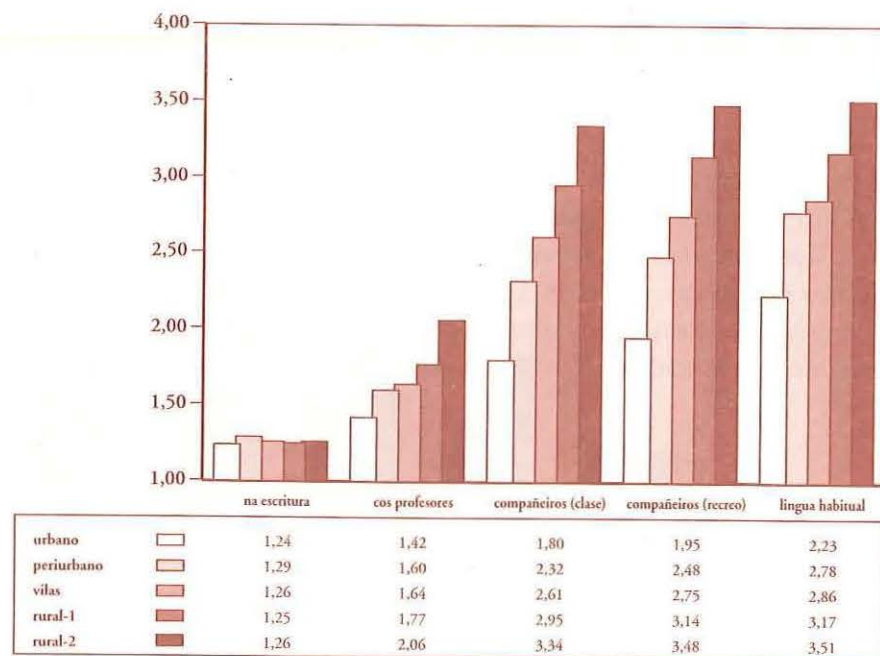
Gráfico 5.5
Medias de uso no ámbito escolar segundo a clase social en Galicia

5.4.1.4. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo o hábitat de residencia

O cruzamento por hábitat de residencia mostra de novo, como sucedía nas variables vistas ata agora, que o galego está tanto máis presente nos usos orais canto máis avanzamos do hábitat urbano ó rural (gráfico 5.6). Na lingua escrita, sen embargo, as medias de uso son moi semellantes e indican igualmente que neste contexto o castelán é a lingua predominante en calquera dos hábitats. Na interacción co profesor, aínda que as medias aumentan a medida que o hábitat se fai máis rural, todas son inferiores a 2.5. Cos compañeiros, tanto na clase coma no recreo, utilízase máis o galego nas vilas e no rural, fronte ó predominio do castelán no urbano e no periurbano. En calquera caso, podemos dicir que a gradación de formal a informal que caracteriza o ámbito escolar introduce unha enorme variación, mesmo controlando a variable que máis incide no uso lingüístico, o hábitat.

Gráfico 5.6
Medias de uso no ámbito escolar segundo o hábitat de residencia en Galicia

Cadro 5.1

Medias de uso en diferentes interaccións nos menores de 26 anos segundo o hábitat de residencia

	na escritura	cos profesores	cos compañeiros na clase	cos compañeiros no recreo	lingua habitual
urbano	1.82	1.84	1.53	1.48	1.82
periurbano	1.86	1.96	1.81	1.79	2.15
vilas	1.95	2.12	2.18	2.19	2.36
rural-1	1.93	2.26	2.63	2.68	2.75
rural-2	1.95	2.47	2.97	3.03	3.15

Se cinxímo-la nosa análise ó grupo de idade de 16 a 25 anos (véxase o cadro 5.1), observamos que no urbano e no periurbano as medias son claramente desfavorables ó galego, sobre todo nos usos máis informais. Nas vilas mantense esta tendencia, aínda que as puntuacións

son xa máis altas e, salvo na lingua escrita, superan sempre os 2 puntos. No rural, as interaccións cos compañeiros indican un uso predominante do galego e as dos usos máis formais do castelán.

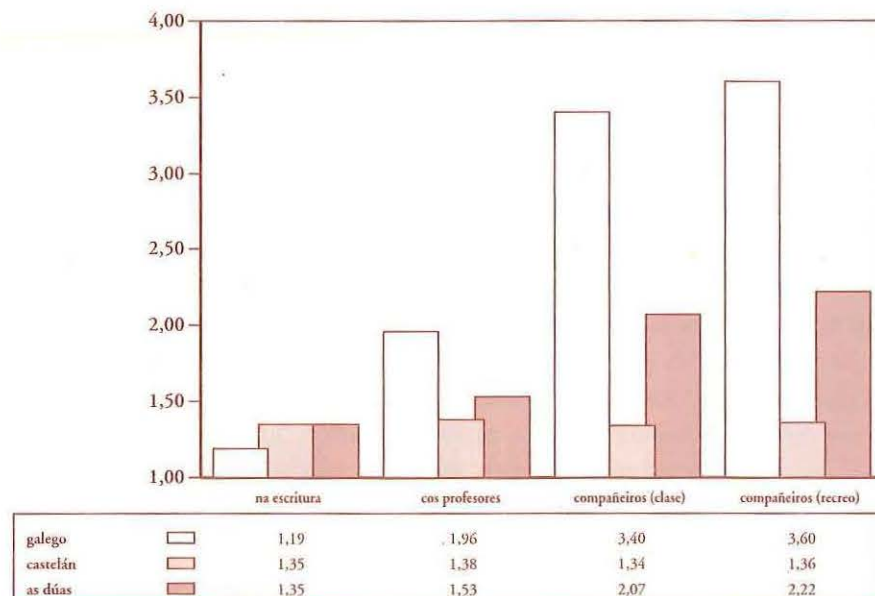
5.4.1.5. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a lingua inicial

A análise segundo a lingua inicial tamén ten un grande interese no estudio dos usos escolares. Como se observa no gráfico 5.7, no uso escrito os galegofalantes iniciais utilizan menos o galego cós outros grupos. Este comportamento está vinculado con varios feitos moi relacionados entre si. En primeiro lugar, moitos galegofalantes non asistiron á escola durante tanto tempo nin con tanta regularidade coma os membros dos demais grupos, polo que parten dun menor contacto co texto escrito⁷¹. En segundo lugar, e desde a perspectiva do ensino da lingua galega, pénsese que só o 13.3% dos monolingües en galego estudaron esta lingua na escola, mentres no caso dos castelanfalantes e dos bilingües estudaron galego, respectivamente, o 35.7% e o 31.4%. O que subxace a estes feitos é, novamente, que a idade media dos galegofalantes é superior e, polo tanto, son moitos menos os que tiveron que cursar lingua galega, practicamente o único medio polo que ata agora os escolares necesitaron escribir neste idioma, dada a súa reducida presenza no currículo escolar. Ó limita-la análise ós menores de 26 anos atopamos, efectivamente, que a media máis alta corresponde ós galegofalantes iniciais (1.97), sendo a dos bilingües 1.96 e a dos que aprenderon a falar en castelán 1.83. As diferencias son moi reducidas, pero a tendencia pasa xa a coincidir coa dos demais usos orais.

No nivel oral, tanto en contextos formais (co profesor) coma informais (cos compañeiros), os que teñen como primeira lingua o galego presentan medias de uso claramente máis favorables a esta lingua cós outros dous grupos (0.43 puntos superior ós bilingües na interacción cos

⁷¹ Este feito xa se salientaba en Fernández, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, pp. 99-100. Para o conxunto de Galicia, hai que notar que o 55.3% dos galegofalantes iniciais non chegou a completa-los seus estudos primarios, mentres entre os que aprenderon a falar en castelán e nas dúas linguas a un tempo as porcentaxes son, respectivamente, do 12.7% e o 24.6%. E, se só o 5.1% dos galegofalantes iniciais fixo estudos universitarios, nos outros dous grupos as porcentaxes son, tamén respectivamente, o 28.2% e o 17.6%.

Gráfico 5.7
Medias de uso no ámbito escolar segundo a lingua inicial en Galicia

profesores, 1.33 cos compañeiros na clase e 1.38 cos compañeiros no recreo). Sen embargo, a media de uso cos profesores segue indicando que a lingua máis utilizada, tamén polos galegofalantes, é o castelán.

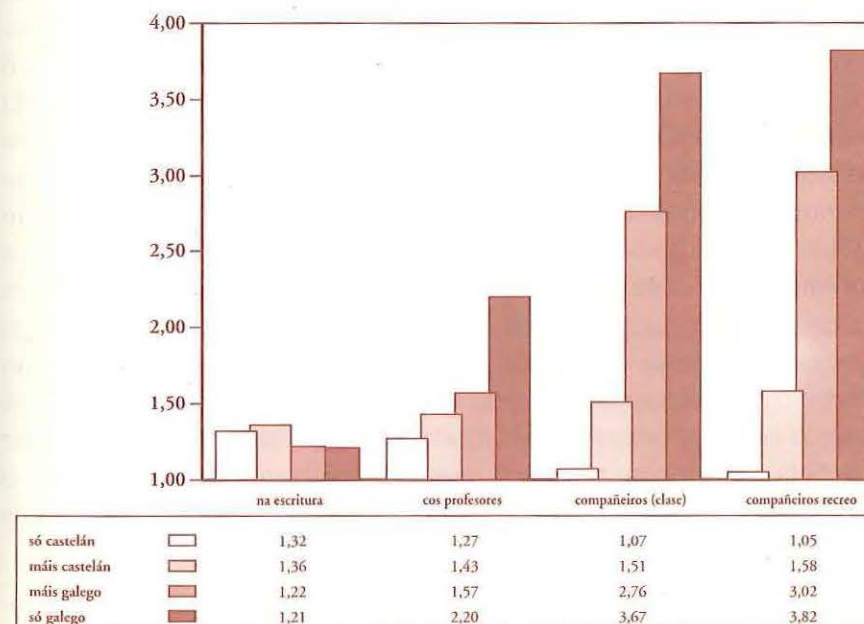
5.4.1.6. Usos lingüísticos no ámbito escolar segundo a lingua habitual

Entre as variables que figuran na táboa 5.2.0, a máis asociada cos usos no ámbito escolar é a lingua habitual (gráfico 5.8). Se partimos das puntuacións medias correspondentes a cada opción na lingua habitual⁷² e as comparamos coas que resultan de cruzar esta variable coa lingua cos compañeiros, observamos importantes concorrencias, sobre todo na interacción no recreo: no caso dos monolingües en castelán as puntuacións están moi preto do 1, e nos que falan máis nesta lingua

⁷² 1 'só castelán', 2 'máis castelán ca galego', 3 'máis galego ca castelán' e 4 'só galego'.

superan lixeiramente o 1.5; as medias daqueles que usan máis o galego achéganse a 3, e a 4 as dos monolingües en galego. Así mesmo, nos galegofalantes, canto máis espontáneo é o uso, máis coincide co habitual. Con todo, hai que notar que, salvo nos monolingües en castelán -que, loxicamente, non poden ter medias inferiores a 1- nos outros tres grupos os usos escolares informais sempre están por baixo da puntuación correspondente á lingua habitual⁷³.

Gráfico 5.8
Medias de uso no ámbito escolar segundo a lingua habitual en Galicia

Os usos formais son propios de ámbitos comunicativos con patróns de comportamento diferentes ós dos usos informais e que nalgún caso poden levar asociada unha determinada escolla lingüística. Noutras palabras, un contexto informal permítelle ó falante emprega-la variedade na que se sente máis cómodo, mentres a situación formal depende en

⁷³ O grupo que máis se desvía desta tendencia é o dos que falan preferentemente en castelán (aproximadamente -0.5).

maior medida de condicionamentos como a acomodación lingüística⁷⁴, o prestixio das variedades, etc. Así, en comunidades onde conviven dúas ou máis linguas e onde estas poden ter unha distribución de funcións semellante á dos rexistros en comunidades monolingües (véxase a introducción ó capítulo 6), a miúdo os contextos formais provocan un maior emprego da lingua á que se lle asigna o trazo de +formalidade. Así mesmo, a acomodación lingüística, que en principio non é un fenómeno que deba dirixirse nunha dirección, pode implicar cambios de lingua de diferente envergadura para os falantes instalados nunha ou noutra lingua.

Dos datos sobre os usos formais no ámbito escolar despréndese que, efectivamente, en Galicia existen fenómenos desta natureza, sendo a escola un dos ámbitos nos que máis se manifestan estas tendencias. Deste xeito, aínda que moitos individuos se consideran monolingües ó declarar cal é a súa lingua habitual, en realidade adáptanse con frecuencia ó interlocutor e á situación comunicativa. Se tomamos como referencia os individuos de 16 a 25 anos, que xa tiveron galego na escola e nos que -por razóns cronolóxicas- a lingua habitual e a da escola deberían coincidir de non haber factores de distorsión, vemos que mentres os monolingües en castelán non utilizan de forma preferente ou exclusiva o galego en máis do 1% dos casos, o 4.8% dos monolingües en galego empregan preferente ou exclusivamente o castelán cos compañeiros no recreo, o 6.6% cos compañeiros na clase, o 36.7% cos profesores e o 84.1% na lingua escrita. Por tanto, a acomodación lingüística no ámbito escolar en Galicia unicamente ten lugar nos galegofalantes que introducen o castelán nas súas prácticas lingüísticas, pero case non afecta ós castelanfalantes, a pesar da introducción do galego no ensino.

Así mesmo, débese ter en conta que os procesos de acomodación con máis repercusión no cambio de lingua xorden na interacción cos profesores. É probable que o feito de que a maior parte dos docentes utilicen o castelán no seu contacto cos alumnos contribúa a que sexan os galegofalantes os que con máis frecuencia se acomodan ás súas prácticas

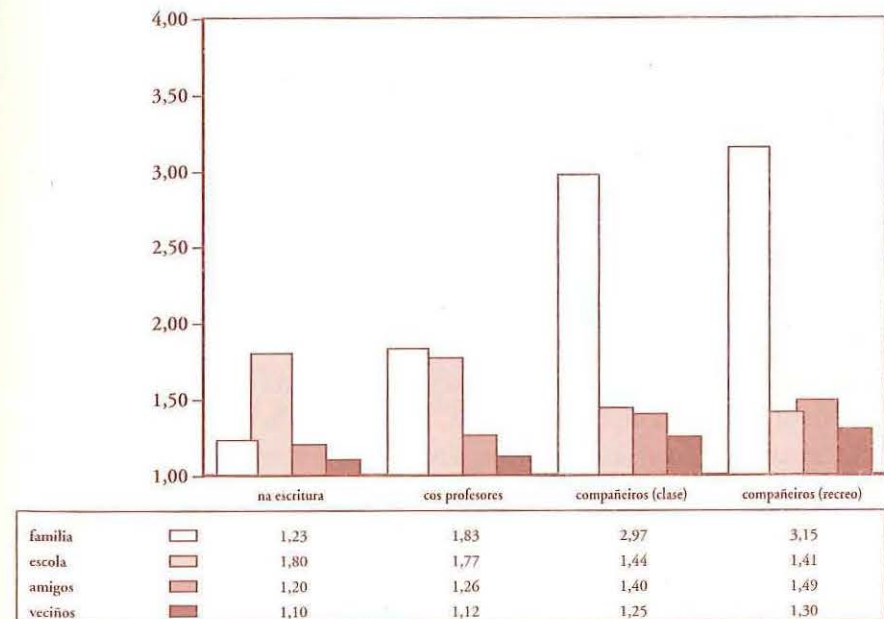
⁷⁴ Enténdese por *acomodación lingüística* o fenómeno polo cal o falante utiliza unha variedade lingüística determinada para adaptarse á situación comunicativa, froito da súa relación co interlocutor. Existen dous tipos de acomodación: a converxencia e a diverxencia. A primeira é unha aproximación ó interlocutor a través da marca de solidariedade que supón falar de maneira semellante a el. A segunda é un intento de marcar distancias por medio dunha fala con trazos diferenciadores, entre os cales pode estar-lo feito de usar unha lingua distinta.

lingüísticas, ó funcionaren como participantes de maior estatus, dando como resultado uns elevados niveis de uso do castelán nesta interacción.

5.4.1.7. Usos lingüísticos no medio escolar segundo os ámbitos de adquisición do galego

A análise dos usos escolares segundo o ámbito en que se adquiriu o galego (gráfico 5.9) ofrece varios aspectos interesantes. En primeiro lugar, o único grupo con medias de uso favorables ó galego no nivel oral espontáneo é o dos que aprenderon esta lingua na familia (puntuacións próximas ou superiores a 3.0). Entre as medias da lingua cos profesores, a máis elevada é tamén a que corresponde á adquisición familiar, aínda que a puntuación (1.83) reflicte un uso predominante do castelán. En segundo lugar, os que aprenden o galego na escola utilizan moi pouco esta lingua, especialmente cos compañeiros. Onde máis uso presenta este grupo é na lingua escrita, que ademais destaca por riba dos outros grupos, ó presentaren estes un emprego do galego practicamente nulo.

Gráfico 5.9
Medias de uso no contorno escolar segundo os ámbitos de adquisición do galego en Galicia

En calquera destas variables, os que adquiriron o galego na interacción cos veciños ou cos amigos a penas usan esta lingua no ámbito escolar (lembramos de novo que a media de 1.0 supón un uso exclusivo do castelán). As diferencias, aínda sendo reducidas, indican que canto máis espontáneo é o uso menos tendencia existe ó monolingüismo estrito en castelán.

Non se debe esquecer, sen embargo, a forte asociación entre o ámbito de adquisición da lingua e outras variables, en especial a lingua inicial⁷⁵. Así, mentres máis do 90% dos que adquiriron o galego na escola, cos amigos ou cos veciños é castelanfalante inicial, nos que o adquiriron na familia a porcentaxe é só o 12.2%. Se consideramos, ademais, a tantas veces comentada relación entre lingua inicial por unha banda e lingua habitual e usos lingüísticos pola outra, decatáronos da necesidade de integrar nun todo as múltiples dependencias que existen entre estas variables.

5.4.2. Conciencia do condicionamento da lingua da escola sobre a lingua habitual

Ata agora tratamos da influencia da lingua da escola sobre a habitual a partir da constatación das diferencias entre a lingua habitual e a inicial e os usos escolares. Sen embargo, o feito de que os individuos presenten diferencias no seu uso non quere dicir que necesariamente sexan conscientes das mesmas. A seguir constataremos como a conciencia deste proceso é menor do que a envergadura dalgunhas das diferencias anteriores podería facer pensar.

Un 20.2% do conxunto da mostra analizada cre que a escola os induciu a modifica-la súa conducta lingüística. Así mesmo, xa vimos que as diferencias entre a lingua inicial e habitual e os usos escolares son, na maior parte dos casos, bastante importantes. Sen embargo, non nos consta que a lingua que os informantes utilizaban na escola fose a mesma cá habitual naquela etapa da súa vida, polo que non temos datos abondo para afirmar que a *substitución lingüística* (case sempre castelanización) producida polo ámbito académico se dese tamén fóra do mesmo, e menos para pensar que se mantivo con posterioridade ó abandono da mesma.

⁷⁵ Fernández, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op. cit.*, pp. 173 e ss.

Con todo, non é descamiñado supoñer que tal influencia existe e que moitos individuos non son conscientes dela.

Se o analizamos por idade, observamos que o recoñecemento deste influxo é máis habitual entre a poboación de menos de 26 anos (26.3%), diminuindo nun 22.2% no grupo de 26 a 40 anos, nun 17.9% no de 41 a 65 e nun 14.3% nos maiores de 65.

Ó realizar esta pescuda cun maior grao de detalle, analizando o que acontece no grupo de idade de 16 a 25 anos, observamos que os máis conscientes de que a lingua das clases influíu sobre a súa propia son persoas que aprenderon a falar en castelán ou nas dúas linguas, teñen unha práctica bilingüe e afirman ler ou escribir ben en galego. A conciencia deste proceso é, ademais, moi frecuente nos que aprenderon o galego na escola (33.3%). Desta porcentaxe, o 73.2% pensa que a escola modificou o seu uso lingüístico a favor do galego.

Daquel 20.2% que declaraba que a lingua do contorno académico influíu na súa, un 82% considera que tal influencia favoreceu que usase máis o castelán, e só un 18% cre que o levou a utilizar máis o galego. Sen embargo, a porcentaxe varía cando temos en conta o factor idade. Nos informantes de máis de 25 anos⁷⁶ a conciencia de que a escola foi un elemento castelanizador está sensiblemente máis estendida, acadando o 94.1% de persoas que recoñecen algún condicionamento. Pola contra, nos individuos de 16 a 25 anos esta opinión ten menos forza, estando as porcentaxes totais dos que nestes grupos cren que existiu unha influencia favorable ó galego e ó castelán moi igualadas (49.7% favorable ó castelán e 50.3 ó galego).

O ensino só parece producir certa *(re)galeguización* nos menores de 26 anos, fundamentalmente nos castelanfalantes iniciais. Neste grupo, entre os que senten algunha influencia do ensino, un 68.3% pensa que foi favorable ó galego. Nos bilingües iniciais son só o 47.2% e nos galegofalantes iniciais unicamente o 19%⁷⁷. En calquera caso, débese pensar que a *(re)galeguización* froito do influxo da escola é

⁷⁶ As porcentaxes refírense sempre, insistimos, a ese 20.2% de individuos que recoñecen que a lingua da escola influíu sobre a súa lingua habitual.

⁷⁷ No caso destes monolingües iniciais en galego hai que pensar, loxicamente, que a *influencia favorable ó galego* se manifestou nunha reafirmación ou mantemento da súa lingua. De feito, o 94.7% deste subgrupo fala única ou preferentemente en galego.

cuantitativamente moi reducida no conxunto da poboación, aínda que cualitativamente poida suxerir unha futura vía de actuación en planificación lingüística no ámbito escolar.

5.4.3. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores

As tendencias de uso escolar que observamos nos sectores son moi semellantes ás descritas para o conxunto de Galicia. De novo, o uso é tanto máis favorable ó galego canto maior é o carácter informal do contexto comunicativo (lembrems que a escritura é o uso máis formal e as interaccións cos compañeiros no recreo, o máis espontáneo⁷⁸), aínda que a magnitude destas diferencias varía segundo o tipo de hábitat predominante no sector.

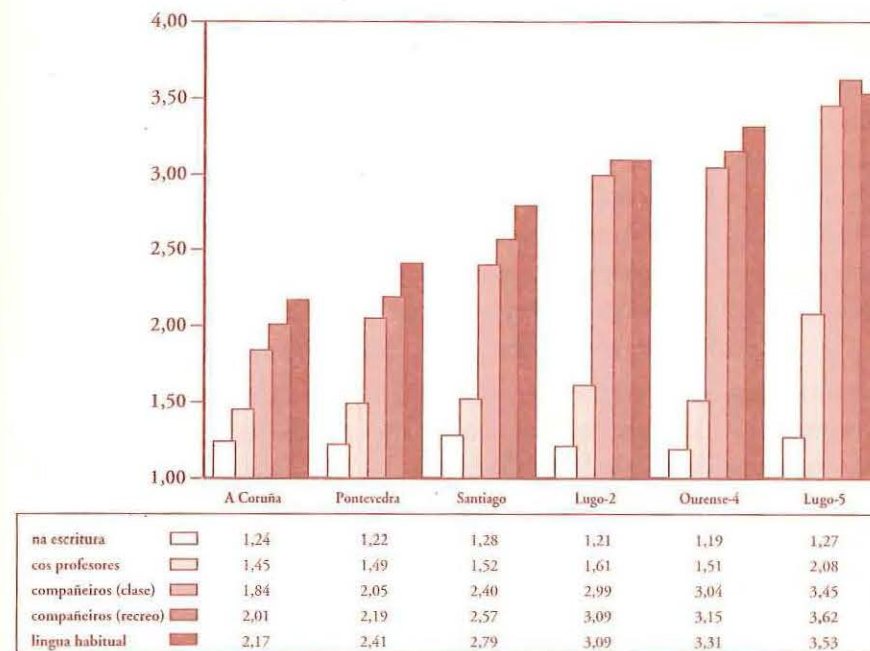
O hábitat, como dixemos repetidas veces nos capítulos precedentes, é un dos indicadores de maior peso na descrición dos usos lingüísticos da poboación galega. A este respecto non debemos esquecer que esta experimentou importantes migracións do campo á cidade, proceso que se acelerou nos últimos cincuenta anos. Como consecuencia deste fenómeno, é frecuente que o hábitat de nacemento e residencia de pais e fillos nunha mesma familia non coincidan. Ademais, moitos individuos residen nun hábitat diferente daquel do que son orixinarios, de xeito que persoas que viven, por exemplo, nunha cidade poden ter unha procedencia eminentemente rural⁷⁹. Sen embargo, o lugar en que residen na actualidade os informantes é o criterio que se adoita ter en conta en traballos destas características á hora de consideralos veciños dun municipio e, por tanto, adscribíbles a un hábitat determinado. Será este tamén o criterio que adoptaremos aquí, tratando de evita-las posibles inconveniencias que deste feito se poidan derivar realizando os cruzamentos coas variables oportunas en cada caso.

A lingua escrita presenta medias moi semellantes en calquera dos sectores ó analiza-lo conxunto da poboación (gráfico 5.10). As

⁷⁸ O grao de formalidade do uso escrito vén dado fundamentalmente polo feito de que non é unha 'interacción' en sentido estrito. É dicir, non se produce circulación de información nos dous sentidos, senón unicamente de emisor a receptor. Ademais, non existe presenza 'física' do destinatario, polo que o emisor non ten unha referencia directa e inmediata do mesmo.

⁷⁹ Este feito xa se comentara en Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1994), *Op.cit.*, pp. 64-65, a propósito dos procesos de substitución lingüística relacionados coa lingua inicial.

Gráfico 5.10
Medias de uso no ámbito escolar por sectores

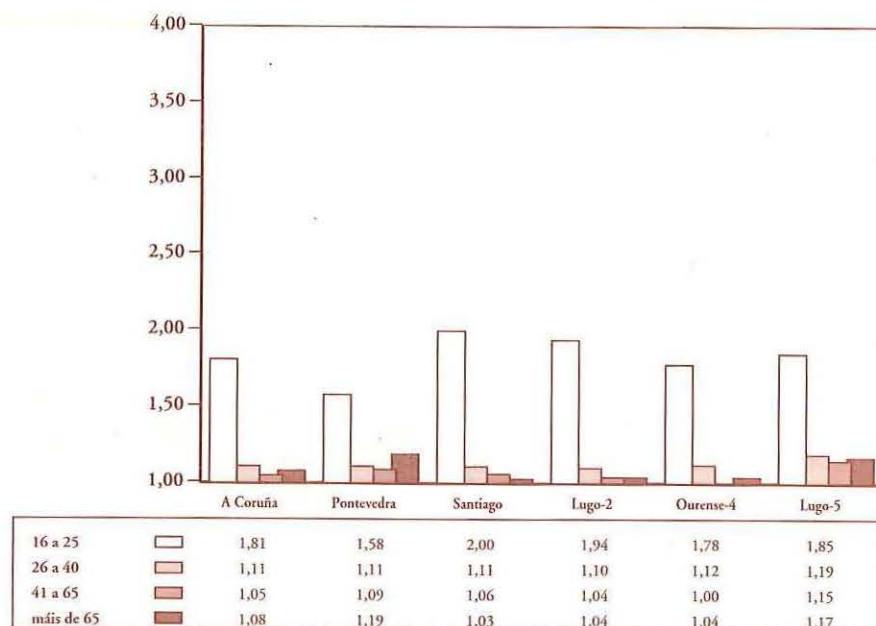

escasas diferencias entre uns e outros non parecen asociarse ó hábitat predominante no sector en cuestión.

Viamos en capítulos precedentes que para describir con precisión os usos lingüísticos da poboación, con frecuencia é preciso realizar análises nas que controlemos, ó mesmo tempo, a asociación con máis dunha variable. Neste capítulo observáremo-la especial rendibilidade deste tipo de análise ó controlar, ademais do sector (e, por tanto, un tipo de hábitat predominante) a idade dos individuos.

Os que máis escriben en galego son os menores de 26 anos, que xa cursaron lingua galega na escola (gráfico 5.11). Como indicabamos ó referirnos ó conxunto de Galicia, este comportamento non significa que neste grupo de idade se estea a producir unha regaleguización -no sentido dun maior uso habitual do galego escrito- senón que, como consecuencia da implantación parcial desta lingua no ensino, moitos individuos pasan a utilizala esporadicamente por esixencias curriculares, sobre todo da materia de lingua galega. Santiago é o sector en que este fenómeno acada

Gráfico 5.11
Medias de uso escrito segundo a idade por sectores

maior relevancia, cunha media de 2, seguido de Lugo-2 con 1.94, mentres que a puntuación máis baixa corresponde a Pontevedra (1.58). Nos demais grupos de idade, como se observa no gráfico, a utilización do galego escrito foi practicamente nula.

Na interacción cos profesores a lingua máis utilizada é tamén o castelán. As diferencias entre uns sectores e outros non son moi importantes nin no conxunto da poboación do sector (gráfico 5.10) nin no desglose por grupos de idade (gráfico 5.12). Os que máis falan en galego cos profesores son de novo os menores de 26 anos, aínda que a media só é levemente favorable a esta lingua en Lugo-5 (2.53). Os usos dos maiores de 65 son moi semellantes ós da poboación máis nova na Coruña, Pontevedra e Lugo-5, mentres en Santiago e nos sectores vilegos (Lugo-2 e Ourense-4) a correspondente diferenza entre ámbalas dúas medias é máis importante.

Sen embargo, aínda que a media de uso cos profesores máis elevada é a do grupo de 16 a 25 anos, o maior índice de monolingüismo en galego aparece nos maiores de 65 anos. No primeiro destes dous grupos a

lingua preferente para falar cos profesores é, na maior parte dos casos, o castelán. O galego non desaparece deste ámbito comunicativo, pero a maioría da poboación de menor idade utilízao de forma esporádica, probablemente con aqueles profesores que (coma o de Lingua e literatura galega) utilizan a cotío esta lingua⁸⁰. Entrementres, nos maiores de 65 este uso do galego case non ten relevancia. A maior parte dos informantes deste grupo de idade afirman que falaban exclusivamente en castelán cos seus profesores⁸¹, pero tamén é máis elevada a porcentaxe dos que utilizaban só o galego⁸² (sempre por riba do 10%). Xa que logo, as medias son máis elevadas nos individuos de 16 a 25 anos ó existir unha porcentaxe cuantitativamente moi importante de persoas que utilizan esporadicamente o galego, a pesar de que son moitos menos os que falan fundamental ou exclusivamente nesta lingua.

Malia que, como xa dixemos, as medias de uso cos profesores son desfavorables ó galego en tódolos sectores (gráfico 5.12), salvo no grupo de 16 a 25 anos en Lugo-5 (2.53), nas restantes idades séguese mantendo a tendencia a que o uso aumente conforme a idade é maior, aínda que de forma menos pronunciada e sistemática ca noutras variables. As puntuacións obtidas neste contexto comunicativo son, en conxunto, baixas, pero a tendencia apunta a que non sigan descendendo canda a idade, moi probablemente como consecuencia da introducción do galego nas aulas a través da materia de Lingua e literatura galega, así como da existencia de profesores doutras disciplinas que de xeito individual imparten as súas clases nesta lingua.

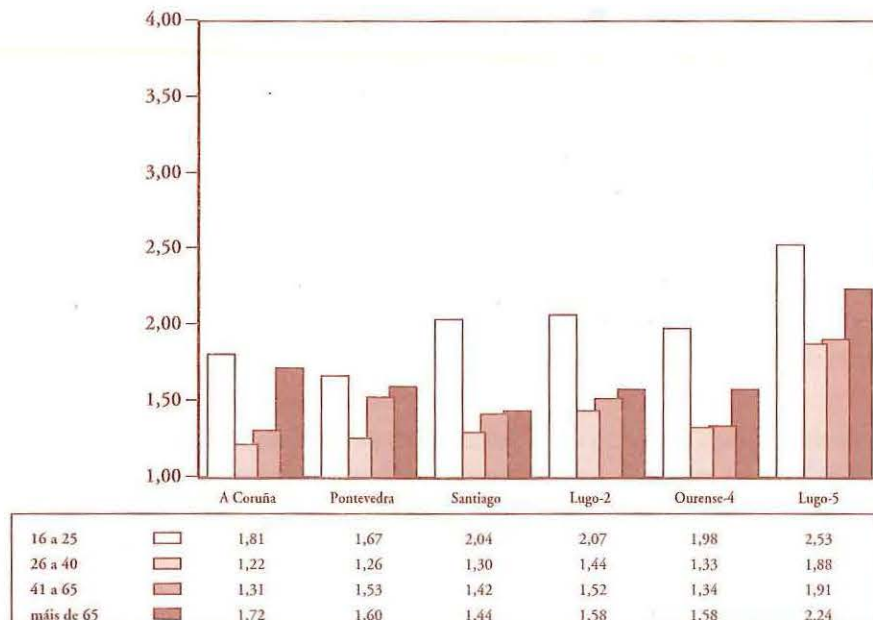
Por outra banda, volvéndonos ó gráfico 5.10, pode observarse que en Lugo-5 o uso do galego na interacción cos profesores é bastante superior á utilización escrita desta lingua, fronte ós outros sectores, nos que a diferenza é cativa. Debe terse en conta que en Lugo-5 os monolingües en galego co profesor son o 22.8%, mentres que en ningún dos outros acada o 11%.

⁸⁰ No grupo de 16 a 25 anos, os que falan preferentemente en castelán son o 66.2% na Coruña, o 57% en Santiago, o 48% en Pontevedra, o 65.9% en Lugo-2, o 57.5% en Ourense-4 e o 34.4% en Lugo-5. Neste último sector, ademais, o 19.7% fala preferentemente en galego e o 26.3% só en galego. Son datos todos eles de uso cos profesores.

⁸¹ A Coruña, 68.8%; Santiago, 81.7%; Pontevedra, 77.3%; Lugo-2, 76.0%; Ourense-4, 73% e Lugo-5, 45.5%.

⁸² En Lugo-5 é o 29.2%, e ademais un 11.4% afirma que falaba preferentemente en galego. O índice de monolingüismo en galego é algo superior ó do grupo de 16 a 25, pero os monolingües en castelán son máis do dobre.

Gráfico 5.12
Medias de uso cos profesores segundo a idade por sectores

Nas interaccións cos compañeiros o galego utilízase moito máis ca nas interaccións formais, como vimos ó analiza-lo conxunto de Galicia. As diferencias entre as medias da lingua cos compañeiros na clase e a lingua cos profesores oscilan entre os 0.39 puntos da Coruña e os 1.53 de Ourense-4 (gráfico 5.10). Estas diferencias reflicten de novo que mentres o uso cos profesores é sempre escaso e bastante uniforme en tódolos sectores (salvo, quizais, Lugo-5), á hora de falar cos compañeiros o galego ten unha maior presenza, sendo as puntuacións máis parecidas en calquera dos sectores ás da lingua habitual, e dependendo moito, por tanto, do hábitat predominante no mesmo.

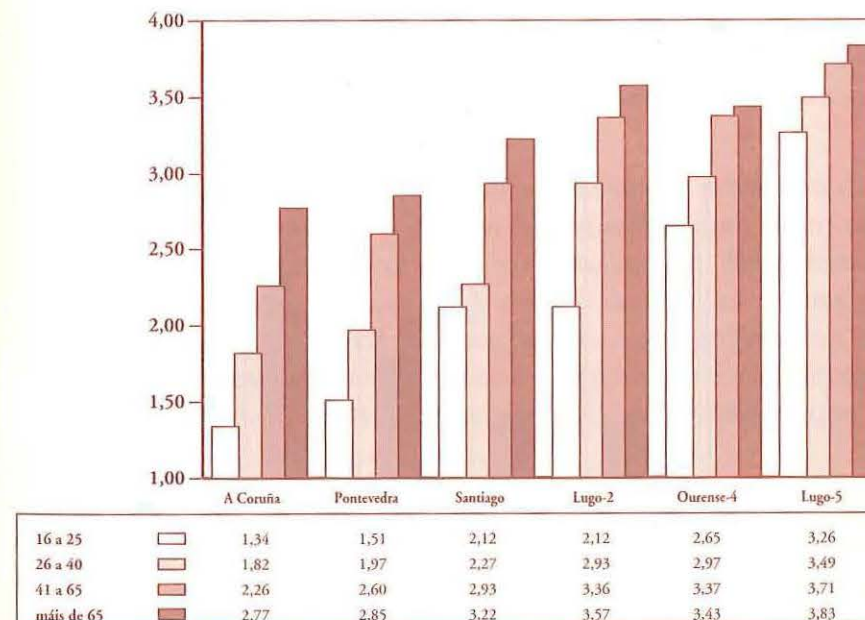
No gráfico 5.10 podemos apreciar, así mesmo, como o emprego do galego cos compañeiros no recreo é lixeiramente superior á utilización desta lingua cos mesmos interlocutores pero na clase. As diferencias, aínda sendo reducidas (entre 0.1 e 0.2 puntos), indicannos unha vez máis que a espontaneidade do contexto comunicativo se mide non só polos participantes no mesmo senón tamén polo estereotipados ou prefixados que estean os seus comportamentos neses eventos e, aínda

máis, que a función desempeñada polos participantes é máis importante cá do ámbito en que se producen os intercambios.

5.4.3.1. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a idade

A escolla de idioma cos compañeiros no recreo segundo a idade (gráfico 5.13) preséntanos novamente as tendencias que aparecían ó analiza-la lingua habitual e os usos na familia. O galego está moi presente na conducta lingüística dos individuos que viven en sectores rurais (en Lugo-5 as medias son superiores a 3.25 en tódolos grupos de idade), mentres nas cidades e nas vilas grandes (Lugo-2) as diferencias entre o comportamento dos máis vellos e os máis novos son moito maiores. Se en Lugo-5 as medias do grupo de maiores de 65 e de menores de 26 se diferencian unicamente en 0.57 puntos, en Lugo-2 a distancia é de 1.45 puntos, e na Coruña de 1.43 puntos. Así mesmo, no grupo de menores de 26 o emprego do galego é moi reducido na Coruña e en

Gráfico 5.13
Medias de uso cos compañeiros no recreo segundo a idade por sectores

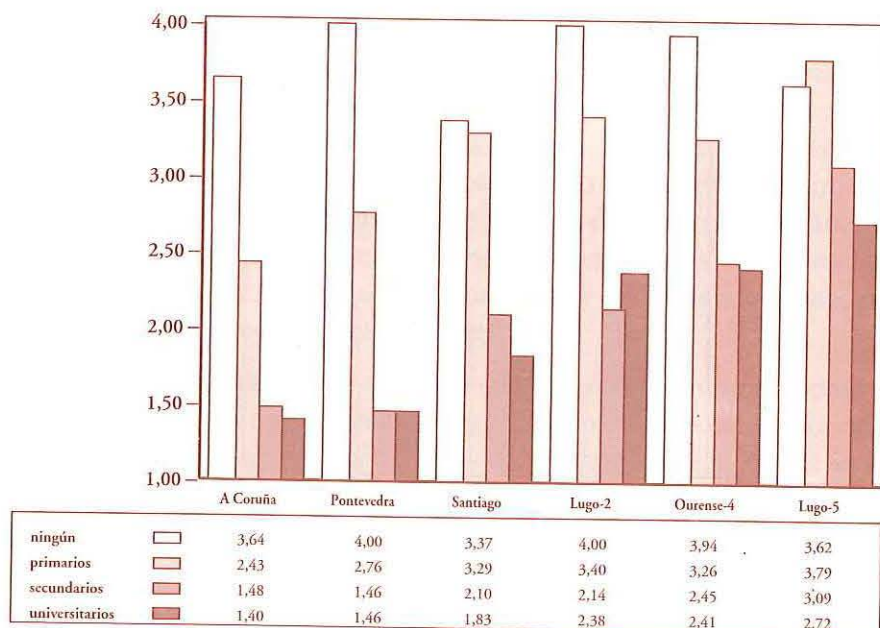

Pontevedra, presenta usos nos que o castelán é lingua preferente en Santiago e Lugo-2 e favorece o galego en Ourense-4 e Lugo-5.

5.4.3.2. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo os estudos

Na análise por estudos hai que salientar varios feitos. En primeiro lugar que, como se observa nas táboas 5.1.1 a 5.1.6 e xa acontecía no conxunto de Galicia, os que máis utilizan o galego na escrita son os que realizaron ou están a realizar estudos medios. As diferencias en relación ós outros grupos son sempre pequenas e reflicten a presenza curricular do galego neste grupo de poboación. Os niveis de uso cos compañeiros son máis elevados entre as persoas con estudos primarios ou con asistencia esporádica á escola (gráfico 5.14). Salvo en Lugo-5 (onde tódalas medias de uso son superiores a 2.5), estes dous grupos son os únicos que presentan medias favorables ó galego. Claro que neles son moito máis numerosos os individuos

Gráfico 5.14
Medias de uso cos compañeiros no recreo segundo os estudos por sectores

de media ou avanzada idade e os nados no medio rural, que habitualmente xa presentan niveis de uso espontáneo máis elevados. A relación co hábitat apréciase con maior claridade nas persoas con estudos secundarios ou universitarios, nos que observamos como o uso do galego se incrementa a medida que o hábitat predominante no sector é máis rural. Nas persoas con estudos primarios tamén aparece este efecto, aínda que Ourense-4 rompe a sistematicidade da tendencia.

Os elevados niveis de uso do galego cos compañeiros que presentan as persoas con asistencia esporádica á escola ('ningún estudio') están relacionados co feito, xa comentado neste mesmo capítulo, de que a lingua habitual destes informantes é, nunha porcentaxe moi elevada, o galego, de xeito que os usos máis espontáneos tenden a coincidir con aquela. Con todo, parece evidente, de novo, que o contacto continuado coa escola induce a poboación galegofalante a utilizar de forma preferente o castelán nas prácticas comunicativas propias deste ámbito. En Lugo-5, onde o galego é a lingua habitual predominante na maior parte das interaccións comunicativas independentemente do nivel de instrución do individuo, os usos escolares presentan diferencias de menor envergadura ca nas cidades (0.9 entre a puntuación máis alta e a máis baixa fronte ós 2.24 puntos da Coruña). Isto non impide que as persoas que realizaron estudos durante máis tempo utilicen con maior frecuencia o castelán.

5.4.3.3. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a clase social

Os usos na escola segundo a clase social presentan unha tendencia semellante á vista ó analiza-la lingua habitual: canto máis elevada é a clase máis predomina o castelán. Hai que destacar Pontevedra (véxanse as táboas 5.2.1 a 5.2.6), xa que as medias dos individuos de clase baixa nas interaccións cos compañeiros son moi superiores ás das outras dúas cidades, e equiparables ás dos sectores de hábitat rural⁸³. E, en sentido contrario, A Coruña, xa que en

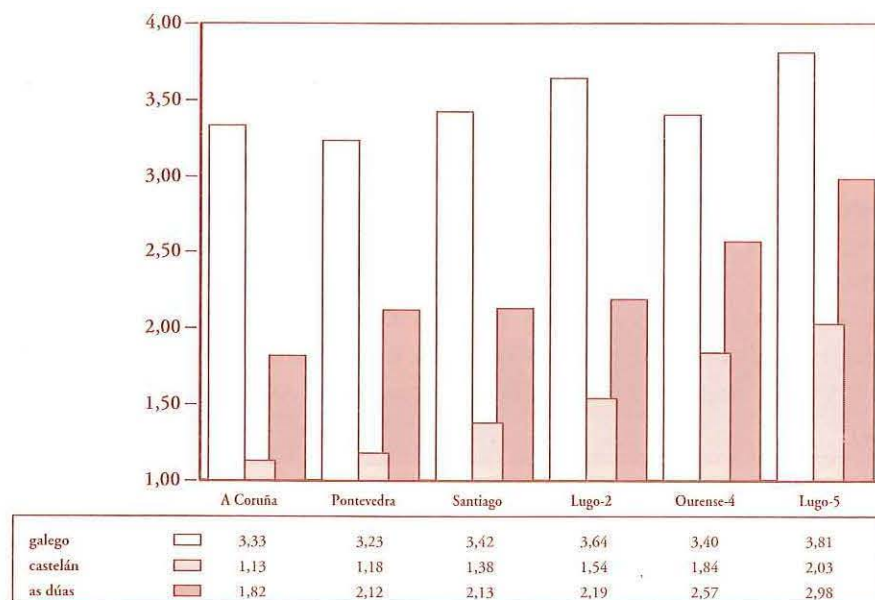
⁸³ Non se debe esquecer que en Pontevedra existe unha importante cantidade de xente vivindo nun hábitat que, sen ser rural, se asemella máis a este ca ó urbano. É o que denominamos «periurbano rural disperso», ó pertencer ó ámbito administrativo da cidade pero presentar unha concentración de vivendas máis próxima á rural. Non é desbotable que esta circunstancia incida parcialmente nas tendencias, afastándoas do que sería habitual nun sector plenamente urbano.

ningunha das clases sociais as medias de uso superan os 2.52 da clase baixa (cos compañeiros no recreo), sendo tódalas demais medias desta serie desfavorables ó galego, a diferenza de Santiago e, como acabamos de dicir, de Pontevedra.

5.4.3.4. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a lingua inicial

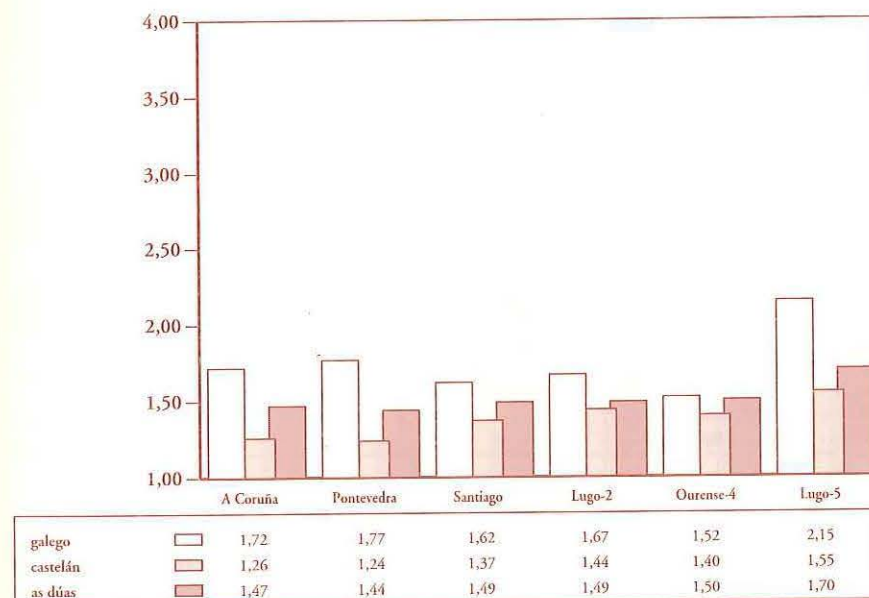
A lingua inicial, o mesmo cá que se utiliza habitualmente, incide de forma moi importante nos usos escolares en función de cal sexa o hábitat predominante no sector. Nos bilingües e castelanfalantes iniciais o uso na interacción máis espontánea (cos compañeiros no recreo) tende tanto máis ó galego canto máis rural é o hábitat do sector (gráfico 5.15). É dicir, o hábitat incide dun xeito importante mesmo nos usos daqueles que non teñen o galego como primeira lingua. En efecto, a media non deixa de aumentar entre o sector máis urbano, A

Gráfico 5.15
Medias de uso cos compañeiros no recreo segundo a lingua inicial por sectores

Coruña (1.13), e o máis rural, Lugo-5 (2.03), cunha diferenza de 0.8 puntos entre os dous extremos. O mesmo acontece no grupo dos bilingües iniciais, que pasan de ter unha media de uso de 1.82 na Coruña a outra de 2.98 en Lugo-5. Nos monolingües en galego non existe unha progresión sistemática, pero as medias son sempre favorables ó galego.

Gráfico 5.16
Medias de uso cos profesores segundo a lingua inicial por sectores

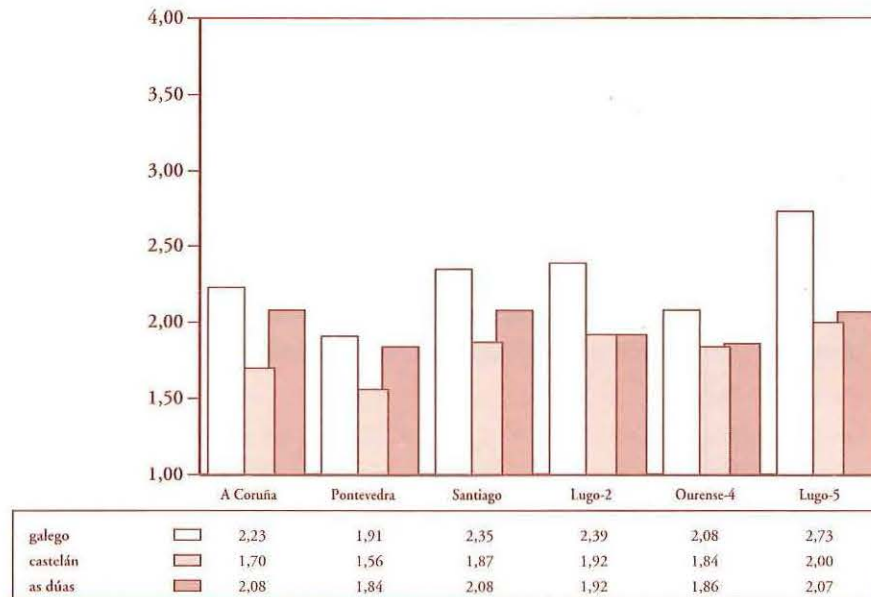

Na interacción cos profesores, como vemos no gráfico 5.16, a única media por riba de 2 é a dos galegofalantes iniciais de Lugo-5. Parece, unha vez máis, que a presenza do profesor funciona como un elemento claramente castelanizador. Os que aprenderon a falar en galego, que cos compañeiros presentaban altos niveis de uso desta lingua (gráfico 5.15), cos profesores a penas utilizan o idioma no que aprenderon a falar. Certamente, fano máis cós bilingües e monolingües en castelán, pero as diferencias son bastante reducidas respecto destes, salvo en Lugo-5. Tomando o conxunto da poboación

analizada como punto de referencia, ningunha media reflicte un uso predominante do galego.

Gráfico 5.17

Medias de uso cos profesores segundo a lingua inicial por sectores nos menores de 26 anos

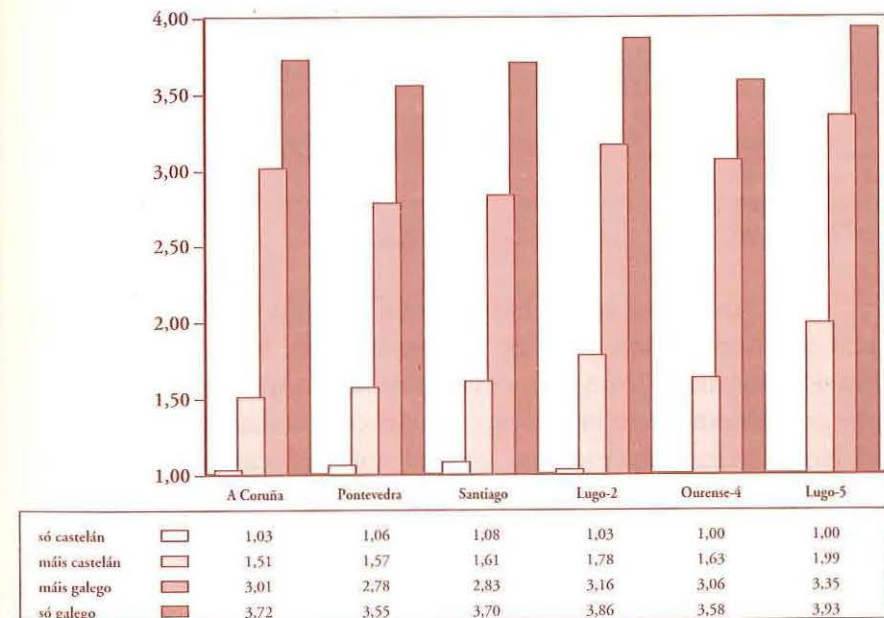
Se cinxímo-la nosa análise ós menores de 26 anos (gráfico 5.17), que se escolarizaron despois da introducción do galego na escola, as puntuacións son en tódolos casos superiores ás do conxunto da poboación de cada sector. Sen embargo, os galegofalantes iniciais seguen dirixíndose ós seus profesores preferentemente en castelán, salvo en Lugo-5. É dicir, que o sistema escolar galego non foi quen, polo de agora, de invertela castelanización das conductas lingüísticas que os mozos galegofalantes iniciais manteñen no ámbito escolar, a pesar da cantidade de poderes e competencias que asumiu nos últimos anos en Galicia.

5.4.3.5. Usos lingüísticos no ámbito escolar por sectores segundo a lingua habitual

As medias de cada un dos grupos de lingua habitual na interacción cos compañeiros no recreo (gráfico 5.18) non se desvían en máis de 0.5 da puntuación que lles correspondería teoricamente na variable 'lingua habitual'. Nos que falan máis galego a maior parte delas mesmo superan os tres puntos. Sen embargo, nos monolingües en galego e nos que teñen como lingua preferente o castelán están por baixo das puntuacións de referencia (4 e 2 respectivamente). En conxunto, podemos dicir que a lingua que se utiliza na escola non coincide coa que os individuos declaran que é a súa habitual, xa que o galego está moito máis presente nesta última.

Gráfico 5.18

Medias de uso cos compañeiros no recreo segundo a lingua habitual por sectores

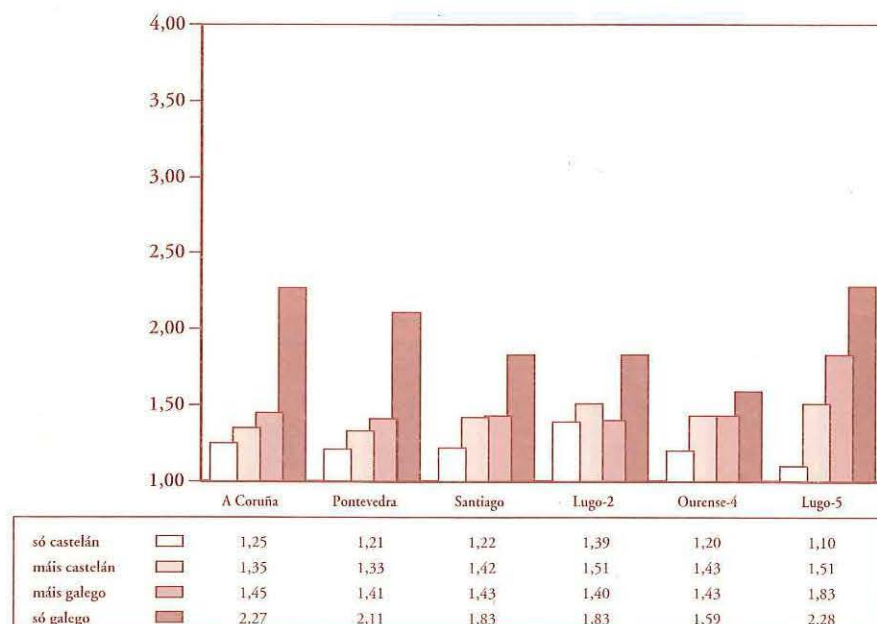

Na interacción cos profesores é de destaca-lo descenso que, no uso do galego, se produce nos que falan só esta lingua a medida que

o hábitat do sector é menos urbano, coa excepción de Lugo-5 (gráfico 5.19), onde a media de uso supera moi lixeiramente a máis alta das demais (a da Coruña).

Gráfico 5.19

Medias de uso cos profesores segundo a lingua habitual por sectores

Nos monolingües habituais en castelán (gráfico 5.20) observamos que non existen grandes diferencias entre uns usos e outros. A utilización do galego é moi reducida, como sería esperable en individuos que se consideran monolingües en castelán, con medias sempre inferiores a 1.5. Nos usos formais (escritura, co profesor), en ocasións os individuos utilizan o galego como consecuencia da referida necesidade de demostrar que posúen suficiente competencia oral e escrita nesta lingua.

Nos restantes individuos, tanto bilingües coma monolingües en galego, o uso deste idioma é maior canto máis informal é o contexto comunicativo, como acontecía no conxunto de Galicia. Entre os bilingües que falan preferentemente en castelán (gráfico 5.21) os niveis de uso do galego son moi baixos, con puntuacións medias sempre inferiores a 2 e diferencias reducidas (inferiores a 0.6) entre usos formais e espontáneos.

Gráfico 5.20

Medias nos usos escolares dos monolingües habituais en castelán por sectores

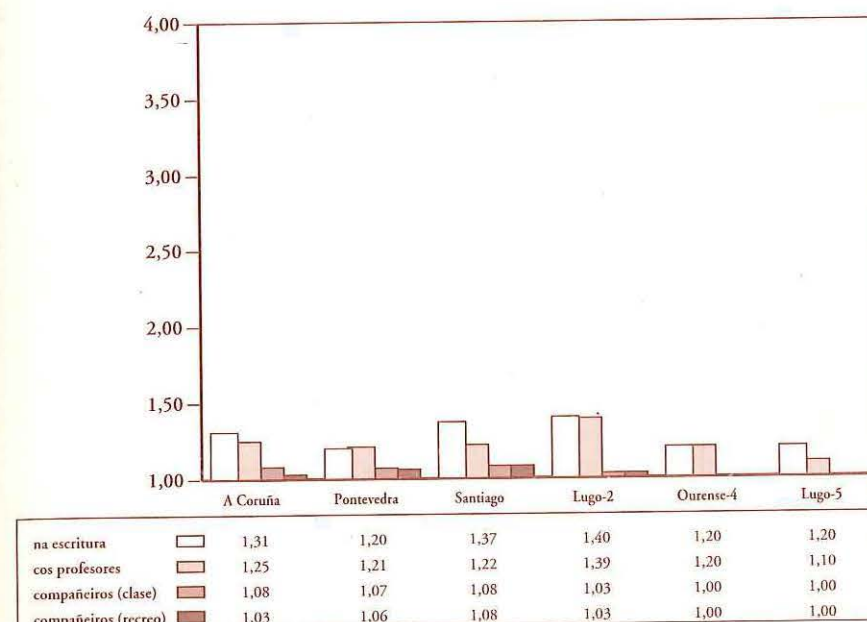
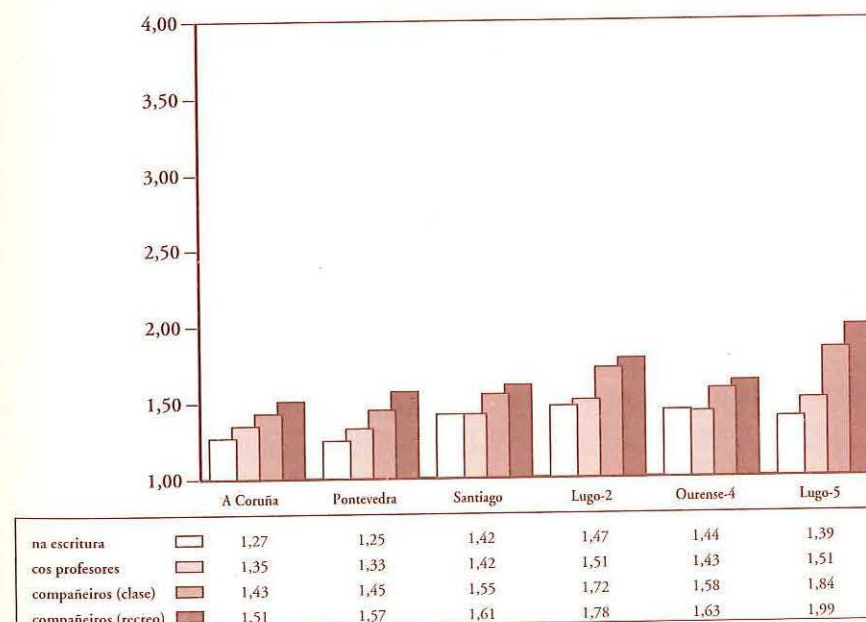

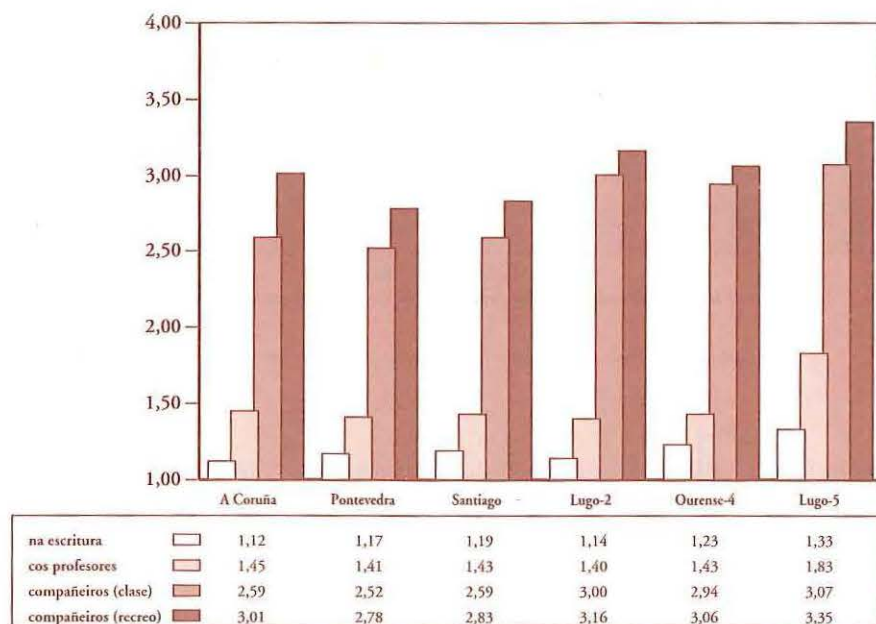
Gráfico 5.21

Medias nos usos escolares dos que falan preferentemente en castelán por sectores

No que se refire ós que falan preferente ou unicamente en galego (gráficos 5.22 e 5.23), obsérvase unha tendencia á polarización do emprego desta lingua na escola. Dunha banda hai que situa-los usos cos compañeiros, máis próximos á lingua habitual e con medias superiores a 2.5 (os que falan máis en galego) ou 3.3 puntos (os que falan só en galego). Se o contexto en que se fala cos compañeiros é o recreo as medias son entre 0.25 e 0.5 puntos superiores. Doutra banda está o uso cos profesores e a lingua escrita (con medias sempre desfavorables ó galego), suxeitos a unha castelanización clara⁸⁴.

Gráfico 5.22
Medias nos usos escolares dos falan preferentemente en galego por sectores

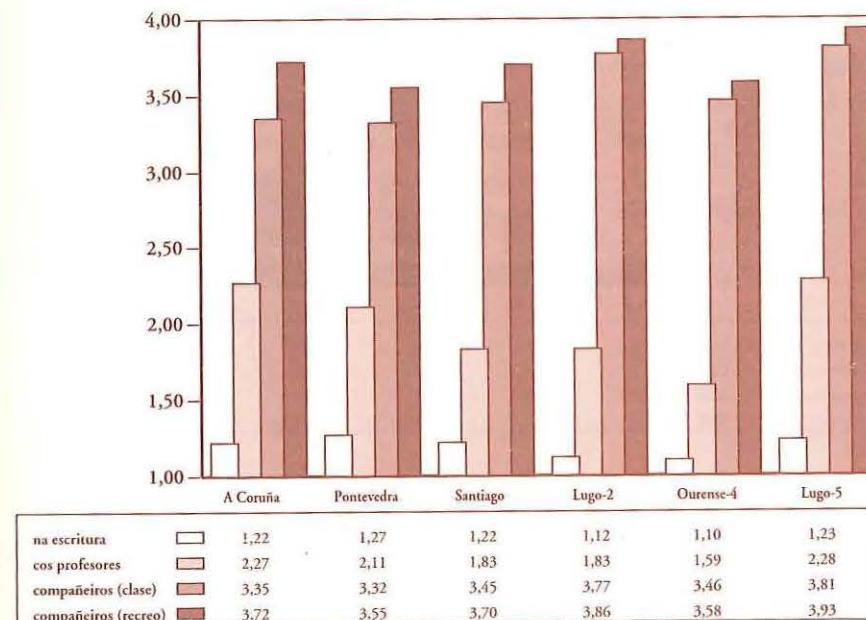

Os individuos que falan preferentemente en galego (gráfico 5.22) presentan un uso certamente residual desta lingua cos profesores, non moito máis elevado có seu uso escrito. O comportamento a este

⁸⁴ Nas cidades as diferenzas entre as medias dos que falan máis en galego son, como mínimo, 1.10 puntos superiores ás da lingua cos compañeiros. Nas vilas a diferenza é de 1.5 puntos e en Lugo-2 1.24. Pola súa banda, nos monolingües en galego oscila entre os 1.08 puntos da Coruña e os 1.62 puntos de Santiago, sen que dependan as diferenzas do grao de urbanización do hábitat.

respecto dos monolingües habituais en galego (gráfico 5.23) indica que, aínda que o castelán é o idioma máis utilizado nesta interacción, a presenza do galego é moito maior ca nos bilingües.

Gráfico 5.23
Medias nos usos escolares dos monolingües habituais en galego por sectores

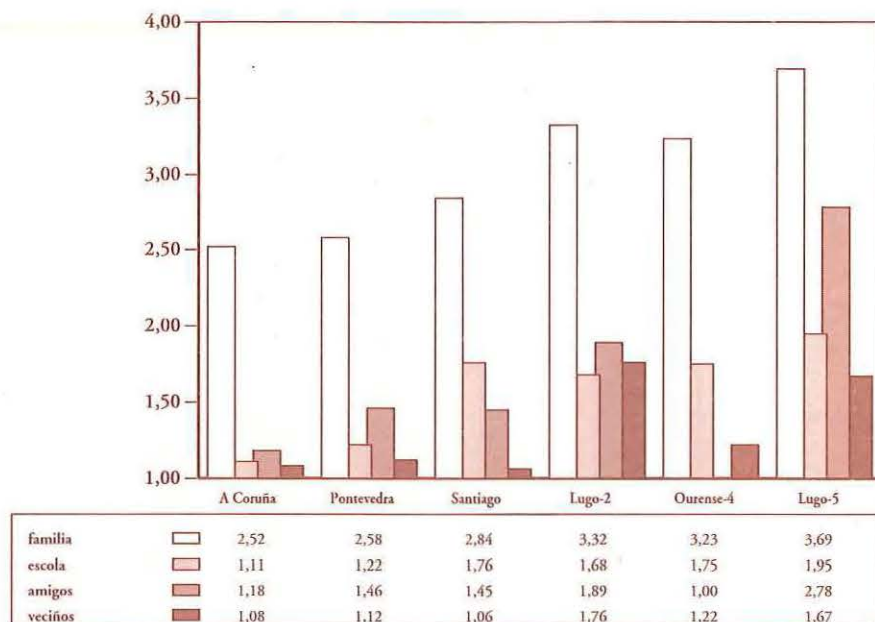

5.4.3.6. Usos lingüísticos no medio escolar por sectores segundo os ámbitos de adquisición do galego

Como acontecía no conxunto de Galicia, en calquera dos sectores os que máis falan en galego cos compañeiros son aqueles que o adquiriron na familia, mentres os que o aprenderon na escola teñen niveis de uso sensiblemente inferiores. Como se observa no gráfico 5.24, que corresponde á interacción no recreo, os que adquiriron o galego na familia constitúen o único grupo no que esta é a lingua predominante. Mesmo nas cidades, a media é superior a 2.5, e en Lugo-5 chega a 3.69. A diferenza nas puntuacións con respecto ós que adquiriron a lingua na escola e noutros ámbitos é importante. Con todo, débese ter en conta que

Gráfico 5.24

Medias de uso cos compañeiros no recreo segundo os ámbitos de adquisición do galego por sectores

a procedencia xeográfica de cada un destes grupos é distinta nos diferentes sectores. Na Coruña, dos que adquiriron o galego na familia naceron nun hábitat rural o 47.3%, mentres a porcentaxe correspondente ós que o adquiriron na escola e que proceden dun hábitat rural é unicamente o 2.8%, ós amigos o 6.9% e ós veciños o 2.3%. Dada a forte asociación entre uso lingüístico e hábitat, a procedencia rural vai asociada a un incremento do uso do galego, polo que parece pertinente establecé-la asociación entre unha e outra variable. Se examinámo-los demais sectores, atopámo-lo mesmo fenómeno. En Lugo-2, por exemplo, onde as diferencias son tamén notorias, o 58.4% dos que aprenderon o galego no medio familiar naceron no rural, mentres que os que o aprenderon na escola, cos amigos e cos veciños son só o 17.6%, o 13.6 e o 6.5% respectivamente.

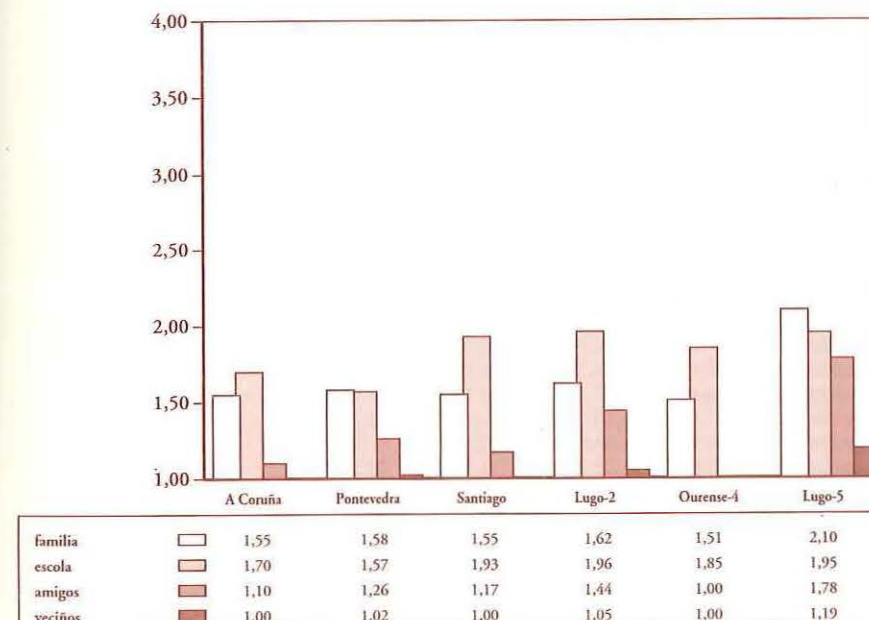
Na interacción co profesor encontramos dúas situacións que coinciden en parte (véxase o gráfico 5.25). Por unha banda, a dos sectores formados por cidades e vilas, nos que o nivel de uso máis elevado

corresponde ós que aprenderon o galego na escola⁸⁵, e por outra o sector de tipoloxía plenamente rural, Lugo-5, no que a maior utilización do galego se produce entre os que adquiriron esta lingua na familia. O nivel de uso cos profesores por parte dos que adquiriron o galego cos amigos ou os veciños é bastante cativo. En calquera caso, pénsese que tódolos usos co profesor -mesmo no hábitat rural- favorecen o castelán.

En definitiva, a escola funciona en tódolos hábitats como elemento castelanizador das conductas lingüísticas que os individuos teñen ó encontrarse neste medio, de xeito que, mesmo naqueles en que o galego é o instrumento de comunicación habitual, a lingua predominante nos usos escolares formais (lingua escrita, co profesor) é o castelán.

Gráfico 5.25

Medias de uso cos profesores segundo os ámbitos de adquisición do galego por sectores

⁸⁵ A aparente ruptura desta sistematicidade que parece introducir Pontevedra desfáise cando analizamos unicamente os que viven en hábitat plenamente urbano. Xa dixemos no capítulo correspondente ós usos familiares, e neste mesmo un pouco máis arriba, que unha parte importante da poboación do concello de Pontevedra vive nun hábitat máis conectado ó rural ca ó urbano, o *periurbano rural disperso*. Un fenómeno semellante aparece, aínda que con menor presenza do periurbano, tamén en Santiago. Ó analizar unicamente os datos urbanos de Pontevedra, as medias mantéñense na tendencia vista para o resto das cidades, con estas puntuacións: 1.44 familia, 1.59 escola, 1.2 amigos e 1.0 veciños. Esta distribución de hábitat non aparece na Coruña. Véxase o que a este respecto se di na *Introducción* e no capítulo 4 deste volume.

USOS LINGÜÍSTICOS NOUTROS ÁMBITOS E SITUACIÓNS
COMUNICATIVAS

En toda comunidade lingüística é habitual atopar individuos que modifican a súa forma de falar de acordo coa situación na que se atopan, fenómeno denominado *variación diafásica* ou *estilística*. Se ben en comunidades monolingües os falantes utilizan variedades da mesma lingua para marca-lo estilo (que poden coincidir, á súa vez, con dialectos sociais ou xeográficos), en comunidades onde, coma na nosa, conviven varias linguas, un dos recursos que adoitan utilizar os falantes é o cambio de lingua. Neste tipo de comunidades, polo tanto, as linguas funcionan moitas veces coma as variedades dialectais nun repertorio monolingüe. Deste xeito poderíamos defini-lo *repertorio lingüístico* coma un conxunto de variedades lingüísticas (linguas, variedades diatópicas, diastráticas ou diafásicas) ás que os membros dunha comunidade lingüística recorren para establecer unha interacción socialmente apropiada⁸⁶. Podemos

---

⁸⁶ Tal e como utilizamos aquí o termo, as *variedades lingüísticas* dun repertorio determinado non se definen pola súa unidade estrutural senón polos seus usos e funcións diferenciais na vida social da comunidade.

manter que a capacidade que teñen os falantes para usa-la variedade lingüística axeitada para cada situación comunicativa forma parte da súa competencia comunicativa.

Debido á importancia que ten, nas comunidades onde conviven máis dunha lingua, a descrición das circunstancias nas que os falantes cambian dunha a outra de acordo coa situación comunicativa, para chegar a coñece-lo rendemento funcional de ambas linguas, decidimos dedicarlle á variación situacional un capítulo do presente volume. Dentro do mesmo incluíremo-la descrición da conducta lingüística dos entrevistados en tres seccións amplas:

6.1. En diversas situacións comunicativas nas que o elemento básico de variación é o interlocutor.

6.2. No ámbito laboral.

6.3. Nas institucións, na consulta médica e na compra.

6.1. USOS LINGÜÍSTICOS EN DIVERSAS SITUACIÓNS COMUNICATIVAS

Un dos factores que interveñen de xeito decisivo na configuración dunha situación comunicativa e que, polo tanto, inflúen na elección de código por parte do falante, é o interlocutor. Este pode ser definido como un individuo que aglutina unha serie de características psicossociolóxicas e que mantén certo tipo de relación co falante, quen decide codifica-la súa mensaxe baseándose na información que posúe sobre aquel, sexa extraída no intre de establece-la comunicación ou a partir de experiencias previas.

Dada a importancia do receptor da mensaxe no intre de codifica-la mesma, dedicáremo-la presente sección a analiza-la variabilidade na elección da lingua en situacións que teñen como principal diferenciador o interlocutor. Tales interlocutores son os seguintes:

- a) veciños galegos
- b) veciños de fóra de Galicia
- c) amigos
- d) un descoñecido

- e) unha persoa de confianza
- f) un grupo galegofalante
- g) un grupo castelanfalante

6.1.1. Usos lingüísticos en diversas situacións comunicativas en Galicia

As puntuacións medias que figuran a seguir indican os niveis de uso en cada unha das sete situacións anteriores⁸⁷:

Cadro 6.1.1. Medias de uso do galego en diversas situacións comunicativas (lingua habitual $\bar{x}$ = 2.97)

con grupo galegofalante	3.62
con alguén de confianza	3.13
con veciños galegos	3.10
cos amigos	3.06
con grupo castelanfalante	2.61
con descoñecido	2.36
con veciños de fóra	2.09

A xulgar polas puntuacións medias do cadro anterior, a situación que máis favorece a utilización do galego é a integración do falante nun grupo que se comunique nesta lingua. Pola contra, os intercambios con persoas de fóra de Galicia son os que máis favorecen a elección do castelán. Outras circunstancias que promoven a utilización do galego son a existencia dun elevado nivel de confianza entre o entrevistado e os interlocutores ou o feito de interaccionar con veciños galegos, mentres o facelo cun grupo castelanfalante, e especialmente cun descoñecido, favorece a elección do castelán. Como vemos, nas catro primeiras situacións a puntuación media é máis alta cá da lingua habitual, o que vai en favor dun maior uso do galego; sen embargo, nas tres últimas o uso do galego está por debaixo da media correspondente á lingua

⁸⁷ Lémbrese que as puntuacións van asociadas ás seguintes opcións lingüísticas: 1 'só castelán', 2 'máis castelán', 3 'máis galego', 4 'só galego'. Recordaremos, unha vez máis, que as medias superiores a 2.5 indican un predomínio do uso do galego, mentres as inferiores a esta cifra supoñen un uso máis elevado do castelán.

habitual en Galicia, feito que reflicte unha tendencia cara á castelanización cando se interactúa cun grupo castelanfalante, un descoñecido ou con veciños de fóra de Galicia.

A seguir presentámo-las correlacións de Pearson entre a lingua utilizada en cada unha das situacións anteriores e a lingua habitual⁸⁸.

Cadro 6.1.2. *Correlación de Pearson entre a lingua habitual e a lingua utilizada en diversos tipos de interaccións*

lingua cos amigos	.88
lingua con alguén de confianza	.87
lingua cos veciños	.85
lingua con grupo galegofalante	.73
lingua con descoñecido	.71
lingua con veciños non galegos	.70
lingua con grupo castelanfalante	.65

Como vemos, tódalas correlacións son positivas, o que indica unha tendencia a que cada subgrupo manteña a súa lingua habitual independentemente dos condicionantes situacionais. O feito de que a maioría delas superen a correlación media (.50) significa que se trata dunha tendencia elevada, común á maioría dos entrevistados.

As correlacións amosan, así mesmo, que existen tres grupos de interaccións diferenciados pola puntuación obtida:

a) En primeiro lugar están os intercambios comunicativos con individuos do ámbito de amizades e coñecidos do entrevistado; nestas situacións dáse a máis alta tendencia cara ó mantemento da propia lingua.

b) En segundo lugar sitúase a conversa cun grupo galegofalante, cun descoñecido e con veciños non galegos, onde o descenso das puntuacións expresa certo cambio de lingua efectuado nestas interaccións respecto á lingua habitual.

⁸⁸ Para a definición de *correlación* remitimos ó cap. 2.

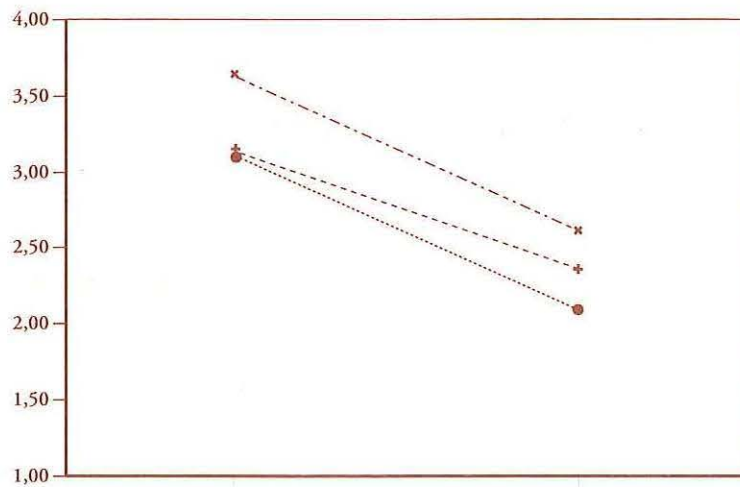
c) Finalmente, as situacións comunicativas nas que o interlocutor é castelanfalante. Neste caso, o descenso da puntuación pode deberse á existencia de acomodación cara ó castelán por parte dos galegofalantes habituais (monolingües ou bilingües) e dos que falan máis castelán ca galego⁸⁹.

No gráfico 6.1.1 reflíctense as medias de uso do galego en seis situacións diferenciadas pola lingua que falan os interlocutores (galego/castelán), pola relación entre participantes (persoa de confianza/persoa descoñecida) e pola condición de galego ou non galego do interlocutor. A tendencia descendente das liñas indica unha marcada caída do galego cando se cumpre algunha das tres últimas condicións, é dicir, cando o receptor da mensaxe é castelanfalante, descoñecido para o falante ou un veciño de fóra de Galicia. Dentro destas, a que máis favorece o uso do castelán é a interacción cun individuo non galego, seguida polo feito de que se trate dun descoñecido. Os intercambios comunicativos cun grupo castelanfalante, aínda que promoven a utilización do castelán, fano en menor medida cás situacións anteriores; este feito corrobora o dito no comezo desta sección, é dicir, que máis importante cá lingua utilizada polo interlocutor para decidi-la elección lingüística por parte do falante é o tipo de relación que manteñan o falante e o oínte e a capacidade do segundo para comprende-lo galego. En efecto, se nos fixamos nas puntuacións medias que figuran á esquerda do gráfico, vemos que o nivel de uso do galego cando o interlocutor é unha persoa de confianza ou un veciño galego é practicamente o mesmo (3.13 e 3.10 respectivamente), o que pode deberse, en parte, a que son categorías que se superpoñen (un veciño pode considerarse persoa de confianza e unha persoa de confianza pode ser, ó mesmo tempo, un veciño). A situación que máis favorece o uso do galego, por outra parte, é aquela na que a maioría dos interlocutores son galegofalantes (3.62). Se se compara a puntuación media obtida nesta situación coa da lingua habitual (2.97), obtense un grao de acomodación favorable ó galego de 0.65 puntos. Sen embargo, cando os interlocutores constitúen un grupo na súa maior parte castelanfalante o nivel de acomodación para o castelán é de 0.36 puntos. Parece, pois, que, en principio, en Galicia

⁸⁹ Para o concepto de acomodación lingüística consúltase o capítulo 5, nota 73.

existe máis tendencia a acomodarse cara ó galego que cara ó castelán⁹⁰.

Gráfico 6.1.1
Medias de uso con distintos interlocutores en Galicia

grupo galegofalante vs. grupo castelanfalante	3,62	2,61
persoa de confianza vs. descoñecido	3,13	2,36
veciños galegos vs. veciños non galegos	3,10	2,09

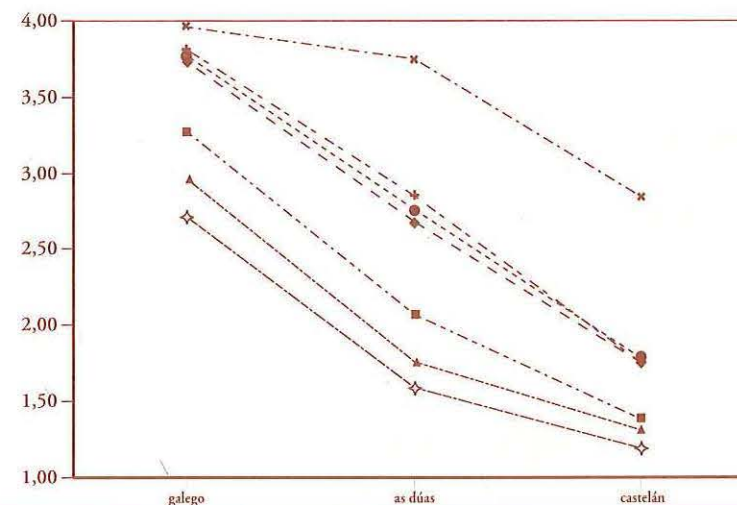
Neste sentido, resultará de interese a relación entre o grao de acomodación lingüística nas diversas situacións mencionadas e a lingua inicial e habitual dos entrevistados. Se observámo-lo gráfico 6.1.2

⁹⁰ A observación do comportamento de cada subgrupo lingüístico nestas dúas situacións, confirma esta afirmación. Para que poida comprobalo o mesmo lector, expoñémo-las puntuacións medias dos mesmos e as súas correspondentes desviacións típicas:

	1 'só castelán'	2 'máis castelán'	3 'máis galego'	4 'só galego'
con grupo castelanfalante	$\bar{x}=1.03$ $s=.23$	$\bar{x}=1.34$ $s=.71$	$\bar{x}=2.66$ $s=1.24$	$\bar{x}=3.68$ $s=.82$
con grupo galegofalante	$\bar{x}=1.73$ $s=1.10$	$\bar{x}=3.44$ $s=.88$	$\bar{x}=3.93$ $s=.28$	$\bar{x}=4$ $s=.28$

poderemos comprobar que tódolos grupos lingüísticos presentan as mesmas tendencias de elección de código: o uso do galego é maior cando a interacción se produce cun grupo galegofalante e nas restantes situacións redúcese en diferente grao segundo a lingua inicial do informante.

Gráfico 6.1.2
Medias de uso en diversas situacións comunicativas segundo a lingua inicial en Galicia

grupo galegofalante	3,96	3,75	2,84
persoa de confianza	3,81	2,85	1,75
veciños galegos	3,77	2,76	1,78
amigos	3,73	2,68	1,75
grupo castelanfalante	3,27	2,07	1,38
descoñecido	2,96	1,76	1,31
veciños non galegos	2,71	1,59	1,19

Dentro dos que aprenderon a falar en galego existe moi pouca diferenza de puntuación entre as catro primeiras situacións (0.23 puntos entre a que ten unha media máis alta e a que a ten máis baixa), de xeito que poderíamos facer delas un único grupo caracterizado pola utilización do galego como lingua habitual por parte do interlocutor ou por unha relación de proximidade entre participantes. Na conducta lingüística dos bilingües e dos castelanfalantes iniciais, pola contra, existe unha clara diferenza entre a situación na que se dirixen a un grupo galegofalante e os restantes contextos. Estes últimos, caracterizados por un notable descenso do uso do galego, poden dividirse en dous grupos:

un constituído polas persoas de confianza, veciños galegos e amigos, e outro no que se incluírían o grupo castelanfalante, os descoñecidos e os veciños non galegos. Polo tanto, bilingües e castelanfalantes iniciais tenden a incrementa-lo uso do galego cando interaccionan cun grupo galegofalante, do mesmo xeito que os galegofalantes iniciais tendían a un maior emprego do castelán cun grupo castelanfalante. Hai que salientar que namentres os que aprenderon a falar en galego tenden a conserva-la súa lingua inicial en intercambios que se producen con suxeitos pertencentes ó seu grupo de amizades ou coñecidos, os castelanfalantes iniciais incrementan o uso do castelán cando interaccionan cun descoñecido. Isto significa que o incremento do uso do galego vai aparelado a interaccións que se producen con membros do propio grupo, diminuindo con estraños; fenómeno presente mesmo en entrevistados para os que o castelán funciona, ou funcionou na súa infancia, como lingua propia das interaccións cotiás⁹¹.

Pareceunos oportuno observa-lo comportamento lingüístico dos galegofalantes habituais ('só galego' e 'máis galego ca castelán') e dos castelanfalantes habituais ('só castelán' e 'máis castelán ca galego') nas sete situacións aquí analizadas, coa finalidade de obter información sobre o grao de flexibilidade lingüística destes dous subgrupos. No cadro 6.1.3. expóñense as porcentaxes de uso lingüístico nas situacións analizadas:

Cadro 6.1.3. Uso lingüístico de galegofalantes e castelanfalantes habituais

	Galegofalantes		Castelanfalantes	
	galego	castelán	galego	castelán
Lingua cos veciños	96.4%	3.6%	13.7%	86.3%
Lingua cos amigos	96.7%	3.3%	9.3%	90.7%
Lingua con xente de confianza	98.5%	0.5%	11.7%	88.3%
Lingua con veciños non galegos	55.4%	44.6%	1%	99%
Lingua cun grupo castelanfalante	75.3%	24.2%	4.5%	95.5%
Lingua cun grupo galegofalante	99.8%	0.2%	63.3%	36.7%
Lingua cun descoñecido	65.4%	34.6%	1.8%	98.2%

⁹¹ Cómpre matizar, sen embargo, que neste grupo de individuos as medias son sempre inferiores a 2.

A xulgar polas porcentaxes de galego e castelán que aparecen nas interaccións cos veciños, amigos, persoas de confianza, grupo castelanfalante e grupo galegofalante, hai unha maior tendencia ó mantemento lingüístico por parte dos galegofalantes habituais. Se a utilización do galego neste grupo oscila entre un 99.8% e un 75.3%, o uso do castelán entre os castelanfalantes habituais vai dun 99.5% a un 36.7%. Dedúcese, así mesmo, que por parte dos castelanfalantes hai unha maior acomodación lingüística cando interaccionan cun grupo maioritariamente galegofalante ca por parte dos galegofalantes cando interaccionan cun grupo maioritariamente castelanfalante (63.3% fronte a un 24.2%). Neste sentido cómpre mencionar un «efecto idade» nos monolingües habituais en castelán, consistente nun aumento da acomodación lingüística cara ó galego nos dous grupos máis novos respecto ós dous máis vellos, o que vai na dirección contraria á tendencia castelanizante da mocidade, vista en capítulos anteriores. Examinando o cadro seguinte poderase comproba-lo anteriormente dito:

Cadro 6.1.4. Medias de uso do galego cun grupo galegofalante por idade (monolingües habituais en castelán)

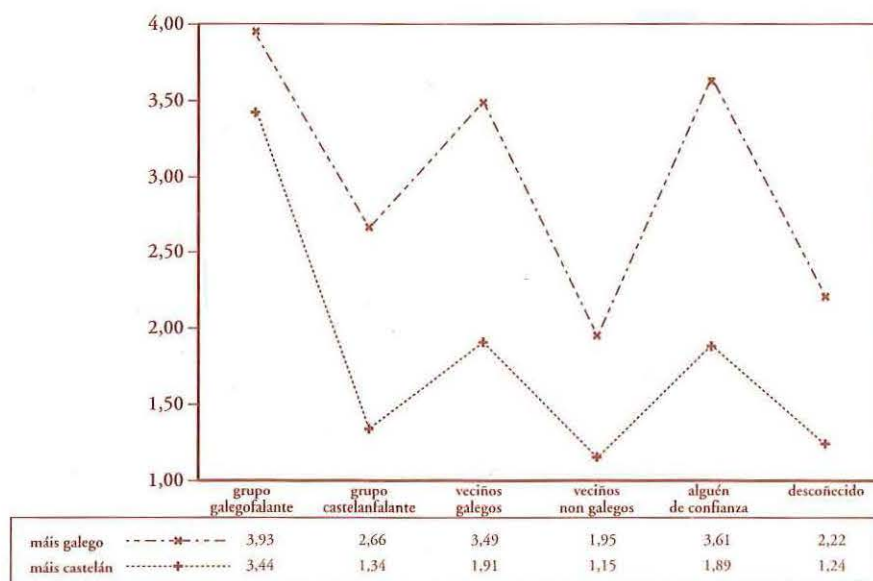
de 16 a 25 anos	1.99
de 26 a 40	1.64
de 41 a 65	1.55
máis de 65	1.56

O gráfico 6.1.3 amosa a elección de código entre os bilingües habituais. As situacións foron colocadas no eixo horizontal, de xeito que se puidese observar máis facilmente o contraste de escolla lingüística en contextos definidos por elementos contrarios, de aí esa tendencia das liñas en forma de zig-zag. As situacións que máis propician a elección do galego, tanto por parte dos bilingües con predominio do galego como con predominio do castelán, seguen a se-la interacción cun grupo maioritariamente galegofalante e os intercambios con veciños galegos ou con alguén de confianza. Polo contrario, os contextos comunicativos que favorecen a elección do castelán supoñen a interacción cun grupo castelanfalante, con veciños non galegos e cun descoñecido. Estas cifras volven corrobora-la tendencia á especialización do galego como lingua de comunicación entre individuos que manteñen entre si un elevado grao

de confianza e que falan e comprenden o galego. O castelán tende a seleccionarse cando ningunha das condicións anteriores se cumpre, é dicir, cando o interlocutor ou interlocutores falan castelán, cando existe a posibilidade de que non entendan o galego e cando non existe confianza entre falante e oínte.

Gráfico 6.1.3

Medias de uso dos bilingües habituais en diversas situacións comunicativas en Galicia

En relación con este último factor, cómpre comentar que entre as razóns máis frecuentemente aducidas polos entrevistados sobre o feito de utilizaren unha ou outra lingua para dirixirse a un descoñecido, están 'por se-la miña lingua habitual', cun 56.9% de respostas, e 'por se non comprende outra lingua', cun 23.3%. Só un 5.5% de entrevistados alega que a elección dunha lingua ou outra cando se dirixen a un descoñecido se debe a un desexo ou vontade propia. Finalmente, un 14.3% ten outras razóns⁹², entre as que destaca o contexto onde se produce a interacción.

⁹² Dentro da categoría 'outros' agrupáronse opcións de resposta que eran moi pouco relevantes por separado. Estas opcións foron as seguintes: 'depende de onde estea', 'pola idade do interlocutor', 'polo aspecto do interlocutor (roupa, aparencia)', 'porque non se lle debe falar outra lingua a un descoñecido' e, finalmente, 'polo sexo do interlocutor'.

Se temos en conta a relación entre a lingua inicial e habitual do entrevistado e esta serie de razóns, debemos salientar que a maior parte dos castelanfalantes iniciais (66.8%) responden 'por se-la miña lingua habitual', mentres un 57.4% dos que teñen o galego como lingua materna elixen esta mesma opción de resposta. Este grupo lingüístico afirma en maior medida có outro que o motivo que rexe a súa elección de código cando se dirixe a un descoñecido é o temor a que este non entenda outra lingua (23% fronte ó 17.1%⁹³). Por outra banda, os bilingües dividen a súa resposta entre a primeira e a segunda razón, isto é, entre 'por se-la miña lingua habitual' (31%) e 'por se non entende outra lingua' (39.2%), aínda que neste grupo o lugar en que se produce a interacción ('depende onde estea') inflúe nunha porcentaxe non despreziable de suxeitos (12.6%). Polo que respecta á lingua habitual, temos que os dous grupos monolingües son os que en maior medida afirman dirixirse a un descoñecido nun determinado idioma 'por se-la miña lingua habitual', aínda que a porcentaxe é bastante máis elevada no caso dos monolingües en castelán (95.2%) ca nos que falan só galego (73.6%). Pola contra, estes responden en maior medida cós primeiros que a posibilidade de que non entenda a outra lingua é o factor determinante da súa elección de código (13% fronte ó 1.7% dos monolingües en castelán). Os grupos bilingües seguen a mesma tendencia cós monolingües, segundo cal sexa a súa lingua predominante. Así, mentres un 47.8% de bilingües con predominio do castelán coida que a razón pola que se dirixe a un descoñecido nunha lingua determinada se debe a que esa é a súa lingua habitual, só un 27.2% dos bilingües con predominio do galego responde isto mesmo. Nestes, sen embargo, hai unha maior porcentaxe de informantes que atribúen a súa elección de código á posibilidade de que o interlocutor non entenda outra lingua (41.4% fronte ó 28% dos bilingües con predominio do castelán), e ó contexto comunicativo (15.3% fronte ó 9.8%).

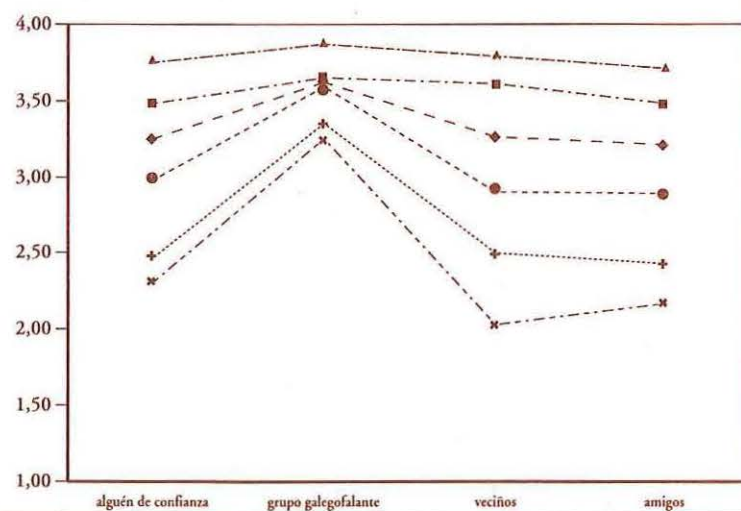
⁹³ O 95.4% dos suxeitos que elixen esta opción de resposta diríxense a un descoñecido só en castelán (76.2%) ou máis en castelán ca en galego (19.2%). Polo tanto, debemos interpretar que esa posibilidade de que o interlocutor non entenda 'outra lingua' se refire case exclusivamente ó galego.

6.1.2. Usos lingüísticos en diversas situacións comunicativas por sectores

No gráfico 6.1.4 expóñense as medias de uso por sectores nas situacións que para o conxunto de Galicia favorecían o emprego do galego, e no gráfico 6.1.5 as medias de uso nas situacións favorecedoras do castelán.

Nestes gráficos destacan dous feitos: en primeiro lugar que, tal como sucedía coa lingua habitual, o uso do galego nas diversas situacións aquí analizadas descende dende os sectores rurais cara ós sectores urbanos. En segundo lugar, que en tódolos sectores aumenta o uso do galego cando a interacción se produce cun grupo galegofalante (gráfico 6.1.4), sendo moito máis pronunciado este incremento nos sectores máis castelanizados (A Coruña, Pontevedra e Santiago). Polo contrario, cando a interacción se produce cun descoñecido ou con

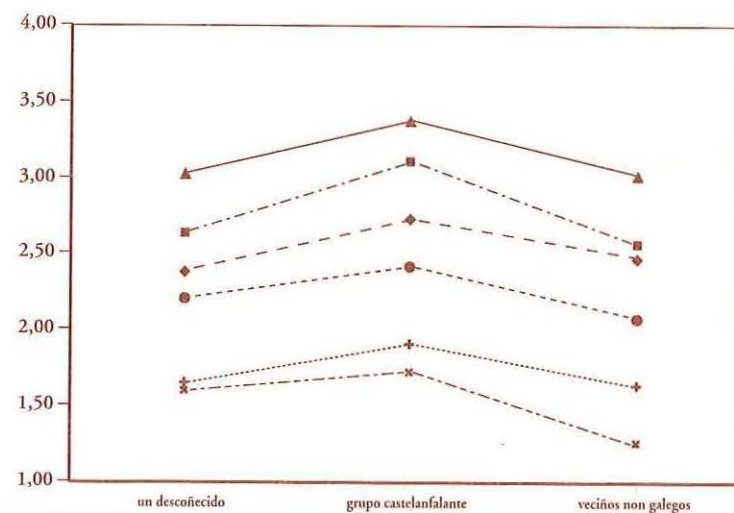
Gráfico 6.1.4
Medias de uso en diversas situacións comunicativas por sectores

A Coruña	---	2,31	3,25	2,03	2,17
Pontevedra	---	2,47	3,35	2,50	2,43
Santiago	---	2,98	3,59	2,90	2,89
Lugo-2	---	3,25	3,62	3,26	3,21
Ourense-4	---	3,48	3,65	3,61	3,48
Lugo-5	---	3,75	3,87	3,79	3,71

veciños non galegos (gráfico 6.1.5), o uso do castelán incrementase considerablemente (como se aprecia a través dese descenso das liñas en tódolos sectores) en relación ó seu uso cun grupo castelanfalante.

Gráfico 6.1.5
Medias de uso en diversas situacións comunicativas por sectores

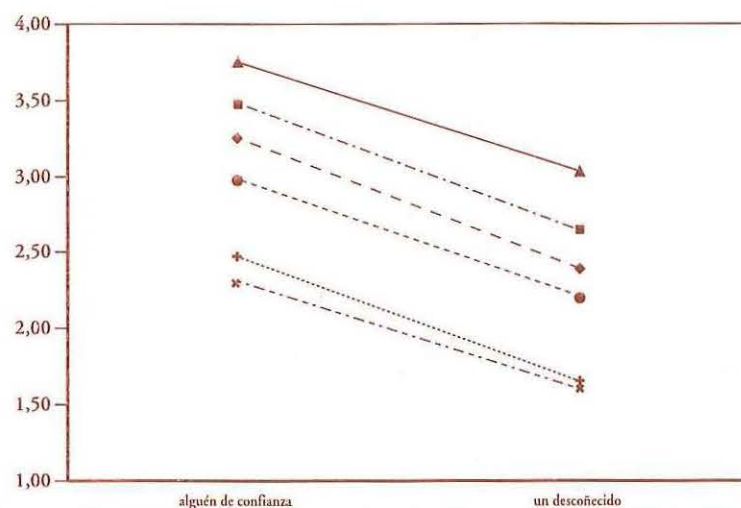
A Coruña	---	1,60	1,73	1,24
Pontevedra	---	1,65	1,91	1,63
Santiago	---	2,21	2,42	2,08
Lugo-2	---	2,39	2,73	2,48
Ourense-4	---	2,64	3,11	2,56
Lugo-5	---	3,03	3,38	3,02

O gráfico 6.1.6 amosa as tendencias de uso lingüístico por sectores en interaccións diferenciadas polo grao de confianza entre interlocutores. En tódolos sectores, independentemente do urbanizados que estean e do seu nivel de uso do galego, hai unha clara tendencia a que este aumente cando o interlocutor é unha persoa de confianza, mentres o uso do castelán faino cando se trata dun descoñecido. Cómpre salientar, ademais, o feito de que mentres con alguén de confianza a media de uso é superior á da lingua habitual en tódolos sectores agás en Pontevedra, cun descoñecido é inferior a esta.

Cadro 6.1.5. Medias de uso cunha persoa de confianza e un descoñecido en relación coa lingua habitual por sectores

	lingua habitual	persoa de confianza	descoñecido
A Coruña	2.17	2.31	1.60
Pontevedra	2.40	2.47	1.65
Santiago	2.78	2.98	2.21
Lugo-2	3.08	3.25	2.39
Ourense-4	3.31	3.48	2.64
Lugo-5	3.53	3.75	3.03

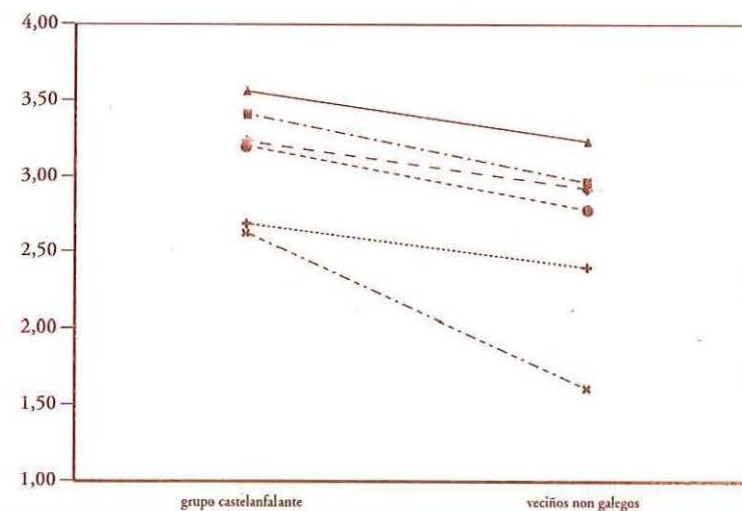
Gráfico 6.1.6
Medias de uso segundo o grao de confianza co interlocutor por sectores

A Coruña	2.31	1.60
Pontevedra	2.47	1.65
Santiago	2.98	2.21
Lugo-2	3.25	2.39
Ourense-4	3.48	2.64
Lugo-5	3.75	3.03

No gráfico 6.1.7 figuran as medias de uso dos galegofalantes iniciais por sectores, cando interaccionan cun grupo castelanfalante ou con veciños non galegos. Como vemos, en tódolos sectores hai un descenso do uso do galego cos veciños non galegos, onde existe a posibilidade de que a comunicación non resulte efectiva nesta lingua

Gráfico 6.1.7
Nivel de acomodación lingüística dos galegofalantes iniciais por sectores

	grupo castelanfalante	veciños non galegos
A Coruña	2.63	1.61
Pontevedra	2.69	2.40
Santiago	3.20	2.78
Lugo-2	3.23	2.92
Ourense-4	3.41	2.96
Lugo-5	3.56	3.23

debido á falta de competencia na mesma por parte do interlocutor. O descenso do uso do galego no segundo tipo de interaccións é considerablemente maior no sector da Coruña ca nos demais sectores (1.2 puntos).

6.2. A LINGUA NO ÁMBITO DO TRABALLO

O traballo é un ámbito de gran importancia para os usos lingüísticos dos individuos, polo tempo que estes lle dedican diariamente, pola variedade de interaccións que poden producirse no seu interior e por ser un destacado factor socializador.

Coa finalidade de explora-las relacións entre lingua e ámbito de traballo incluíronse no cuestionario sete preguntas: unha de carácter

xeral (p. 31), catro sobre interaccións habituais, tanto para profesións liberais como para non liberais (p. 32-35), e outras dúas relativas á influencia da lingua do traballo sobre a lingua habitual do entrevistado (p. 36-37, *vid.* apéndice 3). As variables coas que se operou foron as seguintes:

- a) Lingua falada no traballo
- b) Lingua falada cos clientes (profesionais liberais)
- c) Lingua falada cos compañeiros (profesión non liberal)
- d) Lingua falada cos empregados/subordinados (profesión non liberal)
- e) Lingua falada cos superiores (profesión non liberal)
- f) Condicionamento da lingua habitual pola lingua de traballo
- g) Sentido do condicionamento da lingua habitual pola lingua do traballo

As variables referidas ós hábitos lingüísticos no traballo (as cinco primeiras) cruzáronse con diversas variables de control (cfr. táboas 6.2.1.0 e seguintes e 6.2.2.0 e seguintes)⁹⁴. As táboas 6.2.1.0 e 6.2.2.0, referentes a Galicia, recollen unha variable de control máis cás relativas a sectores: o reducido número de entrevistados que responderon á pregunta 32 en cada sector fixo que a súa análise só fose apropiada para o conxunto do territorio galego⁹⁵.

Non presentamos táboas para as variables f) e g), xa que as variables que parecían estar asociadas con elas podían estar encubriendo outros factores e/ou non ofrecían resultados estatisticamente significativos. O que si aparece no texto son as frecuencias de resposta para estas variables e algunhas consideracións feitas tendo en conta a lingua materna e a lingua habitual (cfr. epígrafe 6.2.2). Tódolos comentarios

⁹⁴ As análises desta sección fanse con puntuacións medias en lugar de porcentaxes, seguindo a tónica xeral deste volume. O que aparece nas táboas son, xa que logo, as medias de uso lingüístico nos ámbitos e interaccións aquí analizados segundo as distintas variables de control, aínda que no texto ás veces utilizamos porcentaxes.

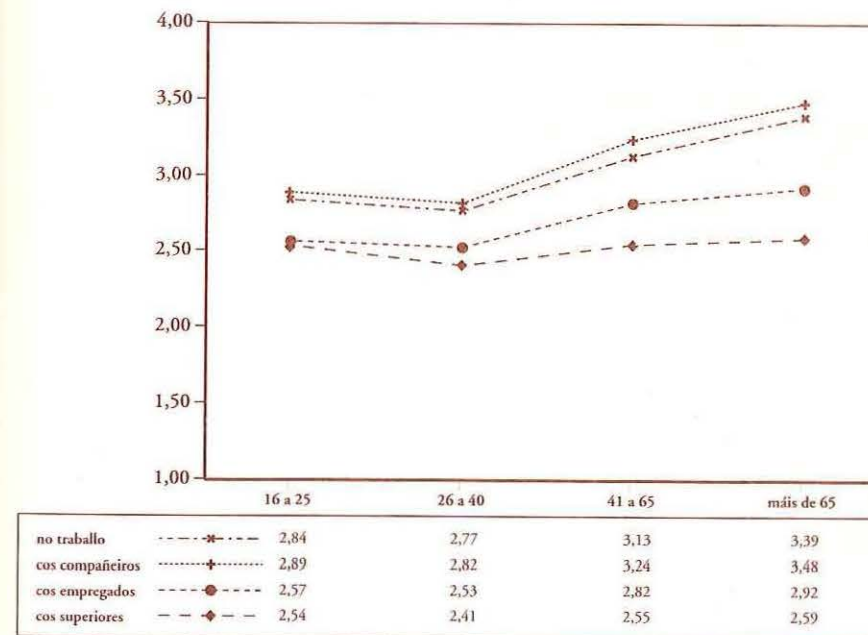
⁹⁵ Consideramos, sen embargo, que a obtención de datos válidos para o conxunto de Galicia xustifica a súa inclusión, como sucedía con outras preguntas dirixidas só a unha parte da mostra. Servirán, así mesmo, como guías para futuros traballos dedicados especificamente a ese ámbito.

realizados refírense a Galicia como conxunto excepto cando se fai mención expresa ós sectores.

6.2.1. Relación entre a lingua no ámbito do traballo e outras variables

Ó estudia-la lingua habitual no traballo segundo as variables sociais obsérvanse tendencias xerais coincidentes coas detectadas ó estudia-la lingua habitual do entrevistado (cfr. táboas 6.2.1.0 e seguintes). O uso do galego diminúe a medida que descendemos na escala de idade⁹⁶ (cfr. gráfico 6.2.1), producíndose unha lixeira inversión desta tendencia

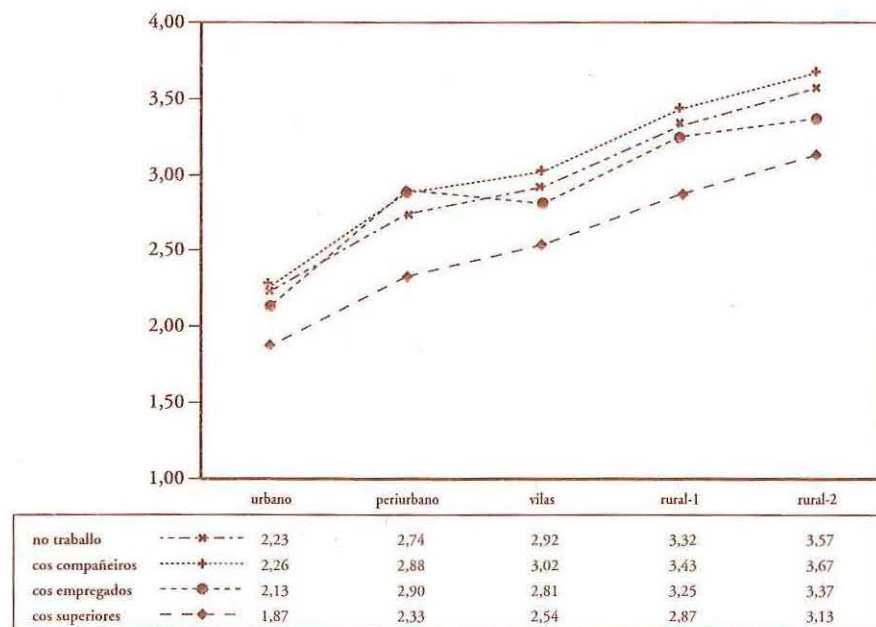
Gráfico 6.2.1
Medias de uso no traballo segundo a idade en Galicia

⁹⁶ Isto é así tanto en Galicia como por sectores. Con todo, nas agrupacións de concellos máis rurais dáse un elevado uso do galego en tódolos grupos de idade (a media é sempre superior a 3).

nos menores de 26 anos⁹⁷. Tamén descenden as medias segundo se incrementa o nivel de estudos, a medida que o hábitat de residencia ten máis trazos urbanos (cfr. gráfico 6.2.2) e canto máis elevada é a clase social

Gráfico 6.2.2
Medias de uso no traballo segundo o hábitat de residencia en Galicia

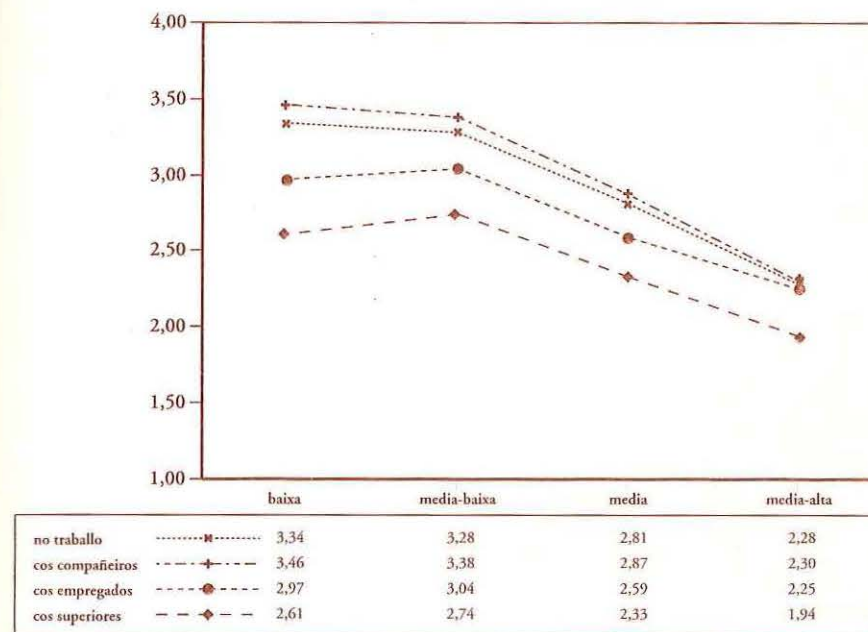

⁹⁷ Pode resultar estraño que se produza esta inversión da tendencia, pero hai que ter en conta as características dos entrevistados de 16 a 25 anos que contestan as preguntas sobre o traballo (é dicir, aqueles que traballan ou están buscando emprego). Se illamos este grupo de entrevistados, vemos que o 64.1% ten o galego como lingua inicial, o 24.2% o castelán e o 11.2% ámbalas dúas; o 41.6% fala habitualmente só galego, o 31.7% preferentemente galego, o 18.5% preferentemente castelán e o 8.2% só castelán; o 8.8% non ten estudos, o 61.2% primarios completos ou incompletos, o 15.4% estudos de grao medio e o 13.5% estudos superiores; o 6.1% pertence á clase baixa, o 47.5% á media-baixa, o 41.6% á media e o 4.7% á media-alta; por último, o 26.6% vive no hábitat urbano, o 6.2% no periurbano, o 14.4% nas vilas, o 12.5% no rural-1 e o 40.3% no rural-2. Así pois, as porcentaxes de lingua inicial e lingua habitual deste subgrupo son máis favorables ó galego cás do conxunto dos entrevistados de 16 a 25 anos. (cfr. Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1993). *Op. cit.* para a lingua inicial, e o cap. 3 deste mesmo volume para a lingua habitual).

Se observámo-las características sociais dos entrevistados menores de 26 anos que realizan algunha actividade laboral, vemos que presentan un baixo nivel de estudos e unha parte considerable vive no rural ou en vilas, e máis da metade son de clase baixa ou media-baixa. Así pois, unha parte importante deles pertence a aqueles grupos sociais que usan en maior medida o galego. Non debían contestar estas preguntas os estudantes, que teñen un alto uso do castelán e representan un número considerable dentro dos máis novos. Este problema non existe con outros grupos de idade, xa que a distribución por estudos, clase social e hábitat de residencia é semellante para a totalidade de cada grupo e para aqueles que debían contestar estas preguntas relativas ó medio laboral.

do entrevistado (gráfico 6.2.3). As clases baixa e media-baixa amosan unhas puntuacións semellantes, e só a media-alta está por baixo do 2.5 nas catro variables.

Gráfico 6.2.3
Medias de uso no traballo segundo a clase social en Galicia

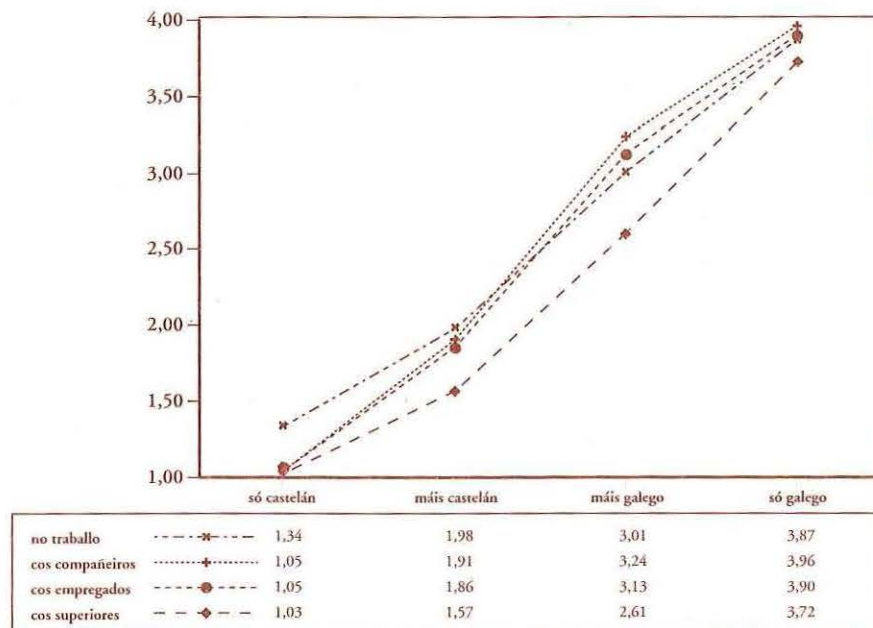
Aínda que as diferencias por sexo non son relevantes, as puntuacións correspondentes ás mulleres son lixeiramente máis baixas cás dos homes.

Observando os usos lingüísticos no ámbito de traballo segundo a lingua inicial do entrevistado, os únicos valores inferiores a 2 (claramente favorables ó castelán) danse entre os monolingües iniciais en castelán (cfr. táboa 6.2.2.0), mentres os galegofalantes iniciais se decantan a favor do galego (en case tódalas situacións a media é superior a tres puntos). Os bilingües iniciais mantéñense no bilingüismo, ben lixeiramente a favor do galego (no traballo en xeral, cos compañeiros e cos empregados), ben do castelán (cos clientes e cos superiores).

A análise dos usos lingüísticos no ámbito do traballo en relación coa lingua habitual do entrevistado é a que ofrece datos máis

interesantes (cfr. táboas 6.2.2.0ss). Os resultados do cruzamento, reflectidos nos gráficos 6.2.4 e 6.2.5, permiten ve-lo grao de acomodación e cambio lingüístico que supón o traballo e, ademais, poden ser comparados cos das variables referentes á influencia do traballo na lingua habitual.

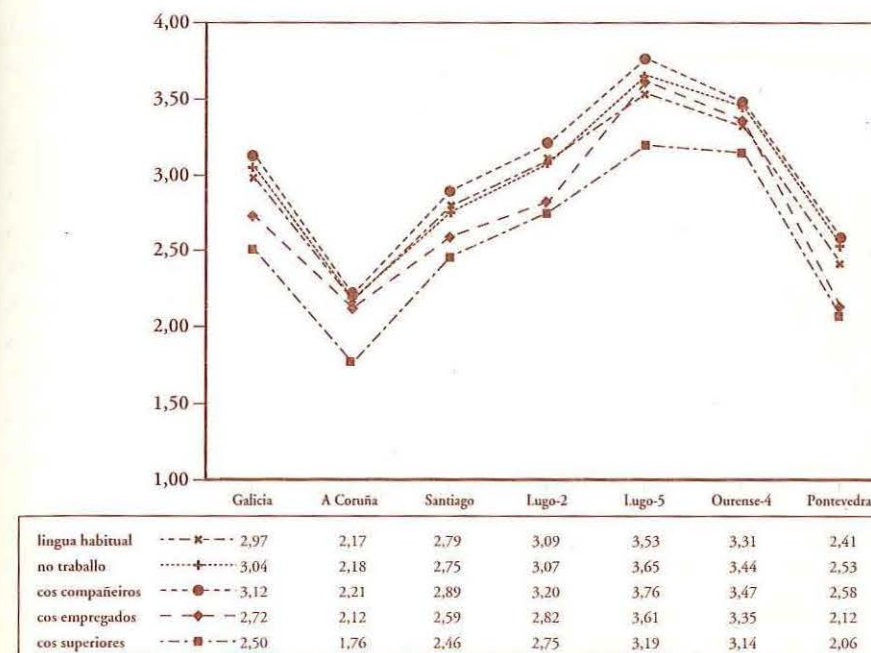
Gráfico 6.2.4
Medias de uso no traballo segundo a lingua habitual en Galicia

O gráfico 6.2.5 permite ve-la relación entre as medias de lingua habitual e a lingua no ámbito de traballo (tomado globalmente e en diversas interaccións) en Galicia e nos seis sectores. Os resultados non difiren demasiado dunhas interaccións a outras. Ademais, existe un alto grao de correlación entre a lingua habitual e a lingua falada nesas situacións. O cadro 6.2.1 recolle os coeficientes de correlación correspondentes a Galicia e ós seis sectores seleccionados⁹⁸:

⁹⁸ A lingua falada cos clientes só aparece neste cadro ó analizar Galicia, por motivos que xa indicamos. Para un comentario máis amplo da análise de correlacións, cfr. cap. 2.

Gráfico 6.2.5
Lingua habitual e lingua no ámbito de traballo

Cadro 6.2.1. *Correlación entre a lingua habitual e a lingua no ámbito do traballo (Galicia e sectores)*

	Lingua no traballo	Lingua cos clientes	Lingua cos compañeiros	Lingua cos empregados	Lingua cos superiores
Galicia	.80	.74	.84	.80	.73
A Coruña	.72		.80	.74	.66
Pontevedra	.78		.88	.78	.76
Santiago	.66		.80	.76	.68
Lugo-2	.80		.84	.86	.75
Ourense-4	.72		.76	.69	.67
Lugo-5	.65		.67	.70	.56

As correlacións correspondentes a Galicia son en tódolos casos bastante altas (por riba do 0.7). As máis baixas son as que se dan cos superiores e cos clientes (a segunda, correspondente só ós profesionais liberais), por esta orde. Nas interaccións cos compañeiros e cos empregados

é onde máis se conserva a lingua habitual. En canto ós sectores, só Lugo-5 presenta unha correlación menor de .65 (na interacción cos superiores).

O gráfico 6.2.4 recolle o cruzamento entre a lingua habitual e as medias de uso no traballo. Apréciase nel un mantemento considerable dos usos de cada grupo.

Polo que atinxe ó cruzamento destas variables coas diferentes destrezas lingüísticas do entrevistado, canto maior é a capacidade para entender e fala-lo galego (competencia oral) máis se utiliza esta lingua no ámbito laboral. Sen embargo, ó aumenta-lo dominio da lectura e escritura en galego (competencia escrita) diminúe o seu uso oral no traballo. A explicación disto xa se daba no volume *Lingua inicial e competencia lingüística en Galicia*. Diciamos alí que unha parte importante dos que se consideraban moi competentes en galego escrito declaraban ter niveis baixos de uso deste idioma. Estes acostumaban se-los de clase social máis alta, maior grao de estudos, hábitat máis urbano e menor idade, é dicir, precisamente os que amosan menores niveis de uso do galego pero que están máis alfabetizados ou teñen maior costume de ler ou escribir, ben en galego ben en castelán⁹⁹.

6.2.2. Cambio de lingua e ámbito de traballo

A partir dos datos obtidos, hai dous xeitos de estudia-los posibles cambios de lingua relacionados co ámbito do traballo: o primeiro, comparando entre si as diferentes variables de usos lingüísticos declarados polo entrevistado nese ámbito; o segundo, analizando as variables *Condicionamento da lingua habitual pola lingua de traballo* e *Sentido do condicionamento da lingua habitual pola lingua do traballo*. Segundo o primeiro, podemos ordena-las interaccións de menor a maior emprego do galego: as que menos uso presentan son aquelas cos clientes (variable analizada só para Galicia) e cos superiores, seguíndoas a interacción cos empregados e logo cos compañeiros (cfr. gráfico 6.2.5). Non existe un factor subxacente que explique a caída das medias de uso: como se pode ver no cadro 6.2.1, a correlación para o total de Galicia entre

⁹⁹ Para unha explicación máis detallada, cfr. Fernández Rodríguez, Mauro A. e Modesto A. Rodríguez Neira (coords.) (1993). *Op. cit.*

estas variables e a lingua habitual é en case tódolos casos moi alta, o que quere dicir que os entrevistados manteñen case sempre a súa lingua habitual nas diversas situacións comunicativas do medio laboral. As correlacións máis baixas (pero sempre elevadas) danse naquelas interaccións que supoñen un maior cambio de lingua, que neste caso coinciden coas que presentan un menor uso do galego (cos clientes e cos superiores).

Non se observan nos sectores tendencias de cambio dunha interacción a outra que sexan diferentes para os diversos tipos de sectores (cfr. gráfico 6.2.5). A distancia entre a media máis alta e a máis baixa vai do 0.33 de Ourense-4 ó 0.57 de Lugo-5, sen que se poida ligar ó carácter máis ou menos urbano do sector. As diferencias son pequenas porque, como vimos, as puntuacións para as diversas interaccións non difiren moito das da lingua habitual. Sen embargo, si existe relación entre a menor presenza do galego no conxunto das interaccións e o maior grao de urbanización do sector, como se pode tamén tirar do gráfico 6.2.2, onde se recollen as medias de uso no traballo segundo o hábitat de residencia.

As variables *Condicionamento da lingua habitual pola lingua de traballo* e *Sentido do condicionamento da lingua habitual pola lingua do traballo* serven tamén para coñece-los efectos do ámbito de traballo na lingua habitual, pero neste caso directamente a partir da percepción dos propios entrevistados¹⁰⁰.

Como se observa no cadro 6.2.2, só un 13.7% dos traballadores reconece que a lingua no ámbito de traballo condicionou a súa lingua habitual¹⁰¹. No cadro 6.2.3 podemos ver que un 56.8% dos casos pertinentes nesta variable se viu condicionado a favor do castelán, e un 43.2% a favor do galego.

¹⁰⁰ Do mesmo xeito que lles preguntamos se influíu neles a lingua da súa parella (p. 55 e 56) ou a lingua das clases na escola (p. 92 e 93), preguntámoslles se lles afectou e como a lingua do ámbito de traballo: pregunta 36, *¿Condicionou a lingua do traballo a súa lingua habitual?*; pregunta 37, *¿En que sentido a lingua do traballo condicionou a súa lingua habitual?*

¹⁰¹ Para a variable *Sentido do condicionamento da lingua habitual pola lingua do traballo* só se tiveron en conta estes traballadores.

Cadro 6.2.2. *Condicionamento da lingua habitual pola lingua do traballo (Galicia)¹⁰²*

	%	% válida
si	8.6	13.7
non	54.1	86.3
	37.4	Casos non computados
TOTAL	100.0	100.0

Cadro 6.2.3. *Sentido do condicionamento da lingua habitual pola lingua do traballo (Galicia)*

	%	% válida
a favor do castelán	4.9	56.8
a favor do galego	3.7	43.2
	91.4	Casos non computados
TOTAL	100.0	100.0

Sen pretender facer un estudio polo miúdo destas variables, trataremos de ver, a partir do cadro 6.2.3, se o ámbito do traballo incide dalgún xeito especial a favor ou en contra dalgunha das dúas linguas. Observamos que non hai unha única dirección de influencia cara a unha lingua ou outra, senón que esta depende de diversos factores, fundamentalmente da lingua inicial e da lingua habitual. Vexámo-lo cadro 6.2.4:

¹⁰² Cruzamos esta variable con idade, clase social, estudos e hábitat de residencia co fin de comprobar se algún grupo de entrevistados amosaba porcentaxes de condicionamento diferentes. Os que contestaron 'si' presentan a seguinte distribución:

- a) Segundo a idade: 16 a 25, 14.6%; 26 a 40, 16.1%; 41 a 65, 13.3%; máis de 65 anos, 10.1%.
 b) Segundo a clase social: baixa, 8.9%; media-baixa, 11.1%; media, 16.3%; media-alta, 22.2%.
 c) Segundo o nivel de estudos: ningún, 6.7%; primarios incompletos, 9.0%; primarios completos, 14.8%; F.P., 16.0%; bacharelato, 18.9%; carreira grao medio, 22.3%; carreira grao superior, 21.7%; outros estudos, 21.7%.
 d) Segundo o hábitat de residencia: urbano, 20.5%; periurbano, 16.5%; vilas, 17.3%; rural-1, 14.4%; rural-2, 7.2%.

Como se pode ver, non se detectan grupos de idade que se recoñezan máis condicionados co resto, e aínda que o grao de condicionamento semella aumentar segundo a clase social é máis alta e o nivel de estudos maior e o hábitat de residencia máis urbano, as diferencias non son moi pronunciadas, e o condicionamento do traballo sobre a lingua habitual non supera o 23% dos entrevistados en cada subgrupo.

Cadro 6.2.4. *Condicionamento da lingua no traballo sobre a lingua habitual en cada grupo de idade (Galicia)*

	16 a 25	26 a 40	41 a 65	máis de 65
a favor do castelán	49.2%	44.9%	62.8%	75.9%
a favor do galego	50.8%	55.1%	37.2%	24.1%
TOTAL	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Unha mirada superficial do cadro levaríanos a concluír que o ámbito do traballo é, hoxe máis ca antes, un factor galeguizador, dado que as xeracións máis novas reciben maior influencia cara ó galego cás máis vellas. Sen embargo, hai que ter en conta que o feito de que un grupo de idade sexa condicionado a favor dunha lingua ou doutra ten que ver coa lingua inicial e habitual predominantes no mesmo e coas necesidades comunicativas coas que os seus integrantes topan na realidade. Dado o innegable poder socializador do medio laboral e debido a que, como vimos observando, o galego é a lingua maioritaria en Galicia, aqueles que non o teñan como lingua inicial ou habitual aproximáranse a el ó entrar en contacto con outros grupos de idade, outras clases sociais ou xente doutros hábitats. De aí que, mentres as xeracións máis vellas foron influídas claramente a favor do castelán (porque teñen o galego como lingua inicial e habitual preferente), as máis novas o fosen a favor das dúas linguas en medida semellante¹⁰³ (xa que son os que en menor grao teñen o galego como lingua inicial ou habitual). Así, mentres nos grupos predominantemente galegofalantes o que se produce é unha aproximación ó castelán sen por iso abandona-lo galego como lingua habitual preferente¹⁰⁴, entre os máis novos o traballo serve para aproximarse en igual medida ó galego e ó castelán. Isto vese corroborado polos datos que aparecen nos cadros 6.2.5 e 6.2.6:

¹⁰³ As porcentaxes obtidas para o grupo de 16 a 25 anos rompen a tendencia claramente ascendente do galego como lingua favorecida segundo baixa a idade. Para unha explicación disto, cfr. nota 97 desta mesma sección.

¹⁰⁴ Vid. capítulo 3 deste mesmo volume sobre a lingua habitual e a súa distribución en cada grupo de idade.

Cadro 6.2.5. *Lingua inicial dos que se viron condicionados polo seu traballo cara ó castelán*

Lingua inicial	% válida
galego	73.8
castelán	12.7
as dúas	13.1
outras	.4
TOTAL	100.0

Cadro 6.2.6. *Lingua inicial dos que se viron condicionados polo seu traballo cara ó galego*

Lingua inicial	% válida
galego	14.2
castelán	70.8
as dúas	12.4
outras	0.4
TOTAL	100.0

Nestes cadros obsérvase con claridade a relación inversa que existe entre a lingua inicial e a dirección da influencia da lingua do ámbito laboral. O traballo é un elemento socializador que favorece o contacto con xentes diversas e, polo tanto, fomenta a adaptación a pautas de conducta propias do medio. En consecuencia, actuará sobre os entrevistados favorecendo a acomodación converxente cara ós usos lingüísticos do ambiente no que se moven ou das persoas coas que se relacionan.

Se facémo-lo mesmo cruzamento coa lingua habitual, atopamos idéntica tendencia: o predominio dunha ou doutra lingua habitual determina, á inversa e de forma considerable, o sentido da influencia do ámbito de traballo. Ademais, e como se pode observar nos cadros 6.2.7 e 6.2.8, os que se ven influídos son na súa maior parte bilingües habituais, xa sexa con predominio do castelán ou do galego.

Cadro 6.2.7. *Lingua habitual dos que se viron condicionados polo seu traballo cara ó castelán*

Lingua habitual	% válida
só castelán	3.7
máis castelán	28.3
máis galego	62.7
só galego	5.3
TOTAL	100.0

Cadro 6.2.8. *Lingua habitual dos que se viron condicionados polo seu traballo cara ó galego*

Lingua habitual	% válida
só castelán	2.3
máis castelán	53.2
máis galego	36.4
só galego	8.1
TOTAL	100.0

Xa que logo, o ámbito de traballo pode ser galeguizador para determinados grupos de idade, clases sociais e hábitats, e castelanizador para outros, dependendo das necesidades comunicativas dese ámbito.

Cómpre insistir, con todo, que só o 13.7% dos informantes reconece algún tipo de influencia da lingua do ámbito laboral sobre a súa lingua habitual. Está é unha porcentaxe baixa, sen dúbida, pero que habería que interpretar, como xa dixemos, tendo en conta tamén que o ámbito de traballo pode non significar un cambio lingüístico, senón un reforzamento da lingua habitual.

6.3. USOS LINGÜÍSTICOS NOS ESTABLECEMENTOS COMERCIAIS, NAS INSTITUCIÓNS ADMINISTRATIVAS E CO MÉDICO

A seguir observaremos-la conducta lingüística declarada polos entrevistados nas seguintes interaccións:

- a) nas tendas de compra habitual (alimentación, panadería...)
- b) nas tendas de compra non habitual (roupa, electrodomésticos...)
- c) nas oficinas do seu concello
- d) nas oficinas da Xunta¹⁰⁵
- e) co médico de cabeceira
- f) co médico especialista

Os datos obtivéronse a partir das preguntas 60, 61, 65, 66, 67 e 68 do cuestionario.

Os puntos a) e b) foron de utilidade para tirar conclusións sobre o comportamento lingüístico en dous contextos diferenciados polo grao de formalidade. Entendemos por tenda habitual aquela na que se realizan as compras cotiás, e por tenda non habitual a que, polo xeral, comporta un desprazamento a medios onde o falante pode actuar de maneira distinta debido ó cambio de contexto social: menor trato cotián, menor familiaridade co interlocutor e ambiente comercial diferente do que adoita visita-lo comprador.

Os datos sobre c) e d) fan posible a análise das condutas lingüísticas en ámbitos institucionais, en principio caracterizados pola escasa familiaridade da interacción. Sen embargo, a caracterización de tales situacións comunicativas como formais é excesivamente aventurada, especialmente nos concellos pequenos, posto que aquí é frecuente que os falantes coñezan os funcionarios cos que interactúan e manteñan con eles outras relacións, fóra do eido propiamente institucional¹⁰⁶. Así,

¹⁰⁵ Baixo esta etiqueta inclúese calquera oficina que dependa administrativamente do goberno autonómico, non só as pertencentes á sede central de San Caetano, en Santiago de Compostela.

¹⁰⁶ Véxase o capítulo 3 deste volume, onde se fai referencia ás redes sociais nos diversos hábitats de residencia. No rural predominan as redes densas e múltiples, mentres que as redes do urbano teñen en moitos casos características opostas, o que favorece unha maior diversidade de relacións na comunicación. As características do hábitat vilago varían segundo as vilas sexan máis ou menos grandes.

poderíamos talvez falar de formalidade no urbano, onde na maior parte dos casos non existe esa interconexión entre os membros da comunidade, pero non no caso do rural. Por outra banda, é verosímil que algúns falantes non fosen nunca ás oficinas da Xunta, de maneira que podemos considera-la posibilidade de que respondan á pregunta 66 do cuestionario (*¿Que lingua fala cando ten que resolver asuntos nalgunha oficina da Xunta?*), non como resultado da súa experiencia, senón das súas expectativas ó respecto. Téñase en conta, neste sentido, a porcentaxe de entrevistados que, no total da mostra, deixa sen contestación esta pregunta (32.7%).

As interaccións e) e f) caracterízanse por un considerable grao de formalidade e, posiblemente, por unha certa xerarquización dos participantes na interacción. O médico é un experto ó que o paciente acode na procura de asistencia, e ademais pertence a un grupo ó que se lle asigna tradicionalmente un considerable *status* social. Como consecuencia disto, case sempre terá un maior control sobre a interacción co falante ó que vai dirixido o cuestionario, e existe a posibilidade de que iso implique nalgúns casos control sobre a lingua que se emprega. En calquera caso, e dado que en moitas ocasións o profesional da medicina establece cos seus pacientes un contacto de gran proximidade, non podemos xeneralizar ó falarmos de xerarquización ou control¹⁰⁷.

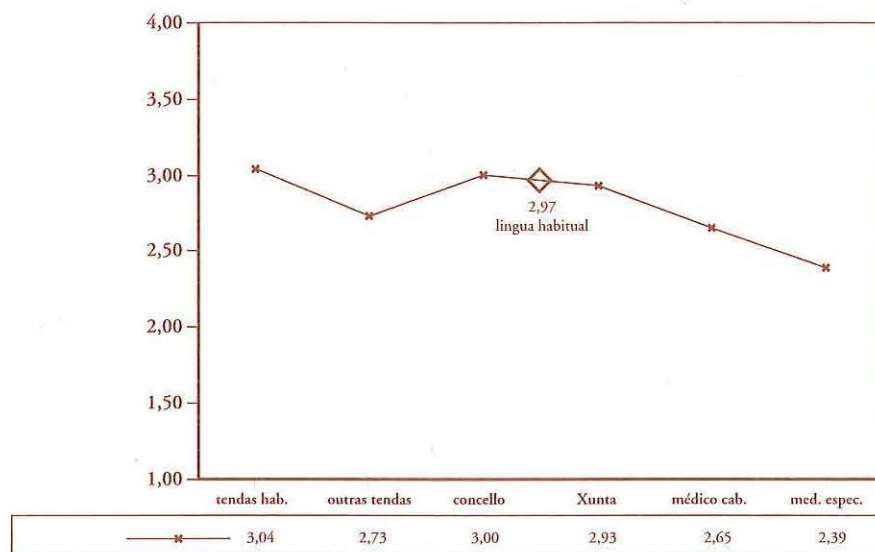
Para a análise destes usos observáronse as interrelacións con distintas variables de control. Os resultados serán presentados en forma de medias, do mesmo xeito ca no resto do capítulo. Non tódolos cruzamentos resultaron igualmente productivos, porque na maioría dos casos as variables de control non presentan unha asociación que incida de xeito importante nas tendencias observables para o conxunto de Galicia. Así, nesta sección só faremos referencia explícita ás variables máis ilustrativas. Para os restantes cruzamentos, consultéanse as táboas 6.3.1.0 ss. e 6.3.2.0 ss.

As medias de uso para toda Galicia reflíctense no gráfico 6.3.1, onde se pode ver que o emprego do galego está moi levemente por

¹⁰⁷ Con «xerarquización» referímonos á posición relativa dos falantes na conversa segundo o rol social asignado a cada un. A actualización de xerarquías nunha situación comunicativa relaciónase directamente coas presuposicións que poidan existir respecto do estatus dos participantes, e poden contribuír á acomodación converxente por parte do interlocutor que ten unha posición xerarquicamente inferior. Con «control» aludimos ó feito de que un dos participantes dirixe o curso da interacción (temas tratados, turnos de fala...), mentres o outro se limita a cooperar con el. Observará o lector que son termos estreitamente relacionados, mais non equivalentes.

riba da lingua habitual nas interaccións na compra diaria e no concello (3.04 na tenda e 3 no concello, fronte ó 2.97 na lingua habitual). Cando os falantes acoden ás oficinas da Xunta a presenza do galego segue a ser bastante alta (2.93), e descende paulatinamente nos usos en tendas non habituais (2.73), co médico de cabeceira (2.65) e co médico especialista, onde xa a media é lixeiramente favorable ó castelán (2.39).

Gráfico 6.3.1
Medias de uso en diversas interaccións en Galicia

Ó compararmos tales medias coas das interaccións da primeira sección deste capítulo, observamos que o uso do galego nas tendas habituais acada un nivel moi semellante ó das interaccións máis informais (veciños, amigos, alguén de confianza), nas que predomina significativamente esta lingua. No outro extremo está a lingua de uso co médico especialista, cunhas medias semellantes ás das interaccións con descoñecidos:

Cadro 6.3.1. *Medias de uso en diversas interaccións*

Con alguén de confianza	3.13
Cun descoñecido	2.36
Cos veciños	3.10
Co médico especialista	2.39
Cos amigos	3.06
Nas tendas habituais	3.04

As variables do primeiro grupo, correspondentes á columna esquerda do cadro, teñen entre si un alto grao de correlación (superior a .88); as do segundo grupo non chegan a un nivel de correlación tan elevado (.73). Por outra banda, observamos que a lingua co médico especialista correlaciona en máis de .70 tanto con variables correspondentes a situacións caracterizadas pola súa formalidade (lingua usada na tenda non habitual e cun descoñecido) como con outras que só con reservas se poden considerar formais (no concello, co médico de cabeceira), e mesmo con algunhas informais (con amigos, na tenda habitual). Así, sería excesivamente aventurado concluír que a proximidade da media entre os usos co médico especialista e a lingua falada cun descoñecido se debe á formalidade da situación; habería que considerar outros fenómenos, como a converxencia (adaptación á lingua do interlocutor¹⁰⁸), de difícil estudio nunha análise destas características, e as circunstancias de uso co médico das que falamos máis arriba.

6.3.1. *Relación entre os usos lingüísticos nos establecementos comerciais, nas institucións administrativas e co médico e outras variables*

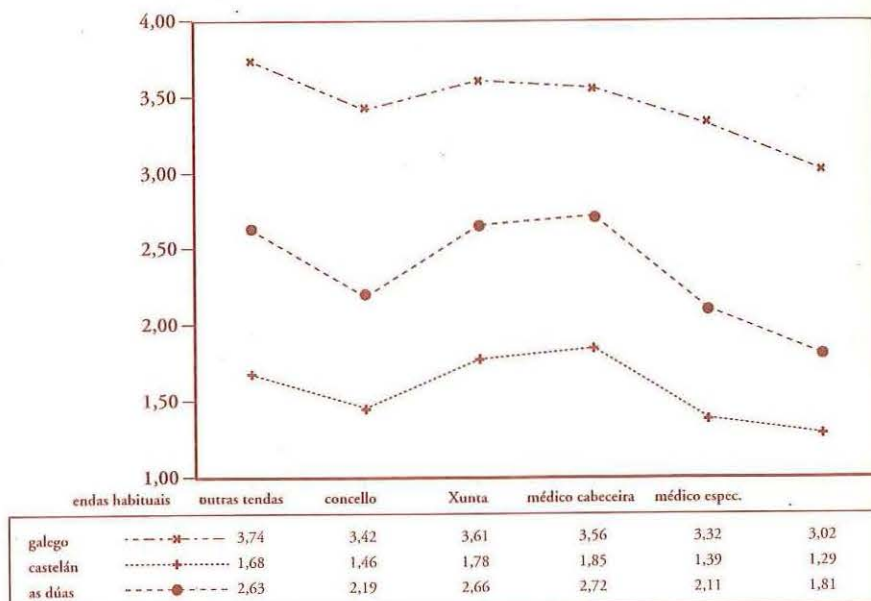
No gráfico 6.3.2 aparecen os resultados do cruzamento da lingua nestes contextos coa lingua inicial. Os informantes que aprenderon a falar en galego continúan a usalo máis en calquera das interaccións consideradas. Os castelanfalantes iniciais seguen a tendencia complementaria, mantendo en grande medida o uso do castelán. Os bilingües iniciais, pola súa parte, din usar máis o galego na compra diaria, no concello e na Xunta, e máis o castelán nas tendas non habituais e, en maior medida, nos usos co médico. As medias de cada grupo son coherentes coas tendencias observadas cando non tiñamos en conta esta variable de control (vid. gráfico 6.3.1) e, polo tanto, o máis salientable é que os dous últimos grupos realizan máis cambios de lingua segundo os contextos situacionais nos que interactúan.

A variable lingüística de maior produtividade neste caso é a lingua habitual. Debido á súa importancia, e para unha mellor ilustración dos fenómenos que en relación con ela se producen, presentáremo-los

¹⁰⁸ O concepto de converxencia, unha das modalidades de acomodación lingüística, explícase no capítulo 5 deste volume, nota 73.

datos en medias e porcentaxes, ademais das correlacións¹⁰⁹. Estas últimas aparecen no cadro 6.3.2:

Gráfico 6.3.2
Medias de uso en diversas interaccións segundo a lingua inicial

Cadro 6.3.2. *Correlacións das variables estudadas coa lingua habitual do entrevistado*

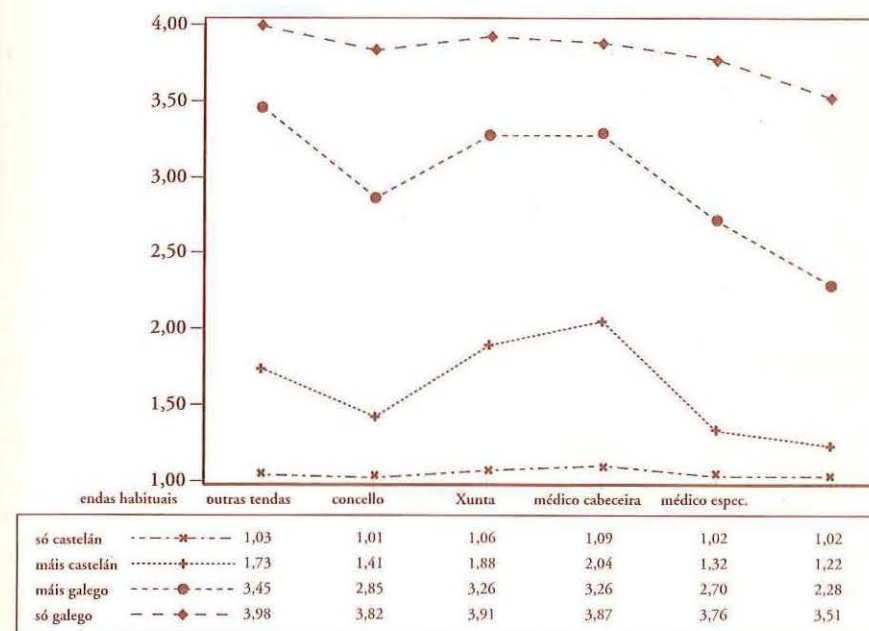
Lingua en tendas habituais	.85
Lingua en tendas non habituais	.83
Lingua no concello	.77
Lingua na Xunta	.75
Lingua co médico de cabeceira	.74
Lingua co médico especialista	.71

Os resultados desta relación entre variables, con índices positivos e moi altos, indican que os falantes manteñen, en liñas xerais, a súa lingua habitual. A diminución de tales índices segue a secuencia seguinte: interacción nas tendas habituais, nas tendas non habituais, no concello, na Xunta, co médico de cabeceira e co médico especialista. Por tanto, é nas interaccións

¹⁰⁹ No capítulo 2 explícase o concepto de correlación.

co médico onde con máis frecuencia os falantes teñen un comportamento lingüístico diferente do habitual, seguidas daquelas nas que interactúan cos funcionarios das administracións públicas e nos establecementos comerciais.

Gráfico 6.3.3
Medias de uso en diversas interaccións segundo a lingua habitual

Segundo reflicte o gráfico 6.3.3, son as condutas declaradas polos falantes bilingües as que máis contribúen á variación das medias de uso nos diferentes contextos. Os monolingües, pola contra, manteñen en boa medida a lingua que lles é propia, coa excepción dos monolingües en galego nas interaccións co médico, onde se aprecia un lixeiro descenso da media¹¹⁰. Tamén os bilingües habituais din usa-lo castelán nesta modalidade de interacción máis ca en calquera outra, de maneira que a media se orienta de xeito notable cara a esta lingua. En termos porcentuais, os bilingües que adoitan usar máis o galego prefiren nunha porcentaxe considerable o castelán, mentres os bilingües que polo xeral empregan máis o castelán inclínanse moi pouco cara ó galego. Así o indica o cadro 6.3.3:

¹¹⁰ Tralo descenso da media está a porcentaxe de monolingües en galego que nestes contextos usan só ou máis castelán: 18% co médico de cabeceira e 30,8% co médico especialista.

Son os informantes de menor idade os que en maior medida amosan variacións nas medias segundo o contexto. Esta característica obsérvase con claridade ó comparármolos distintos niveis de uso coas medias de lingua habitual de cada grupo¹¹². En relación con esta, canto menor é a idade máis se aproxima o falante cara ó castelán na tenda non habitual, e máis cara ó galego nas oficinas do concello e da Xunta. As medias da tenda habitual reflicten unha feble tendencia ó ascenso do galego por riba da lingua habitual consonte a idade do entrevistado é maior. Na interacción co médico, polo contrario, tódolos grupos presentan un descenso equiparable (ó redor do 0.3 no médico de cabeceira e do 0.6 no especialista) respecto á súa lingua habitual.

As medias de uso nas diversas situacións comunicativas segundo o nivel de estudos aparecen no gráfico 6.3.5. Son os falantes sen estudos e con estudos primarios os que en maior medida empregan o galego, e os que teñen estudos universitarios os que menos o fan. O comportamento dos falantes sen estudos adoita estar moi preto da súa lingua habitual¹¹³, cunha homoxeneidade que se vai perdendo consonte ascende o nivel de estudos. Naqueles que acadaron o nivel medio ou universitario destácase o ascenso da media nos usos coas institucións, en ámbolos dous casos lixeiramente por riba da súa lingua habitual.

O cruzamento co hábitat de residencia reflíctese no gráfico 6.3.6. O hábitat aparece recodificado, pois ó distinguirmos entre urbano e periurbano por unha banda e rural-1 e rural-2 pola outra non atopamos fenómenos de especial interese¹¹⁴. Para comproba-los resultados do cruzamento coa distribución orixinal da variable, confróntense as táboas 6.3.1.0 e 6.3.2.0.

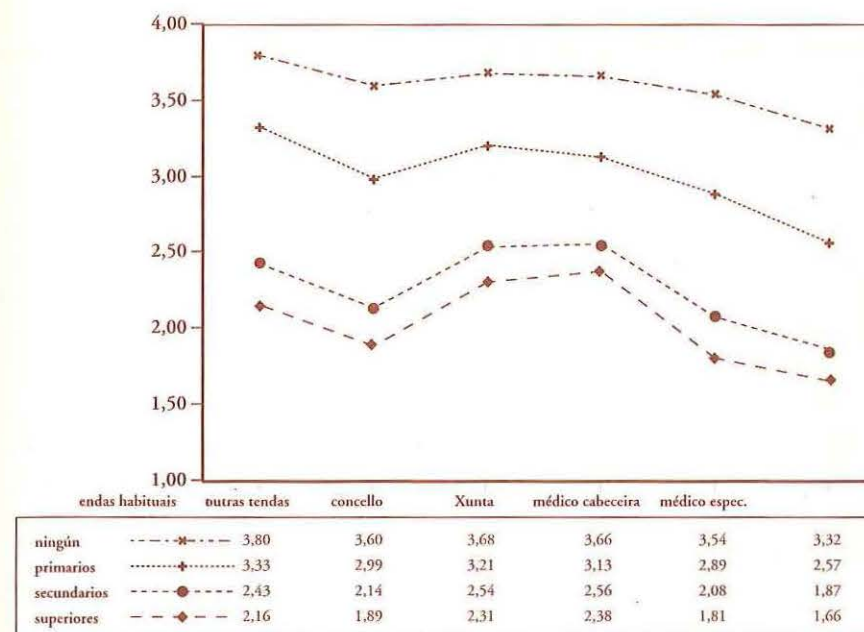
Dun xeito semellante ó que sucede coa lingua habitual (capítulo 3 deste volume), existe un menor uso do galego no urbano e un progresivo ascenso a medida que o hábitat se ruraliza. O cadro que vén a seguir amosa as medias de lingua habitual segundo o hábitat de residencia (variable

¹¹² Medias de lingua habitual: falantes de 16 a 25 anos, 2.52; de 26 a 40, 2.80; de 41 a 65, 3.13 e de máis de 65, 3.38.

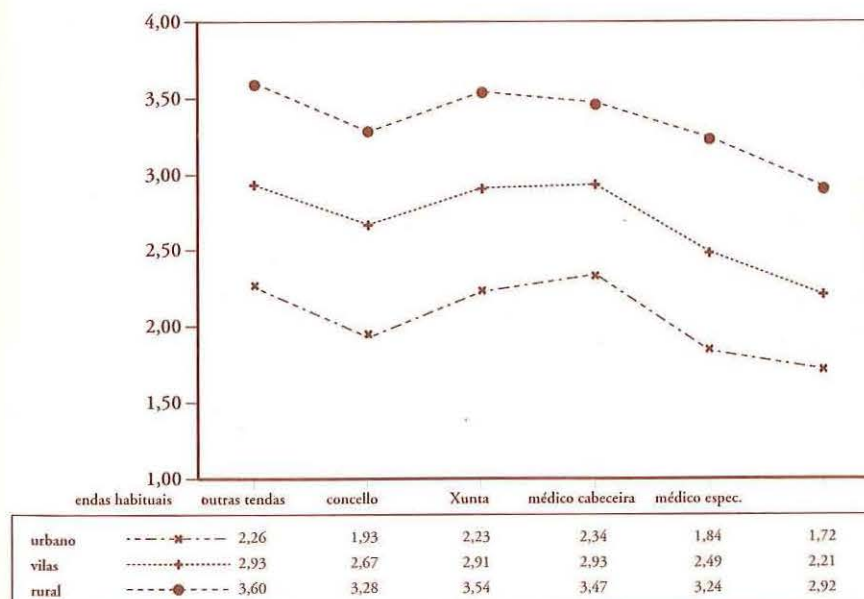
¹¹³ Medias de lingua habitual: falantes sen estudos, 3.7; con estudos primarios, 3.21; con estudos secundarios, 2.44; con estudos superiores, 2.18.

¹¹⁴ Tal como era de esperar, o galego ten maior presenza no rural-2 ca no rural-1, e no periurbano ca no urbano. Por outra banda, a media de uso na compra diaria sofre un incremento moi forte, no periurbano, respecto á lingua habitual deste hábitat, acadando unha cifra semellante á das vilas para esta mesma interacción.

Gráfico 6.3.5
Medias de uso en diversas interaccións segundo os estudos

Gráfico 6.3.6
Medias de uso en diversas interaccións segundo o hábitat de residencia

recodificada), que nos servirán para ilustrar mellor as tendencias nas diversas interaccións.

Cadro 6.3.4. Medias de lingua habitual por hábitat de residencia

Urbano	2.33
Vilas	2.86
Rural	3.43

No urbano, o uso na compra diaria está moi preto da media da lingua habitual, superándoa un pouco nas vilas e algo máis no rural. As medias de uso na compra non habitual descenden máis respecto ó uso lingüístico común ca no vilego e no rural. É dicir, que estes contextos favorecen o mantemento do castelán ou o cambio cara a esta lingua nos falantes do urbano, mentres nos do rural o efecto é menos intenso (nas compras menos frecuentes) ou contrario (na compra diaria, onde a lingua de máis uso, o galego, vese reforzada). O fenómeno reflíctese en medias de moi escasa variación, de maneira que sería arriscado tirar conclusións tallantes. Sen embargo, o fenómeno é coherente coas características dos diferentes lugares de residencia: un contorno fortemente galeguizado, como é o rural, favorecería a presenza do galego ou, cando menos, non tería por que facer descende-la media de xeito notable; pola contra, un ámbito máis castelanizado faría que os falantes usasen máis o castelán, sobre todo en situacións de maior formalidade.

No que atinxe ós usos coas institucións, no medio rural o emprego do galego no concello supera lixeiramente o da Xunta, e tamén a media da lingua habitual, cunha diferenza de 0.11 puntos. No urbano a tendencia é xustamente a contraria, cunha maior diferenza en favor do galego na Xunta e unha media un pouco inferior á lingua habitual no concello. Este fenómeno pode deberse ás características sociais do medio rural, ás que nos referimos ó principio desta sección. De tódolos xeitos, cómpre non esquecer que as puntuacións varían moi pouco entre uns e outros contextos, entre uns e outros hábitats, e que os informantes non responden á pregunta do cuestionario sobre o uso na Xunta nunha porcentaxe considerable.

As diferencias entre as medias co médico de cabeceira e co especialista son maiores no rural (1.12 puntos) ca no urbano (0.32

puntos), estando as vilas nunha situación intermedia. Recórdese o que dixemos na introducción desta sección sobre as interaccións co médico: sería lóxico que os médicos de aldeas e vilas pequenas tivesen un contacto moito máis espontáneo cos seus pacientes, o que favorecería un maior emprego da lingua habitual dos segundos. O contacto co médico especialista, sen embargo, supón en moitos casos un desprazamento xeográfico e unha modalidade de interacción máis formal para os habitantes destes lugares.

6.3.2. Usos lingüísticos nos establecementos comerciais, nas institucións administrativas e co médico por sectores

Ó establecérmolo-las divisións en sectores cando elaborámo-la mostra do MSG, obtivemos agrupacións de concellos nas que predominaban diferentes tipos de hábitat¹¹⁵. Ó analizármolos usos nestas interaccións por sector tendo en conta cal era o hábitat predominante en cada un, observamos que as tendencias coincidían, en liñas xerais, coas dos diferentes hábitats no conxunto do territorio galego. En consecuencia, a descrición por sectores podía resultar un tanto redundante. Por ese motivo, e polo feito de que unha considerable porcentaxe de falantes non responden ás preguntas 66 (*¿Que lingua fala cando ten que resolver asuntos nalgunha oficina da Xunta?*) e 68 (*¿Que lingua fala ó médico especialista?*), decidimos elimina-la descrición por sectores salvo para os usos nas tendas.

O gráfico 6.3.7 amosa as medias de uso nas tendas nos seis sectores seleccionados. Na Coruña e Pontevedra, sectores urbanos e notablemente castelanizados, a media da tenda diaria está moi próxima á lingua habitual do sector; pola contra, nun sector urbano pero con maior emprego do galego como Santiago, a media supera un pouco a lingua habitual, fenómeno que se incrementa a medida que o sector ten menos

¹¹⁵ Os sectores resultan da agrupación de concellos segundo determinadas características demográficas (número de habitantes, sectores económicos predominantes). Estas características son, *grosso modo*, propias de diferentes tipos de hábitat, aínda que dentro de cada sector existe unha heteroxeneidade que non pode ser esquecida. Para a metodoloxía empregada na distribución por sectores, véxase o capítulo 1 deste volume. Consúltase tamén o capítulo 2, onde se tratan algunhas características importantes do hábitat nos sectores seleccionados.

Táboa 6.3.2.6. *Medias de usos lingüísticos nas tendas, coas institucións administrativas e co médico. Pontevedra**

	Tendas habi- tuais	Outras tendas	No seu concello	Na Xunta	Médico de cabe- ceira	Médico Especia- lista
TOTAL SECTOR	2.39	1.88	1.85	1.99	1.82	1.70
LINGUA INICIAL						
galego	3.50	2.67	2.52	2.62	2.55	2.39
castelán	1.38	1.19	1.25	1.37	1.15	1.13
as dúas	2.32	1.75	1.86	2.24	1.77	1.51
outras	2.29	1.63	1.88	1.88	1.88	1.50
LINGUA HABITUAL						
só castelán	1.04	1.01	1.02	1.06	1.02	1.02
máis castelán	1.72	1.29	1.46	1.85	1.23	1.17
máis galego	3.22	2.17	2.12	2.30	2.05	1.79
só galego	3.95	3.31	3.14	3.22	3.22	3.06
ENTENDE O GALEGO						
nada	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
pouco	1.32	1.14	1.20	1.14	1.19	1.05
bastante	2.33	1.91	1.79	1.95	1.84	1.70
moito	2.57	1.92	1.98	2.09	1.86	1.75
FALA O GALEGO						
nada	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
pouco	1.36	1.22	1.14	1.24	1.18	1.12
bastante	2.62	2.07	2.01	2.19	1.99	1.83
moito	3.03	2.20	2.26	2.36	2.17	2.03
LE O GALEGO						
nada	2.43	1.93	1.80	1.84	1.81	1.72
pouco	2.50	1.94	1.90	2.01	1.87	1.68
bastante	2.33	1.84	1.85	2.02	1.83	1.70
moito	2.14	1.63	1.71	1.90	1.55	1.51
ESCRIBE O GALEGO						
nada	2.50	1.92	1.86	1.90	1.86	1.69
pouco	2.41	1.93	1.89	2.06	1.86	1.71
bastante	2.11	1.74	1.79	1.98	1.67	1.57
moito	2.17	1.55	1.66	1.91	1.51	1.53
ÁMBITOS DE ADQUISICIÓN						
familia	2.85	2.20	2.14	2.28	2.14	1.97
escola	1.21	1.08	1.16	1.39	1.05	1.04
amigos	1.79	1.51	1.56	1.62	1.35	1.32
veciños	1.77	1.22	1.31	1.38	1.13	1.11
traballo	1.34	1.27	1.29	1.56	1.27	1.10
outros	1.28	1.18	1.14	1.19	1.15	1.18

* As medias están comprendidas entre 1 (só castelán) e 4 (só galego).

CONCLUSIÓN

Cómpre salientar, en primeiro lugar, que o galego é a lingua habitual predominante en Galicia: a suma dos que o teñen como lingua exclusiva (38.7%) e os que o teñen como lingua preferente (29.9%) representa máis dos dous tercios da mostra (68.6%). O castelán, pola súa parte, é a lingua habitual exclusiva do 10.6% dos entrevistados e predominante do 20.8%.

En segundo lugar, como se desprende dos mesmos datos, hai que resaltar que a práctica monolingüe é, en Galicia, menos frecuente cá bilingüe, aínda que en ámbalas dúas hai unha marcada preferencia polo galego.

Como era de esperar, a distribución posta de manifesto nos datos anteriores non é homoxénea a través da idade, do tipo de hábitat, da clase social, dos estudos, etc. Tomando os datos máis negativos para o galego, correspondentes ós que teñen entre 16 e 25 anos residentes no medio urbano (que representan o 5.6% da mostra), atopámonos con que a práctica

habitual segue sendo a bilingüe (61.1%) aínda que cun forte predominio do castelán (50.7% fronte a 10.4%). En canto ós usos monolingües, hai un 35.3% que emprega habitualmente só castelán fronte a un 3.6% que utiliza só o galego. Tomando, en cambio, os datos máis positivos, os correspondentes ós maiores de 65 anos residentes nun medio rural (que representan o 9.7% da mostra), a práctica habitual é o monolingüismo en galego, que acada o 76.6%, porcentaxe á que habería que engadi-lo 18.3% que fala habitualmente máis galego ca castelán. Como é evidente, neste sector da poboación o castelán ten unha presenza moi reducida.

Entre estes dous extremos sitúanse os distintos subgrupos analizados. En liñas xerais, o uso do galego é maior nos entrevistados que o teñen como lingua inicial, nos de máis idade, no hábitat rural, nas clases socioeconómicas baixas e nos que teñen un menor nivel de estudos. Isto non quere dicir que o resto dos subgrupos non dispoñan do galego como parte do seu repertorio lingüístico. O xeral é, como xa dixemos, unha práctica bilingüe crecente con diversos graos de predominio dunha das linguas. Os usos bilingües (e o do castelán fronte ó galego) teñen unha maior presenza segundo nos movemos en hábitats máis urbanos, así como nas clases sociais e nos niveis de formación académica máis elevados, entre a poboación máis nova e os que teñen o castelán como lingua inicial. Probablemente neste proceso desempeña un importante papel o feito de que a lingua tradicionalmente favorecida na escolarización e no ámbito da cultura fose o castelán; ademais, a maior urbanización parece estar asociada cun incremento da presenza deste idioma, ó que parece apunta-la crecente castelanización das vilas.

Na evolución do uso destaca unha notoria mingua do monolingüismo en galego a medida que descendemos na escala interxeracional (de avós a pais e de pais a entrevistados). Este fenómeno leva consigo habitualmente un considerable incremento dos usos bilingües. Sen embargo, cabe salientar que ó relacionar lingua inicial e lingua habitual se aprecia, nos monolingües iniciais en castelán, unha tendencia a incorpora-lo galego como lingua habitual bastante máis acusada cá dos monolingües en galego a incorpora-lo castelán.

Os resultados da análise da lingua habitual por sectores son semellantes ós vistos para a totalidade de Galicia. Nos sectores máis urbanos, especialmente nas cidades da Coruña e Pontevedra (onde o castelán é a lingua máis habitual), apreciamos un descenso do emprego do galego que

contrasta coa súa gran presenza nos sectores predominantemente rurais. Esta distribución ten, como se ve, as mesmas características có conxunto do territorio, onde o galego perde puntos ó pasar do rural ó urbano.

Respecto dos usos escritos, o castelán é a lingua dominante, aínda que o emprego do galego é maior na escritura ca na lectura. Fronte á lingua de lectura, que a penas aparece condicionada pola lingua habitual dos entrevistados, no caso da escritura ocorre o contrario: canto máis galego se fala habitualmente maior é a porcentaxe daqueles que escriben nesta lingua. En calquera caso, máis da metade dos monolingües en galego escribe sempre en castelán. Por outra banda, escribir en galego aparece asociado á menor idade dos individuos, xa que son os máis novos os que en maior medida o utilizan; non debe esquecerse que os entrevistados deste grupo de idade son os que aprenderon galego na escola.

Polo que respecta á lingua falada na familia, os datos presentados poñen de manifesto unha notoria vitalidade da lingua galega neste ámbito, xa que é a que predomina con tódolos interlocutores. Sen embargo, obsérvase un descenso progresivo do uso do galego a medida que pasamos da lingua falada cos avós á lingua falada cos pais, cos irmáns, coa parella e especialmente cos fillos.

Entre os factores máis relacionados coa introducción do castelán na familia destaca, en primeiro lugar, a idade dos entrevistados. A poboación máis nova usa máis o castelán ca calquera das xeracións anteriores. Pero os comportamentos lingüísticos dos diferentes grupos de idade varían segundo o hábitat de residencia: a modo de exemplo, as medias dos menores de 26 anos que viven en vilas ou nalgunha das sete cidades galegas son favorables ó castelán (agás cando se dirixen ós seus avós). Nos que viven no rural, pola contra, sempre predomina o galego, sendo a presenza do castelán na rede familiar moi reducida. As vilas ocupan un espazo intermedio, cunha maior presenza do castelán que se incrementa aínda máis nas cidades.

Así pois, en liñas xerais, o comportamento lingüístico máis homoxéneo dentro da familia aparece no medio rural, na xente sen estudos, nos maiores de 65 anos, nas clases sociais baixa ou media-baixa, nos monolingües iniciais e, naturalmente, nos monolingües habituais. Aínda que o grao de retención lingüística entre os galegofalantes é moi elevado, hai indicios que fan pensar nunha tendencia á desgaleguización no seo das familias galegofalantes tradicionais.

En canto á lingua no ámbito escolar, vimos que algo máis dunha quinta parte da poboación (21.6%) recibiu ensino de lingua galega. Dada a recente implantación do galego no ensino, a práctica totalidade dese 21.6% son individuos menores de 30 anos. Por outro lado, un 6.5% da poboación asistiu a cursos desta lingua fóra da escola.

Os usos no ámbito escolar difiren de xeito importante dos que corresponden á lingua habitual maioritaria en Galicia, posto que neste ámbito as conductas se caracterizan por unha considerable castelanización: os monolingües habituais en galego tenden ó bilingüismo cando se encontran no ámbito escolar, mentres que os bilingües utilizan menos o galego do que o fan habitualmente.

Canto máis informal é a situación comunicativa na escola máis se utiliza o galego. O nivel de emprego desta lingua cos compañeiros no recreo é moi semellante, aínda que algo inferior, ó que atopamos como lingua habitual. Cando o falante interactúa con estes mesmos interlocutores na clase, o uso do castelán é algo maior, mentres que o nivel de uso cos profesores se caracteriza por unha importante presenza do castelán, só superado polo da lingua escrita.

Moi poucos individuos utilizan ou utilizaron o galego como lingua da escritura no ámbito escolar. Só na poboación de 16 a 25 anos atopamos un uso esporádico desta lingua, ó que pode axuda-la necesidade de demostrar competencia escrita nas materias de Lingua e Literatura galegas. Por outra banda, é posible que a conducta do reducido grupo de profesores que por propia iniciativa imparten as súas aulas en galego tamén incida en que os alumnos escollan esta lingua para a escrita. Cómpre ter en conta, ademais, que aqueles que máis utilizan o galego na escritura (e tamén cos profesores) son os que o aprenderon na escola.

As diferencias que caracterizaban a lingua habitual segundo o lugar de residencia mantéñense nos usos cos compañeiros, posiblemente debido á espontaneidade destas interaccións e á escolarización da maior parte dos alumnos no propio hábitat.

Respecto dos usos lingüísticos cos veciños, cos amigos, con grupos galego ou castelanfalantes, etc., ó considerármolo total da poboación, independentemente da súa lingua inicial ou habitual, existe unha variación importante nas distintas situacións, que oscila entre unha media de uso claramente favorable ó galego (3.62) nas interaccións cun grupo galegofalante ata un uso máis favorable ó castelán (2.09) con veciños de fóra de Galicia.

Existe, así mesmo, unha clara tendencia ó mantemento da lingua habitual, especialmente cando o interlocutor pertence ó círculo de amizades e coñecidos do entrevistado. En calquera caso, o predominio da lingua na que se fala habitualmente non impide que os castelanfalantes habituais incrementen o seu uso do galego en situacións de escasa formalidade (con veciños, con xente de confianza) e, ó mesmo tempo, os galegofalantes habituais incrementen o uso do castelán cando existe a posibilidade de que a comunicación non sexa efectiva porque o interlocutor non entenda ben o galego (xente de fóra de Galicia, etc.). Este último factor semella resultar máis decisivo para o cambio de lingua no grupo galegofalante có feito de que o interlocutor sexa castelanfalante. Finalmente, obsérvase unha tendencia lixeiramente maior ó cambio de código e á acomodación lingüística entre os castelanfalantes ca entre os galegofalantes habituais (*vid.* *cadro 6.1.3*). Esta acomodación incrementase no grupo de idade máis novo de monolingües habituais en castelán.

No relativo ós usos lingüísticos no ámbito do traballo, cómpre destaca-la elevada coincidencia entre a conducta lingüística habitual e a que se dá neste ámbito: o emprego do galego redúcese consonte é menor a idade, e o nivel de estudos e a clase social son máis baixos, así como co maior carácter urbano do hábitat. Non se pode afirmar, polo tanto, que o traballo favoreza en gran medida o cambio de lingua. Sen embargo, aprécianse certas tendencias que cómpre recoller, aínda que as diferencias non sexan moi importantes: as interaccións cos superiores e cos clientes (esta última só atinxe ós profesionais liberais) adoitan se-las que presentan un menor uso do galego, mentres que nas relacións cos compañeiros e cos empregados esta lingua vese máis favorecida.

Polo que respecta á influencia percibida polos propios entrevistados, só un 13.7% dos traballadores afirman que a lingua do traballo modificou nalgunha medida a súa lingua habitual. Non podemos constatar que a dirección desa influencia sexa máis pronunciada cara a unha lingua ou outra, xa que depende de numerosos factores. As porcentaxes a favor de cada un dos idiomas varían segundo o fan a lingua inicial e a habitual do entrevistado. O que si se aprecia é que a influencia tende a ser cara á lingua menos utilizada habitualmente.

Acerca dos usos lingüísticos nos establecementos comerciais, coas institucións administrativas e co médico, convén sinala-lo predominio xeneralizado do galego en calquera das interaccións consideradas,

aínda que cun importante descenso da media na interacción co médico, sobre todo co especialista. Tamén é menor o uso do galego na tenda non habitual, na que o grao de formalidade (igual ca co médico), é maior.

Nos cruzamentos con diferentes variables obsérvanse certas regularidades que convén destacar: no hábitat rural, así como nos grupos de máis idade e menor nivel de estudos, observamos un maior emprego do galego e tendencias de uso máis regulares e homoxéneas. Pola contra, consonte o hábitat perde os trazos propios do rural, a idade é menor e o nivel educativo máis alto, as medias resultan menos favorables ó galego e varían máis en función da situación comunicativa.

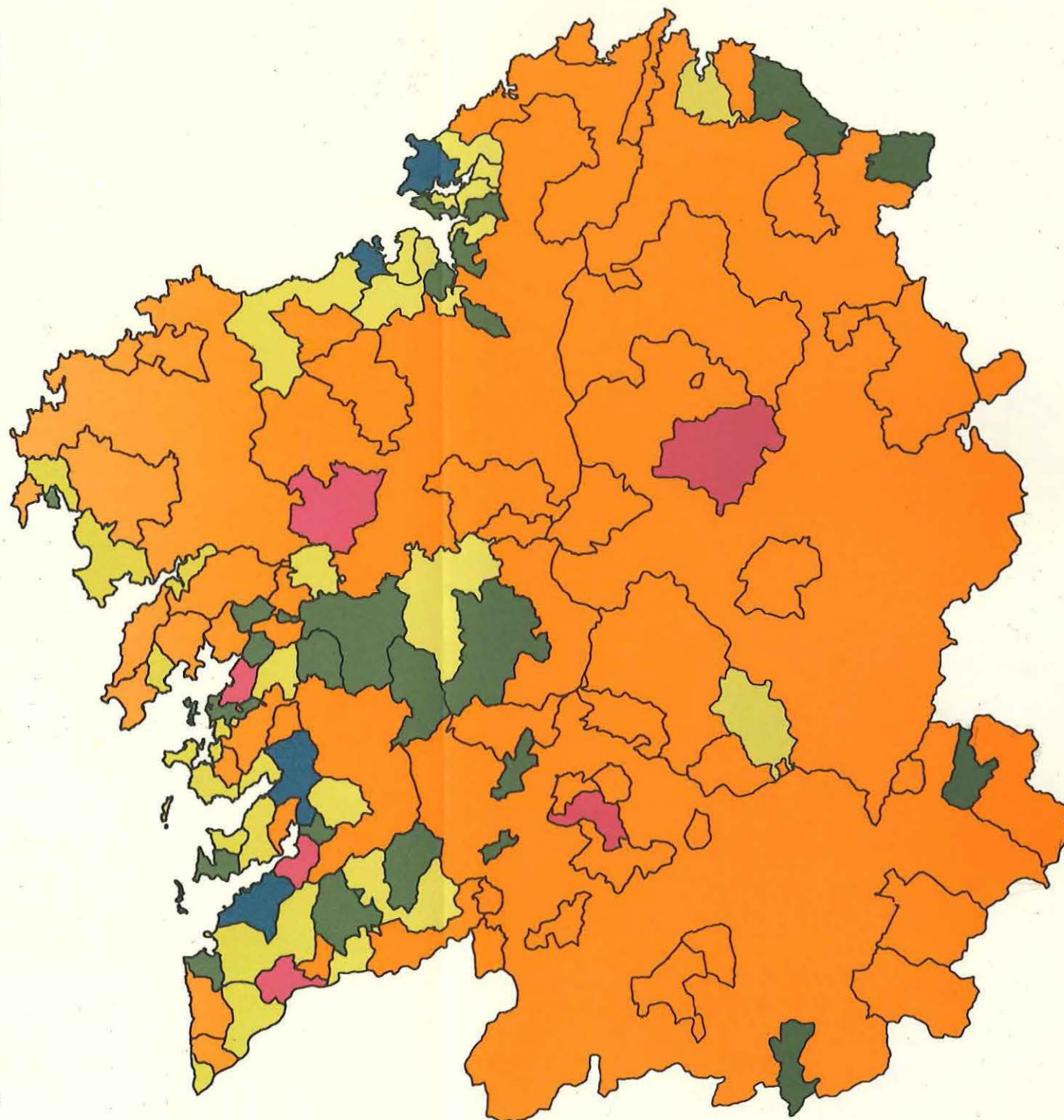
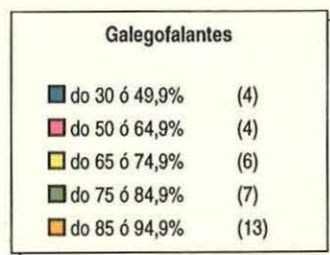
Dentro dunha tendencia xeral ó mantemento da lingua habitual, son salientables os resultados da interacción co médico: arredor da metade dos bilingües, que polo xeral empregan máis o galego, usan só ou máis o castelán. Son destacables, así mesmo, os resultados dos cruzamentos dos usos nas oficinas da Xunta e do concello. Estes revelan a existencia de cambios de lingua tanto no grupo de castelanfalantes (monolingües ou bilingües con predominio desta lingua) como de galegofalantes habituais (monolingües ou bilingües con predominio do galego), de xeito que os primeiros incrementan o seu uso do galego e os segundos o uso do castelán. As medias globais favorables ó galego indican unha maior galeguización por parte dos castelanfalantes habituais nestes contextos. Tal comportamento pode ser síntoma dunha crecente consciencia dos individuos de que o galego é lingua axeitada para o medio institucional.

Tentamos ata aquí dar unha visión de conxunto das condutas lingüísticas dos galegos en diferentes situacións comunicativas, na que tivemos en conta diversas variables de control -sociais e lingüísticas- que permitisen unha mellor comprensión daquelas. Ademais, este estudio serve como punto de arranque de futuras investigacións que afonden en temas xa tratados ou exploren novos campos ou puntos de vista (estudio de hábitats específicos, o cambio lingüístico nos inmigrantes no urbano, etc.), xa que aquí non esgotamo-las posibilidades de achegamento ós usos lingüísticos en Galicia.

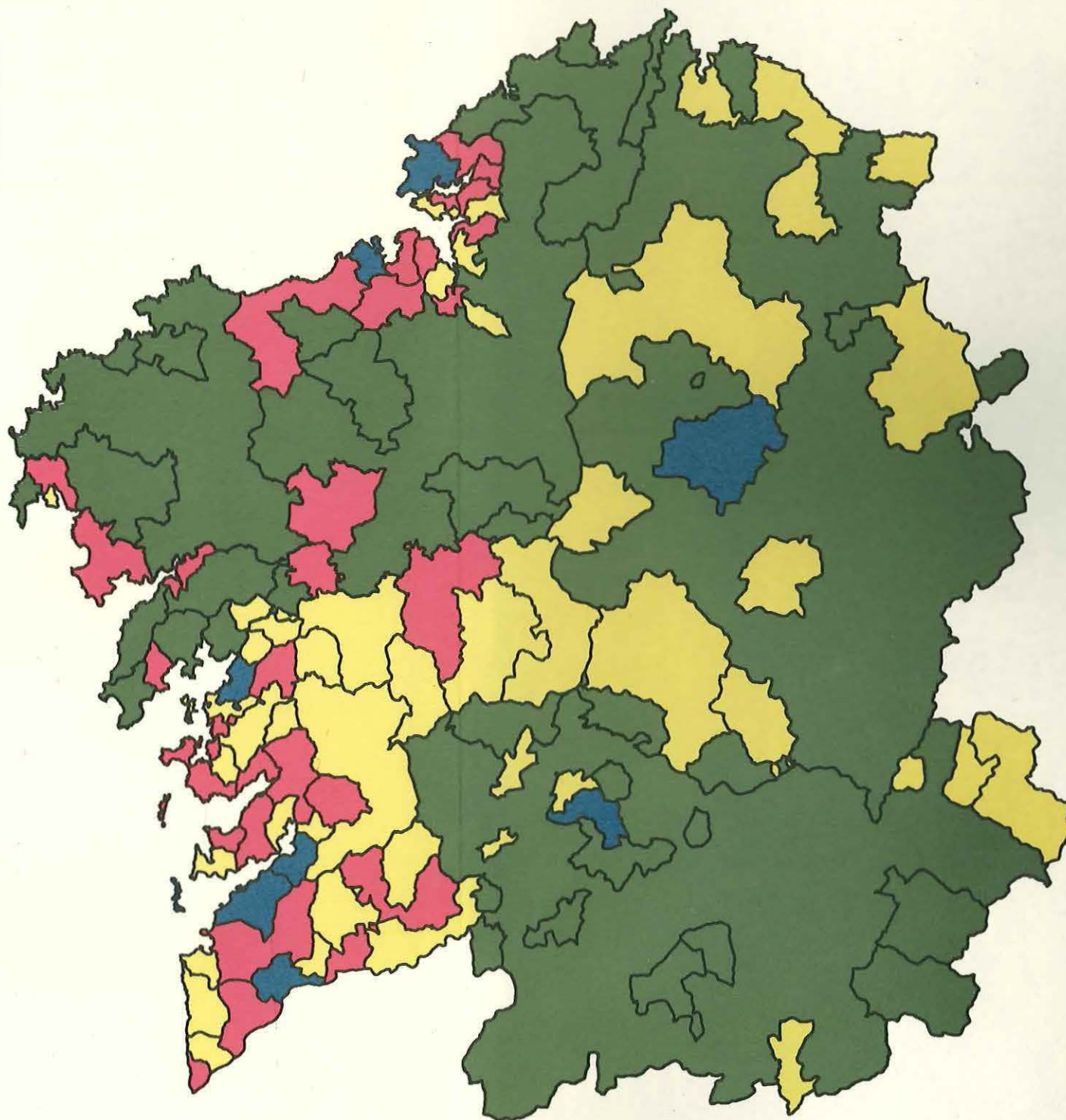
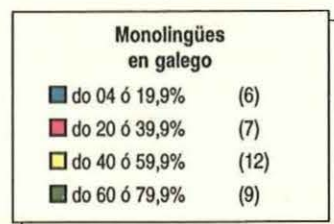
Esperamos que este estudio sirva, xunto co da competencia e lingua inicial (xa aparecido) e o das actitudes e prexuízos lingüísticos (en elaboración), para coñecer mellor a nosa realidade lingüística.

Apéndice, 1

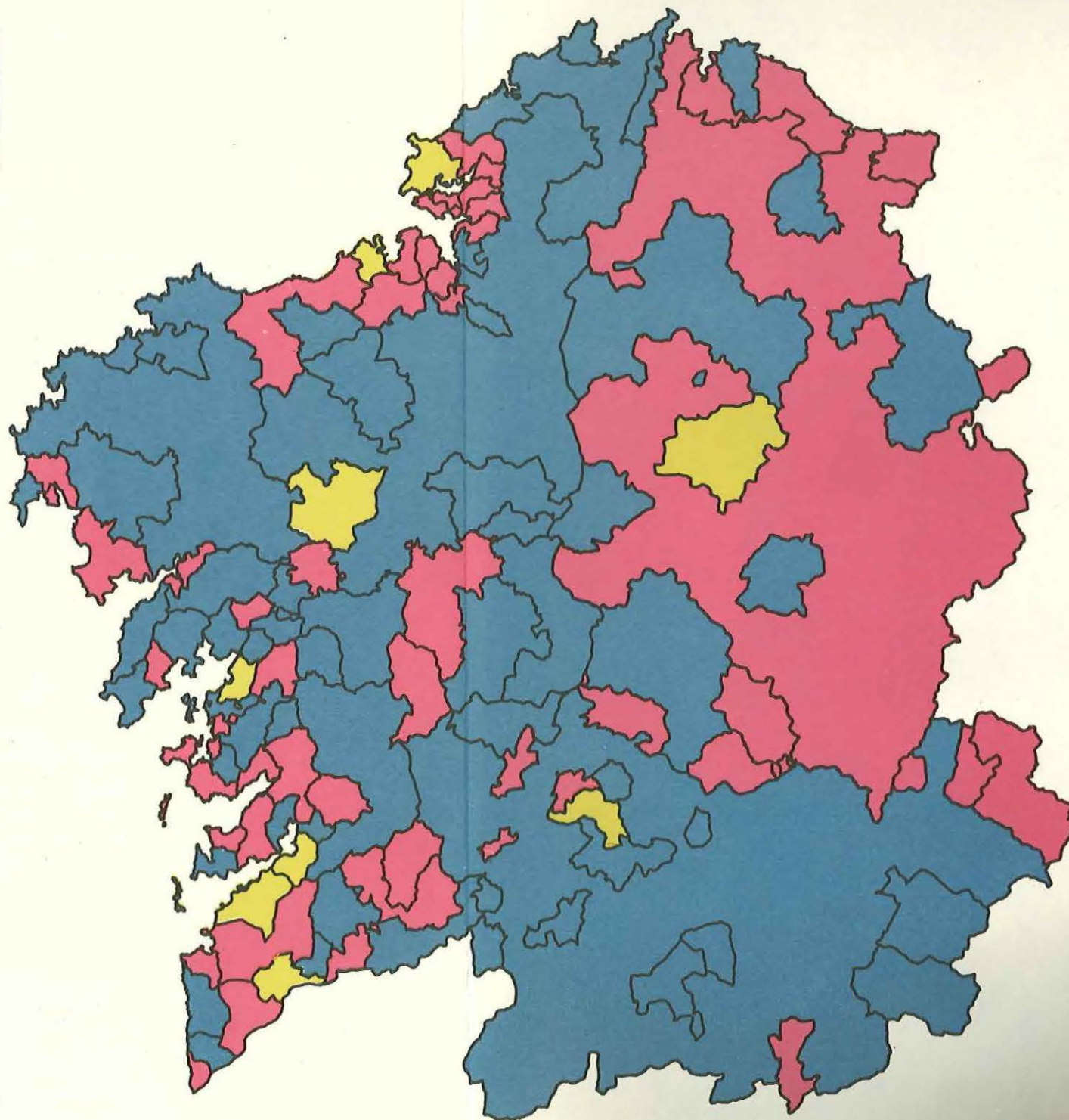
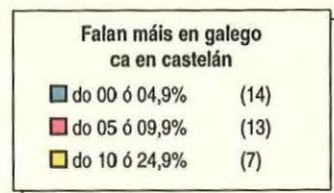
MAPAS

Mapa 1.
Lingua habitual do entrevistado:
só/máis galego.

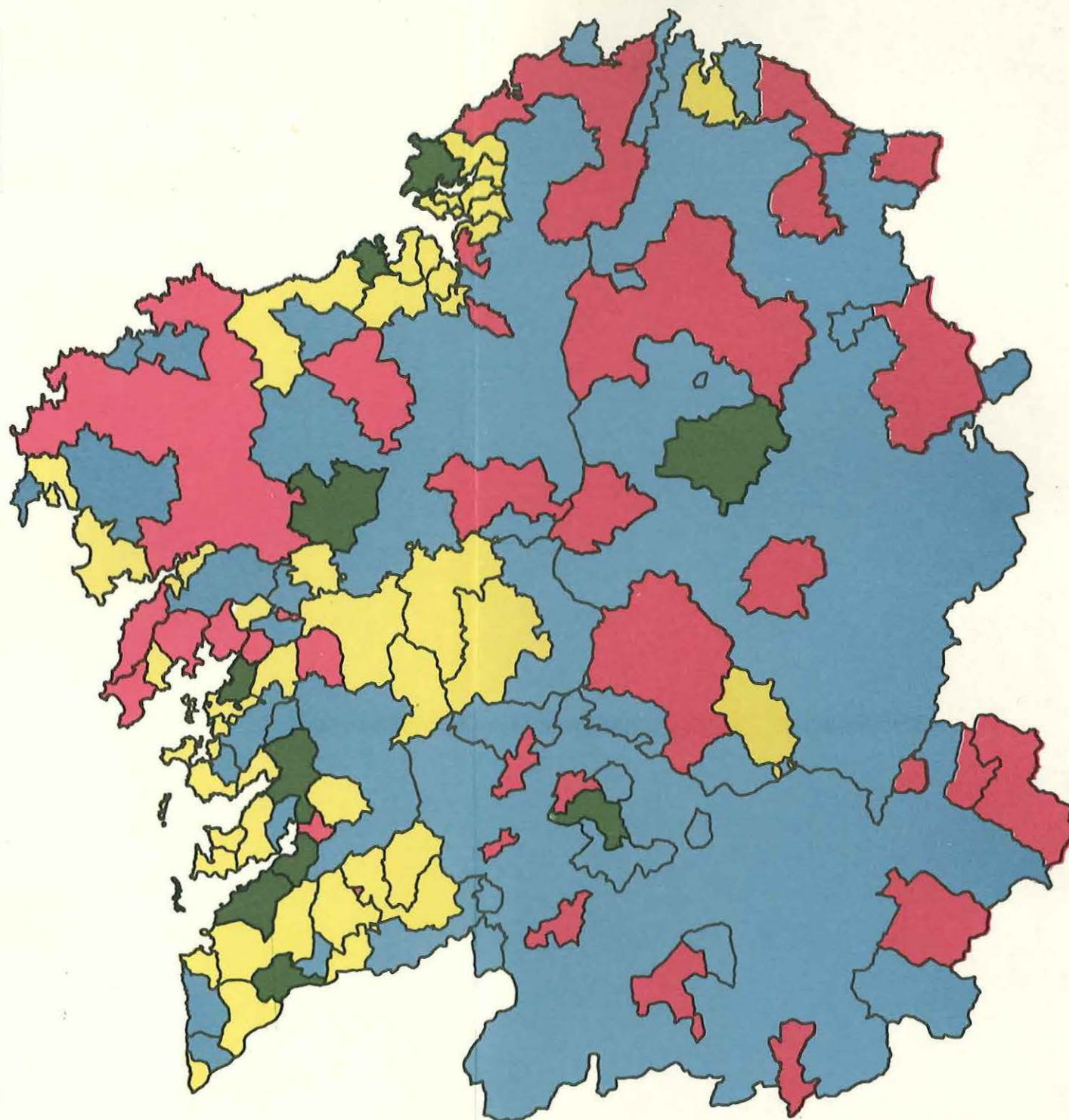
Mapa 2.
Língua habitual do entrevistado:
só galego.

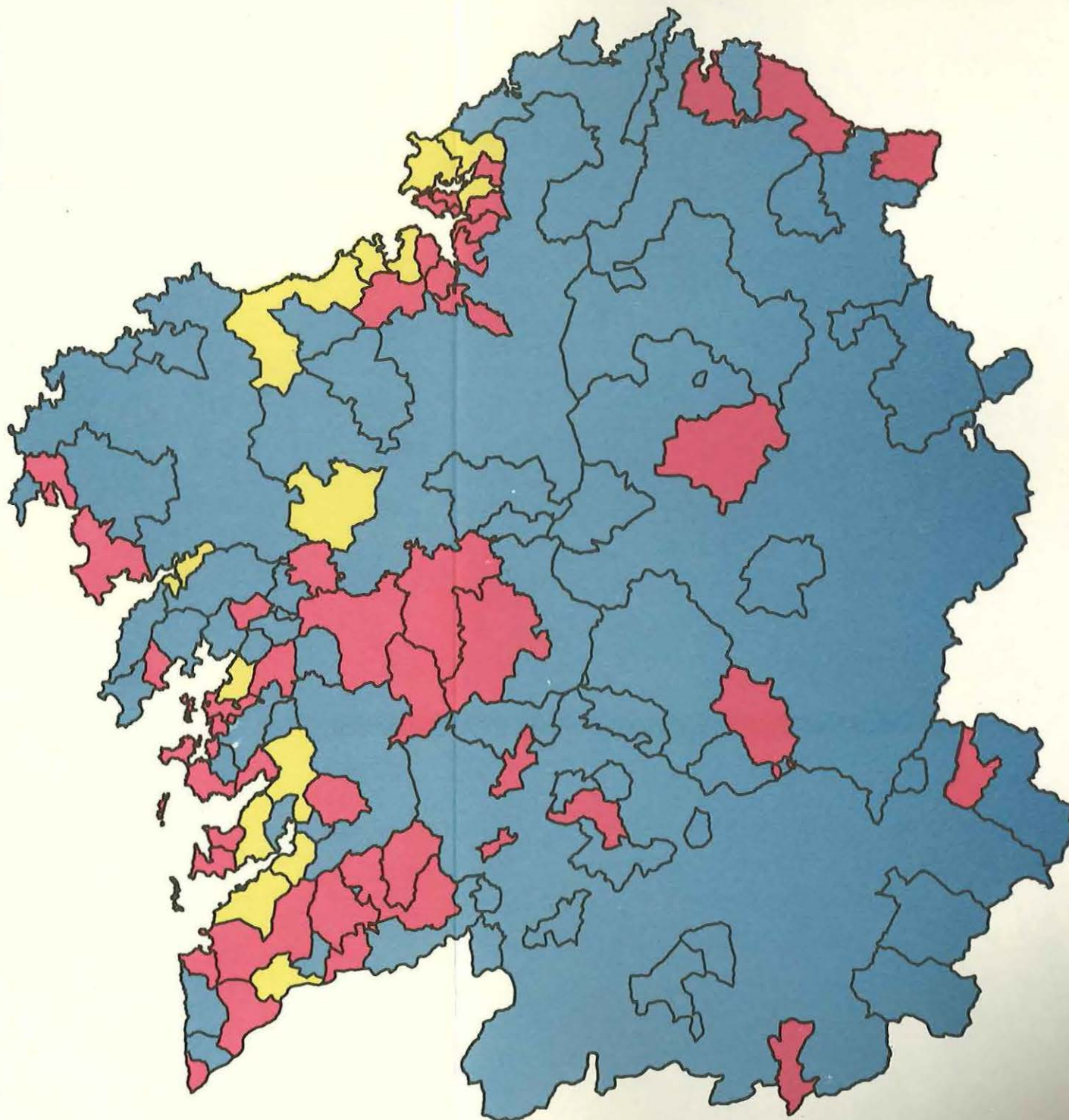
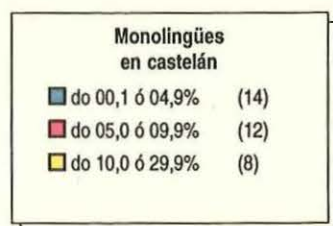
Mapa 3.
Lingua habitual do entrevistado:
máis galego ca castelán.

Falan máis en castelán
ca en galego

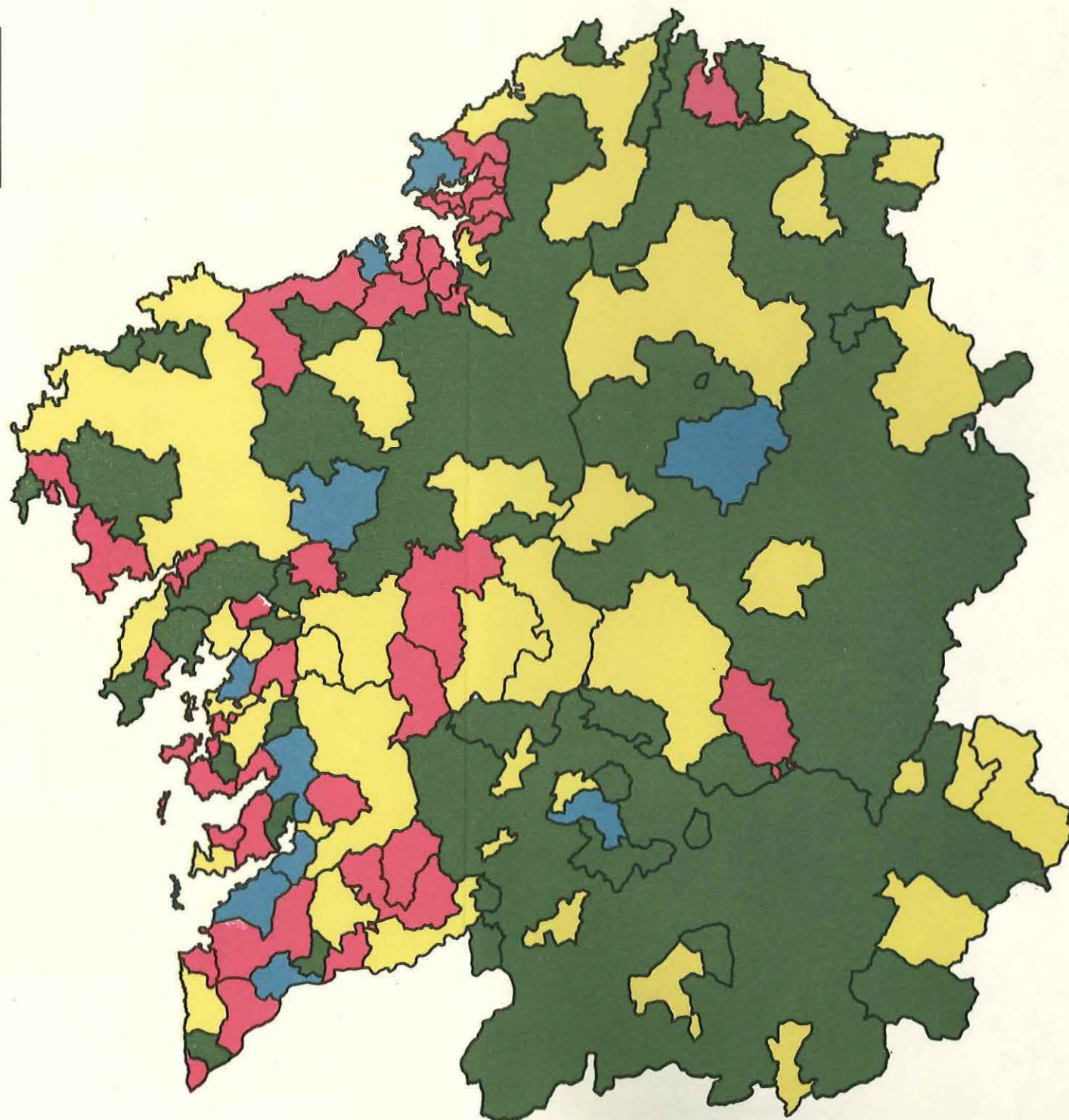
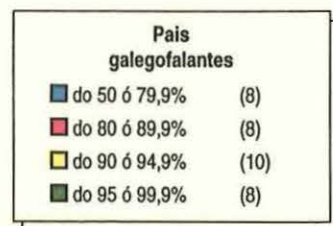
- do 00,1 ó 08,4% (8)
- do 08,5 ó 14,9% (9)
- do 15,0 ó 24,9% (9)
- do 25,0 ó 45,0% (8)

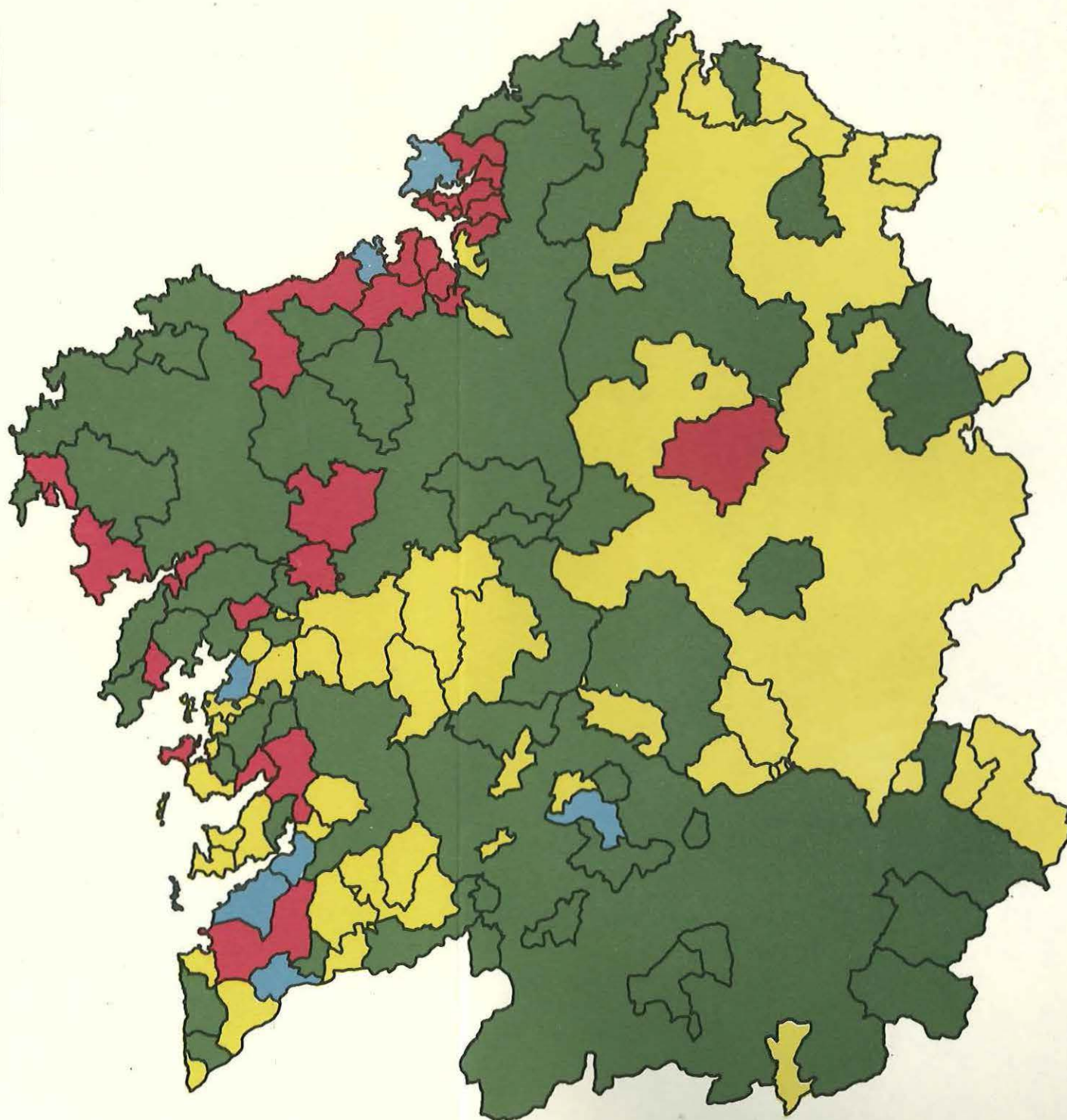
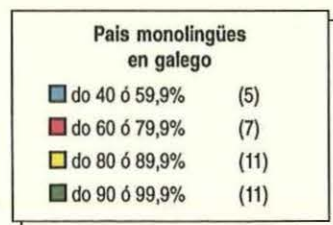
Mapa 4.
Lingua habitual do entrevistado:
máis castelán ca galego.

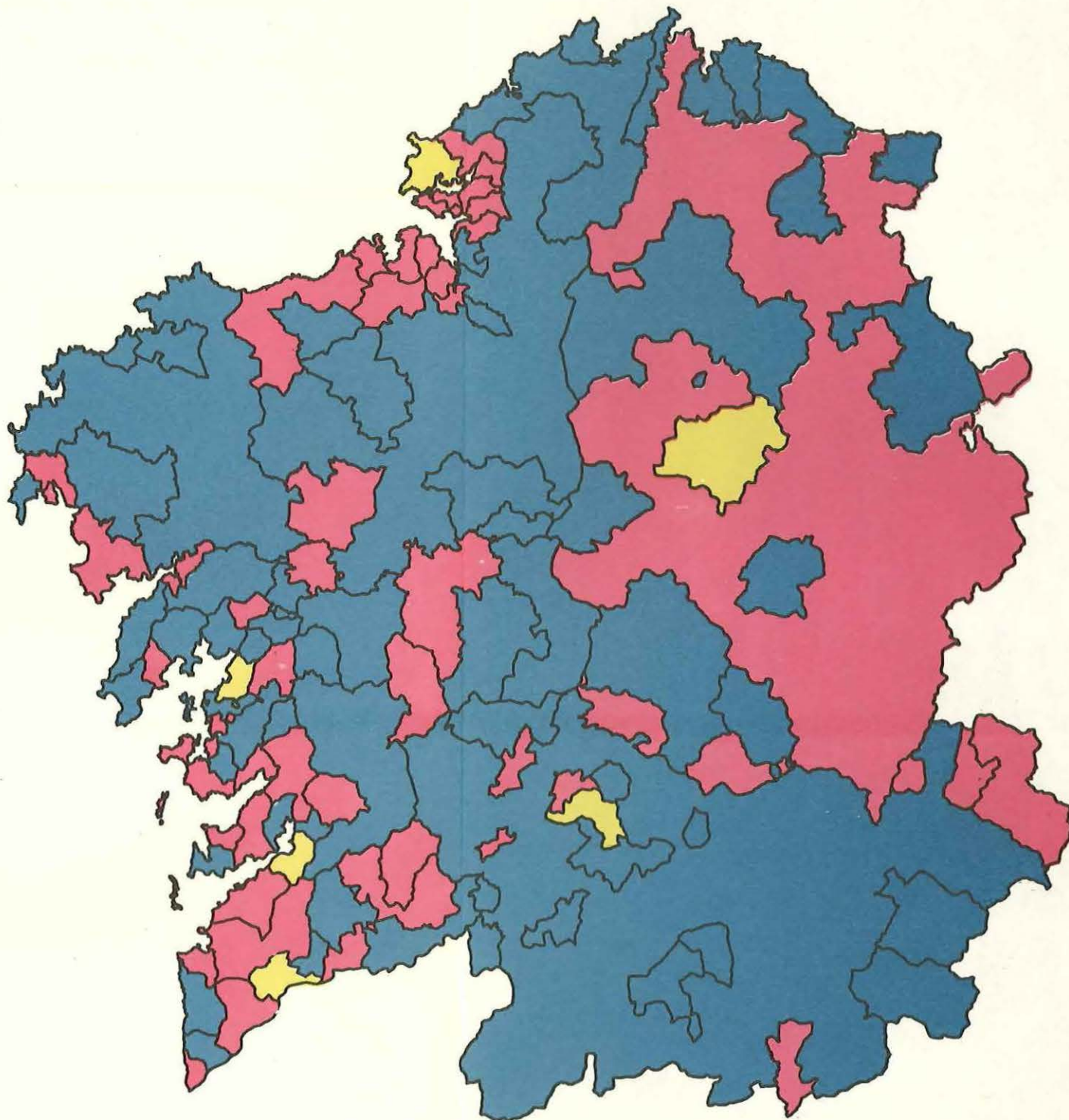
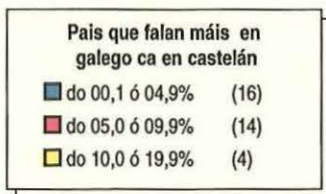
Mapa 5.
Lingua habitual do entrevistado:
só castelán.

Mapa 6.
Lingua habitual dos pais:
só/máis galego.

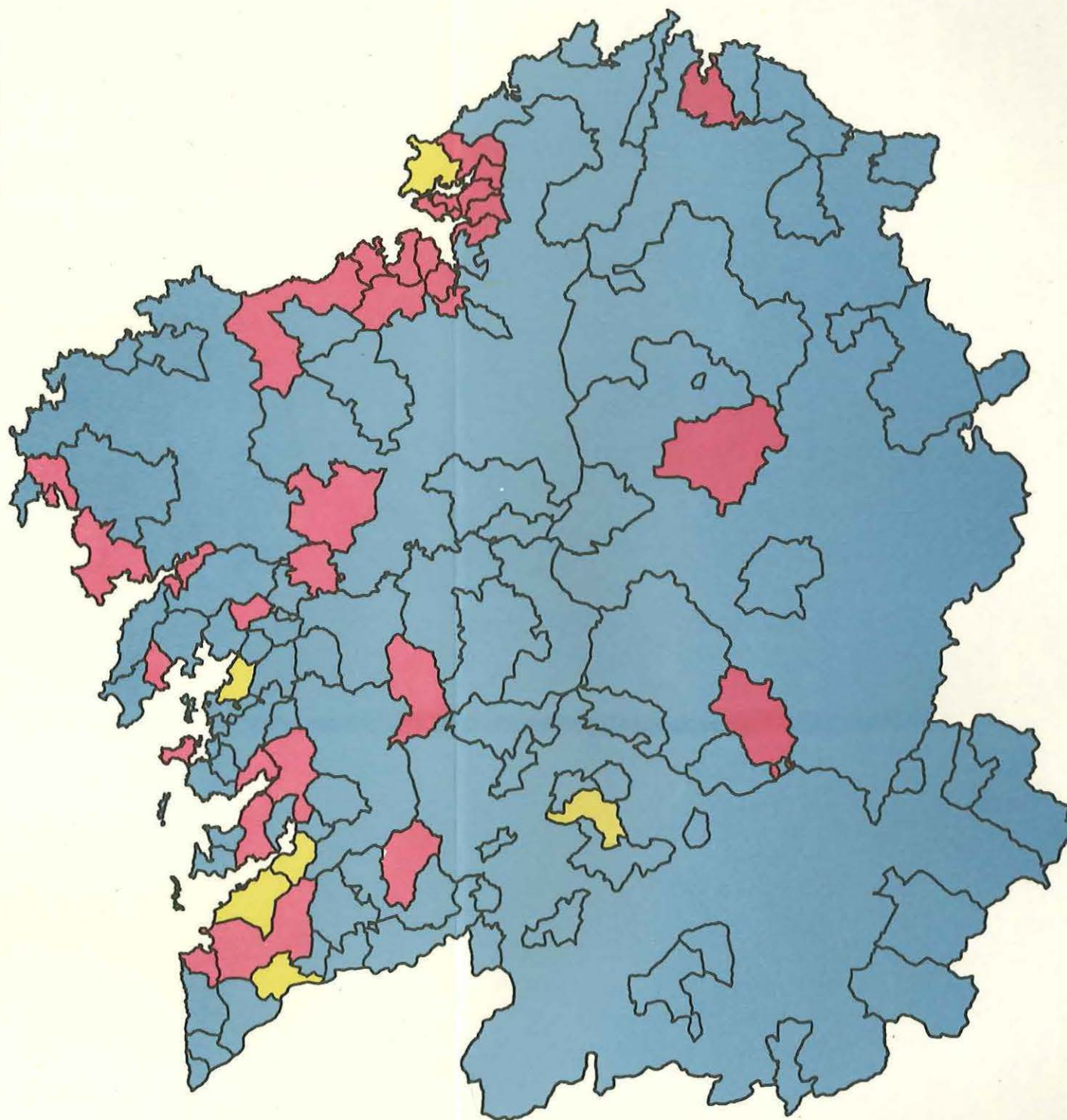
Mapa 7.
Língua habitual dos pais:
só galego.

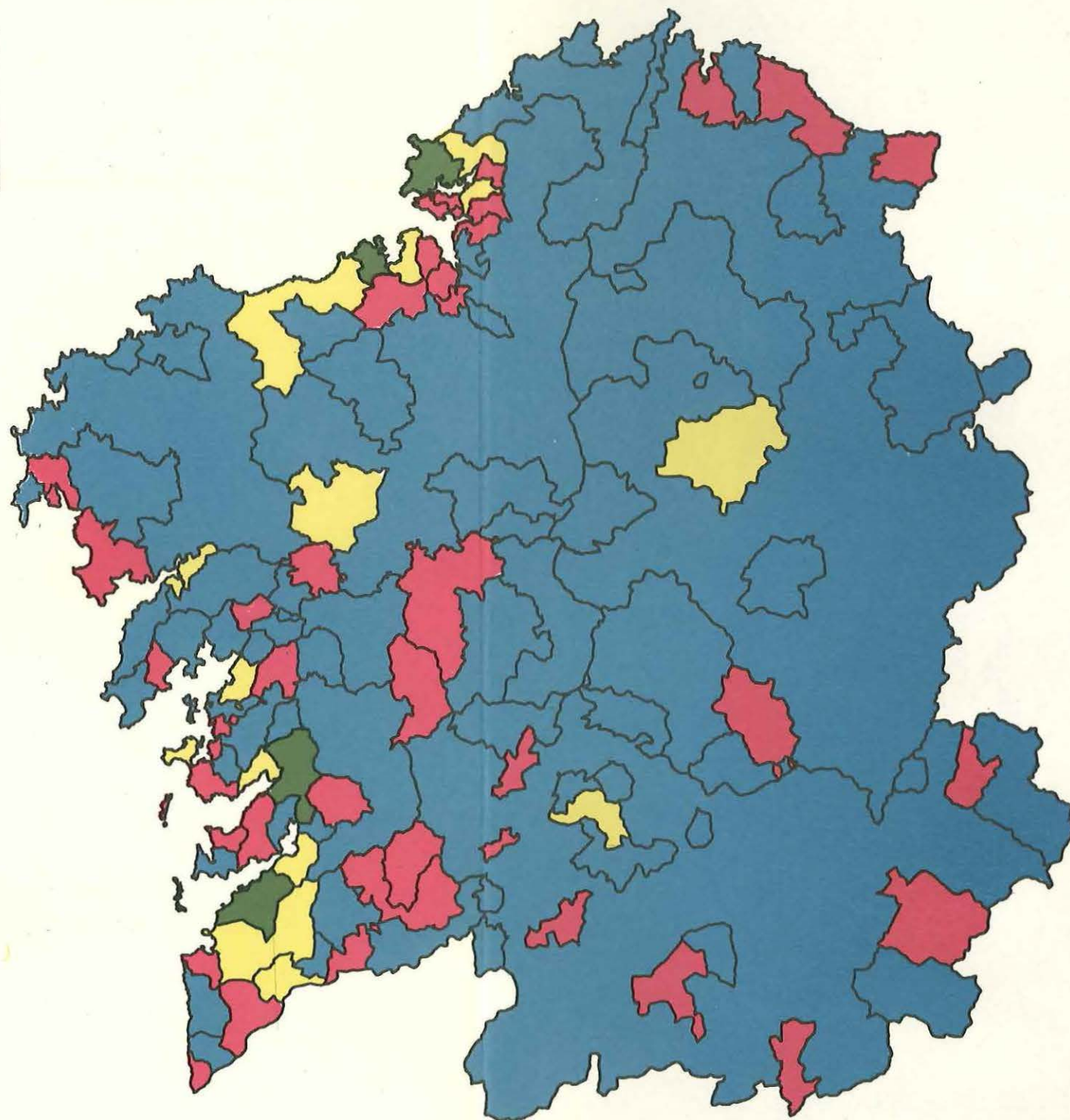
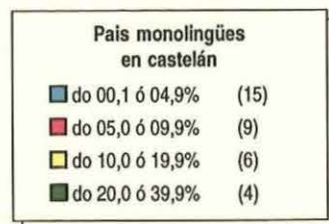
Mapa 8.
Lingua habitual dos pais:
máis galego ca castelán.

Pais que falan máis en
castelán ca en galego

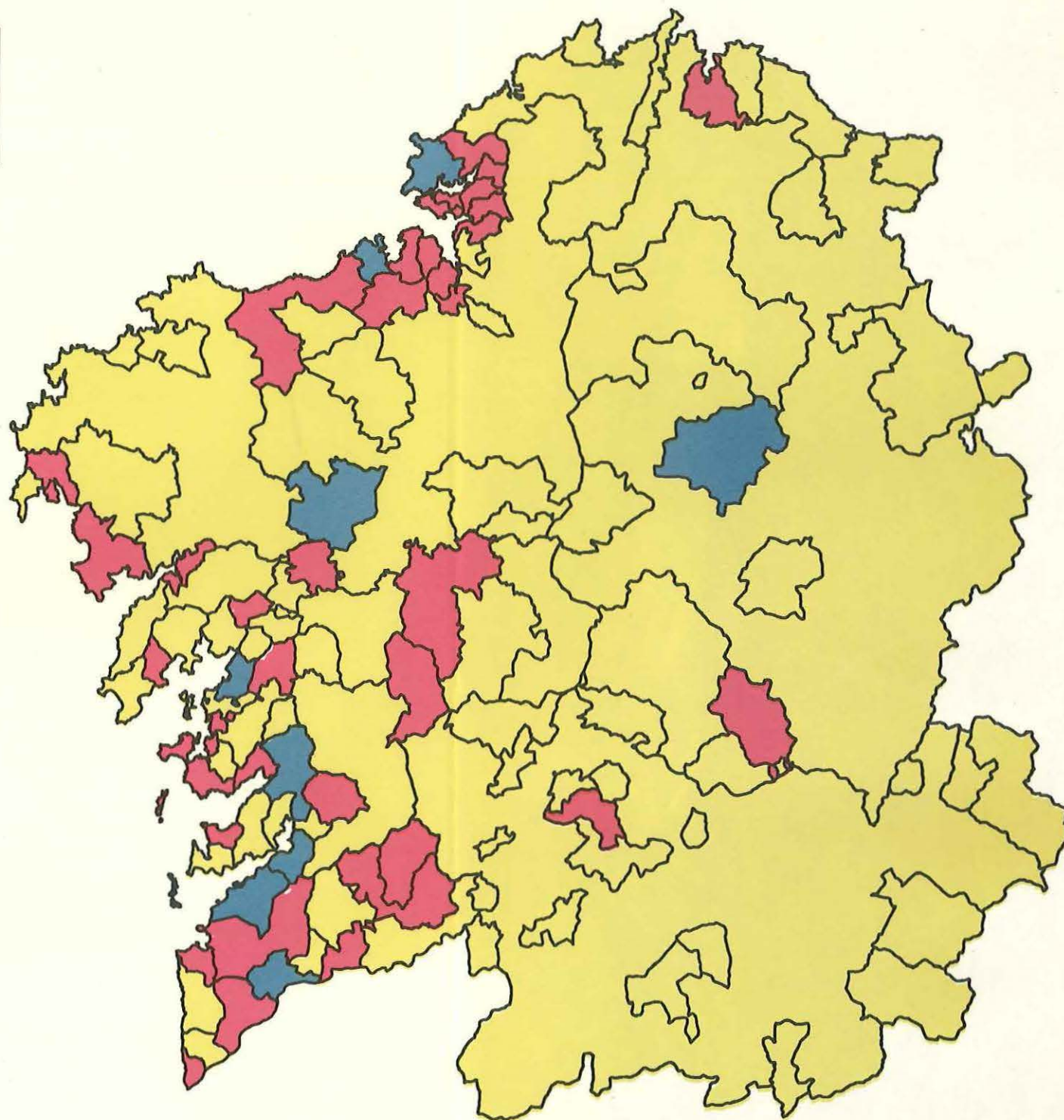
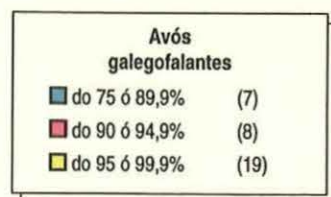
do 00,1 ó 04,9%	(19)
do 05,0 ó 09,9%	(11)
do 10,0 ó 14,9%	(4)

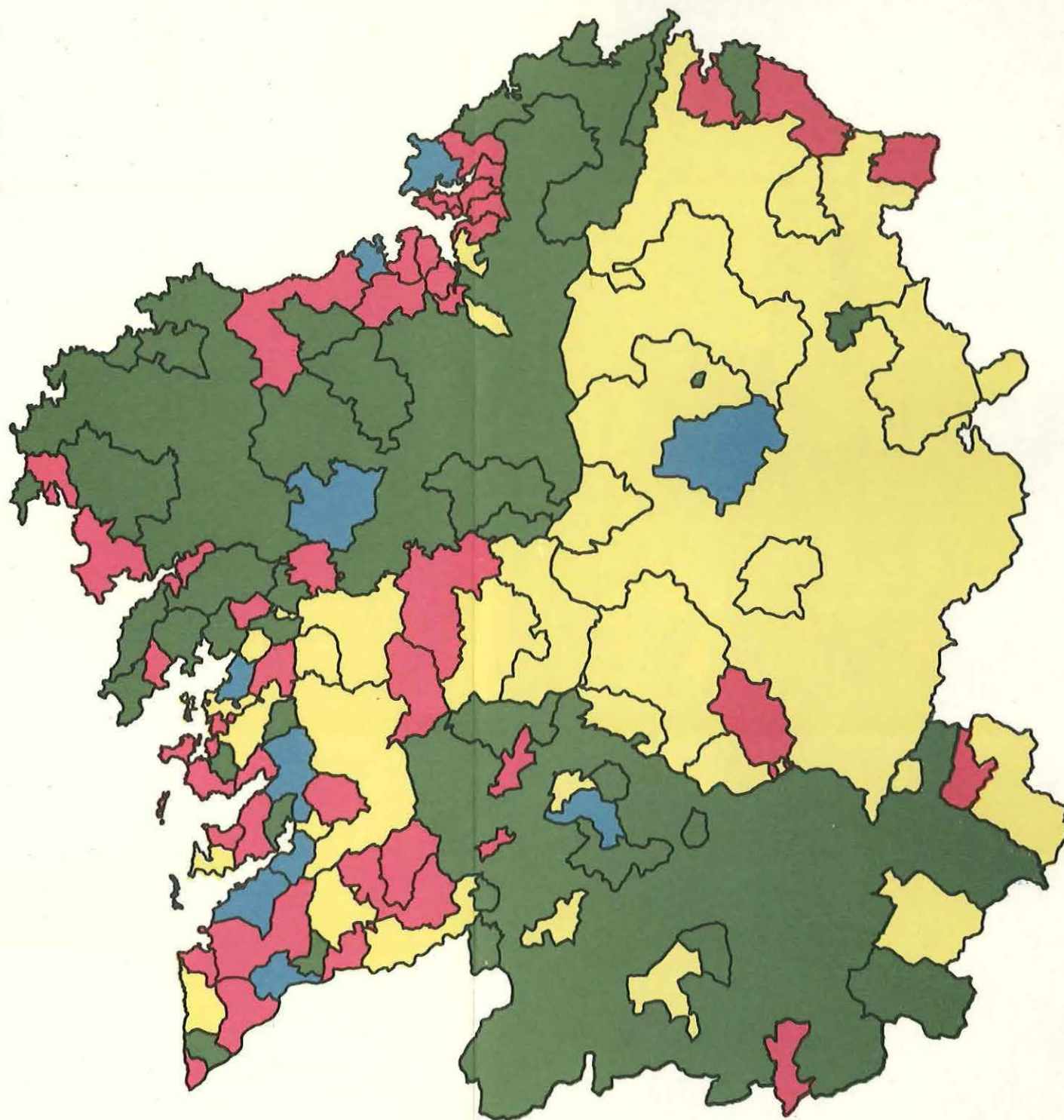
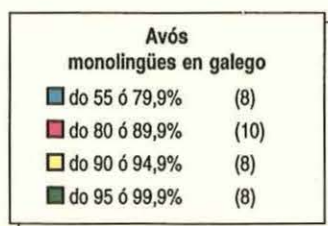
Mapa 9.
Lingua habitual dos pais:
máis castelán ca galego.

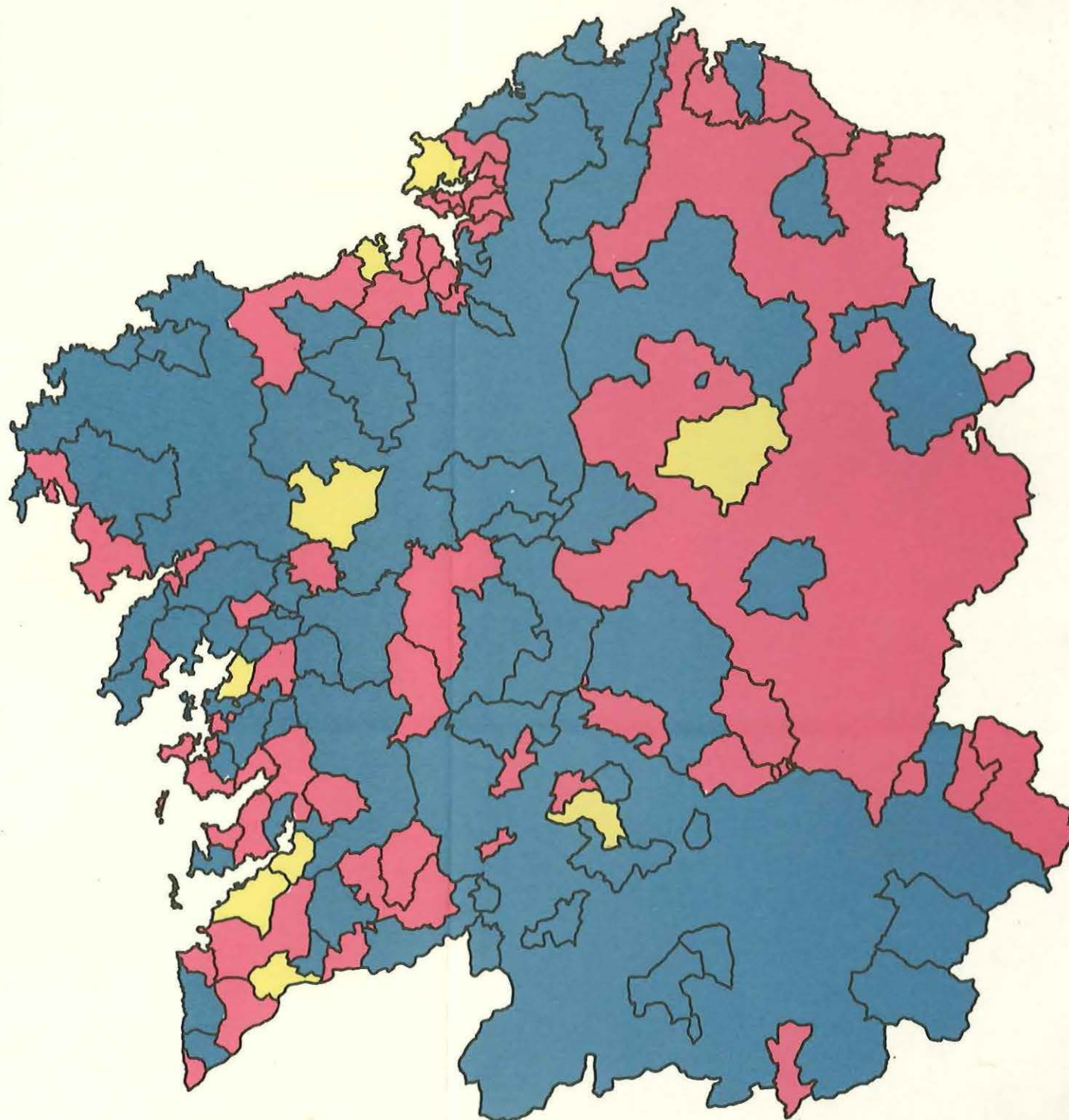
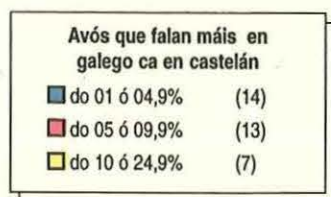
Mapa 10.
Lingua habitual dos pais:
só castelán.

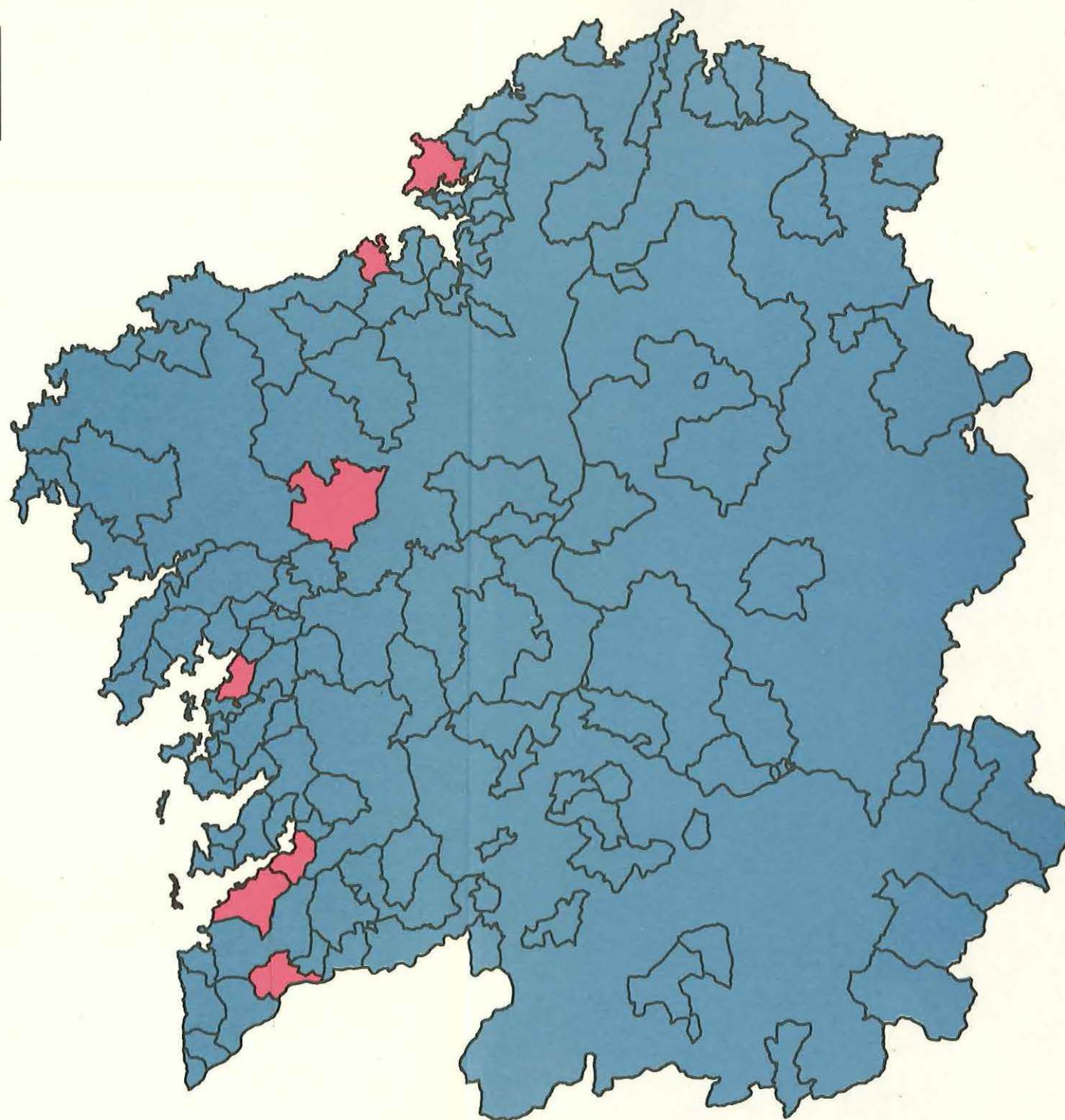
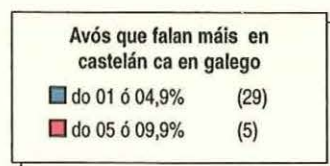
Mapa 11.
Língua habitual dos avós:
só/máis galego.

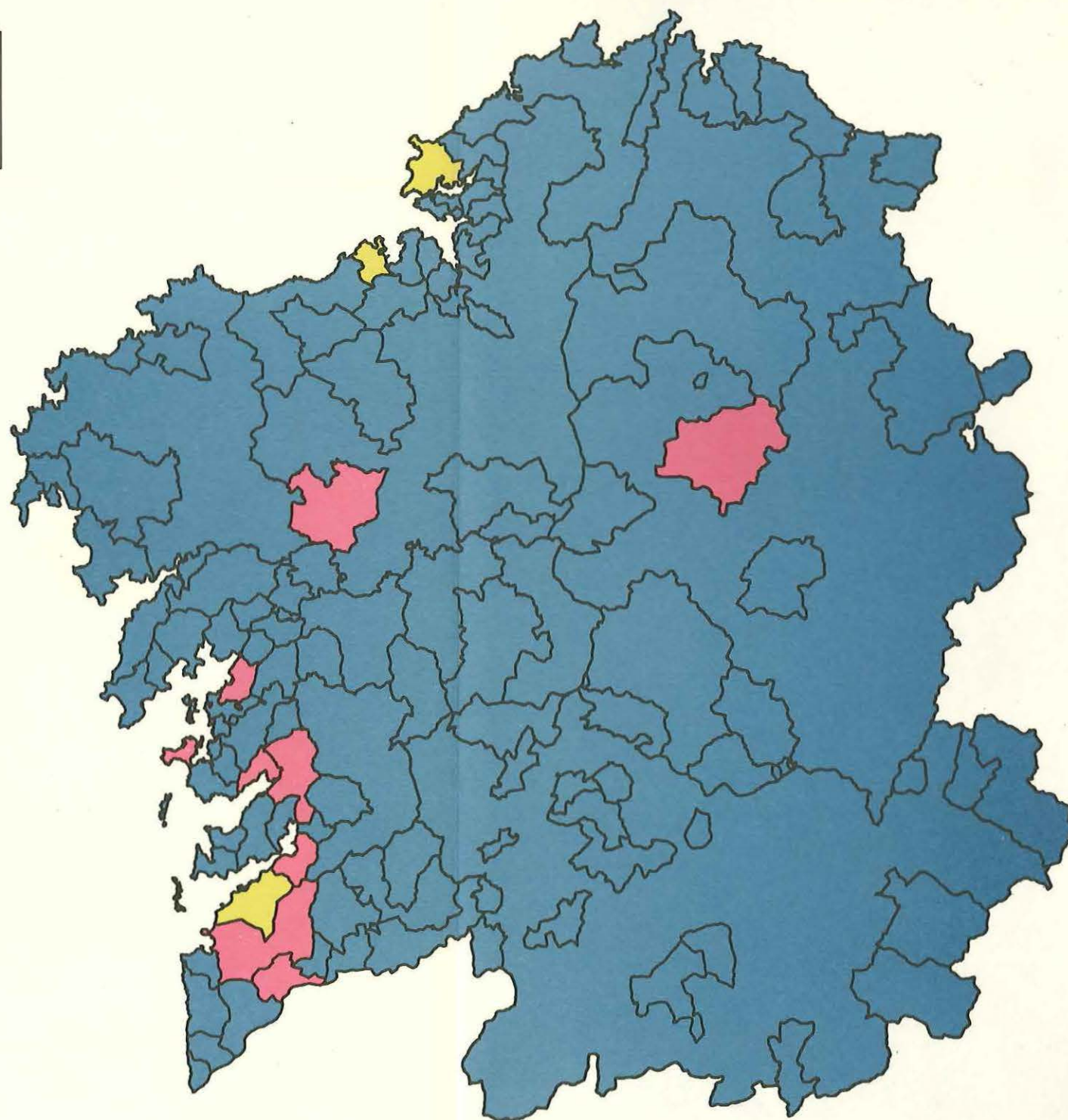
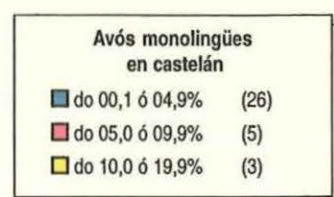
Mapa 12.
Lingua habitual dos avós:
só galego.

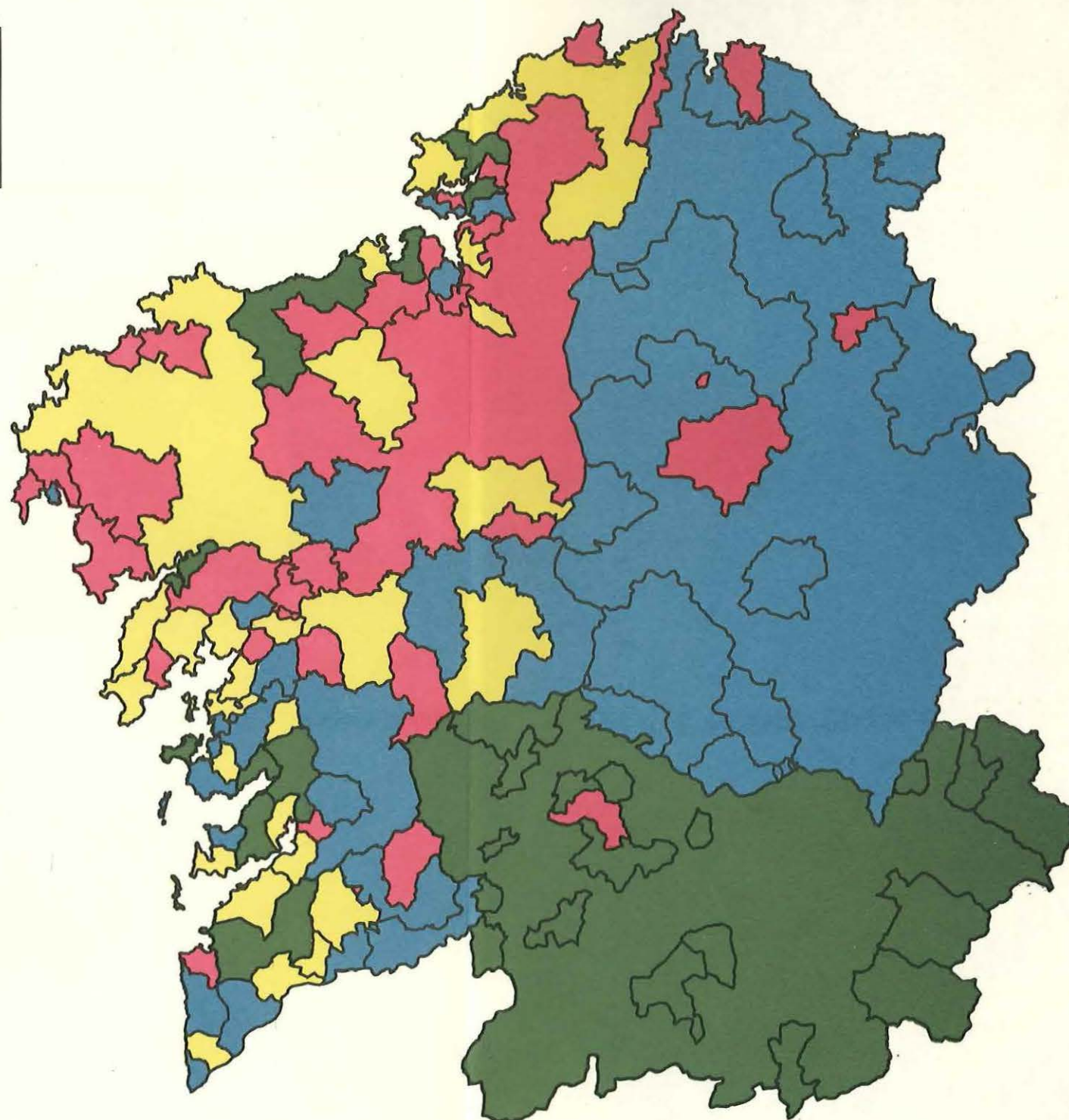
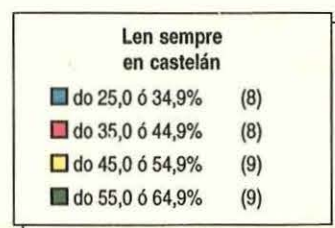
Mapa 13.
Lingua habitual dos avós:
máis galego ca castelán.

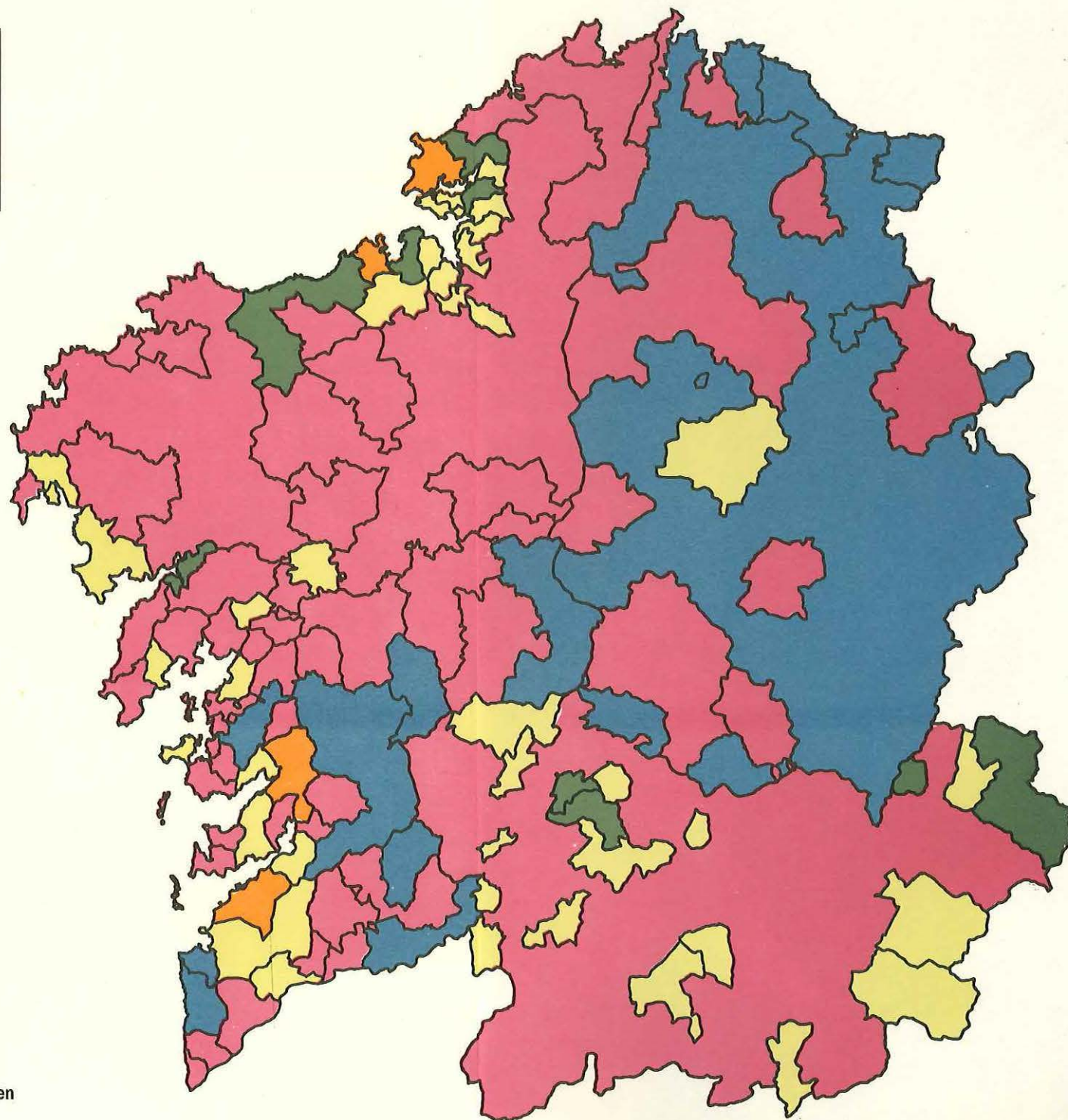
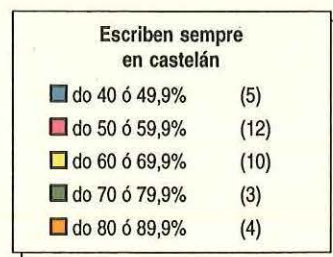
Mapa 14.
Lingua habitual dos avós:
máis castelán ca galego.

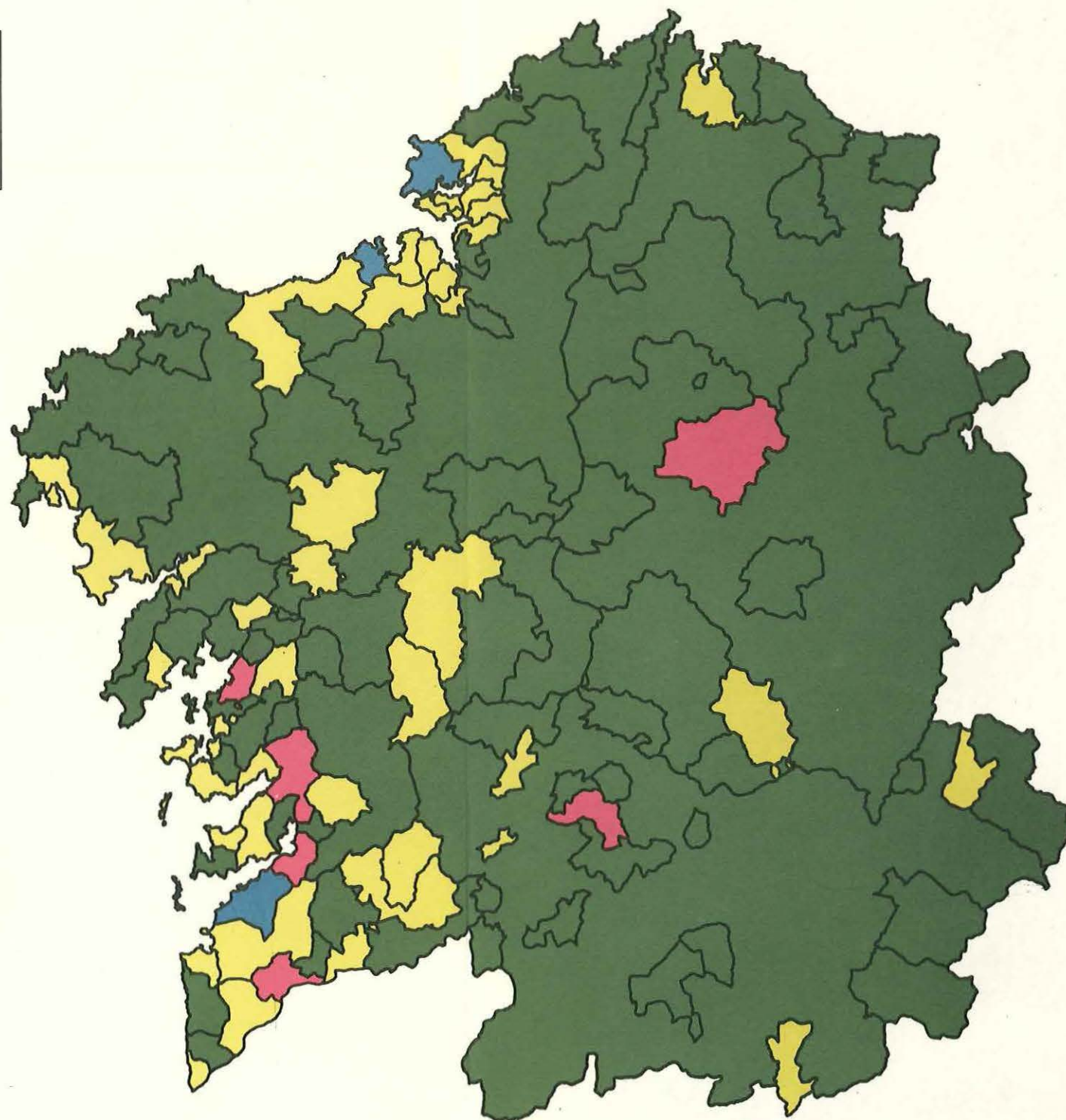
Mapa 15.
Lingua habitual dos avós:
só castelán.

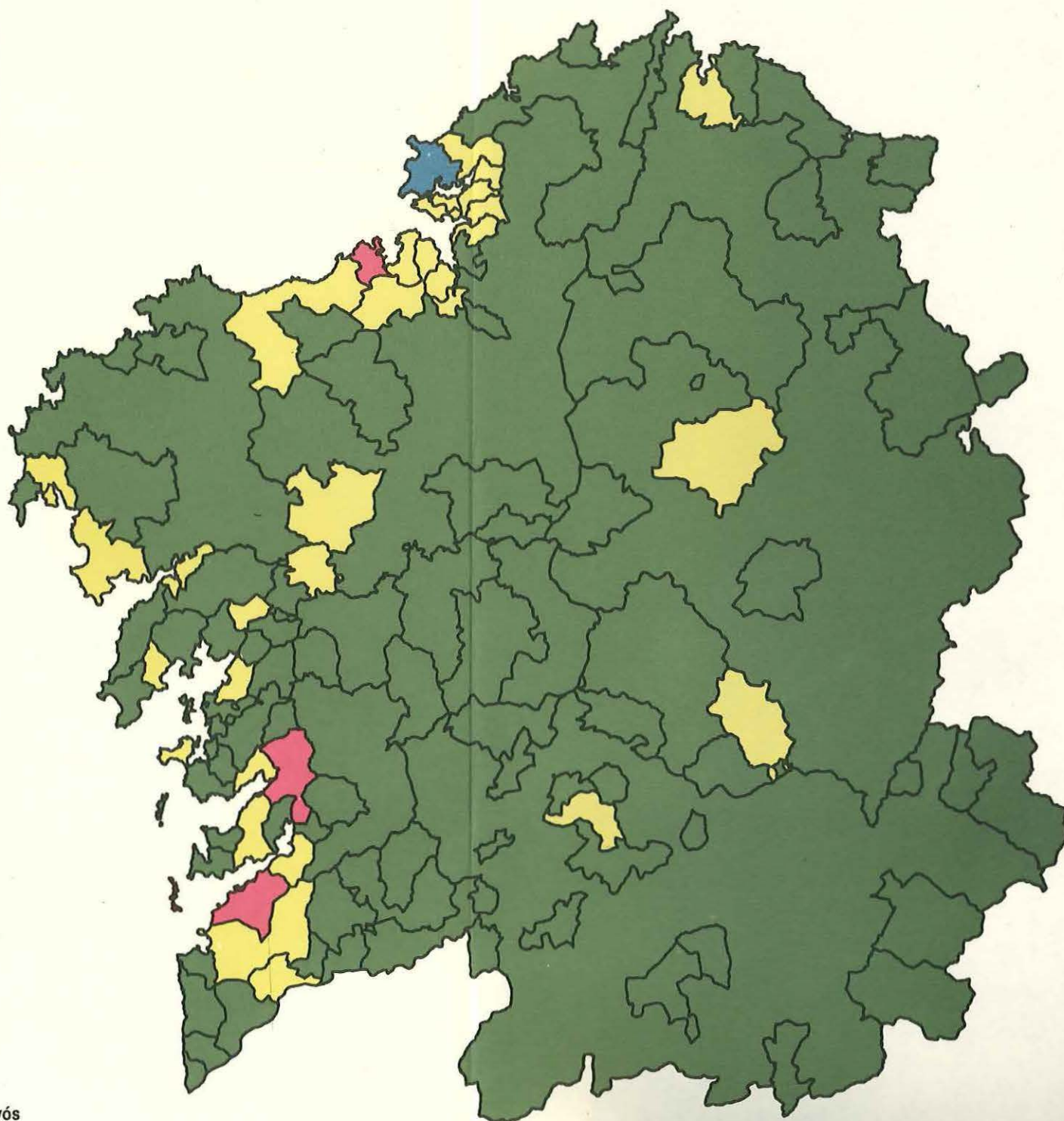
Mapa 16.
Individuos que len sempre en
castelán.

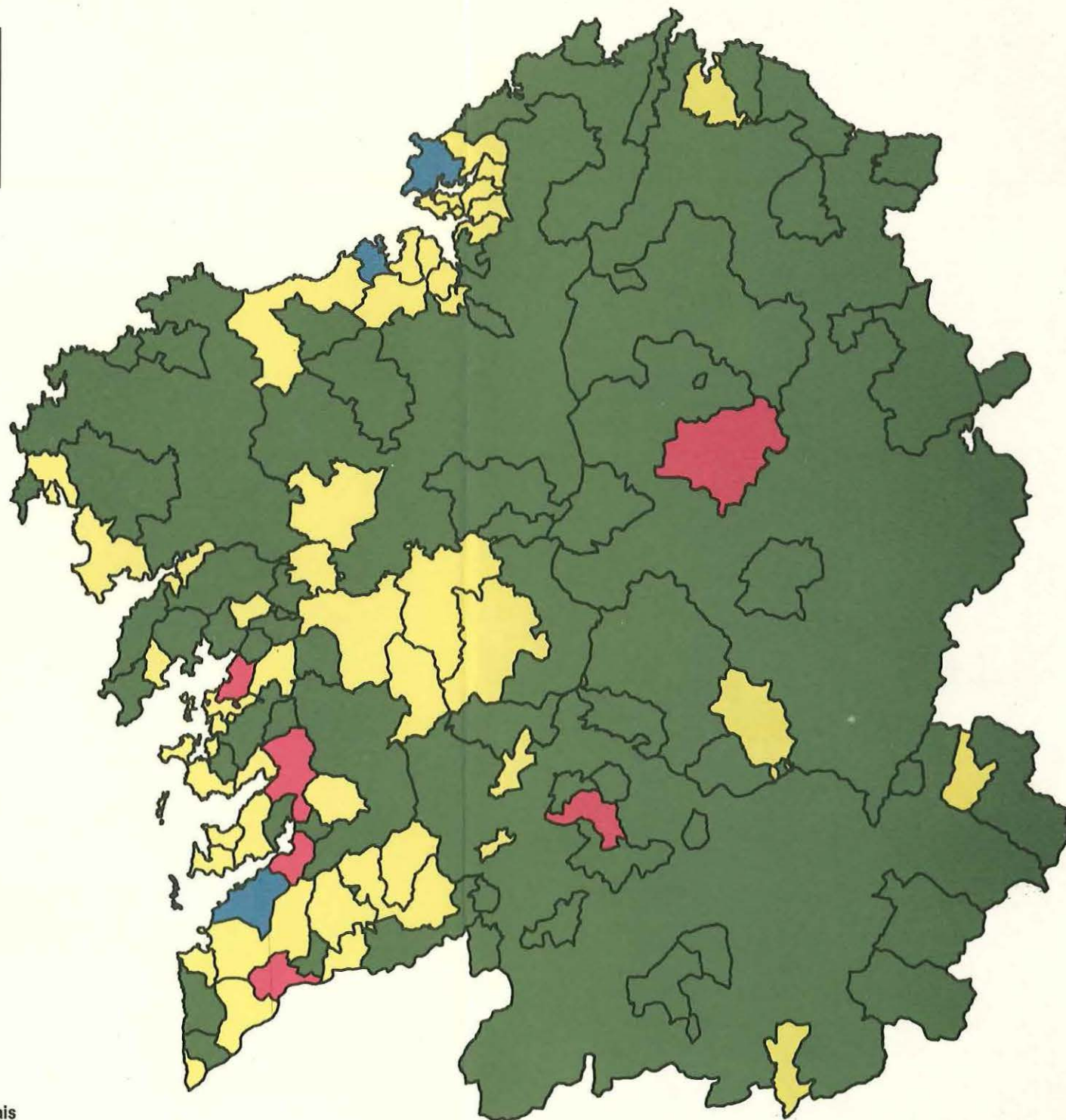
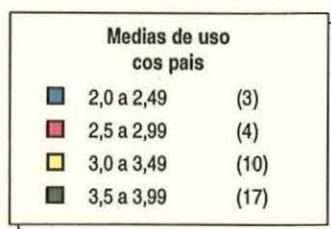
Mapa 17.
Individuos que escriben siempre en
castellán.

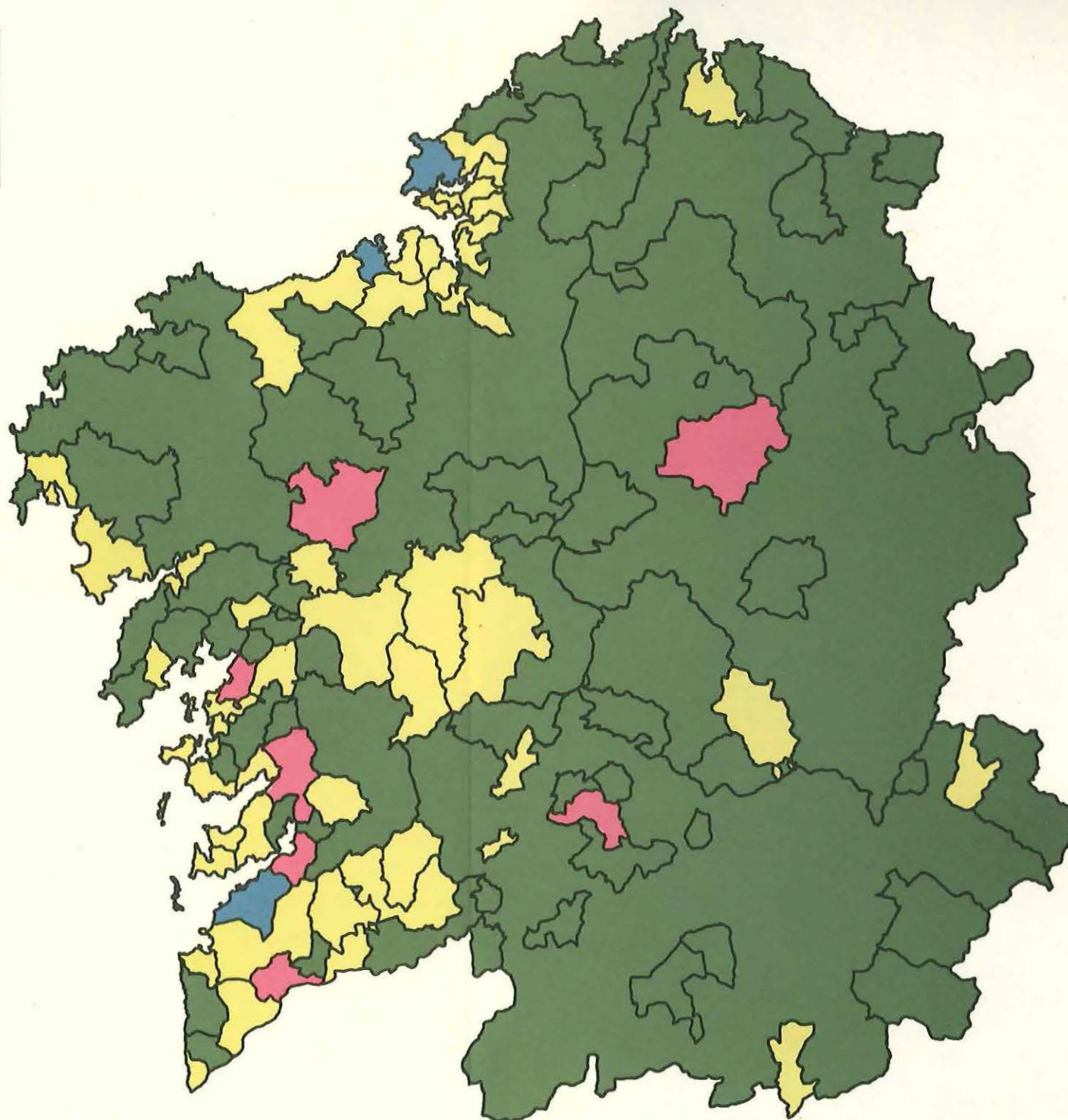
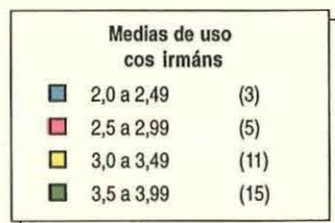
Mapa 18.
Puntuacións medias de uso na
familia (escala 1-4).

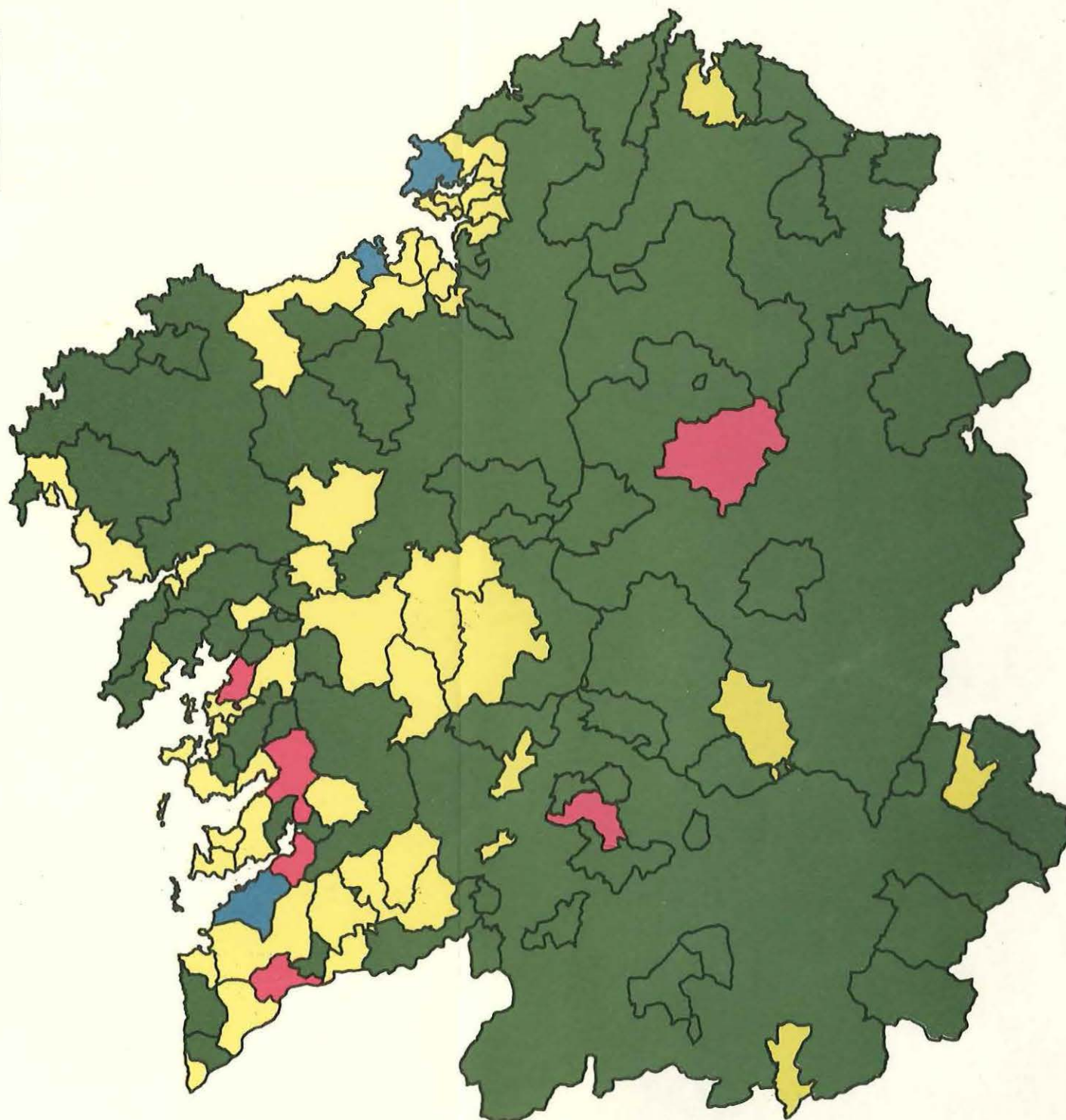
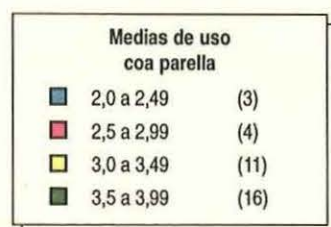
Mapa 19.
Puntuacións medias da lingua
utilizada polo entrevistado cos avós
(escala 1-4).

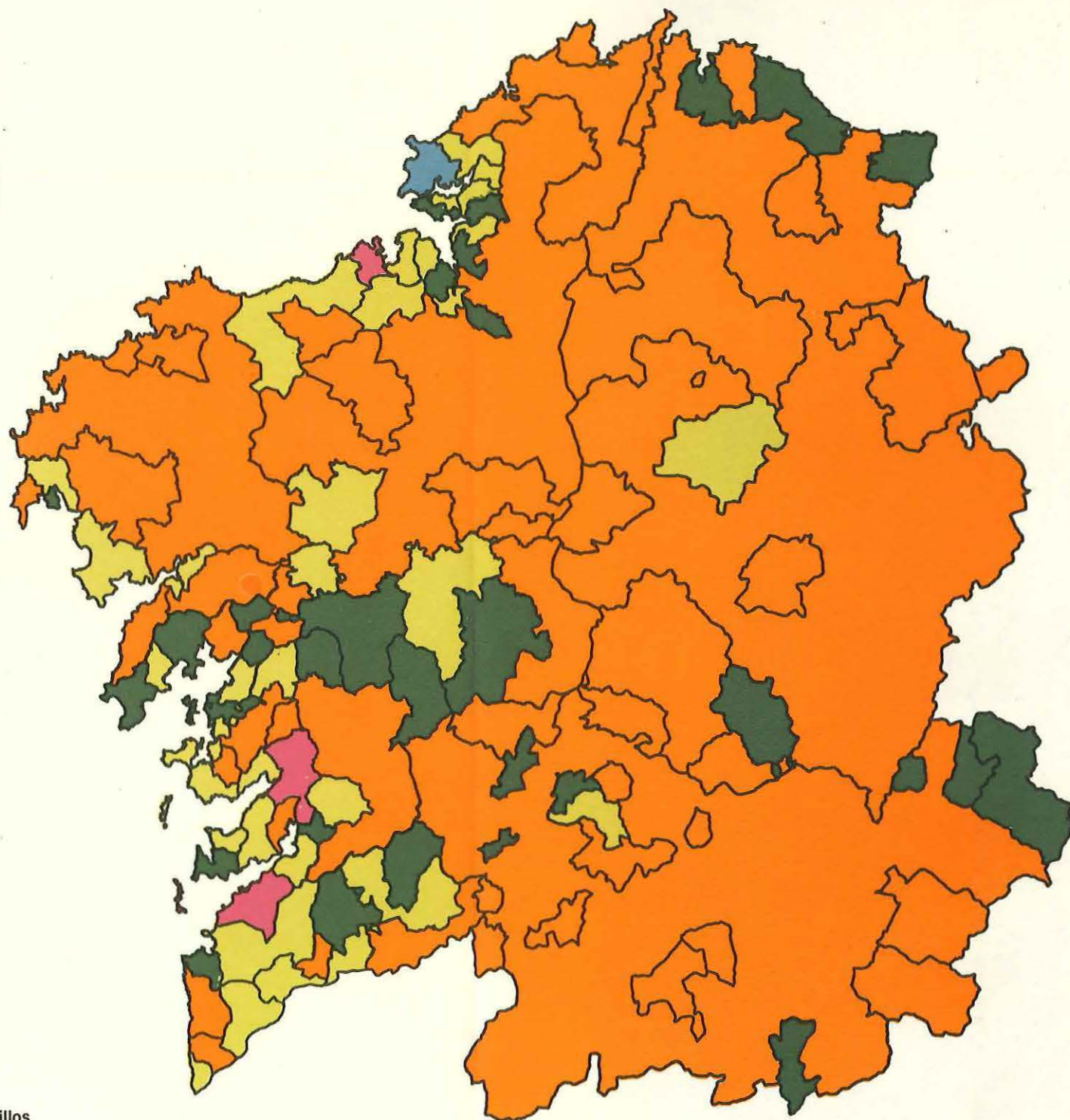
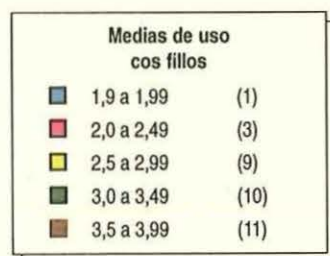
Mapa 20.
Puntuacións medias da lingua
utilizada polo entrevistado cos pais
(escala 1-4).

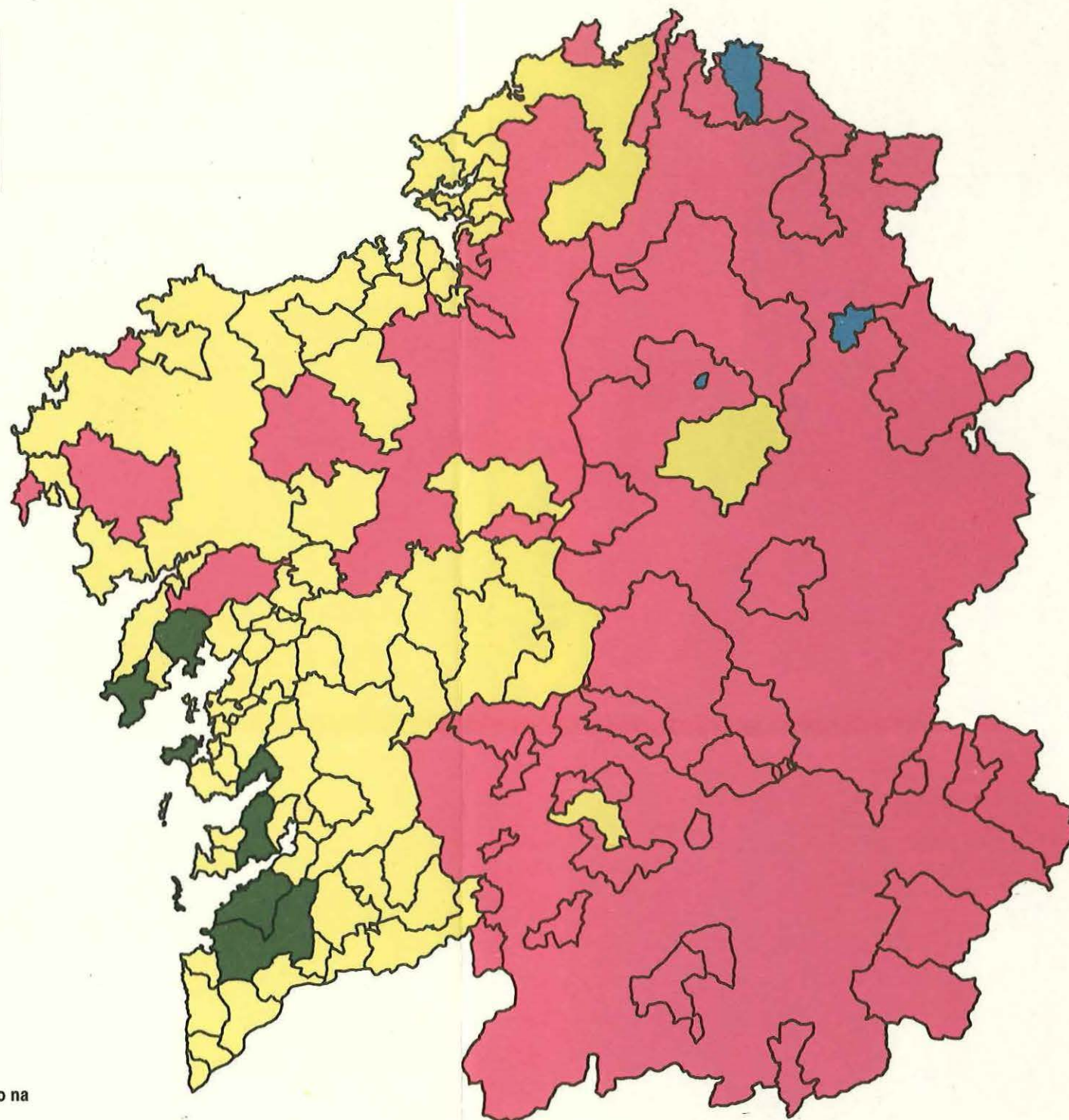
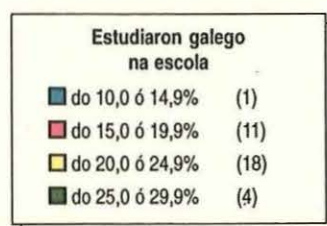
Mapa 21.
Puntuacións medias da lingua
utilizada polo entrevistado cos
irmáns (escala 1-4).

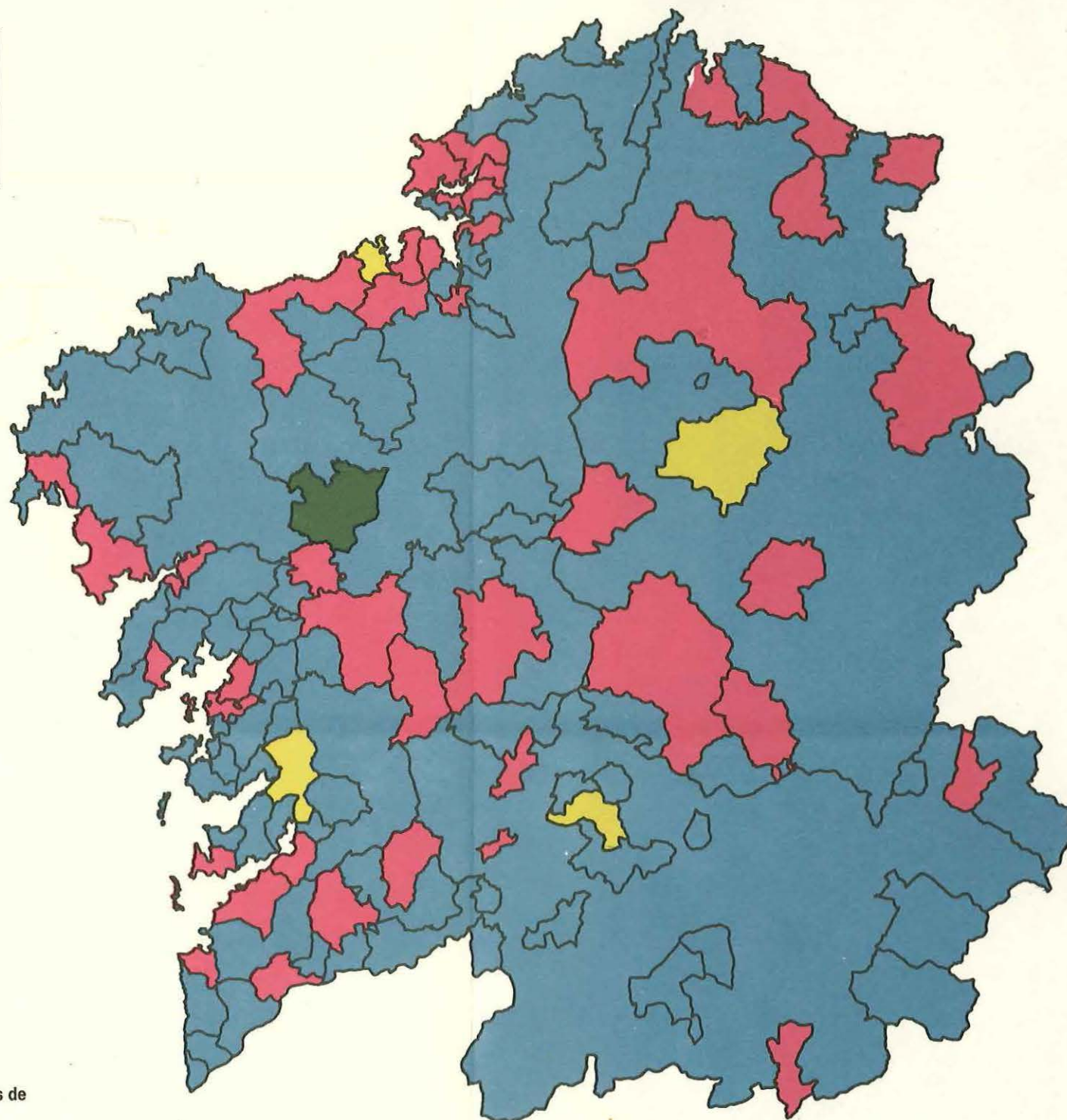
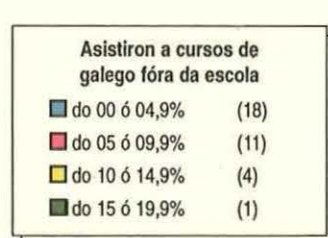
Mapa 22.
Puntuacións medias da lingua
utilizada polo entrevistado coa
parella (escala 1-4).

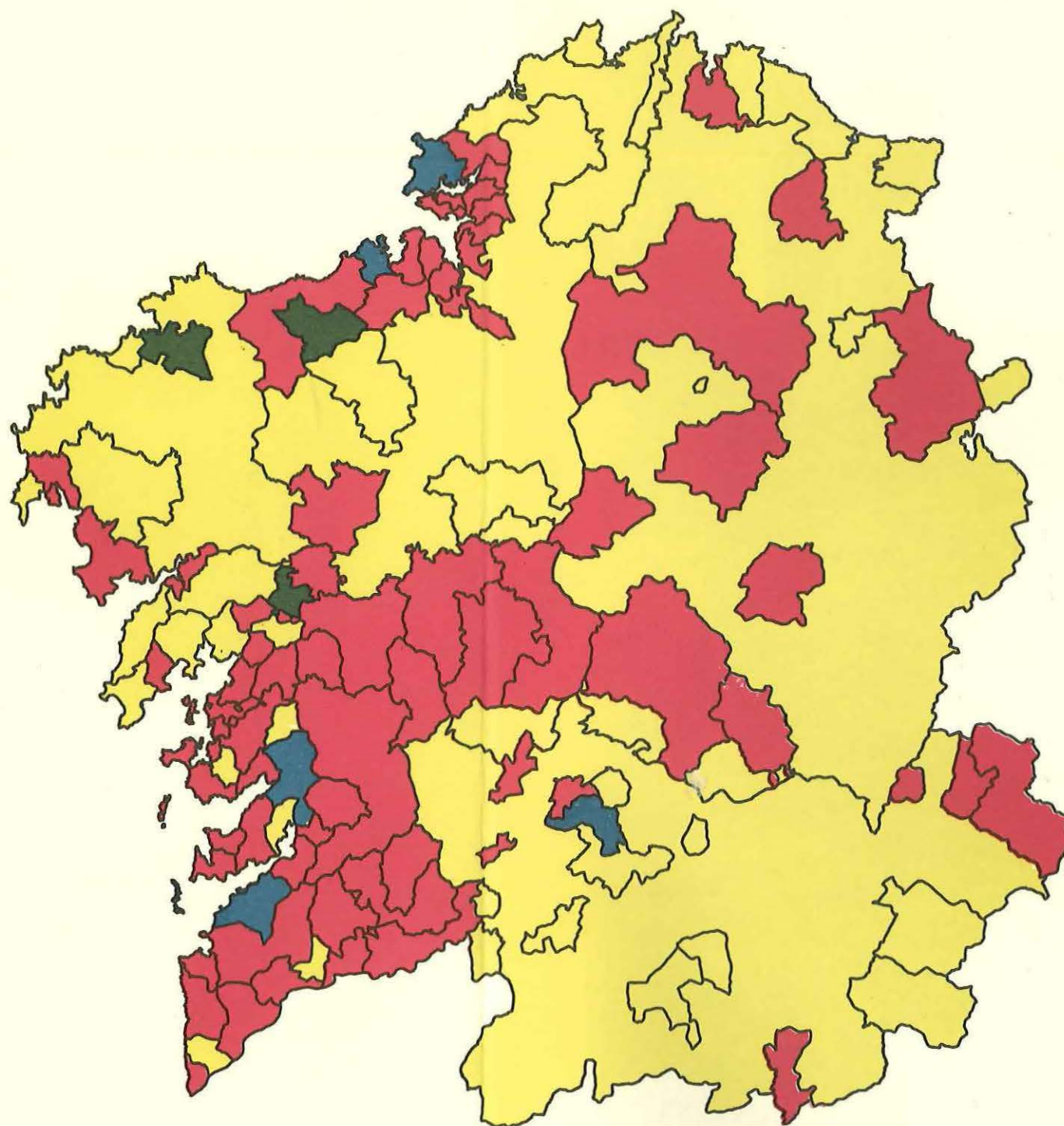
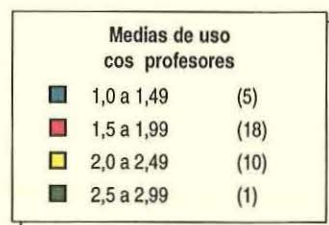
Mapa 23.
Puntuacións medias da lingua
utilizada polo entrevistado cos fillos
(escala 1-4).

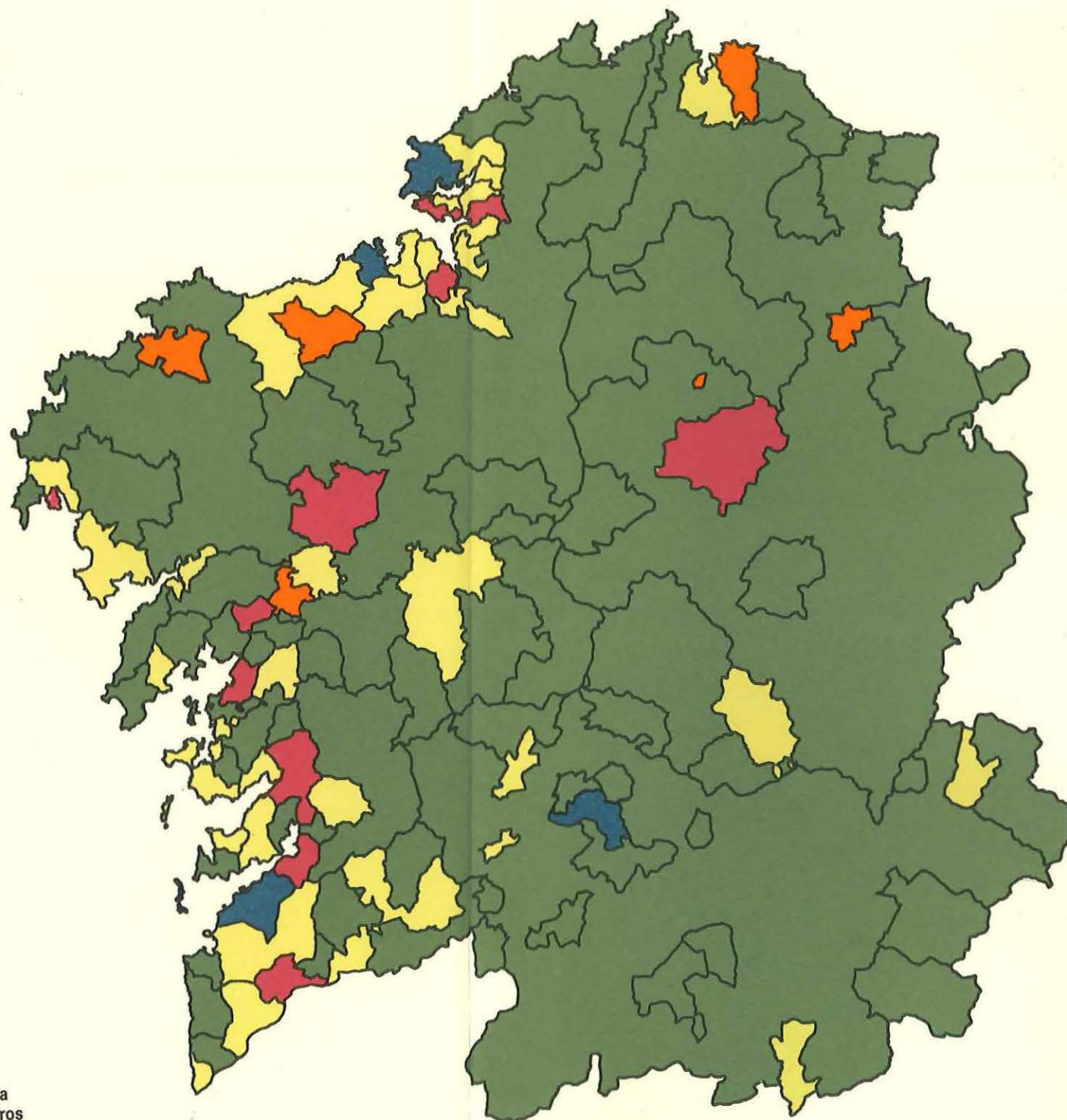
Mapa 24.
Individuos que estudaron galego na
escola.

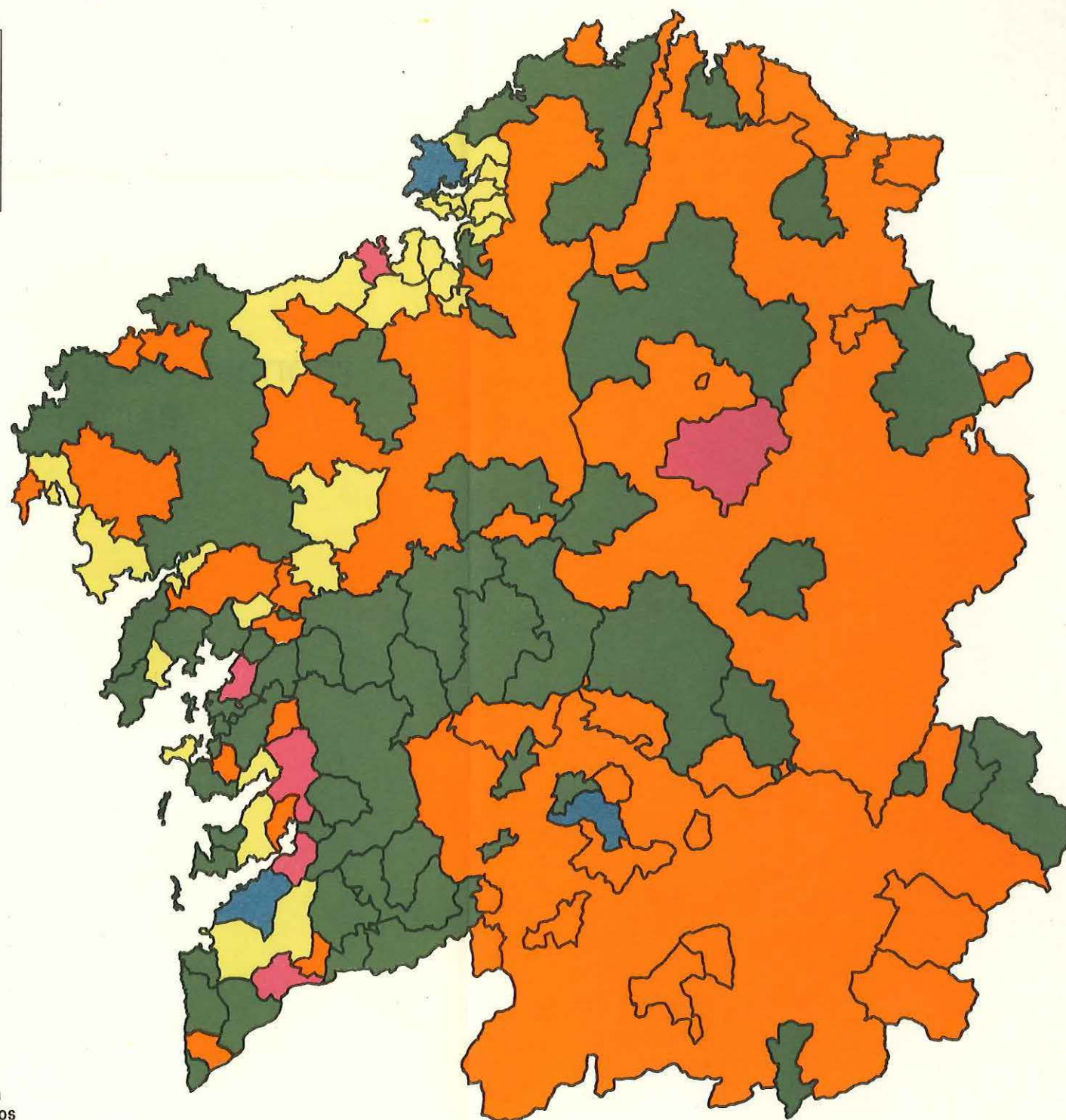
Mapa 25.
Individuos que asistiron a cursos de
galego fóra da escola.

Mapa 26.
Medias de uso da lingua utilizada
polo entrevistado cos profesores.

Mapa 27.
Medias de uso da lingua utilizada
polo entrevistado cos compañeiros
na clase.

Mapa 28.
Medias de uso da lingua utilizada
polo entrevistado cos compañeiros
no recreo.

Apéndice, 2

**PREGUNTAS DE USOS LINGÜÍSTICOS:
FRECUENCIAS**

P.14. ¿Que lingua fala?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	10.6	10.6	10.6
máis castelán	2	20.8	20.8	31.4
máis galego	3	29.9	29.9	61.3
só galego	4	38.7	38.7	100.0
TOTAL		100.0	100.0	

P.19. ¿Que lingua fala/ba seu pai con Vde.?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	15.4	16.5	16.5
máis castelán	2	6.5	6.9	23.5
máis galego	3	6.8	7.3	30.7
só galego	4	64.5	69.3	100.0
	0	6.8	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.20. ¿Que lingua fala/ba súa nai con Vde.?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	15.5	16.0	16.0
máis castelán	2	7.3	7.6	23.6
máis galego	3	7.1	7.3	30.9
só galego	4	66.7	69.1	100.0
	0	3.5	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.21. ¿Que lingua falan/ban seus pais entre si?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	12.3	13.1	13.1
máis castelán	2	5.1	5.4	18.5
máis galego	3	5.7	6.1	24.6
só galego	4	70.9	75.4	100.0
	0	6.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.22. ¿que lingua falan/ban seus pais cos seus avós?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	6.3	7.2	7.2
máis castelán	2	3.6	4.2	11.4
máis galego	3	6.1	7.0	18.3
só galego	4	71.3	81.7	100.0
	0	12.6	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.23. ¿que lingua fala/ba o seu avó materno?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	5.3	6.7	6.7
máis castelán	2	1.8	2.3	9.0
máis galego	3	4.2	5.3	14.4
só galego	4	67.7	85.6	100.0
	0	20.9	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.24. ¿que lingua fala/ba a súa avoa materna?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	5.6	6.7	6.7
máis castelán	2	2.1	2.5	9.2
máis galego	3	4.5	5.4	14.6
só galego	4	70.9	85.4	100.0
	0	17.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.25. ¿que lingua fala/ba o seu avó paterno?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	5.5	7.2	7.2
máis castelán	2	1.8	2.4	9.6
máis galego	3	3.8	5.0	14.6
só galego	4	65.2	85.4	100.0
	0	23.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.26. ¿que lingua fala/ba o súa avoa paterna?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	5.7	7.2	7.2
máis castelán	2	2.0	2.6	9.7
máis galego	3	4.1	5.1	14.9
só galego	4	67.7	85.1	100.0
	0	20.5	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.27. ¿que lingua fala/ba cos seus irmáns?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	18.5	20.8	20.8
máis castelán	2	7.7	8.7	29.5
máis galego	3	6.9	7.8	37.3
só galego	4	55.7	62.7	100.0
	0	11.2	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.28. ¿Sempre falou a mesma lingua?

	Valor	%	% válida	% acumulada
si	1	55.5	55.5	55.5
non	2	44.5	44.5	100.0
TOTAL		100.0	100.0	

P.29a. ¿Que lingua falaba ata os 13 anos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	11.5	26.5	26.5
máis castelán	2	6.8	15.6	42.1
máis galego	3	10.8	24.9	67.0
só galego	4	14.3	33.0	100.0
	0	56.6	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.29b. ¿Que lingua falaba dos 14 ós 18 anos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	4.9	11.3	11.3
máis castelán	2	13.6	31.3	42.5
máis galego	3	17.5	40.4	82.9
só galego	4	7.4	17.1	100.0
	0	56.6	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.29c. ¿Que lingua falaba dos 19 ós 30 anos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	1.4	3.5	3.5
máis castelán	2	14.7	36.7	40.2
máis galego	3	21.4	53.5	93.8
só galego	4	2.5	6.2	100.0
	0	60.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.29d. ¿Que lingua falaba dos 31 en diante?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	.2	.7	.7
máis castelán	2	9.2	30.3	31.0
máis galego	3	19.0	62.8	93.8
só galego	4	1.9	6.2	100.0
	0	69.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.30. ¿Por que fixo ese/s cambio/s de lingua/s?

	Valor	%	% válida	% acumulada
por vontade propia	1	8.7	19.6	19.6
por influxo do ensino	2	7.4	16.7	36.2
por razóns de traballo	3	4.8	10.8	47.0
para adaptarme ó medio	4	17.7	40.0	87.0
consideración social do galego	5	1.1	2.4	89.4
por outras razóns	6	4.7	10.6	100.0
	0	55.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.31. ¿Que lingua se fala/ba no seu traballo?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	7.7	12.3	12.3
máis castelán	2	11.1	17.7	30.0
máis galego	3	14.9	23.8	53.8
só galego	4	29.0	46.2	100.0
	0	37.4	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.32. ¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus clientes?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	.1	26.6	26.6
máis castelán	2	.2	39.9	66.5
máis galego	3	.1	24.0	90.6
só galego	4	.1	9.4	100.0
	0	99.5	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.33. ¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus compañeiros?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	8.9	15.6	15.6
máis castelán	2	7.0	12.3	27.9
máis galego	3	9.4	16.5	44.4
só galego	4	31.7	55.6	100.0
	0	43.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.34. ¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus empregados/subordinados?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	4.0	26.1	26.1
máis castelán	2	2.4	15.7	41.8
máis galego	3	2.8	18.6	60.4
só galego	4	6.0	39.6	100.0
	0	84.9	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.35. ¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus superiores?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	13.2	34.0	34.0
máis castelán	2	6.2	16.1	50.1
máis galego	3	6.0	15.5	65.6
só galego	4	13.3	34.4	100.0
	0	61.3	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.36. ¿A lingua do seu traballo condiciona/condicionou a súa lingua habitual?

	Valor	%	% válida	% acumulada
si	1	8.6	13.7	13.7
non	2	54.1	86.3	100.0
	0	37.4	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.37. ¿En que sentido?

	Valor	%	% válida	% acumulada
a favor do castelán	1	4.9	56.8	56.8
a favor do galego	2	3.7	43.2	100.0
	0	91.4	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.38. ¿Que lingua fala/ba co seu home/muller?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	13.9	18.7	18.7
máis castelán	2	6.3	8.5	27.2
máis galego	3	5.6	7.6	34.8
só galego	4	48.5	65.2	100.0
	0	25.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.39. ¿que lingua fala/ba cos seus fillos homes?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	11.2	21.5	21.5
máis castelán	2	6.5	12.5	34.0
máis galego	3	5.6	10.7	44.7
só galego	4	28.9	55.3	100.0
	0	47.8	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.40. ¿que lingua fala/ba coas súas fillas?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	10.9	21.8	21.8
máis castelán	2	6.9	13.9	35.7
máis galego	3	5.4	10.7	46.4
só galego	4	26.8	53.6	100.0
	0	50.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.41. ¿Que lingua fala/ba cos seus fillos (homes/mulleres) máis novos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	11.0	21.5	21.5
máis castelán	2	6.9	13.5	34.9
máis galego	3	5.5	10.7	45.6
só galego	4	27.9	54.4	100.0
	0	48.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.42. ¿Que lingua fala/ba cos seus fillos (homes/mulleres) máis vellos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	14.4	21.6	21.6
máis castelán	2	8.8	13.1	34.7
máis galego	3	7.2	10.8	45.4
só galego	4	36.5	54.6	100.0
	0	33.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.43. ¿En que lingua reprende os seus fillos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	12.9	20.3	20.3
máis castelán	2	6.2	9.7	30.0
máis galego	3	6.4	10.1	40.1
só galego	4	38.0	59.9	100.0
	0	36.5	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.44. ¿En que lingua fala cando discute ou se enfada?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	19.5	19.6	19.6
máis castelán	2	8.9	9.0	28.6
máis galego	3	11.0	11.1	39.7
só galego	4	60.0	60.3	100.0
	0	.6	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.45. ¿En que lingua fala/ba cos seus irmáns homes?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	14.6	20.1	20.1
máis castelán	2	5.3	7.3	27.4
máis galego	3	5.0	6.8	34.2
só galego	4	48.1	65.8	100.0
	0	27.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.46. ¿En que lingua fala/ba coas súas irmás?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	15.1	21.0	21.0
máis castelán	2	5.7	8.0	29.0
máis galego	3	4.9	6.9	35.9
só galego	4	45.9	64.1	100.0
	0	28.3	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.47. ¿Que lingua fala/ba cos seus irmáns (homes/mulleres) máis novos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	14.3	21.0	21.0
máis castelán	2	5.4	7.9	28.9
máis galego	3	4.7	6.9	35.8
só galego	4	43.6	64.2	100.0
	0	32.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.48. ¿Que lingua fala/ba cos seus irmáns (homes/mulleres) máis vellos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	14.0	20.3	20.3
máis castelán	2	5.3	7.7	28.1
máis galego	3	5.0	7.2	35.3
só galego	4	44.7	64.7	100.0
	0	30.9	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.49. ¿E con seu pai?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	18.4	19.9	19.9
máis castelán	2	6.2	6.7	26.6
máis galego	3	5.1	5.5	32.0
só galego	4	63.0	68.0	100.0
	0	7.3	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.50. ¿E coa súa nai?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	18.4	19.1	19.1
máis castelán	2	6.9	7.1	26.2
máis galego	3	5.5	5.7	31.9
só galego	4	65.6	68.1	100.0
	0	3.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.51. ¿E cos seus avós maternos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	11.4	15.3	15.3
máis castelán	2	3.9	5.3	20.6
máis galego	3	4.5	6.1	26.7
só galego	4	54.4	73.3	100.0
0		25.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.52. ¿E cos seus avós paternos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	10.7	15.7	15.7
máis castelán	2	3.6	5.2	21.0
máis galego	3	4.1	6.0	27.0
só galego	4	49.7	73.0	100.0
0		31.9	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.53. ¿E con outros familiares máis vellos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	14.2	15.1	15.1
máis castelán	2	7.2	7.6	22.7
máis galego	3	9.0	9.5	32.3
só galego	4	63.7	67.7	100.0
0		5.9	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.54. ¿E con outros familiares máis novos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	21.5	21.9	21.9
máis castelán	2	15.0	15.3	37.2
máis galego	3	14.3	14.6	51.8
só galego	4	47.3	48.2	100.0
0		1.9	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.55. ¿Condiciona/condicionou a lingua da súa parella a de Vde.?

	Valor	%	% válida	% acumulada
si	1	6.3	6.3	6.3
non	2	76.2	76.2	82.5
NP	3	17.5	17.5	100.0
TOTAL		100.0	100.0	

P.56. ¿De que xeito?

	Valor	%	% válida	% acumulada
a favor do castelán	1	3.2	51.2	51.2
a favor do galego	2	3.1	48.8	100.0
0		93.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.57. ¿Que lingua fala cos veciños?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	17.9	17.9	17.9
máis castelán	2	11.6	11.6	29.5
máis galego	3	13.1	13.1	42.6
só galego	4	57.3	57.4	100.0
0		.1	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.58. ¿E cos veciños de fóra de Galicia?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	37.0	48.7	48.7
máis castelán	2	11.5	15.1	63.8
máis galego	3	10.9	14.3	78.1
só galego	4	16.6	21.9	100.0
0		24.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.59. ¿Que lingua fala cos amigos?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	17.1	17.1	17.1
máis castelán	2	13.6	13.6	30.7
máis galego	3	15.5	15.5	46.2
só galego	4	53.7	53.8	100.0
0		.1	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.60. ¿Que lingua fala Vde. cando vai á tenda de alimentación, á panadería, etc.?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	21.4	21.7	21.7
máis castelán	2	9.8	9.9	31.6
máis galego	3	10.7	10.9	42.5
só galego	4	56.7	57.5	100.0
0		1.4	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.61. ¿E cando fai as súas compras nos habituais: mercar roupa, electrodomésticos, etc.?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	27.9	28.2	28.2
máis castelán	2	13.8	14.0	42.1
máis galego	3	14.2	14.3	56.5
só galego	4	43.2	43.5	100.0
0		.9	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.62. ¿Vde. en que lingua acostuma dirixirse a un descoñecido?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	42.3	42.3	42.3
máis castelán	2	12.3	12.3	54.6
máis galego	3	12.1	12.1	66.7
só galego	4	33.3	33.3	100.0
TOTAL		100.0	100.0	

P.63. ¿Por que razón?

	Valor	%	% válida	% acumulada
por se-la lingua habitual	1	55.3	56.9	56.9
por vontade propia	2	5.3	5.5	62.4
se non comprende outra lingua	3	22.6	23.3	85.7
depende do medio	4	9.0	9.3	94.9
pola idade do interlocutor	5	.4	.4	95.3
polo aspecto do interlocutor	6	2.8	2.9	98.2
por non falar outra	7	1.8	1.8	100.0
polo sexo do interlocutor	8	.0	.0	100.0
0		2.8	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P.64. ¿Que lingua fala cando alguén lle merece confianza?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	17.7	17.7	17.7
máis castelán	2	11.1	11.1	28.7
máis galego	3	12.2	12.2	41.0
só galego	4	59.0	59.0	100.0
TOTAL		100.0	100.0	

P.65. ¿Que lingua fala cando ten que resolver asuntos nas oficinas do seu concello?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	22.7	24.4	24.4
máis castelán	2	8.2	8.8	33.2
máis galego	3	8.9	9.5	42.7
só galego	4	53.2	57.3	100.0
0		7.1	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 66. ¿E cando ten que resolver asuntos nalgunha oficina da Xunta?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	17.4	25.9	25.9
máis castelán	2	6.3	9.4	35.3
máis galego	3	7.4	11.0	46.3
só galego	4	36.2	53.7	100.0
0		32.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 67. ¿Qué lingua fala Vde. o seu médico de cabeceira?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	37.5	38.2	38.2
máis castelán	2	6.6	6.7	45.0
máis galego	3	6.5	6.6	51.6
só galego	4	47.5	48.4	100.0
	0	2.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 68. ¿E o médico especialista?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	40.1	44.0	44.0
máis castelán	2	9.3	10.2	54.2
máis galego	3	8.2	9.0	63.1
só galego	4	33.6	36.9	100.0
	0	8.8	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 73. ¿En que lingua le habitualmente?

	Valor	%	% válida	% acumulada
sempre en castelán	1	42.3	43.8	43.8
máis castelán	2	50.2	52.0	95.8
máis galego	3	3.6	3.7	99.5
sempre galego	4	.5	.5	100.0
	0	3.4	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 76. Cando ten que deixarlle unha nota a alguén, ¿en que lingua escribe?

	Valor	%	% válida	% acumulada
sempre en castelán	1	63.2	65.7	65.7
máis castelán	2	11.4	11.8	77.5
máis galego	3	8.5	8.8	86.3
sempre en galego	4	13.1	13.7	100.0
	0	3.8	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 77. ¿En que lingua son os programa de TV que ve?

	Valor	%	% válida	% acumulada
todos en castelán	1	3.3	3.3	3.3
máis en castelán	2	67.5	69.0	72.3
máis en galego	3	26.6	27.2	99.5
todos en galego	4	.5	.5	100.0
	0	2.2	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 78. ¿En que lingua son os programas de radio que escoita?

	Valor	%	% válida	% acumulada
todos en castelán	1	17.1	20.6	20.6
máis en castelán	2	45.1	54.2	74.8
máis en galego	3	18.3	22.0	96.9
todos en galego	4	2.6	3.1	100.0
	0	16.8	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 82. ¿Estudiou galego na escola?

	Valor	%	% válida	% acumulada
si	1	21.6	21.6	21.6
non	2	78.4	78.4	100.0
TOTAL		100.0	100.0	

P. 83. ¿Durante canto tempo?

Anos	Valor	%	% válida	% acumulada
	1	.7	3.6	3.6
	2	1.2	5.9	9.5
	3	2.6	12.6	22.0
	4	2.3	11.1	33.2
	5	1.9	9.5	42.6
	6	1.8	8.8	51.5
	7	2.7	13.2	64.7
	8	2.6	12.7	77.4
	10	1.8	8.8	86.2
	11	1.1	5.6	91.8
	12	1.7	8.2	100.0
	0	79.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 85. ¿En que lingua escribe/ía na escola?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	71.8	77.6	77.6
máis castelán	2	18.5	20.0	97.6
máis galego	3	1.5	1.6	99.2
só galego	4	.7	.8	100.0
	0	7.5	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 86. ¿En que lingua fala/ba cos seus compañeiros na clase?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	30.8	33.2	33.2
máis castelán	2	9.9	10.7	44.0
máis galego	3	8.8	9.5	53.5
só galego	4	43.0	46.5	100.0
	0	7.5	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 87. ¿E no recreo?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	26.9	29.1	29.1
máis castelán	2	8.7	9.4	38.5
máis galego	3	8.9	9.6	48.1
só galego	4	47.9	51.9	100.0
	0	7.6	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 88. ¿En que lingua fala/ba cos seus profesores?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	54.6	59.0	59.0
máis castelán	2	18.6	20.1	79.1
máis galego	3	6.6	7.2	86.3
só galego	4	12.7	13.7	100.0
	0	7.6	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 92. ¿Condiciona/ou a lingua das clases a súa lingua habitual?

	Valor	%	% válida	% acumulada
si	1	18.6	20.2	20.2
non	2	73.4	79.8	100.0
	0	8.0	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 93. ¿En que sentido?

	Valor	%	% válida	% acumulada
a favor do castelán	1	15.3	82.0	82.0
a favor do galego	2	3.4	18.0	100.0
	0	81.4	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 114. Se vostede está nun grupo onde a maioría fala castelán, pero todos entenden o galego, ¿que lingua fala vostede?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	36.9	37.1	37.1
máis castelán	2	9.8	9.9	46.9
máis galego	3	8.4	8.4	55.4
só galego	4	44.5	44.6	100.0
	0	.4	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 115. Se vostede está nun grupo onde a maioría fala galego, ¿que lingua fala vostede?

	Valor	%	% válida	% acumulada
só castelán	1	7.8	7.9	7.9
máis castelán	2	3.8	3.8	11.6
máis galego	3	6.5	6.5	18.2
só galego	4	81.7	81.8	100.0
	0	.2	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 118. Se fixo algún curso de galego fóra da escola ¿cal foi o motivo principal?

	Valor	%	% válida	% acumulada
por mellorar profesionalmente	1	2.7	41.3	41.3
polo meu interese lingua galega	2	3.8	58.7	100.0
	0	93.5	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

P. 119. ¿Que tipo de diploma ou acreditación se obtiña nese curso?

	Valor	%	% válida	% acumulada
homologado por Xunta	1	5.2	82.3	82.3
sen homologación oficial	2	1.1	17.7	100.0
	0	93.7	NON-COMPUTADOS	
TOTAL		100.0	100.0	

Apéndice, 3

CUESTIONARIO

Datos de control

Nome do entrevistado: _____ Tlf.: _____

Nome da rúa/lugar

Concello/Cidade/Vila

Enderezo exacto: _____

Día e hora da entrevista: _____

Código entrevistador ☐☐☐

Código supervisor ☐☐

Código gravador ☐

Código depurador ☐

Estamos a realizar en Galicia, por encargo da Real Academia Galega, unha enquisa sobre o uso da lingua galega e mailos factores que inflúen nel. Para nós, sería de sumo interese coñecer as súas ideas e opinións ó respecto. Por iso, se é tan amable, quería que me contestase unhas preguntas.

Provincia   Concello   Habitat 1   Habitat 2   Nº Cuestionario

P.1	P.2	P.3	P.4	P.5
SEXO DO ENTREVISTADO	¿CAL É A SÚA IDADE?	¿ONDE NACEU VOSTEDE?	¿ONDE ESTÁ SITUADO ESE LUGAR?	¿VIVIU FÓRA DE GALICIA?
Home ..... 1 Muller 2	Anos cumpridos. <div> <div></div> <div></div> </div>	Lugar ..... Concello ..... Galicia ..... 1 <div> <div>8</div> </div> Países de lingua catalana/País Vasco ..... 2 Resto de España ..... 3 Outros con 1 lingua ..... 4 Outros con varias linguas 5	Na costa ..... 1 No interior ..... 2 Na montaña 3	Si ..... 1 Non ..... 2 Esporadicamente ..... 3 <div> <div>9</div> </div>

P.6	P.7	P.8	P.9	P.10
¿ONDE VIVIU?	¿CANTOS ANOS?	¿A QUE IDADE VEU PARA GALICIA?	¿CAL É/ERA A PROFESIÓN DE SEU PAI?	¿CAL É/ERA A PROFESIÓN DE SÚA PAI?
Países de lingua catalana/País Vasco ..... 1 Resto de España ..... 2 Outros con 1 lingua ..... 3 Outros con varias linguas 4	N.º anos <input type="text"/> <input type="text"/>	Anos cumpridos. <input type="text"/> <input type="text"/>	Profesión: <hr/> <hr/> <hr/> <input type="text"/> <input type="text"/>	Profesión: <hr/> <hr/> <hr/> <input type="text"/> <input type="text"/>

P.11	P.12	P.13	P.14
¿Cal é a súa profesión?	¿Cantas persoas conviven con vde. no núcleo familiar?	¿Que estudos ten feitos ou está facendo?	¿Que lingua fala? <div>CARTÓN 1</div>
Profesión: _____ _____ _____ <div>□ □</div>	N.º persoas <div>□ □</div>	Ningún ..... 1 Primarios incompletos ..... 2 Primarios completos ..... 3 F.P. .... 4 Bacheralato ..... 5 Carreira G. medio ..... 6 Carreira G. superior ..... 7 Outros estudos 8	Só galego ..... 4 Máis galego ca castelán ..... 3 Máis castelán ca galego ..... 2 Só castelán. 1

P.15	P.16						P.17
¿En que lingua aprendeu a falar?	¿Cal é o seu dominio do galego?						¿Como aprendeu a fala-lo galego?
Galego 1	Muito	Bastante	Pouco	Nada	N.P.	Familia 1	
Castelán 2	Entendeo 4	3	2	1	9	Escola 2	
As dúas 3	Fálao 4	3	2	1	9	amigos 3	
Outras 4	Leo 4	3	2	1	9	Vecinos 4	
	Escríbeo 4	3	2	1	9	Traballo 5	
						Outros 6	
						N.P. 9	

P.18								P.19	P.20
¿Cal é/era o dominio do galego na súa familia?								¿Que lingua falaba seu pai con Vde.?	¿Que lingua falaba súa nai con Vde.?
CARTÓN X									CARTÓN 1
	Ningún	Pode entendelo	Pode entendelo e falalo	Pode entendelo, falalo e lelo	Pode entendelo, falalo, lelo e escribilo	Pode entendelo, lelo e escribilo	N.P/ N.S/ N.C.		
Pai	1	2	3	4	5	8	9	Só galego .. 4	Só galego .. 4
Nai	1	2	3	4	5	8	9	Máis galego ca castelán . 3	Máis galego ca castelán . 3
Avó	1	2	3	4	5	8	9	Máis castelán ca galego ... 2	Máis castelán ca galego ... 2
Avoa	1	2	3	4	5	8	9	Só castelán. . 1	Só castelán. . 1
								N.P. 9	N.P. 9

P.21	P.22	P.23	P.24	P.25	P.26
¿Que lingua falan/ ban seus pais entre si?	¿Que lingua falan/ ban seus pais cos seus avós?	¿Que lingua falaba o seu avó materno?	¿Que lingua falaba a súa avoa materna?	¿Que lingua falaba o seu avó paterno?	¿Que lingua falaba súa avoa paterna?
Só galego .. 4	Só galego .. 4	Só galego .. 4	Só galego .. 4	Só galego .. 4	Só galego .. 4
Máis galego ca castelán .. 3	Máis galego ca castelán .. 3	Máis galego ca castelán .. 3	Máis galego ca castelán .. 3	Máis galego ca castelán .. 3	Máis galego ca castelán .. 3
Máis castelán ca galego ... 2	Máis castelán ca galego ... 2	Máis castelán ca galego ... 2	Máis castelán ca galego ... 2	Máis castelán ca galego ... 2	Máis castelán ca galego ... 2
Só castelán. . 1	Só castelán. . 1	Só castelán. . 1	Só castelán. . 1	Só castelán. . 1	Só castelán. . 1
N.P. 9	N.P. 9	N.P. 9	N.P. 9	N.P. 9	N.P. 9

P.27	P.28	P.29					
¿Que lingua fala/ba cos seus irmáns? [CARTÓN 1]	¿Sempre falou a mesma lingua que fala hoxe?	¿Que lingua falaba...?	só galego	máis galego ca castelán	máis castelán ca galego	só castelán	N.P.
Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	31 Si ..... 1 Non 2	Ata os 13 anos Dos 14 ós 18 anos Dos 19 ós 30 anos. Dos 31 en diante.	4 4 4 4	3 3 3 3	2 2 2 2	1 1 1 1	9 9 9 9

P.30	P.31	P.32	P.33	P.34	P.35
¿Por que fixo ese/s cambio/s de lingua?	¿Que lingua se fala/ba no seu traballo?	Profesión liberal ¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus clientes?	Profesión non liberal ¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus compañeiros?	¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus empregados/subordinados?	¿Que lingua fala/ba no seu traballo cos seus superiores?
Por vontade propia ..... 1 Por influxo do ensino ..... 2 Por razóns de traballo ..... 3 Para adaptarme ó medio ..... 4 Pola consideración social do galego ..... 5 Por outras razóns ..... 6 NS/NC. 9	[CARTÓN 1] Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9 38	[CARTÓN 1] Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9 36 33	[CARTÓN 1] Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	[CARTÓN 1] Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	[CARTÓN 1] Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9

P.36	P.37	P.38	P.39	P.40	P.41
A lingua do seu traballo, ¿Condiciona/condicionou a súa lingua habitual?	¿En que sentido?	¿Que lingua fala/ba co seu home/muller?	¿Que lingua fala/ba cos seus fillos homes?	¿Que lingua fala/ba coas súas fillas?	¿Que lingua fala/ba cos seus fillos (homes/mulleres) máis novos?
Si ..... 1 Non 2 38	A favor do galego .. 2 A favor do castelán . 1	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9

P.42	P.43	P.44	P.45	P.46	P.47
¿Que lingua fala/ba cos seus fillos (homes/mulleres) máis vellos?	¿En que lingua representas os seus fillos?	¿En que lingua fala cando discute ou se enfada?	¿Que lingua fala/ba cos seus irmáns homes?	¿Que lingua fala/ba cos súas irmás?	¿Que lingua fala/ba cos seus irmáns (homes/mulleres) máis novos?
Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9

P.48	P.49	P.50	P.51	P.52	P.53
¿Que lingua fala/ba cos seus irmáns (homes/mulleres) máis vellos?	¿Econ seu pai?	¿Econ súa nai?	¿E cos seus avós maternos?	¿E cos seus avós paternos?	¿E con outros familiares máis vellos?
Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9

P.54	P.55	P.56	P.57	P.58	P.59
¿E con outros familiares máis novos?	¿Condiciona/condicionou a lingua da súa parella a de vostede?	¿De que xeito?	¿Que lingua fala cos veciños?	¿E cos veciños de fóra de Galicia?	¿Que lingua fala cos amigos?
Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Si ..... 1 Non ..... 2 N.P. 9 57	A favor do galego .. 2 A favor do castelán . 1	[CARTÓN 1] Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9

P.60	P.61	P.62	P.63
¿Que lingua fala vde. cando vai á tenda de alimentación, á panadería, etc. ?	¿E cando fai as súas compras non habituais, mercar roupa, electrodomésticos, etc. ?	¿Vde. en que lingua acostuma dirixirse a un descoñecido?	¿Por que razón?
Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	[CARTÓN 1] Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1 N.P. 9	Só galego .. 4 Máis galego ca castelán .. 3 Máis castelán ca galego .. 2 Só castelán. . 1	Porque é a miña lingua habitual ..... 1 Por vontade ou desexo propio ..... 2 Por se non entende outra lingua ..... 3 Depende de onde estea ..... 4 Pola idade do interlocutor ..... 5 Polo aspecto do interlocutor (roupa, aparencia) ..... 6 Porque non se lle debe falar outra lingua a un descoñecido ..... 7 Polo sexo do interlocutor ..... 8 Por outras razóns 9

P.64	P.65	P.66	P.67	P.68
¿Que lingua fala cando alguén lle merece conianza? [CARTÓN 1]	¿Que lingua fala cando ten que resolver asuntos nas oficinas do seu concello?	¿E cando ten que resolver asuntos nalgunha oficina da Xunta?	¿Que lingua fala vostede ó seu médico de cabeceira?	¿E ó médico especialista?
Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9

P.69	P.70	P.71	P.72
O uso normal do galego nos Concellos e na Xunta parécelle en comparanza co do castelán...	O uso do galego nun testamento ou contrato parécelle en comparanza co do castelán...	Se ten un pleito e o seu avogado o defende en galego, vde. estaría. [CARTÓN 2]	O uso do castelán en relación co do galego na misa parécelle...
Moito máis axeitado ... 5 Bastante máis axeitado ... 4 Igual de axeitado ... 3 Bastante menos axeitado ... 2 Moito menos axeitado ... 1 NS/NC ... 9	Moito máis axeitado ... 5 Bastante máis axeitado ... 4 Igual de axeitado ... 3 Bastante menos axeitado ... 2 Moito menos axeitado ... 1 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Moito máis axeitado ... 1 Bastante máis axeitado ... 2 Igual de axeitado ... 3 Bastante menos axeitado ... 4 Moito menos axeitado ... 5 NS/NC ... 9

P.73	P.74	P.75	P.76
¿En que lingua le habitualmente?	¿Que lle parece que a información deportiva ou os sucesos dos periódicos estean escritos en galego? [CARTÓN 2]	Os nomes dos sitios e rúas de Galicia deben estar só en galego. [CARTÓN 2]	Cando ten que deixarlle unha nota a alguén. ¿En que lingua escribe?
Sempre en galego ... 4 Máis veces en galego ca en castelán ... 3 Máis veces en castelán ca en galego ... 2 Sempre en castelán ... 1 N.P. 9	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Sempre en galego ... 4 Máis veces en galego ca en castelán ... 3 Máis veces en castelán ca en galego ... 2 Sempre en castelán ... 1 N.P. 9

P.77	P.78	P.79	P.80
¿En que lingua son os programas de TV que ve?	¿En que lingua son os programas de radio que escoita?	O galego que se fala na radio e na T.V. é respecto do que fala vde... [CARTÓN 2]	Ten que haber máis programas de radio e T.V. en galego. [CARTÓN 2]
Todos en galego ... 4 Máis veces en galego ca en castelán ... 3 Máis veces en castelán ca en galego ... 2 Todos en castelán ... 1 N.P. 9	Todos en galego ... 4 Máis veces en galego ca en castelán ... 3 Máis veces en castelán ca en galego ... 2 Todos en castelán ... 1 N.P. 9	Moi semellante ... 5 Bastante semellante ... 4 Semellante ... 3 Bastante distinto ... 2 Moi distinto ... 1 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9

P.81	P.82	P.83	P.84	P.85
Debe usarse máis o galego na publicidade. [CARTÓN 2]	¿Estudou galego na escola?	¿Durante canto tempo?	As asignaturas diferentes de lingua e literatura españolas deben explicarse en galego [CARTÓN 2]	¿En que lingua escribe/la na escola? [CARTÓN 1]
Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Si ..... 1 Non 2 84	Años ☐ ☐	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9

P.86	P.87	P.88	P.89	P.90
¿En que lingua fala/ba cos seus compañeiros na clase?	¿E no recreo?	¿En que lingua fala/ba cos seus profesores? [CARTÓN 1]	¿En que lingua prefire/prefería as clases?	¿Cre que o castelán é en relación co galego, para explicar Matemáticas...?
Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán ... 1 N.P. 9	En galego ... 4 Indiferente ... 3 Nas dúas ... 2 En castelán ... 1 N.P. 9	Moito máis axeitado ... 1 Bastante máis axeitado ... 2 Igual de axeitado ... 3 Bastante menos axeitado ... 4 Moito menos axeitado ... 5 NS/NC ... 9

P.91	P.92	P.93	P.94	P.95
¿Cre que o castelán é en relación co galego, para explicar Historia...?	¿Condición/ou a lingua das clases a súa lingua habitual?	¿En que sentido? A favor do galego ... 2 A favor do castelán ... 1 94	O galego debe se-la lingua habitual da escola [CARTÓN 2]	¿Como valora que haxa país galego falantes que lles falen ós seus fillos en castelán? [CARTÓN 2]
Moito máis axeitado ... 1 Bastante máis axeitado ... 2 Igual de axeitado ... 3 Bastante menos axeitado ... 4 Moito menos axeitado ... 5 NS/NC ... 9	Si ... 1 Non ... 2 N.P. ... 9		Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 1 Bastante de acordo ... 2 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 4 Totalmente en desacordo ... 5 NS/NC ... 9

P.96	P.97	P.98	P.99
¿Cre que o castelán serve para máis, menos ou o mesmo có galego?	Se vostede se dirixe a alguén en galego e lle contesta en castelán. ¿Que pensa?	Se vostede se dirixe a alguén en castelán e lle contesta en galego. ¿Que pensa?	¿Que lingua se lles debe aprender ós nenos na casa?
Máis có galego ... 1 O mesmo có galego ... 2 Menos có galego ... 3 NS/NC ... 9	Gústame ... 1 É algo normal ... 2 Indiferente ... 3 Non é moi correcto ... 4 É de mala educación ... 5 NP/NS/NC ... 9	Gústame ... 5 É algo normal ... 4 Indiferente ... 3 Non é moi correcto ... 2 É de mala educación ... 1 NP/NS/NC ... 9	O galego ... 3 As dúas ... 2 O castelán ... 1 NS/NC ... 9 101

P.131	P.132	P.133	P.134
Quen fala galego é a primeira vista máis simpático ou afable ca quen fala castelán.	Quen fala galego é máis accesible para falar con el ca quen fala castelán.	Quen fala castelán merece máis respecto ca quen fala galego.	O galego é unha lingua máis fermosa có castelán. CARTÓN 2
Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 1 Bastante de acordo ... 2 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 4 Totalmente en desacordo ... 5 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9

P.135	P.136	P.137	P.138
¿Cal cre que é a lingua dos galegos?	O castelán é máis axeitado có galego para falar na cidade.	O castelán é máis axeitado có galego para falar na vila.	O galego é máis axeitado có castelán para falar na aldea.
O galego ... 3 As dúas ... 2 O castelán ... 1 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 1 Bastante de acordo ... 2 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 4 Totalmente en desacordo ... 5 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 1 Bastante de acordo ... 2 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 4 Totalmente en desacordo ... 5 NS/NC ... 9	Totalmente de acordo ... 5 Bastante de acordo ... 4 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 2 Totalmente en desacordo ... 1 NS/NC ... 9

P.139
O castelán é máis axeitado para o mundo de hoxe có galego. CARTÓN 2
Totalmente de acordo ... 1 Bastante de acordo ... 2 Indiferente ... 3 Bastante en desacordo ... 4 Totalmente en desacordo ... 5 NS/NC ... 9

P.140	P.141
¿Que nivel de ingresos mensuais diría Vde. que entran na súa casa? CARTÓN 3	¿Con cal dos partidos políticos que lle sinalo a continuación simpatiza Vde. máis? CARTÓN 4
menos de 56.000 ... 1 de 56.000 a 74.000 ... 2 de 75.000 a 99.000 ... 3 de 100.000 a 149.000 ... 4	de 150.000 a 199.000 ... 5 de 200.000 a 300.000 ... 6 máis de 300.000 ... 7 NS/NC ... 9
BNG. ... 1 CDS. ... 2 PSG-EG ... 3 EU. ... 4 PP. ... 5	CG/CNG. ... 6 PSOE. ... 7 Outros ... 8 NS/NC ... 9

ENTREVISTADOR: REXISTRE, SEN PREGUNTAR, AS OBSERVACIÓNS ÁS SEGUINTE CUESTIÓNS.

P.142	P.143	P.144	P.145	P.146	P.147
Clase social do entrevistado	Os xuízos sobre a lingua emitidos á marxe das cuestións indagadas foron...	¿Que lingua/s se observou/aron no ámbito familiar en persoas distintas do entrevistado?	¿Que lingua/s se observou/aron no ámbito relacional en persoas distintas do entrevistado?	¿Que lingua utilizou o entrevistado?	¿Misturaba as dúas ó falar?
Baixa ... 1 Media-baixa ... 2 Media ... 3 Media-alta ... 4 Alta ... 5	Moi positivos ... 5 Positivos ... 4 Neutros ... 3 Negativos ... 2 Moi negativos ... 1 N.O. ... 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán. ... 1 N.O. ... 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán. ... 1 N.O. ... 9	Só galego ... 4 Máis galego ca castelán ... 3 Máis castelán ca galego ... 2 Só castelán. ... 1 148	Si ... 1 Non ... 2 Ás veces ... 3

P.148
¿Mostrouse aparentemente tenso ou condicionado?
Si ... 1 Non ... 2
Outras observacións de interese:

Este libro
USOS LINGÜÍSTICOS EN GALICIA
rematouse de imprimir
no obradoiro de
Artes Gráficas Vicus, S.A.L.,
na rúa Segovia, 19, de Vigo,
o día 23 de xuño, do 1995
véspera da noite de San Xoán